هەژمـار

١

باگليكاريا جامعا بغدا هاتيه چاپكرن

فەرهەنـگا كوردی

جگەر خوین

FERHENGA KURDI

CEGER - XWIN

رەقابە لێ تەداشاكريـە
بغـداد - ١٩٦٢

بەرنامـــە

چون زمان چێبویە ؟

وادیارە کۆ دێش قوناخا چڤاکی دە زمـــان بڤي رەنگي نەبو ، ب اشارەت ـ نیشاندان هەڤ ل بەر دخستن •

پاشێ ژ دەنگێ (خۆ ـ طبیعت) وەک ـ آڤ ـ بـا ـ تەبا ـ دار وبەر ••• دەنگ وپرس وگۆتن هاتە سازکرن ، تا ایســتاش ڤزڤز ـ گورگور ـ نالنال ـ خومخوم ـ هوهو ـ کورکور ـ تەقتەق ـ بەمبەم ـ چکچک ـ خوشخوش ••••

وبەهزا • وەک ڤا گۆتنێ دەنگي دزمانێ مەدە ، چاواکۆ دهەمو زمانادە ئەڤرەنگ گۆتنێ دەنگی پەیدا دبن •

پاشێ بەرە بەرە زمان ب پێشڤەچویە •

چاوا زمان ب پێشڤە چویە ؟

هەروەکو ژمەڤە خویادکي پێشڤەچونا زمان ب پێشڤەچونا آبوری و دەزگە وژینا جڤاکي یە • چە مللەتێ کۆ آبور وژینا جڤـــاکیێا وی بپێشڤە چویە زمانێ ویژي گاڤێن خورت ب پێشدە رادانە •

ـ ئەگەر بێ و تەماشا بکن ل دەزگـــە یـــەکی کۆ دو هـــەزار پەرچە تێدە هەنە ، دبێنن • دو هـــەزار نەڤ لزمـــانێ وي مللەتي زێـدەبونـە •

وهارەنگە دبێنن دبازارێ مەزن دە کۆ ژینگاریا خەنکێ وي شاري بەرە پێشچویە زمانێ وا ژي نازک و سڤک وخوەش بویە •

ـ هەروها هن تشتێ دي ژي هەنە کۆ دڤردە نائێنە گۆتن •

ـ هەروەکو هاتیە زانین پێشڤە چون و دەولەمەندیێا زمـــان ب پێشڤەچونا آبوري وستاندن وپشافتنا پرس وگۆتنێ بێگانە یە •

چاوا شیوە پەیدابونە ؟

چاوا هاتیە خویاکرن : چێبونا (ایل ـ قبیلة) و هەبونا چیـــا

و آڤێ مەزن ودژمنیی وپەرچەکرنا مللەت بناڤێ دەرەبەگي وپەرچەکرنا وەلێت دپەرچەبونا زمانێ مەدە ، دپەیدابونا شیوا دە هەمو خوەدي پارو پشکن • لێ دڤێ بێتە زانین کۆ پەیدەبونا شیوا نە تشتەکي نویە ، بەلکي ژ کەڤارە دە :ـ لۆر و گۆر و کولهۆر وکورمانج هەبون •

چاوا شیوە دگهێن هەڤ وزمانەک تەڤایی پێکتێ ؟

دڤێ بابەتێ دە دو آورێن خورت و مەزن هەنە :

١ ـ هن دبێژن :ـ شیوەک بآلیکاریا خوەندن ، یا بزۆر دبي زمانەکي تەڤایي ژبۆ مللەتەکي ، لێ ئەوشیوەیی دی هێدیهێدی بسەر هەڤ دەتێنە گوڤاشتن وناچارە دمرن •

٢ ـ وهنک دبێژن :ـ بآلیکاریا رێزمان ودەستور وفەرهەنگ وهۆزانی زمانەک تڤایی ژهەمو شیوا چێ دبي و بڤی رەنگيزمان دەولەمەند دبي • ئەزب خوە ل سەر ڤێ آوراپاشيمە • ژبەرکۆ ئەڤ دەم وچاخێ ئەم تێ دە نە دەم وچاچێ کەڤارە نە کۆ شیوەیەک کاربي بزۆر جي بگری ، بەلکي بەرەبەرە دو زمان تێنە مەیدانێ •

ژلەورا ب آورا من گەرەکە کورد ل هەر دەر دناڤ خوەندە گهەهێ خوە دە هەر نەبي چەند شیوە مەگەر بکورت وکەمی بي بدن خوەندن • تاوەکۆ خوەندەوارێ کورد کاربن هەمو آلاڤ ووشە و آوایێ زمانێ خوە ڤێربن ودناڤ نڤیسارێ خوە دە بنڤیسن • بەلام ئەگەر وانەبي هەر شیوەیەک بەکەم وکورتي داخوازا خوندەوار و پێزان وهۆزانێ کورد پێک نائێنی •

بۆ یەکیتی یا زمانێ کوردی بەپێشەوە

جگەرخون

ــــ آواو دەستورا فەرهەنگامە ــــ

خوەندەوارێ دەلال ! بێ‌گۆمانە کۆ دناڤ تیپێ کوردی دە وەکە هەمو زمانێ دی هەن تیپێ بدەنگ هەنە کۆ بێوان تیپێ بێدەنگ نکارن تو کاری بکن ، یا زمان لوا ناگەری .

ئەوتیپ چوا د آواو دەستورا زمانێ کوردی دە هاتنە بلاڤکرن (٨) حەشت تپن . جا ئەڤ تیپێ بدەنگ چاوا کۆتیین ولۆژی تەڤگەرن .

ـ هەرناڤەک ، یا هەرگۆتنەک ئەم دکارن لوان تیپابدن وبڤي آواي دەستورا نەرهەنگا خوە بدن خویاکرن :

هەروەکو : (آ ـ آ) ـ آباسا ـ آشیتا ...

وهارەنگە : (آ ـ ۆ) ـ آخۆ ـ آبو ـ آزۆ ...

: (آ ـ ئي) ـ آری ـ آلي ـ آني ...

: (آ ـ ئێ) ـ آسێ ـ ...

پاشێ ل تیپێ سادە ددن وەک :

ـ (آ ـ پ) ـ آپ ـ آب ـ آت ...

وهارەنگە تیپێ سادە ژی ولونە وەک :

ـ با ـ باب ـ بات ـ باس ...

ـ تا ـ تاب ـ تات ـ تاس ...

دبي بێتە زانین‌کۆ مە تیا پێشي وتیا پاشي دانە بەرهەڤ وهەروها یەک ل پاش یەک هاتنە نڤیساندن . یانی مە آوایێ کەڤن ونو هەردو ژي بدەستێ خوە گرتنە .

ـ ژلەورا دبێني گەلەک جارا هن ناڤێ مرۆڤ وگوند وهەریم ـ دەهم وچیا ونەوال ودەشت وجیگا دناڤ فەرهەنگامەدە خویا دکن .

گەلەک جارا کورمانجی وسۆراني ل پەي هەڤ تێنم وجارنا کورمانجی بسۆرانی یا سۆراني بکورمانجی تەفسیر دکم . چا واکۆ د داویدە ودناڤ بەرا دو کەڤانا دە لەپاش تیپا (ع) بعەربي دنڤیسم .

(آ ــ آ)

(آ)
ســــەر تيپێ ئەبجــەدى يا كوردى‌يە ٠
آ ــ با ــ تێ ــ سێ ٠٠٠٠

(آ)
بداخوازا (بەلێ) ئەرێ‌يە : مرۆڤەك پرســـس دكــىو ديێژى : ــ بارام لماله ؟ دبەرسڤا وي ده تێ‌گۆتن:ــ (آ) ٠ يانــى بــەلێ بارام لماله ٠ ع ــ (نعم) ٠

(آ ــ آ)
ژبۆ بـجيكرنه ٠عــ(تأكيد)

(آ)
دروڤـو نيشانا كــۆمه : وا گوتيه ٠ وا سوارا لتالانێ مه خســـتيه ٠ وا ــ ڤا ــ سوارا‌ــ مرۆڤا٠٠ دهەمواده (آ) نيشانا كۆمه ع (علامة الجمع) ٠

(آپا)
دڤا بو ژ خوشكا باڤێ رەبێ گــۆتن : ــ (آپا) لــێد وەلاتێ مه ده نايێ گۆتن ٠ دبي وندا بوبي ٠ ژبەركــۆ (آپ) ــ آپو ــ براێ باڤه ل شونا (آپا) ئەم ديێژن : ــ مەتكا ع ــ (عمة) ٠

(آوروپا)
ناڤێ زەڤى‌يەكــه مــەزنو ناڤداره٠ بۆغازا چياێ تارق ژ ئەفرڤيا جيــاواز دكى ٠ وژرۆژ هلاتێ ژۆرى ڤەب آسيا ڤه گرێداي مايه ٠

(آشيتا)
ناڤێ ايلەكه ناڤدارو مەزنه ، دكەڤێ ناڤبــەرا باژارێ (قامشــلۆ) و (چــلاغا) (ئەوليا چەلەبي) گەرۆكێ تركێ ناڤدار بــەري ٨٠٠ سالي داباشا وان دتڤشـــتا خوه ده تڤيسي‌يه ٠
ع (اسم عشيرة كردية)في الجزيرة ٠

(آڤستا)

ناڤێ تڤشتا زار دەشــتە • دبێژن : ـ (زەندو آڤستا) دبي ناڤێ دو تڤشــتا بي : (زەند) ۆ (آڤستا) • دورو ودرێژ ل سەرڤان دو تڤشتا نڤيســارێ تاريخي هاتنــە چێكرن •

(آڤا)

رۆژچو آڤا ، بداخـــوازا وندابونە • دەما رۆژ ژبەر چاڤێ مە ونـــدادبي ئــەم دبێژن : ـ رۆژچو آڤا •

ع ـ (غاب)

(آباسا)

ناڤێ ايلەكە كوردە ، لرۆژ هلاتێ (قامشلۆ) دكەڤي • حاجيكــێ آباســي بناڤو دەنگە ع (اسم عشــيرة كوردية) في الجزيرة •

(آلوجا)

ناڤێ گوندەكي لرۆژهلاتێ (ماردين)و ژاێلا ئۆمەريايە •

ع ـ (قرية) •

(آرابخا)

كـــەڤنە ناڤێ بـــاژارێ (كەركوكێ)يە • لێ ايرۆ وندابويە •

ع ـ اسم قديم (لكركوك)

(آمودا)

باژارەكي بچوكە • دكەڤي رۆژآڤاێ باژارێ (قامشلۆ)• هێلينا وەلاتپارێزێ كوردێ سوريەو تركيا بو•تەڤگەرێن وەلاتپارێزي پرێ وان ژڤي باژارێ بچوك ژ (آمودا) دەردكەتن •

ع ـ (مدينة كوردية) •

(آزيزا)

ناڤێ باڤـــەكي كيكايـــە • مالباتەكە مەزنە • لهاوير باژارێ (دەرباســـيە)نە • (ميرەكـــێ آزيزا) ژميرێ بۆتا رە تێ گۆتن •

(آموزا)

ب سۆرانی ژکەچو کورێ
آپێرەدبێژن : ـ آموزا ـ
خوەشکەزا • جا چە تێرو
چە مێ بن هەر آموزایە ـ
خوەشکەزایە •
دبێژن : ـ خوەشکەزام
مردوە • هوگرو گوهدار
نزانن ئەڤ خوەشکەزا
مێرە یا ژنە • وەها رەنگە
(آموزا) ژی ولۆیە • لێ
ل جەم کورمانجا (پسمام)
آموزاێ مێرە ، (دۆتمام)
آموزایا ژنە • (برازا ـ
برازی) آموزاێ مێروژنە
(خوارزا ـ خوارزێ)
خوشکەزاێ مێروژنە
(خوارزیا) من ژنە : ـ
خوارزێ من ـ مێرە •
ع ـ (اولاد الاخ والاخت)

(آزا)

خورتو گەرناسو بهێزە
دبێژن : ـ فەرهاد آزایە •
خورتو ژیهاتییە •
ع ـ (القوی) •

(آغا)

آقا ـ مەزنو سەرەکو کار
بدەستێ ائلەکە کوردە ،
دترکیو فارسي دەبداخوازا
ئەفەندی تێ گۆتن
ع ـ (الرئیس والسید) •

(آلکا)

باڤەك ژکۆچەرێ میرایە •
ژوارە دبێژن : ـ(کۆچەرێ
آلکا) •
ع (اسم عشیرة کوردیة •)

(آلا)

دتاریخێدە ناڤێ ملەتەکی
خوینخوارو تالانکەرە •
وەلاتێ کوردستانێ دناڤ
خوینێ دە هشتیە ع (عشیرة
او شعب)
وها رەنگە ناڤێ
باژارەکی کوردە دکەڤي

کوردســتانا عراقێ • دبي
ایرۆ ویــرانو کاڤــل بي
ع ـ (مدينة قديمة كوردية)
: ـ (مەمێ آلا)ـ گەرناسێ
چیرۆکا (مەمو زیــن) یا
کــەڤنارەیە • دەکتـــۆر
نورالدين زازا ڤێ پاشيێ
ل (شامێ) چاپ کریە •
ع ـ (مــەمێ آلا) بطــل
حكاية (مم رزين) •

(آلمانا)

ناڤێ ایلەکە کوردە ل ژۆرێ
وەلاتێ (خەرزا) دکەڤي •
ع ـ (قبيلة كوردية) •

(آنها)

ڤێگایە • لێ تێدە لەزوبەز
هەیە•دبێژن :ـ آنهاوەرە !
یاني ســـــڤك وەرە ـ
رامەوەستە ع ـ (الآن) •

(آوا)

دبێژن : بڤي آواي ناخوازم
بکم • یاني بڤي رەنگی ـ

بڤێ دەســـتۆرێ ـ بڤێ
قاعيدێ ع ـ (قاعدة) •

(آليا)

ناڤێ آیلەکە کوردە لژێرێ
جزیرا بۆتا ول رۆژهــلاتێ
باژارێ (قامشلۆ) دکەڤی
ع ـ (عشيرة كدردية)•

(آسيا)

ناڤێ زەڤیەکە مەزنو درێژە
درۆژهلاتێ (ئەوروپا)دە یە
ناڤدارە ع ـ (معروف) •
: ـ پاشێ بویە ناڤێ ژنا •
بچوکێ وێ آسۆـآسۆکێ
آسیـکا تێ •

(آيا)

وەکە (گەلۆ) ژ بۆ پرسیارو
عجیب تێ گۆتن : سەیدایێ
خانی دبێژی : ـ
آيابچەوەجهی مانە محروم؟
بالجملە ژبۆچەبونە محکوم؟
ع ـ (أداة للتعجب) •

(آرڤاسیا)

نا　ناڤێ مالباتەکە دیندارو ناڤدارە ل هێلا باژارێ (بەدلیس) دکەڤن • ژوارە دبێژن : ـ مالا آرڤاسیا •
ع ـ (اسم لعائلة دينية)•

(آرا)

وەکە (ئەرۆ) و (ئەرێ) تێ گۆتن • خەلکێ (دارێ) دگۆتن : ـ آرا ایرۆ رۆژەکە • دبي آلاڤەکە بانگێ بي ع ـ (اداة للنداء)

(ایلونا)

ناڤێ گوندەکی لژێرێ باژارێ جزیرا بۆتایە
ع ـ (قرية) •

(آخەگەورا)

ناڤێ جیکی ناڤدارە لژۆرێ باژارێ (ماردین) دکەڤي گلك کوردێ ناڤدارو بدەنگ ل ڤێجي بدەستێ ژاندرمێ ترکا هاتنە کوشتن
ع ـ (مكان في شمال)(ماردين)

(آ ـ ێ)

(آبێ)

ناڤێ ئەبجەدیێیا کوردییە•
(ئەلیفبێ) ژی دبێژن •
ع ـ (الابجدية الكردية)•

(آسێ)

خورتو توندە ـ دژوارە گرتنا وێ دبێژن : ـ ئەڤ گەلەك آسێیە • یانی گرتنا وێ دژوارە •
ع ـ (محصنة) •

(آکرێ)

ناڤێ باژارەکی کوردە دکەڤي راژۆرێ (موصلێ) •
ع ـ (عقرة)

(آژگێ)

ناڤێ گوندەکییە • دکەڤي راژۆرێ باژارێ (هەولێرێ)
ع ـ (قرية في شمال اربيل) •

(آ ـ ۆ)

(آپۆ)

برا باقه درەوشا بانگێ ده
بڤي آواي تێ گۆتن• كۆكا
وي آپه • ع ـ (العم) •

(آژۆ)

شوفێره• كورمانج دبێژن :
ته‌كه‌ر دڤێ ؟ يا كـه‌ر آژۆ
دڤێ ؟ نو هاتيـه چێكـرن
ع ـ (سائق) •

(آردۆ)

ناڤێ مرۆڤه‌كي‌يه • ژ (آرد)
هاتيه • تێ ده كيماسي هه‌يه
ع ـ (اسم رجل) •

(آردۆ)

ناڤێ مرۆڤه‌كي ئه‌رمني‌يه •
ژ آرداش هاتيه •

(آڤشۆ)

آڤا رۆژا چه‌كشوێ‌يه• بجارا
دوه‌مه •

(آخۆ)

يا (آخور) جهێ سه‌واله
زڤستانا سوالا دخن (آخۆ)
ژبه‌ركـۆ گلك گـه‌رمه •
ع ـ (الاسطبل) •

(آ ـ ئو)

(آڤرو)

شـه‌رمه • ژ (آڤا ـ رو)
هاتيه سه‌يدايێخاني دبێژي:
ـ آڤا روێ شاعرێ مه رێژن
ـ گرێيـكي قه‌نجه‌هه‌يه ببێژن
ع ـ (الحياء) •

(آردو)

ئه‌و قرش‌و قالێ كۆ كورد
ژبۆ آگر كرن كۆم دكن •
دبێژن : ـ ايسال مه آردوێ
خوه داني‌يه : ـ آردوێ مه
تێرا زڤستانا مه ناكي • ل
جزيـرێ ولـۆ دبێژن •
ع ـ (ما يجمعه الاكـراد
للحرق في الشتاء) •

(آرمزو)

هێڤی وداخوازە، سۆرانییە ع ـ (القصد والطلب) •

(آ ـ ي)

(آتلاي)

یەفشـــە • دبێژن : ـ مـن آتلاي نەدایێ ـ من یەفش نەدایێ • ـمن مهلەتنەدایێ ع ـ (المهلة) •

(آساني)

یا هەســاني • بداخـــوازا نە دژواري تێ • دبێژن :ـ ئەڤ آسانيیە ـ هەسانيیە نە دژوارە • ع ـ (السهولة)

(آري)

خوەلي و خۆرە • ژ (آر) هاتیە داروبەرێ کۆدشەوتن دبن آري • عـ (الرماد)

(آري)

ناڤێ ژادەکیمەزنو ناڤدارە ملەتێ کورد دبێژن ژژادێ (آرى) یە • لێ بێگۆمانە کۆ گلك تێکەل بویە •

ـ (آريـسامي ـتوري)

سێ ژادن کۆ مرۆڤ ژوان زێدە بونە ـ ژ وا ڤەکتنە • لێ لنکمن مرۆڤ هـەمي یـەك ژادە • زمانو آواو ژینگاري ئەو ژ هەڤ دور خستنە ع ـ (العرق الارى)

(آشڤاني)

چونا أێشە • آشەوانيیە •

(آشتي)

یان (هاشتی) لهەڤهاتنو (دۆستانییە) ع ـ (السلام والصلح) •

(آگري)

ناڤێ چیاکی مەزنو ناڤدارە لراژۆرێ کوردســتانا بن دەســتێ ترکیــا دکــەڤي ـ واخویایە کۆ بەرێ تێدە (آگر) هەبو ژلەوزا بویە

(آگري) ـ (أراراته) •
ء (جبـل النار او الجبـل
الناري في شمال كوردستان
جبل ارارات •)

(آڤي)
چەڤادا كۆ تێ آڤدان ژێره
دبێژن (آڤي) ء ـ (الارض
السقى) •

(آڤي) ـ
نەبژی • تـەباێ (آڤێ)
ئەوێ كـۆ دناڤ آڤێ دە
دژین •
ء ـ (الحيوان البحرى)
ء ـ (كل شيىء يعيش في الماء)

(آڤي)
پەزو سەوالا كۆ هاتیە ناڤ
پـەزێ یەكـی دي دبێژنێ
ئەڤ پەز آڤيـە • یـاني
بێگانەیە • ـ (الحيـوان
الشريد) •

(آڤاني)
جهێ آڤەدانە • دهەمبـەر
چۆل دەتێ • دبێژن ـ ئەڤ
جي آڤانیـیە ـ آڤەدانە ـ
نە چولە • ـ وا دیارە كۆ
بەرێ گوند لبەر آڤا هاتنە
چێكرن •ژلەورا بویە آڤاني
ء ـ (المعمورة) •

(آلاهي)
یان (آلاي) پەرچـاك ـ
گیشەك ـلەشكرە• ژچار
هەزار دگهێ هەڤ • ژ(آلا)
هاتیە • د دەمێن بۆری دە
هەر آلاهـيیەك (آلاك)
دگەلبو • (آلا) بەیرەقە
ء ـ (معروف)

(آژۆتي)
ئەو جهێ كۆ هاتیە آژۆتن •
راكرن • دهەمبەر (بۆر)و
(بەیار) دەتێ گۆتن •
ء ـ (المفلوحة) •

(آڤداي)
ئەو زەڤي یا سەوالێ كـۆ
هاتیە آڤدان • یان چەلشتێ

(آ ـ ئي)

كـۆ هاتيه آڤـدان .
ع ـ (المروى) .

(آڤديري)

سـۆريي‌يه . آڤـدانه
ع ـ (السقاية) .

(آزادي)

سه‌ربه‌ستي‌و ده‌ركه‌تنا ژبن
دارێ دژمنه .
ع ـ (الحرية والانعتاق)

(آزاي)

خورتی‌و په‌هله‌وانی‌يه .
ع ـ (القوة والبأس) .

(آرزاني)

كێم‌بوهائي يه . دبێژن : ـ
ايسال آرزاني‌يه ـ هه‌رتشت
تێده آرزانه . بهاێ وی
كێمه . (ضِد الغلاء) .

(آف تێگه‌رياي)

ئه‌و به‌رێ كـۆ نودگهێ .
دبێژن ـ ئه‌ڤ تری آف تێ
گـه‌ريايه ـ نوچـوونى .

نوبه‌ره ع ـ (الفاكهة في اول
نضوجها .)

(آيي)

تيپه‌كه ـ يا (آلاڤه‌كه)ژبۆ
نه‌خوه‌شي تێ . وه‌كه‌ آخ
ئوی ـ ئوف ...
ع ـ (للتؤه) .

(آبرى)

ناڤێ گوندەكی ناڤـداره ل
ژۆرێ به‌دليسـێ‌يه . مالا
شێخێ آبری ناڤدارن
ع ـ (اسم للقرية).

(آرزى)

دكانا من آرزى‌يه . يانی
هه‌مو مالێ منه . آرزى ـ
نه‌هه‌مپاری‌يه . ع ـ (رأس
المال الفرد الخاص .)

(آليكارى)

يان آريكارى . ئه‌وه كـۆ
مرۆڤ ياردمێ هه‌ڤ بكی .
ع ـ (المساعدة) .

(آميدى)

ناڤێ باژارەكى كوردە • ل ژۆرێ (موصل) دكەڤى •

دبێژن : ـ ناڤێ وێ (عمادية) لێ نەراستە • (آميدى)يە باژارێ (مەدا) يە ـ ميديايە•

(آ ـ ئە)

(آڤدە)

ئەو (بەنە) يان (تايە)درستن وتەڤنىدە بدارڤە دكن •
ع ـ (خيط واحد)•

(آ ـ ب)

(آب)

ناڤێ مەها پاشي ژهاڤينىيە•
ناڤێ وێ بكوردى تەباغە •

(آزب)

دبي ژ (عەزەب) هاتبي :ـ خۆرتو جوانو بێژنە•
ع ـ (اعزب ـ غير متزوج)

(آنتاب)

ناڤێ باژارەكى كوردستانا بن دەستێ تركايە ، دكەڤي رۆژ آڨاێ باژارێ (كلس)•
ناڤێ وێ ع ـ(عين تابە) •

(آپ)

براباڤە • آپۆ دەرباس بويە•
هـن دبێژن : ـ مام ـ آم
ع ـ (عم) •

(آخ تەپ)

گوندەكە لدەشتا(دياربكرە) شيخ عبدالرحمنێ آختەپي خوەديێ ڤشتا (روضـ النعيـم) ناڤـدارە ژڤـي گونديە •
ع ـ (قرية كوردية) •

(آ ـ ت)

(آفرەت)

دشيوەێ سۆرىدە (ژنە) آڤرادە • پيرەكە
ع ـ (المرأة).

(آزبەت)

ناڤێ مالباتە • باڤکـــە • دبێژن : ـ د آزبەتا وە دە یەکی وەکە بارام پەیدانابي•
ع ـ (فخذ من العشيرة)

(آشيت)

شیتو شرکێ آڤێنە • وها رەنگە ناڤێ عشیرەکەکوردە ل رۆژهلاتێ (قامشـــلۆ) دکەڤی • دەرباس بویە (آشـــیتا)یە

(آ ـ س)

(آس)

آسك • غەزالە • دبێژن ـ ئەڤ بزنا مە (آسـکە) یاني غەزالە •
ع ـ (الغزالة) •

(آراس)

ناڤێ چەمەکی مەزنە دکەڤي سینۆرێ کوردستانویەکیتیا سۆڤیەتستانێ •
ع ـ (نهر الرس)

(آلوس)

ناڤێ گوندەکی ، یان ایلەکە کوردە دبي لهێلا (مەلاتیا) بي• مالا آلوسي ل(دمشق) و (بەغداد) هەنە •

(آڤس)

ئەو جاندارا مێیە کۆ بدو جانابي • یاني زارۆك دزکێ وێ دە هاتیە آفراندن •
ع ـ (الحاملة) •

(آلەقۆس)

ناڤێ گوندەکی کـــوردە دبي ژ (آلا) (قەوســو قەزەح) تێدە ، هــاتبي • یاني دشەرا دە ئەو آلاکــۆ وان بدەستێ خوە دگرت (قەوسو قەزەح) تێ دەبو
ع ـ (قرية كوردية)•

(آ ـ ج)

(آرمانج)

یا (آمانج) نیشانو هدفە •

جهێ کۆ (آر) داڤێژنێ • ایرۆ جهێ کۆ بەرو گـولا داڤێژنێ • ع ـ (الهدف)•

(آلوج)
ناڤێ بـەرەکی دارایـە • ژهنجاصێ بچولکتره •

(آخ)
خاكو خۆلە• تۆزوترابێكو قاشلێ ڤێ زەڤیا كۆ ئەم ل سەرن •
ع ـ (التراب) •

(آخ)
آلاڤەکە ژبۆ آخینو کەسەر هاتیە •
ع ـ (أداة للتأوه) •

(آپرەخ)
یا (ئەپرەخ) پـەلێ رەزا کۆتێنە داگرتن • ژوان رە تێ گۆتن آپرەخ •
ع ـ (الورق الملفوف المحشي)•

(التاخ)
یا (آرتاخ) ئەوێ کوبدزي دخوازي تشتەکی دەرخي • لشـــونا (السری) او (التحري) تێ •

(آ ـ د)

(آرد)
آرڤانە ـ آرە • دەما دەخل دهێرن دبـي آرد • هـن دبێژن ـ (آرڤان) وهـن دبێژن ـ (آر) •
ع ـ (الطحين) •

(آند)
آلاڤەکە (کرنا تێنەپـەر) دکی تێپەر • وەك : هەژیا من هەژاند ع ـ (أداة)•

(آزاد)
مرۆڤێ سەربەستو بەرخوە دارە • ع ـ (الحر)

(آماد)
دشیوەێ مکریاني دە هەیە •

: ــ حازرو امادەيە ••
ع ــ (مستعد)

(آكاد)

ملەتەكــى كـــەڤنارەيە •
دسينۆرێ ژێرێ كوردستانێ
دەبو ، لێ نەهاتيە زانين چە
قاس مرۆڤانىيا وى بكوردا
رەهەيە ؟
ع ــ (شعب قديم في جنوب
العراق) •

(آسيد)

ناڤێ گەبۆلو حەلاوێيە •
ع ــ (نوع من الحلوى) •

(آ ــ ز)

(آواز)

دەنگێ خوەش‌و بلندە •
آوازێ كـەچو دەنگـــێ
كەمان •••
دبێژن : ــ دەنگ‌و آواز •
ستران‌و گۆران •••
ع ــ (الغناء العذب)

(آڤراز)

بەر ژۆرييە • ب آڤرازدە
چو ــ بژۆردە چو • هـــن
دبێژن : ــ ئەفراز •
ع ــ (الصعود والذهــاب
نحو القمة) •

(آزادى خواز)

ئەوێ كـــۆ دخوازى ژبن
دەستێ دژمن دەركـــەڤي ،
سەرب‌خوە بژي •
ع ــ (طالب الحرية) •

(آشتى خواز)

ئەوێ‌كۆ هاشتى دخوازي•
ناخوازي جەنگا ســيەم ل
داركەڤي •••

ع ــ (طالب الســلام) ــ
انصار السلام •

(آ ــ ر)

(آر)
آگــره ــ دبيــژن : ــ آر
آرێ قــورمايه • (آري)
خوەليا (آره) • دەرباس
بويه •   ع ــ (النار) •

(آور)
نەرينا چاڤايه • (آور) ژ
آڤينداری هەنه • وژغەيد
ـەنه •   ع ــ(الغمزةواللحاظ)

(آوار)
بێ خــودیو بێ كــاره •
آوارەيه تشــتك پێنابي ــ
ژێ نابێ •
ع ــ (الكسـول) •

(آبۆر)
هن دبێژن(آبوري)خەباتەكه
بـرستو زانينو ژيرەكیيه
ع ــ (اقتصاد)

(آدار)
ناڤێ مەها پێشی ژبهارێيه•
(اول شهر من الربيع)

(آڤدێر)
(آودێر) ئێ كــۆزەڤيێ
خوه آڤ ددي • آڤدێرى
آڤدانه •
ع ــ (كراخى ــ الساقي)

(آڤدار)
بـآڤه • (دار) بداخوازا
خوه دی هاتيه • (آبيداره)
ع ــ (لذيذ)•

(آڤگير)
ئەو جهێ كۆ آڤازڤســتانو
بهارا دەخوەده دگرى •
ع ــ (الغدير) •

(آليكار)
يا(آريكار)ئەوەكۆ آلیيەكی
دكی • ياردمی دكي •
ع ــ (المساعــد)•

(آڤزێر)
آڤا زێرەكۆ خەنجەروشورو
قونداخێ تڤنگا پێ نەقش
دكرن • ع ــ (ماء الذهب)

(آنگۆر)

هەڤال‌و هەمبەرە • ئەزنـە آنگۆرێ تەمە • نە هەڤالێ تەمە ــ نە هەمبەرێ‌تە مە •

ع ــ (أنكوف) •

(آشور)

یان (آسور) ناڤێ ملەتەکی کەڤنارە مەزن‌و ناڤدارە • دژیرێ کوردستانێ دەبو • سەرگێژیێ ناڤ بەراکورد وآشــور دتاریخا دە گلك هــاتنە ڤیـــانـدن • دکوردستانێ دە ایرۆ آشور خـوە کـورد یا خەلکـی کوردستانێ دژمێرن •

ع ــ (معروف) •

(آزەر)

دبێژن ــ باڤـێ ابراهیـم پەیغامبەرە • (آزەربایجان) د رۆژهــلاتێ ژۆرێ کوردستانا ایرانێ دەیە •

ع ــ (والد ابراهيم النبي)

(آش)

ناڤدارە • جارنا تێ گۆتن : چوم (ایش) چاوا د آواو دەستورا زمانێ کوردی دە هاتیە گۆتن • ئەڤ (آ) گلك جــارا دبي (ئێ) : وەك : ــ (آرد) ــ ایرد • آش ایش ••

ع ــ (الطاحونة) •

(آلەرەش)

ناڤێ گونـدەکیـیە • دبي (آلا) وان رەش بي •

ع ــ (اسم لقرية) •

(آلەقەمەش)

گـوندەکە دســینۆرێ کـــوردســـتانا سوریەو کـــوردستانا ترکیـــا دەیە • پشتی شـــەرێ (شیخ سعید) دسالا ١٩٢٥ دە حاجوآغا دسالا ١٩٢٦دە لەپهلانینەکە بچوك چێکـر وژ چیایێ هەڤێرکا داکەتـە

سوريه • لەشــکەرێ ترکا
دگوندێ (آلەقەمشێ) دە
٢٤٣٢مرۆڤ دحەوشاآغێ دە
کوشتن و شوتاندن • ژنو
مێرو زارۆكبهەڤرە بون •
منبچاڤێ خوە ژنەك دی
کۆ هەر بتەنێ ژبەرسنگوا
پاراستیمابو • لێ خــوین
ژپشتا وێ دهات من پیرا
تۆرێ) لســەر ڤێ ژنکێ
چێکریه • (آلەقەمش) ـ
آلەقماشە• آلاوێقماشبو•
عـ(اسم لقرية كوردية مشهورة)

(آخەرەش)
ئەوە کۆ هیچ تشتەك ذمالا
مرۆڤ دە نەمابي • دبێژن :
ئەم ل آخەرەشێ مانە •یانی
هێچ دمالا مەدە تشتكپەیدا
نابي •
ع ـ (المعدم ـ المدقع)

(آڤارەش)
چەمێ (نسیبینێ)یە • ئەڤ
(چەم) دو کانی هەنە کـۆ
ژوا دەردکەڤی ، کانییـەك
ژوا آڤاوێ رەشە ژلـەورا
دبێژن : وێ آڤا رەش •
عـ (الماء الاسود نهر النصيبين)

(آرداش)
ناڤەکی ئەرمنییە ژخەلکێ
کوردســتانێیە • کــورد
دبێژن : آردۆ •

(آ ـ ف)

(آلف)
جهێ کۆ تێ دە ایمێ سەوا
لاداتینن • آلفێ گا • آلفێ
هەسپا • آلفێ پەز •• هن
ژچامۆروکەڤرا وهن ژتەختا
چێدکن • هن گرۆڤەروهن
درێژن ••
ع ـ (المعلف)

(آسەف)
ناڤێ وی وەزیرێ سلیمان
پەیغامبەرە کۆ گوستیلاوی
دزيیە • ول شــونا وی
پێلاکێ بویە پادشاه • گەر
چە ناڤەکی ســاویرییە لێ

دهەر دەمێ دە ژێ دپەیڤن•
ع ـ (آصف) •

(آشێف)
یا (عەشـێـف) پاقـژ کرنا
شیناهیـیە • وکە : وەرزو
دخلو پەمبوا ژ گەیایێ کۆ
دناڤ وادە شین تێ •
ع ـ (تنظيف المـزروعات مـن
الحشائش)

(آ ـ ڤ)

(آلاڤ)
آلاڤ هـورو مورن کـۆ
بـوان کارەك تێ کرن : ـ
آلاڤێ جۆت• آلاڤێ خەررا
تی •• ڤێ پاشیێ مە ناڤێ
(أداة) د (قواعدا) خوەدە
دانیە (آلاڤ)
ع ـ (أداة) •

(آراڤ)
ئەو آڤا کۆ جارەك کنج پێ
هاتنە شـوشتن ناڤێ وێ
آراڤە •

ع ـ (ماء الغسيل في المرة الثانية)

(آڤ)
آو هەرکەس دزانی•
ع ـ (الماء) •

(آ ـ ق)

(آراق)
آلاڤێ جـۆتن • ڤـا آرقا
ژڤرراکە •
ع ـ (أدواة الفلاحة) •

(آشق)
جەنگەنەو گەوەندەو مطربن
ـ خـوە دیێ سـازو
دەنگبێژن •
ع ـ (المطربون والمغنون)

(آق بیق)
مالاکە کوردە ناڤـدارە
ژکوردێ شامێنە •گۆتنکە
ترکیـیە • بداخوازا (سمیل
سپی) یە •
ع ـ (اسم للعائلة الكردية)

(آ ـ ك)

(آلك)
ناڤێ چڨيكەكێ‌يە .

(آلك)
دبي ناڤێ گونـدەكی ، يا
ائيلەكێ‌بی (حسەنێ آلكي)
گـەرناسێ چيرۆكێو ستراناَ
(حسەنێ آلێ)يە .
ع ـ (اسم لعشيرة كوردية)

(آلي سۆرك)
ڤشەك ژهرميايە رەخـەك
سۆرە .
ع ـ (قسم من الكمثرى)

(آليك)
رەخەك ـ رووەكـ پەرچاك
ـ آليـك نان بـدەمن ـ
پەرچاك نان بدەمن .
ـ آليك ژرووێ هەيڤێ خويا
دكی ـ رەخەك خويا دكی.
دكۆكا خوە دە (آلي) يە.
(ك) بداخوازا (يەكە) .
ع ـ (طرف) .

(آپك)
بچوكێ (آپە) ژ شيرانی
ولۆ دبێژن .(آپ) دەرباس
بويە (براباڤە)
ع ـ (تصغير العم).

(آشك)
بچوكێ (آشـە) . ئەڤ
(ك) ئەم دكارن هەمو ناڤا
پێ بچوك بكن .

(آغاوك)
دەنگبێژو هوزانەكی ناڤدارە
آغاوكێ بێداري . پرجهێ
آخينە كۆ شـعرێ وی
بدەستێ مە ناكڤن :
: ـ نەبێـدارم ژ بێـدارم
مەكە يارب ! مەبێ دار .
ع ـ (اسم شاعر كوردی)

(آ ـ ك)

(آفسارك)

جهێ كۆ تێدە آڤێ ساردكن

ئەم كارن ايرۆ ناڤێ (مبردة)
بكن (آڤسارك) •
ع ــ (المبردة) •

(آڤشۆرك)

خــوارنەكــە ژرونو آڤ
وخويە • بەلەنگازێ ملەتێ
كــورد گللك آڤشــوركێ
دخون وناسدكن •
ع ــ (مەرقة الفقراء) •

(آويسك)

ناڤێ گونــدەكيــە لناڤ
خەرزايە •
ع ــ (اسم قرية كوردية)

(آ ــ ل)

(آل)

ناڤێ بەيرەقێيە • عثمــان
صبرى دبێژى :

من دڤێ كۆ ئەز تەهلدم
آله رەنگى كەسكوسۆر ••
ع ــ (العلم) •

(آل)

بداخوازا سۆره • لێڤێ آل
لێوي سۆره •
ع ــ (الاحمر)•

(آويل)

ناڤێ گوندەكيە • دبي ••

(آلەشيل)

ناڤێ گوندەكيە :
قاله مەلامحمدێ آلەشيلكى
رحمت ل دێوبابو پيلكى
كليمة سێنه : اسموفعلحرفه
نصر فعليماضيعلمى صرفه
ع ــ (قرية) •

(آنتيل)

ناڤێ شريتەكه درادیوده ژبۆ
بايه • ئەوروپێيە •

(آقل)

عاقله • هشه • بێ آقلەــبێ
هشه ژعربي هاتيه •
ع ــ (عاقل) ــ العقل •

(آ ـ م)

(آم)
آپه • هن دبێژن : (مام)ــ براباڤه •

(آدەم)
ناڤداره • كوكا فەلســەفا ئۆلداري یه •

(آرام)
چاوا د دیوانێ شاعرێ مه دەخــویادكــی (صەبره) جزیری دبێژی : ــ
(آرامو خەو نایێ ژبەر)•
وها رەنگه ناڤەكیئەرمني یه (آرام) • لێ دبي زفارسي هاتبي ع ــ (الصبر)•

(آرسم)
(زەكەم) ــ باهۆره •
ع ــ (الزكام) •

(آ ـ ن)

(آرزان)
كێم بهایه• دهەمبەرگرانبها دە تێ گۆتن • دبێژن : ــ
ئەڤ تشت آرزانه • ئەڤ گرانه ــ گران بهایه •
ع ــ (رخیص) •

(آرڤان)
بارێ كۆدبن ایش وتێنن مال دبێژن : ــ آرڤانەك آردێ مه مایه • آرڤانەك گەنمێ مه هەیه •

(آرڤان هێردن)
هێردنا آرڤانه • هــۆركرنا آرڤانه •
ع ــ (طحن الدقیق) •

(آرڤان هوركرن)
دهەمبەر (گرس كرن) دە تێ •

(آرڤان گرسكرن)
دهەمبەر (هوركرن) دەتێ كورد دبێژن : ــ
ئەگەر دارێ تە ستوره آرڤانێ تە هوره •

(آرڤان دانين)
دانينا آرڤانه • آرڤانێ‌خوه دەينه • آرڤانێ خوەدامەينه

(آرڤان بار كرن)
باركرنا آرڤانه : ــ آرڤانێ خۆه باركه • آرڤانێ خوه بار مەكه •

(آرتين)
ناڤەكی ئەرمنیيە• ژكوردی هاتيه : ــ آر ــ تينه ــ تينا آگــره •
ع ــ (قوة النار)

(آڤدان)
آودێرانه • من آڤيا خــوه آڤدا • آڤدانا آڤيا مه گلك خوەشه • ايرۆ آڤدانامەيە• بەلا ڤــكرنا آڤــێ ل ناڤ زەڤي‌يە •
ع ــ (السقاية) •

(آڤ تێ‌وەردان)
آڤا بنێ مەشــكێيه • دەما مەشكێ يا ژ تشتەكی دني دۆشاو ، رون ، هنگڤ ڤالا دكــن ، آڤێ دبنــێ وان وەرددن داوەكو پاقژ ببي •
ع ــ(تنظيف بعض الظروف بالماء)

(آڤ رژاندن)
جارنا ژبۆ دەست آڤــره تێ گۆتن • دبێژن :ــمن آڤەك رژاند • يانی من دەستاڤەك شكاند • ژبۆ تۆره ولــۆ دبێژن •
ع ــ (كب الماء) او رش الماء •

(آڤريژن)
دبێژن : ــ خــانیێ مــه آڤرێژنه ــ يانی آڤ لسەر راناوەستي ــ سەرژێره •
ع ــ (يقال في الســــطوح والمنحدرات عادة لايقف الماء عليه • لانه منحنى ••••)

(آڤژەن)
ســۆبايي ــ مەلەڤانی‌يه آڤژني فيربونا مەلەڤانی.
ع ــ (السباحة) •

(آفاكرن)

چێكرنا آفانى و خانيێيايە •
دهەمبەر (وێرانكرن)دەتێ
ع ـ (البناء)

(آخەبان)

ترمەيــە • زەرە پيرەمێــر
ل سەرێ خوە دگەرێنن ـ
گرێدن •

(آخەبان)

آخ كرنا بانێ خانێيە •
: ـ ايرۆ آخــەبانە • يانى
دخوازن خــانيێ مە آخ
بكن •
ع ـ (رفع التراب على سطوح
المنازل) •

(آخين)

كەسەرو دەردو حســرة •
(آلاڤەكە) آخينو كەسەرە
ع ـ (آداة للتأوه• والحسرة)

(آخافتن)

دان وستاندنا بزمانە •
ع ـ (الكلام) •

(آخفتن)

ڤەبونا برينێيە ـ نوبــونا
برينێيە •
ع ـ (اعادة فتح الجرح)

(آديەمان)

باژارەكى كــوردە • لهێلا
باژارێ (مەلەتيا) دكەڤى •
چيرۆكا (ئۆسمان چاويش)
و (حەمزە چاويشــــ) ل
(آديەمانێ) چێبويە •
ع ـ (اسم مدينه كوردية) •

(آزرگان)

(ئەرزەنجان) ـ باژارەكى
كوردە دكــەڤى ژۆرێ رۆژ
آڤاێ كوردستانا بن دەستێ
تركا • رۆژاڤاێڤي باژارى
هەمي تركو رۆژهــلاتو
وژيرێ وى هەمو كوردن •
ع ـ (مدينة كوردية مشهورة)•

(آزەربايجان)

(أزەربايــەگان) دكــەڤي
رۆژ هــلاتێ كوردســتانا

بن دەستێ ایران • چەنــد
حکومەتێ کـــوردی تێدە
رابونە • لێ ایرۆ ترکنــ
(تەرکەمنن) •

(آزاد کرن)

سەربەستکرنە •
ع ــ (الانعتاق) •

(آسان)

یان (هەســــــان) کورد
دبێژن : ــ هەســانی‌یە •
یانی نەدژوارە • دبی دکوکا
خوە دە (آسانی) بی •
دەرباس بـــویە •
ع ــ (السهولة)

(آسن)

یا (هاســن) • ناقــدارە
هەرکەس دزانی •
ع ــ (الحدید) •

(آشقان)

ئێکو دچی‌ایش•(قەراش)
ئێکو لبەر أیشە •
ع ــ (الذی یذهب الیالطاحون)

(آشگرین)

ئێکو آش دگەرینی • هەر
وها ئێکو دکاری کارێ خوە
بجامێری بگـــەرێنــ
دبێژن : ــ مێرك آشــــێ
خوە دگەرێنیــ جلکا خوە
ژاقێ دەردخی •
ع ــ (استاد الطاحون) •

(آشفروتن)

فرۆتنا آشــە
ع ــ (بیع الطاحون) •

(آش لێکرن)

آقا کرنا آشــــە •
ع ــ (بناء الطاحون) •

(آشکرین)

کرینا آشــــە •
ع ــ (شراء الطاحون) •

(آشگراندن)

گەراندنا آشــە •

(آش‌چێکرن)
چێکرنا آشــــه •
ع ــ (تصليح الطاحون) •

(آشکەرا کرن)
داخويا کرن ــ دياركردنه•
ع ــ (اظهــار الشيىء)

(آشتکرن)
هاشتـكرنه •
ع ــ (الصلح والسلام) •

(آفەرين)
يــا (آفــەرم) ــ دبي ژ آفراندن هاتبي •

(آفراندن)
چێکرنه • ع ــ (الخلق)•

(آفرەتان)
کوما آفرته ــ کوما ژنايه•
ع ــ (جمع للنساء) •

(آلمان)

ناڤێ ملەتەکیمەزنوناڤداره دئەوروپا دە جيکی بلنــد ستانــديه • دو جەنگــێ جهانێ بدەستێ ڤی ملــەتی لداركەتنه • ايرۆ پەرچــه پەرچەيە• پرێسکێ جەنگی ژوەلاتێ وان بلند دبن •
ع ــ (مشهور) •

(آلان)

ناڤێ باژارەکی کوردە • له هەريمێ سۆرايه • دکەڤــی کوردستانا عراقێ •
ع ــ (مدينة كوردية قديمــة في شمال العراق بالمنطقة الكردية)

(آمان)
هاوارو فغانه •
عــ (الصرخة)

(آنين)
هينانه • نان ژمه رە آنين •
آنينا نان نه آسانيیه •
ع ــ (الجلب) •

(آهان)
کوما (آه) وەکو (آخ)

ژبۆ نەخوەشـــيو دەردو
ژانو أيشه •
ع ــ (آه) معروف •

(آگردان)
تفكه • سۆرا دبێژن •جهێ
آگره • دڤرده ســــۆرانی
راسته • آگردانه • نـه
تف‌گەهه • جهێ تفێيه •
ع ــ (الموقد) •

(آگركرن)
آگركردنه • چێكرنا آگره
ع ــ (اشعال النار) •

(آگردادان)
آگركرنا ب آواكی خورته•

(آگرداران)
وەكه (آگــردادان) تێ
گــوتن • هـــەردو ژي
بداخوازا (فساد) هاتنه •

(آگر باران)
آوربارنه •
ع ــ (تصويب النار)

(آگرڤێخستن)
ئەوەكــۆ جارەكــه دی
گوررێكی •
ع ــ (اشعال النار بعد خمدها)

(آگرڤه‌ كوشتن)
كوشتنا آگره
ع ــ (الاطفاء) •

(آگرڤه مراندن)
ڤەمراندنا آگره
ع ــ (اطفاء النار بعد اشعالها)

(آگر گور كرن)
گور كرنا آگره • (گوري)
(رەمي)يه زێده كرنا گورا
آگره ــ (اندلاع النار)•
ع ــ او (اشعال النار بكثرة)

(آگر باراندن)
آگربارانه • هن دبێژن : ــ
گوله بارانێ هن دبێژن : ــ
رەشاندن •

(آهين)
وه‌كـه (آخينه) • ژبـۆ نه‌خوه‌شي‌يه •

(آ ـ ه)

(آه)

آلاڤه‌كه نه‌خوه‌شـي ددی زانين (آهان) كوما (آه) ده‌رباس بويه •

(آ ـ و)

(آو)
سۆرانی‌يه • آڤه •ده‌رباس بـويه •

(آ ـ ي)

(آی)

آلاڤه‌كه نه‌خوه‌شـي‌يه • وه‌كـه (آخ)و ئـۆخ • گلك جاران دسـتران‌و گورانا ده تێ :
ـ آی ـ آی لێ ••

(ئه ـ آ)

(ئه آ)
گوتنه‌كه ژمندال‌و زارۆكا ره تـێ گـۆتن • ژبـۆ كۆپيسي بكي •

(ئه‌ليفبا)

(آباسێ)يه • كوردا به‌رێ دگۆتن : (أليفبا)يا (ئه‌ليف بێتك) نها دبێژن : ـ
(آبا) يان (آباسـێ) • تشتكه بچـوكـه زارۆك دده‌ستپێكێ ده دخوێنن •

(ئه‌رزانا)

ناڤێ گـوندەكی لژێرێ رۆژهلاتێ (قامشلۆ)دكه‌ڤی ء ـ (قرية كوردية) •

(ئه‌رمێنيا)
يا (ئه‌رمنستان) ناڤێ‌وه‌لاتێ ئه‌رمنايه • جمهوري‌يه‌ته‌ك ژ سۆفيتستانێ‌يه • كـورد تێده بزمانێ خوه بشيوه‌ێ

کورمانجي دخــــوێنن •
رۆژناماکه وان بناڤێ (ریا
تەزه) هەیه • رۆژێ (٣)
سێ جار بکوردي ســـەر
پێهاتيو ســترانا بــەلاف
دکی • (••••) •

(ئەستۆنیا)

یــەك ژجەمهـــــوریاتێ
سوفیتســـتانێیه دکەڤي
ســەر ددریا بالتیك •

(ئەزفستیا)

رۆژناماکه ســـوفیاتیّیه
بزارێ رۆسي دەردکەڤي •

(ئەندۆنۆسیا)

وەلاتەکی مەزنو سەربەسته
پایتەختا وان (جاکارتا)یه

(ئەلبانیا)

ناڤێ ملەتەکی مســـلمان
د بالقـــان دە ول دەریا
(ئەدریاتیکه) پایتەختـــا
وان (تیرانا)یه •

(ئەژدەها)

مارێ مەزنو مرۆڤ خوەره
ء ــ (الثعبان) •

(ئەیوا)

بداخوازا (بەلێ)ــ (نعم)
هاتیه • ترکـــیّیه بویه
کوردیو عربي •

(ئەکرا)

ناڤێ پایتەختا (غانا)یه •
دزەڤیا ئەفریقیا دەیه •

(ئەمیرکا)

دو پەرچەیه : ــ ئەمریکـــا
ژۆري • گلك د پێشڤەچونا
دەزگه دە ناڤـــداره وان
سەرێ هەفسارێ رێزانیـــا
رۆژآڤا سەرمایدارا خستنه
دەستی خوه • پایتەختـــا
وان (واشنطونه) •
: ئەمریکا ژێري هێ پێشڤه
گەلەك نەچونه • چـــەند
دەولەتن پاش دە مایێنه •

(ئەفریقا)

پەرچێ چارەم ژ قادێیه •

گلك ملەتو نژاد تێدەهەنە
لی جهێ آخینە کۆ هەمــو
پاشدە ماي‌نە • دبن دەستێ
دژمن‌دە وەکە مە دنالن •دڤا
چەندســالا دە هــن ژوان
گەردەن آزاد بون ، لێ‌هێ
گلك ژوان بن دەستن •

(ئەڤقا)
(ئــەڤ) آلاڤــا یا ناڤــێ
نیشاندانە • (قا) ژ (قیاس)
یان (قدەر) هاتیە •(ئەڤقا)
یاني ئەڤ (قەدەر)
ع ــ (هذا المقدار) •

(ئەوقا)
وەکە (ئەڤقا) تێ‌گۆتن •
ع ــ (تلك القدر) •

(ئه ـ ۆ)

(ئەوبۆ)
ناڤێ گوندەکــــی ژاێــلا
هەڤێرکایە • فلەنە •
ع ــ (قرية كوردية مسيحية)

(ئەرزۆ)
ناڤێ ژنەکــــــیـیە • دبیـژ
(ئەرزۆ) آرزان هاتبي •

(ئەخـۆ)
دشیوەێ سۆری‌دەبداخوازا
(ئۆخوەش) هاتیە •

(ئەڤـرۆ)
ئەمرۆ وەکە هەڤن•هەڤرۆ
ع ــ (هذا اليوم)

(ئەمرۆ)
وەکە ئەڤرۆ هاتیە •

(ئەسلۆ)
ناڤێ گوندەکی‌یە • دکەڤي
ژێرێ رۆژآڤاێ (قامشلۆ)

(ئەلۆ)
دتەلەفۆنێ دە ژهەرکەس‌رە
تێ گــۆتن : ــ (ئەلۆ) •
ژئەورۆپي هاتیــە • هــن
دبێژن : ــ (هەلۆ) • ژبۆ
بانگێ هاتیە • کــورمانج
(ئەرۆ) ژبۆ مێرا دبێژن •

(ئەرێ) ژبۆ ژنا دبێژن •
جارنا (ئەرێ) ژبۆ مێراتێ•

(ئەرۆ)

آلاڤەكە بانگێیە • ژبـۆ
مێرایە • ئەرێ ژبۆ ژنایە •
هـ دبێژن : ـ هەرۆ !

(ئه ـ ي)

(ئەزبەنی)

ئەز ـ من • بەني ـكۆلە •
ئەزبەني ـ ئەزكۆلە
ع ـ (سیدی)

(ئەرغەنی)

ناڤێ باژارەكی كـوردە ل
رۆژآڤایێ ژێرێ (دیاربەكەر)
دمێنـــي • ئـێ بـوەلات
پارێزي آگەهـدار كرم د
سالا ١٩٢٤ دە شەوقيبەگێ
(ئەرغەني) بو • دسـالا
١٩٢٥ دە ل (دیاربەكەر)
دگـەل هـەزاران هاتـە

بدارڤەكرن
ع ـ (مدينة كوردية)

(ئەنی)

هن دبێژن : ـ (عـەنی)
ناڤبەرا برهـێ جانـدارو
موێ سـەرێ وییە •
ئەنیا كەڤر•••(ئەنیا شەر)
جبها شەرە • چێكراوە •
ع ـ (الجبين والجبهة)

(ئەڤشی)

یان (هەڤشـي) ـ ژدارا
چێدكن سوالێ خوە تێدە
دجڤێنن ، دەریكی ، تەنێ
تێدە هەیە • سێنجەكـــە
دارینی لهـاویرە • ژبـۆ
هاڤینگەهاسەواله •
ع ـ (حوش من الاشجار لجمع
مواشيهم فيهـــا) •

(ئه ـ ێ)

(ئەدێ)

زارۆك ژدیـا خـــومرە

دبێژن : ـ (ئەدێ)ـ داێ
دایکێ ـ داك ـ
ء ـ (مقابـل) ـ (مـامـا)
في اللغة العامية ٠

(ئەچێ)
کەچێیە ٠ ژبۆ شـــیرانی
دبێژن : ـ ئەچێ ٠ پێشیا
گۆتیە : هەرچێ نەچێ پارا
ئەچێ ـ پارا کەچێ ٠
ء ـ (یقال للصبية الصغيرة) ٠

(ئه ـ ب)

(ئەرەب)
یـان (عرب) ـ ناڤـــێ
ملەتەکێیە ٠ ناڤدارو مەزنە
چەند فەرمانداری د اسیاو
ئەفریقا دە لدارخســتنە ٠
دسینۆرێ ژێرێ کوردستانێ
دەیە ٠ تێزیکی (٧٠) ملیـۆن
مرۆڤ هەیە ٠

(ئەنتاب)
یا (غین تاب) باژارەکـی
کوردە ، دکـەڤي رۆآڤایێ
کـوردستانێ ٠ (غـازی
غینتاب) ٠

(ئەرارات)
چیایێ آگری داغە٠دەرباس
بویە ٠
ء ـ (جبل ارارات) ٠

(ئەڤـرەست)
چیاکی مەزن و ناڤدارەگەلك
بلندە ٠ دکـەڤي ناڤبـەرا
(بۆرما)و (چین) چونا
سەرێ وی گلك دژوارە ٠
ء ـ (جبال ئەفرست)

(ئەفرست) یا (هەڤ رست)
دارەکـە وەکـە (ئەرزە)
تم شینە ٠

(ئەبانۆس)
دارەکە برومەتە ، نارزی ،
تی کرین‌و فروتن ٠

(ئەلماس)
گرانبهـاي جـەوهەر ـ
گەوهەرایە ٠

(ئەرخ)
کۆرتو جهێ نزم دقادێدە
چە هاتیە کۆلان • وچەب
خوە چۆیە
ع ـ (الحفرة) •

(ئە ـ ر)

(ئەر)

ل شونا (گەر) ددیــوانا
مەلایێ جزیری دە هاتیە :
(ئەرنەهدهد ژسبابێ‌ۋوەکی
بادێ سبا) •

(ئەرر)

تێدە تعجب و غەیذ هەیە •
دبێژن : ئەررباً ••• ئەزبم‌و
تو ولۆژمەرە دبێژی ؟ هن
دبێژن : ـ (ئەررك) •
ع ـ (أداة للعجب)

(ئەگەر)

آلاڤەکە گرێدانەـشەرطیە
دبێژن : ـ ئەگەر تونەچي
ئەزناچم •
ع ـ (أداة شرط کوردیة)

(ئەزبەر)

ئەوەکۆ مرۆڤ تشــتەکی
ژبەر بکیبێکۆل ڤیساندنی
بنەری • دبێژن : ـ بارام
دوسەد (بەیت) ئەزبــەر
کریە • فەرهاد هێ (ددرسا)
خوە ئەزبەر نەکریە •
ع ـ (الحفظ) •

(ئەژدەر)
ئەژدەهایە ـ ئەژدەرهایە •
دەرباس‌بویە • مارێ مەزنە

(ئەزناور)
گوندەکە ، لرۆژهــلاتێ
نصیبینێ دکەڤي •

(ئەلاجگر)
باژارەکی ناڤداره کوردە •
دکەڤي دەشتا (خنوسێ) •
ع ـ (مدینة کوردیة)

(ئه ـ ز)

(ئەز)

بەرناڤەکی کورمانجیە •
بەرناڤێ کـورمانجی دو
دوپەرچـەنە ، لێ هـەردو
پەرچە ژی دپێش دە تێن :
١ ـ یەك (دکرنا) بۆری
تێپەر ـ دەرباس دەتێ :
(من ـ تە ـ وی ـ وێ •
مە ـ وە ـ و)　وەك :
من خوار　ـ　من خواریە
تە خوار　ـ　تە خواریە
وی خوار　ـ　ویخواریە
وێ خوار　ـ　وێخواریە
مە خوار　ـ　مە خواریە
وە خوار　ـ　وە خواریە
وا خوار　ـ　وا خواریە
: ـ ئو یەك دهەمو کـرنێ
مایي دە تێ :
(ئەز ـ تو ـ ئەو ـ ئەم ـون)
وەك :
ئەز دخوم ـئەزدێبخوم
تودخوی ـ تودێ بخوی
ئەو دخوی ـئەودێبخوی
ئەم دخون ـئەم دێبخون
ون دخون ـ وندێبخون
وها رەنگە کرنا تێنەپەر :
ئەز چوم ـ ئەز دچـم ـ
ئەز دێ بچم
تو دچي ـ تودێ بچـي
ـ توچوي
ئەو چو ـ ئـەو دچی ـ
ئەو دێبچي
ئەم چـون ـ ئەم دچن ـ
ئەم دێبچن
ون چـون ـ ون دچن ـ
ون دێ بچن ••
: ددەستورا زمانێ کوردی
دە هوروکور دەرباس بویە لێ
تەماشاکن •

(ئەرز)

ناڤێ دارەکێیە ، لچیـاێ
لبنانێ گلك پەیـدا دبي •
دچیایێ مەدە ژی هەیە لێ
ولو بلند نابي • ئەم دبێژنێ
(ایرڤست) یا (ئەڤرست)ـ

(هەڤرست)ە • یانی (منظم) هاتیە هونان •

(ئەليف)
ناڤێ تیەکییە • دەنگبێژو شاعر بەژنا یارا خوە وەکە (اليفێ) دکن • پاشێ بویە ناڤێ ژنا •

(ئەسکیف)
یا (حسن کیف) یا ـ (حەصکف) ناڤێ بازارەکی کوردە • ل سەر چەمێ دجلەیە • رۆژآڤایێ جزیرا بوتا دکەڤي • دەرەبەگيیا (ئەسکیف) ناڤدارە • ل (شەرەڤناما) بەدلیسي تەماشا بکن •

(ئە ـ ق)

(ئەرەق)
یان (عراق) • آڤاتري‌یە • سەرخوەشي بێ جێدبي • (مەي) ناوێ براستي‌یە • (خمر)

(ئەرتق)
ناڤێ مالباتەکە ترکە ل کوردستانێ فەرماني کریە ل بازارێ (ماردین) گلکمانە دتاریخا کوردستانێ دە ناڤێ وا گلك تێ •
ع ـ (عائلة تركية ـ تركمانية حكمت بعض اجزاء كوردستان مدة من الزمن) •

(ئە ـ ك)

(ئەررك)
آلاڤەکی (تعجبە) • دبێژن : ئەررك ! تەچەکریە ؟ تێدە پرسیاری ژی هەیە •
ع ـ (أداة للتعجب) •

(ئەوك)
بەرناڤەکی (مبهمە) نەناسە دبێژن : ـ چوبووم مالا ئەوکۆ ـ ئەوکێ • ناخوازی ناڤێ مالێ بێژی ـ یانایێ بیرا وي •
ع ـ (ضمير مبهم) •

(ئەمەك)
(قنجیە) دبێژن : ـ تە ئەمەکێ من ژبیراکرنە •

بارام بیَ ئەمەکە • بیَ‌نان‌و
خوی‌یە •
ع ــ (الاحسان) •

(ئه ـ ل)

(ئەنەدۆل)
ترك دبیژن (کوردستانیَ)
(شەرقیَ ئەنەدۆل) • لیَ
نزانم داخواز ژ (ئەنەدۆل)
چی‌یە ــ نەکوردی‌یە •

(ئەربیل)
ناڤیَ هەولیریَ ئیَ کەڤنارە•

(ئەردەبیل)
کەڤنە باژارەکی ایرانيیە •
نە (ئەربیلە)

(ئەربل)
گوندەکی کوردە • لهیلا
(ماردیـن)ە •
ع ــ (قریة کوردیة)

(ئەم)
بەرناڤە • ژبۆ (کۆمبیژە)•
یاني ئەزو هڤالیَ خـوە •
دکـورمانجی‌دە دو پەرچە
بەرناڤ‌هەنە : ۱ ــ یەك‌دکرنا
تیَ‌پەرا بۆری دە : (من ،
مە • تە ، وە • وی ویَ وا)
۲ ــ دکرنا تیَ‌نەپەر وناکا
وهێتیَ ئیَ تیَ‌پەر دە (ئەز ،
ئـەم • تـو ، ون • ئەو)
چاوا دەرباس بویە •
ع ــ (ضمیر للمتکلم مع غیره)

(ئەم)
(ئەمە) • دســـۆرانی دە
بداخوازا (ڤیَ ، ڤي ئەڤ ،
ئەڤە) دکورمانجی دە تیَن •
ناڤیَن نیشاندانە •
: ــ دبیژن : ــ ئەم کابرا
بارامـە • بارام ئەمـەیە •
•• ــ ئەڤ مرۆڤ بارامە •
بارام ئەڤە •
دبیژن : ــ دبۆری دە ئەم
ــ ئەمە خواردوە •• ــ ڤیَ
خواریە • ڤي خواریە •
ع ــ (اسماء الاشارة)

(ئەرزەرۆم)
باژارەکی کوردە ناڤـدارە
لبن دەستیَ ترکایە • هـن
دبیژن : ــ (ئەردەرۆم)•

(ئه ـ ن)

(ئەرغەن)
ناڤێ باژارەكى كوردە • دبێژنێ (ئەرغـــەنى) • دەرباس بويە •

(ئەرزەن)
شارە وێرانەكە لناڤبەرا وەلاتـێ (خـــەرزا) و (هەسكيف) دكەڤى • ايرۆ ژێرە دبێژن : ـ (خــەراب باژار) شارێ كاول
ع ـ (مدينة كوردية خاوية)

(ئەرمەغان)
كەڤنە باژارەكـــى كوردە • لايرانىيە •

(ئەرغەوان)
سۆرە • لێڤێ ئەرغەوان ـ لێڤێ ســۆرن • دبى ناڤێ گەوهەرەكى سۆربى • يان تشتەكى سۆربى •
ع ـ (الحمرة) ؟

(ئەردەغان)
ناڤێ ژنەكە كوردە • دبێژ (ئۆردى خان) هــاتبى • مەزنو خانێ ئۆردێ ـ خانا ـ خاتونا ئۆردێبى •
ع ـ (اسم امرأة كوردية بمعنى (الست))

(ئەفغان)
يا ئەفغانســـتان • ناڤـێ وەلاتەكـــىيە • دكـەڤى راژۆرێ پاكســتانو رۆژ هـــەلاتێ ايرانو راژيرێ سوڤيتستان • دڤى وەلاتى دە گلك كـــورد هـــەنە • ژايرانا كەڤنارە تێ ژمارتن•
ع ـ (بلاد الافغان معروفة)

(ئەردەهان)
ناڤێ باژارەكىژۆرێ وەلاتێ كـــوردە : ـ (قەرسو ئەردەهان) پـــرێ باژارێ قەرس كـــوردە • لـێ ئەردەهان نزانم چقا كورد لێ هەنە •
ع ـ (مدينة في شمال كوردستان تركيا) •

(ئەردەوان)
ناڤێ پادشـــاهەكى ايرانىيە

(ئه ــ ن)

کۆ ئەردەشێرێ کورێ
(بابەك) پادشاهی ژێ
ستاندیە • ڤي پادشاهي
نامەیەك ژ ئەردەشێرێ
کورێ بابەك رە شاندیە •
دناما خوە دە ایرێشي
ئەردە شێر دکي‌و دبێژي :
: ــ ئەی ! کوردێ کورێ
کورد ! لمرنا خوە لەز دکی
کێ دەستورا تە دایە کۆ
تو تاجا ایران دەیني سەرێ
خوە وبازارەکی ــ
پای‌تەختەکێ آڤابکی • لێ
ئەردەشێر ئەو شکاندو
وەلات دبن دەستێ خوە
دە هشت و بازارێ
(تەیسەفون) ــ (مدائن)
(کورداباد) آڤاکر و تاجا
ایران دا سەرێ خوە •
ع ــ (اسم ملك ايراني)

(ئەزمان)

ناڤدارە ــ آسمانە • هن
دبێژن ــ (عەزمان) •
ژزمان رەژی تێ گۆتن •
ع ــ (السماء)

(ئەلڤان)

ناڤێ گوندەکی کوردە • ل
رازۆرێ (ماردین)و ل ناڤ
ایلا سورگچی‌یا دکەڤي •
ع ــ (قرية كوردية)

(ئەرتوین)

ناڤێ بازارەکی دراژۆرێ
کوردستانا بن دەستێ ترکا
دەیە • پرێ وان گورجن •
ودناڤبرا سوڤیتستان‌و ترکادە
لسەر : (قەرس) ،
(ئەردەهان) ، (ئەرتوین)
سەرگێژی‌و دوزداري هەیە •
هەر یەك ژوان دوزاڤاسێ
بازارا دکي • لێ کورد
دبێژن : (قەرس) ژوەلاتێ
کوردستانێ‌یە • ژبەرکۆ
پرێ وان کوردن •
ع ــ (مدینة بشمال کوردستان)

(ئەلبان)

ناڤێ ملەتەکی مسلمانە

دباڤان ده دژي • ژمليۆنه‌كێ بێتــــره • رســـتا وان (هه‌مباری‌يه) • (اشتراكی)يه (ارناووط) ژوان ره تـــێ گۆتـــن • ده‌رباس بويـــه :
ع ـ (ارناووط) ـ آلبانيا •

(ئه‌ريڤان)
دبـــي ژ (ره‌وان) هاتبي • (ره‌وان) ژكه‌ڤاره‌ده كـورد تێده هه‌بـــون • ده‌شـــتا (ره‌وانێ) دسه‌ر پيهاتیێمـه ده گلك جاران خويادكـی • ايرۆ پای‌ته‌ختا ئه‌رمه‌نستانـا سۆڤياتی‌يه • وه‌ها ره‌نگـــه ناڤێ : ـ (ئه‌رران) ژی لڤـێ ده‌همێ هاتيه كـــرن ••••• دتاريخێده ناڤێ (ئه‌ريڤان) نينه • (ئه‌رمـه‌ن) (و) ب (ڤ) دگـۆرن • (ئه‌وريا ـ يه‌ڤريا) دبێژن •
ع ـ (عاصمة ارمينيا السوفيتية)

(ئه‌يوان)
صالۆنـــه • هـن دبێژن : ـ هێـــوان • ل ئـه‌يـــوانێ

رونشـــتی‌يه • لصاـــۆنێ رونشتی‌يه • ایێ (ئه‌يـوانــا كه‌سرى) بڤـي ناڤـی ده‌نگ دايه • تا ایستا پيژێ ئه‌يوانـا كه‌سرى پۆزێ خوه‌لمه‌بلنـد دكي • (ئه‌يوانا كه‌ســرى) دبازارێ (ته‌يسه‌فـــون) ده هاتيـــه آڤا كــــرن • دڤـــي بازاري ده دو په‌رچـــه ، دو بازارێ كورد بناڤێ (كـــورد آباد) هه‌بون
: ـ مالا بابـــه‌ك ـ ســـاسانی كورد بون •
عـ (صالۆن) •

(ئه‌رده‌لان)
ناڤــێ بازار ـ يا مالبـــاتو ده‌ره‌به‌گی‌يه‌كه كـــورده • لايراني‌يه • ناڤـداره • مالا ئه‌رده‌لانی بده‌نگن •
ع ـ (اسم امارة كوردية في ايران) ؟

(ئه‌سمهان)
ناڤـــێ ژنه‌كـــه ده‌نگـــبێژه درزی‌يه • ژمالا ئه‌طرشـه •

خوشكا (فريد اطرشه) •
ئەڤ ناڤ ژكورديو عربي
هاتيــه ــ (ئەسمەخــان)
(أســـــمى) عربيێيه • لێ
(خان) كورديێيه • دبێژن:
درزى هەمو كـــــوردن •
شرفخان دتاريخا خــوه ده
ناڤێ امارەتا (درزيني)تێنى
لێ نابێژى چونه كو ؟ مالا
(جان پۆلاد) ــ (جانبلاط)
چەند ســالا ل كوردستانا
راژۆرێ (حلب)فەرماندارى
كرنه • ايرۆ ژى دبێژن ئەم
كوردن •
ع ــ (مشهورة)

(ئەسفهان)

يا (ئەســـــپەهان) ناڤــێ
پەرچاك ژوەلاتێ ايرانه ــ
پاشێ بو ناڤێ باژارەكى •
ملاى جزيرى دبێژى :
: ــ ژ ئەسفهان تێتن خەراج

(ئەسپان)

ناڤێ ملەتەكىيه • دكڤــى
رۆژآڤاێ چياێ (طارق)

يان راژێرێ (فرنسا) •
ع ــ (اسپانيا) ــ ئەسپانيول •

(ئەرزنجان)

ئەزرگانــه ــ آزرگـــان •
باژارەكى كوردستانێيه •
دەرباس بويه •

(ئه ــ ڤ)

(ئەڤ)

ناڤەكه ــ يا بەرناڤەكــه ،
ژبۆ نيشاندان هاتيه ، ژبۆ
نيزيكه • وها رەنگه (ڤي ،
ڤێ) دو ناڤ يا بەرناڤــن
ژبۆ نيزيك هاتنه دبێژن :ــ
دكرنا بۆرى تێپەرده •
نێر : ــڤيخوار ــڤيخواريه
مێ : ــ ڤێخوار ــ ڤــێ
خواريه •
: ــ لێ ژبۆ دور (وي ــ
وێ) تێن گۆتن :
نێر ــ وى خــوار ــ وى
خواريه •
وى گۆت ــ وى گۆتيه •
مێ : ــ وێ خوار ــ وێ
خواريه •

وێ گۆت ـ وێ گۆتیه ••
: ـ لێ دکرنا تێنەپەردە ،
ژبۆ تێژیك (ئەڤ) وژبۆ
دور (ئەو) تێن :
: ـ ئەڤ دخـوي ـ ئەڤ
دێ بـخوي •
ئەڤ دکی ـ ئەڤ دێبکي•
: ـ ئەڤ چو ـ ئەڤ دچی
ـ ئەڤ دێ بـچي •
: ـ دسـۆرانی دە (ئەم)
شونا تەڤا دستێنی : ـ ئەم
خوارد ـ ئەم خواردوه ،
ئەم ئەخوی ـ ئەم ئەرۆ ـ
ئەم ئەچي ••
ژبـۆ دور (ئـەو) ڤـێ
دەلامەتێ دبێنی : ـ ئەو
خوارد ـ ئەو خواردوه •
ئەو ئەخوی ، ئەو ئەروا ،
ئەو ئەچي •••
: ـ (ئـەمە ـ ئـەوه)
دسورانی دە وەك (ئەم ـ
ئەو) هاتنە • لێ (ە) دپاشي
دە دبي ژبۆ بـجیکرن بي •
بەهدینا ژی دبێژن : ئەڤ

ـ ئەڤە • ئەو ـ ئەوه •
دکورمانجی دە جارنا (نا)
و (ها) دکەڤن داویا (ڤي
ـ ڤێ) : ـ ڤینا ـ ڤێنا •
ڤینێ ها ـڤێناها • ڤینێهانا
ـ ڤێنا هانا •••

(ئه ـ و)

(ئەو)

دەرباس بویە کو ناڤەکـی
نیشاندانه • (وي ـ وێـ
ئەو) ژبۆ دور تێنەگۆتن:ـ
وي خواریه ـ وێخواریه•
دوره یا نه دیاری چاڤه •
ڤي خواریه ـ ڤێخواریه •
تێژیکـه ـ دیاری چاڤه •
ئەڤ دکرنا بۆري تێپەردە
ولویه•لێدئێ ماي دە(ئەو)
تێ ژبـۆ دور وتەك • لێ
ژبۆ (کوم) (ڤا) ژبـۆ
تێژیك • و (وا) ژبۆ دور
تێن : ڤا خواریەـواخواریه
ئەڤ (آ) ژبۆ کۆمه دکرنا
بۆري تێپەردە • جـارنا

(ن)و جارنا (ن)و (ها)
دپاش كۆمێ تێن : ـ ڤانــا
خوارێـه ـ وانـا خوارێـه •
ڤانێها خواريه ـ وانێهـــا
خواريه •••

:ـ لێ دكرنێ ماي ده (ئەڤ
ـ ئەو) وەكه خـــوه دمێنين ،
تەنێ (ئێها) ـ (ئێهانا)
دكەڤن پاش : ـ ئەڤدخـون
ـ ئەڤ دچـــن ـ ئـەڤ دێ
بخون ـ ئەڤ دێ بچن ••
: ـ ئەڤ چونه ـ ئەڤێهـــا
چونــه ـ ئەڤێهـا دچـــن ـ
ئەڤێهـا دێ بچـن • ئـەڤ
دخون ـ ئەڤ دێ بخـــون
ئەڤێها دخون ـ ئەڤێهانـــا
دێ بخون •
ئەو دخون ـ ئەوێها دخـون
ئەوێهانا دخون •••• ئـەو
دچن ـ ئەوێها دچن ـ ئەوێ
هانا دچن ••••
: ـ كوردێ شـــامێ دبێژن :
ڤـامێركـا ـ وامێركـا ••••
واژنكـــا ـ ڤاژنكـــا وێ

چاخێ (آ) ئەڤزبۆ كۆمـــه •
كوروهور د آواو دەســـنوزا
زمانێ كوردى ده هاتيـــه
چاپكرن •

ع ـ (أسماء الاشارة)

(ئه ـ ى)

(ئەى)
تيكه بانگێيـه • ژبۆ بانگـــا
نێزيكه •
: ـ ئەى جانەكـــەم ! ڤاتم !
: ئەى شكرێته جــوهەرێ
زبانى ! ••••
: ـ ئەى جان ! وەرە حالـــم
بين •
بێگۆمانه كـــۆ تيێ بانگـــێ
گلكن‌و دفرده هەمو نايێنـــه
گۆتن •

(ئه)
بخــوه تيەكـه دەنگێيـه •
جارنا بەرسڤا پرسێ تــێ : ـ
بـارام چويــه ؟ دبەرســڤا ڤێ
پرســێ ده تـــێ گـــۆتن : ـ
(ئه) • يانـــى بـــەلێ بارام
چويه •

(ئۆ ـ آ)

(ئۆلچیا)
ناڤێ گوندەکـــی کـوردە ل
رۆژآڤایێ (قامشلۆ) دکەڤــي
ء ـ (قرية كوردية) •

(ئۆمەریا)
ناڤێ ائیلەکە کـــوردە لژۆرێ
بازارێ (نصێبین) دکـــەڤي
نێزیکی سەد هـــەزار مرۆڤ
هـــەیـــە ، گلــــك ژوان ل
(موصـــل) و (حلب) و
(بێروت) بـــەلاڤ بـــونە •
پرێوان کارێ بێ سەرمـیان
دکن ، باربرو بۆیاغچی‌نـــە •
گلك مێرو بەربــــەرچی‌نە •
دشەرێ خوە بـخوەتـی‌یێدە
گلك ســـەر گـیـژی دیتنە •
بدەستێ دژمنێ خوە گلـــك
هاتنە کوشتن •
ء ـ (عشيرة كوردية في شمال
مدينة نصيبين) •

(ئۆمەرکا)
ائیلەکـــە کوردە بجوکــــە
ل رۆژهـــــلاتێ بـــــازارێ
(قامشلۆ) دکەڤي •
ء ـ عشيرة صغيرة في شـــرقي
(قامشلۆ)

(ئۆغەندا)
پەرچـاك ژقــارا ئەفریقایــە •

(ئۆدێسا)
ناڤێ بازارەکــــی روســــــي‌یە
ناڤدارە ل سەردەریا رەشە •

(ئۆکرانیا)
پەرچاك ژوەلاتێ روســـــە •
بـهاتن‌و هــەبونا خـــــوە
ناڤدارو دەولەمەندە •

(ئۆکیناوا)
بازارەکە دکەڤي قارا ئەفریقــا

(ئۆها)
(آلافەکە) ژبــــۆ بانگـــــا
دەوارایە • دبێژن (گــــــا)
و (چێلەکا) (ئۆها) یانـــي
راوەستە •

(ئۆ ـ ئۆ)

(ئۆلۆ)
ناڤێ مرۆڤەکی‌یە •

(ئۆمۆ)
ناڤێ مرۆڤەکی‌یە •

(ئۆتو)
آلاڤەکە ژبۆ سەرگێژيو غەيدە •
دبێژن : ـ ئۆ تو ! ئەز بتەرەکەتم بەلاێ
ـ ئۆ تو ؟ دکم ناکم بەلا خوە ژمن ڤەناکی •
ع ـ (أداة للعجز والحيرة)

(ئۆ)
وەکە (ئۆ تو) جارنا تێ :
ئۆدە ئەڤ چەيە ؟ ئۆدە بەسەلۆ ! ئۆدە هەرەلۆ ••

(ئۆ هۆ)
وەکە هڤالێ خوەيە • تێ دە غەيدو دل نەخوەشي هەيە : (ئۆهۆأ) تێ ژمەرە تالانا ڤەگەرێني؟ دهەرسييا دە پرسياري ژێ هەيە •
ع ـ (أداة للعجز والحيرة) •

(ئۆسلۆ)
پاي تەختێ (سويدە) ل ئەسکەندی ناڤيا دکەڤي •
هن دبێژن : (ئەسوچ) سينۆرداشێ (نەروج) و فلەندايە •

(ئۆ ـ ي)

(ئۆهناي)
آلاڤەکە ژبۆ خوەشي هاتيە : ـ
: ـ ئۆهناي ! ئڤ مێرگ چە خوەشە ؟
: ـ ئۆهناي ! ئەڤ باغ چە خوەشە ؟ ••

(ئۆردي)
يان (ئۆردو) پەرچاك لەشکەرە • زمانێ (ئۆردو ـ ئۆردی) زمانێ هندی‌يە•
ع ـ (قطعة من الجيش) •

(ئۆرمێ)
باژارەکە دکەڤي ناڤبەرا کوردستانو آزەربايجان •
) گولا (ئۆرمي ناڤدارە •
ع ـ (مدينة في شرقي كوردستان ايران) •

(ئۆسي)
ناڤێ مرۆڤەکی‌يە •

(ئۆی)
آلاڤەکە ئێشە ـ ژبۆ نەخوەشي‌يە :

دبێژن : ـ ئۆی لاشیٚ من
تێشي • ئۆی سەرێ مـن
تێشي • ئۆی ئەز نەخوەشم
هن دبێژن : ـ ئوي • ئەم
ژی دبێژن (ئوي) • ئوی
نەخوەشم سەرێ مەتێشي•

(ئۆلي)
قاتا ژۆره دآفانیا ده •

(ئۆ ـ ئه)

(ئۆبه)
یان (ئۆب) ـ ایله • ئۆبا
زۆرۆ آغا گرانه ـ ایلاوی
گرانه •
ع ـ (العشيرة) •

(ئۆده)
بسۆرانی (ژوره) • بارام
لئۆدێ رازایه • فەرهاد ل
ئۆدێ رونشتيیه •
ع ـ (الغرفة) •

(ئۆرته)
نێڤیيه • دبي ژترکی هاتبي

(ئۆ ـ ب)

(ئۆب)
ئۆبه ـ ایل • دەرباس بويه

(ئۆرت)
ئۆرت نێڤیيه ـ دەرباس
بويه •
دبێژن: بارام دئۆرتاخانیده
هات کوشتن •
: ـ ئـۆرتا منو فـەرهاد
نەخوەشمه •

(ئۆشت)
بەردانا (کوچەکه) ـبەردانا
سگه •
دبێژن : ـئۆشت ئۆشت••
يانی دەرکەڤه ـ بقەشته •
هەره •
ع ـ (طرد الكلاب)

(ئۆفت)
وەکه (ئۆف) ژبۆ أئیشو
نەخوەشیيه •
دبێژن : ـ ئۆفت تليا مـن
شکەست •
هن دبێژن : ـ (ئوفت) •
ع ـ (كلمة تدل على التوجع)

(ئۆتو پێس)
ناڤەکـــی ئەوروپيیـه •
(ئۆتوموبیلەکه) مەزنـه

بكرێ خەلكى سوار دكى ٠
ل ناف بازارێ مەزن گلك
پەيدا دبن ٠

(ئۆخ)
آلافەكە ژبۆ خوەش‌و
نەخوەشي تێ ٠
دبێژن :ـ ئۆخ ! ئەف
آف چە خوەشە ؟ ئۆخ !
لاشئ من تێشي ٠

(ئۆغر)
چونا بريا دەيە ٠ دبێژن :ـ
ئۆغربي ٠ يانى چونا تە
بخێرو خوەشيبي ٠
ـ بئۆغرا خوە دە هەرە ٠
ئۆغرامە هلات ٠٠ دهەموادە
چونا بخوەشي‌يە ٠ دبي
ژ تركى هاتبي ٠
ء ـ (السفرة السعيدة)

(ئۆمەر)
نافێ مرۆڤەكي‌يە٠ (چركەس
ئۆمەر) سەردارەكى
زاندرمێ تركابو ٠ سەر
پێهاتي‌يا عبدالله بگێ‌و

چركەس ئۆمەر دكوردستانا
راژۆر دە ناڤدارە ٠ سترانەك
ل سەر هاتيە گۆتن ٠
ء ـ (اسم رجل) ٠

(ئۆخوەش)
آلافەكە خوەشي‌يە ٠ وەكە
ئۆهنـاي و ئۆخـەي تێ
گۆتن
ء ـ (أداة للتذوق) ٠

(ئۆجاغ)
مالا مەزنە ٠ وها رەنگە
تفكا قاوي‌يە ٠ ژ زارۆكێ
(على كورێ ابي طالب)
رە دبێژن (ئۆجاغ)
ء ـ (السادة ـ السيادة)

(ئۆف)
وەكە (ئۆفتە) دەرباس‌بويە
آلافا نەخوشي‌يە
ء ـ (أداة للتوجع) ٠

(ئۆردەك)
نافێ تەباكى آفي فروكەيە ٠
ژقازێ بچوك ترە٠٠
كەدى ژي هەنە ٠
ء ـ (الوزة) ٠

(ئۆلك)
ل شـــونا وەلات تێ کۆتن •
دبێـژن :ـ (ئـۆســـکا آل
عثمان) ل شونا امپراطورىيا
آل عثمان • بهنا ترلى زێ تێ
ع (المملكة او الامبراطورية)

(ئۆلچەك)
دو (علب) بن • و (علب)
دو (چاپك) ن هـــەرپێنج
(ئۆلچەك) چەوالەکە •
ع ـ (معيار للكيل) •

(ئۆل)
(دين) و (باوەرى) يـە •
ایزیدی دبێژن :ـ فـلانکەس
بێ ئۆلە ـ بێدینە •
ع ـ (الدين او المذهب)

(ئۆخین)
ژ آخو ئۆخ دەرکـــەتیـە •
دبێژن :ـ ئۆخـــین ژبـــارام
تێن • یـــانی دکی آخ آخ ـ
دکی ئۆخ ئۆخ
ع ـ (التحسر والتأوه)

ئۆهـ)
آلافەکە ژبۆ عـاجزبـــونو
نەخوشي هاتيە •
ع ـ (أداة للعجز والتأوه)

(أ ـ آ)

(أ)
بخوە تیەکە دەنگ کورتـە
د (آبێســـێ) یا لاتینيدە
خویادکی • د (ابێ سێ) یا
کوردي ـ عربي دە هەرتەنێ
دپێش دە تێ خویـان کرن •
کوردێ ســـۆری دخوێنن
ونانفیسن •
ئـ وهـا رەنگە بداخــــوازا
(ئەرێ) هاتیـە • دبێژن :ـ
تەولۆ کریە ؟ دبەرســـڤاویدە
تێ گۆتن :ـ (أ) • یـــاني
بەلێ مکریە • (أأ) ژبۆنـا
بجیکرنە •

(انگلترا)
وەلاتێ أنگلیزە ـ گرافەکـــە
درۆژآفایێ (أفرانسا) دەیە •
دەریـا (مانش) ناڤبەرا ڤێ
گرافێو (ئەوربـا) دبري •
سێ ملەت دڤێ (جزیـــر ـ
گزیرێ) دە هەنە :

١ ـ (أنگليز ـ ئەنگلـۆ سەكسۆن)
٢ ـ أرلەندا •
٣ ـ اسكۆتلەندا •

(ئرلەندا)
چاوا دەرباسـبو دگـزيرا (بەريتانيا ـأنگلترا)دەيە• دو پەرچەيە :
١ ـ أرلەندا ژێرى
٢ ـ أرلەندا راژۆر •

(اسكۆتلەندا)
ئەڤژى دەرباس بويە دناڤ گزيرا (بەريتانيا) دەيـەو• بن دەستێ أنگليزە •

(ئزلەندا)
يا آيزلەندا • دكـەڤى رۆژ آڤاێ زەڤيا ئەوريا • دناڤ آڤێ دەيە •

(آفرانسا)
ناڤێ وەلاتەكى ناڤـداره د ژێرێ رۆژآڤاێزەڤيا ئەوريا دەيە • دهەمبەر أنگلترادەيە دەريا (مانش) ناڤبـەرا هەردوا دبري •

(اح)
دەنگێ خوە گوڤاشـــتن وەكوخكـێيە •
ع ـ (كلمة صوتية) •

(اخ)
دەنگێ آڤێتنابەلخەموزۆخە• دەما مرۆڤەك دخـــوازى زۆخو كەفو كنجـا قرێو گەوريا خوەباڤێژى دبێژى: (اخ) • وها رەنگە دەمـا تاليەك ـ تەحلييەك دخوي دخوازي ژ دەڤێ خـــوه ڤەلو بكى دبێژى : ـ(اخ)
ع ـ (كلمة صوتية)

(ادلب)
باژارەكى بچوكـە ل رۆژ هلاتێ ژۆرێ باژارێ(حلب) دكـەڤـي • راژۆرێ وێ هەمو كوردن
ع ـ (مدينة في شمال حلب)

(أربد)
باژارەكى بچوكە دكـەڤى (فلسطين) •

(أنگليز)

ناڤێ ملەتەكی ناڤدارە • ئەنگلۆ سەكسۆنە•ب پیشك‌و فەن‌و فێرێ خوە دەنگ‌دایە

(اسرائیل)

ناڤێ ملەتێ جهویە •

(أنجیل)

ڤشتا عیسا پەیغامبەرە • چار (٤) أنجیل هاتنە چێكرن

١ ــ أنجیلا لۆڤا •
٢ ــ أنجیلا متا •
٣ ــ أنجیلا یوحەنا •
٤ ــ أنجیلا •••

(اسرافیل)

ناڤێ یەك ژچار بەردەستیێ خوەدێ‌یە • جبرائیل ــ عزرائیل ــ میكائیل ــ أسرافیل • ناڤەكی ساویرە••

ع ــ (اسم معروف)

(استمبول)

باژارەكی ناڤدارە ل سەر دەردەنیل دكەڤی ناڤبەرا دەریا رەشی‌و دەریا سپی •

(اشك)

یا (هشك) توندە ــ زەخمە خورتە• وها رەنگە (زوا)یە هشك بویە ــ (زوا) بویە سەر أشكە ــ تشتەكی ناخی سەرێ خوە •

ع ــ (جامد) •

(امبار)

یا (عمبار) جهێ بارخانەو هلانینا دەخل‌و تشتە •

ع ــ (مخزن) •

(أه)

آلاڤەكە تێدە غەیدو طناز هەیە • دبێژن : ــ أه ؟ وی عەلۆ ژمە رە تالانا ڤەگەرینی ؟ •

ع ــ (أداة فیها استهزاء)

(أهە)

ژبۆ دیر هاتن‌و ترسە • دەما تشتەكی ژیردكن‌و نوتێ بیرا واندبێژن :ـأه ! مە چەتێ خوە دگەمیێ دەهشتیە •

:ـ وها رەنگە دەمـــا تفنگ
دتەقى دبێژن :ـ أه ! وەلـــه
بو شەر
ء ـ (اداة للحذر واليقظة)

(ألەھ)
آلافەكە تێدە تەقەزەھەیــە •
دبێژی : ألەھ تێبێ ئـــــەم
هەرن نان بـخون •
ء ـ (أداة للتحقيق والتأكيد) •

(ئێ ـ آ)

(ئێ)
تیپەكە دەنگیـيە • وهـــــا
رەنگە بداخـــــوازا (بەسى)
تێ • دبێژن :ـ ئێ • یـــاني
بەس • (ئێئێ) ژ بــــــۆ
بـجیکرن تێ • چـاوا کـــۆ
(ئێ) بداخوازا بەر ناف ژى
تێ • وەك : لێ خســـــت •
لێدا • (ل ـ ئێ) خسـت •
(ل ـ ئـــێ) دا • (ئـــێ)
دفردە بەرنافە •
: ـ هەروها (ئێ) نیشـــانا
نێرەد پالفـدانێ دە • دبێژن :
ئەف رەز ئێ منـــــە • (آ)
دفێ بـابــــەتێدە ژبۆ مێیـــا
تێ وەك : ـ ئـــەف (بزن)
آمنە • ئەف مێشـــــن آمنـــە
: ـ چاوا كۆ ئێجارنا ژبـــــۆ
مێیا تێ وەك : وێ گۆتیـــە •
لێ گللك جارا (ئێ) ژبــــــۆ
دانزانینـــــــە • وەك :ـ ئێكو
نە لشەرایە شێرە • وهـــــــا
رەنگە (آ) ژبـــۆ مێیـــــا
دانزانین پێك تێني •
وەك : ـ آكــــۆ نـــــــــەل
گۆفەندێیــــە چێتر دزاني
خوە بهژێني •

ء ـ (لها عدة معـــــان ـ أداة
للتعريف • وعلامة للتذكير •
وضمير مبهم •••••)

(آێلاغا)
وار گەهێ کـــــۆ چرایـــە •
(آێلاغا) ـ نافێ جهـــــــکی
خوەش ژبۆ چێریا ســـەوال
وپـــــەز لرازۆرێ بازارێ
(ماردیــــــن) دكـــەفی •
دخوەشيیا خوە دە بنـــافو

(ایدی دموا)

گوندەکـــە • ل هێبـــە (کەرجۆسێ) یە •
ع ـ (قریة) •

(ایریانا)

ــافێ دو گزیرێــــن (ئەندۆنۆسیا) یە • ایریانــــا رۆژآفا دبن دەستێ کۆلەدارێ هۆلەنـــدا دەیـــە • ڤارۆژا ئەندنۆسیا دخوازي بستینی •
ع ـ (معروف) •

(ئێ ـ ئه)

(ایره)

هره ـ ڤره • بارام له ایرەیه• بارام لهرەیه ـ بارام لڤره • سۆرانيیه • ع ـ (هنا) •

(ایزکه)

دبي ژدەزگه هاتبي • جهـــێ کۆتـــێ دە دەنگ وباســـێ جهانی بەلاڤ دکن • مرکزا ایذاعێیه • ع ـ (الاذاعة)•

(ئێمــه)

بەرنافەکی سۆرانيیه • لشونا (ئەم) هاتیه • ئێمه ئەرۆنـ ئەم دچن • ئێمەخواردمانه ـ مەخواریه •
ع ـ (ضمیر بمعنی نحن) •

(ئێوه)

ل شونا (وه ـ ون) تێ :ـ
ئێوه خواردتانه ـوەخواریه•
ئێوه ئەخون ـ وندخون •
ئێ وەتان خوارد ـ وەخوار •
ع ـ (ضمیر سۆرانی بمعنـــی انتـــم) •

(ئێ ـ ئي)

(ایدی)

یان (ایدی) بداخوازا (ئەمەو پاشەوه) • دبێژن :ـ ایـــدي ناخوازم هەرم مالا بارام •
ع ـ (بعد) •

(ایزدی)

نافێ ئۆلەکه کوردە • بسەد هزاران کوردێ ایزیـــدی هەنـــه :ـ لســۆڤیستانێ

ولهەمو کوردستانێ بـەلاڤ بونـــە • لـێ قۆمکـــاوان ل رازۆرێ (موسل) دکەڤي • (لالەش) زیارەتگها وایە •
ع ـ (الیزیدیة) •

(ئێ ـ ئۆ)

(ئێـدۆ)
ناڤێ کوندەکی یە • لهێـــلا (ماردین) دکەڤي •
ع ـ (قریة) •

(ئێڤـــۆ)
ناڤەکی فلەهێ کوردستانی‌یە • مالا ئێڤۆ ل قامشلۆ هەنە •

(ئێ‌کۆ)
دبي (ئێ) بەرنــــاڤ بي • و (کۆ) بداخوازا (الذی) بي• دبێژن :ـ ئێ‌کۆ نەبێ ئـــەم هەرن شەر ترسونەکە •
ع ـ (بمعنی الذی) •

(ئێـلۆ)
ناڤێ ژنایـــە • ژ (ئێلیخان) دەرکەتیە • (ئێلۆ) ناڤێ فلهـــا یە • ژ (ئێلیا) دەرکەتیە •

ع ـ (امرة)

(ئێمـۆ)
ناڤێ ژنەکێ‌یە • سترانەکـــە کوردی ل سەر هاتیە چێکرن• کورد لبەر گۆڤەندێ دکن :
کلێ چاڤێ گچکێ مۆ
لێ‌لێ ئێمۆ ! ••
خلام کچکا بدێ مۆو
لێ لێ ئێمۆ ! ••

(ئێ ـ ئو)

(ئێسو)
یان (هێسو)د زۆرێ چیادەیە• وەکە رزدە یە • جهێ کـــۆ گەلــــەک با لێ نایـــێ • بەرپالە •

(ئێلو)
تەیرێ بازە •
(ئەز ئێلومە تـــەیرێ بـاز • بەستەیەکە دکۆڤارا هـــەوارێ دە هاتیە بەلاڤ کرن •
ع ـ (البازی) •

(ئێ ـ ت)

(ئێرڤست)
ناڤێ دارەکە تەشین و پەلهور

وبێ بەرە • ل جیایێ مـــــە پەیدادبي •
ع – (شجرة تشبه الارز) •

(ایس)

نافێ گوندەکی ل رۆژهلاتـێ کەرجۆسێ دکەفي •
ع – (اسم قرية) •

(ایرس)

گۆندەکە لناف بۆتایە•خەلکێ ایرسێ ل(قامشلو) پەیدا دبن•
ع – (اسم قرية) •

(ایلـــح)

گوندەکە ل دەشــتا بشێرییێ دکەفێ • ع – (قرية) •

(ایـــرد)

گوندەکە • لناف دەکشوريــا دکەفي •
ع – (قرية) •

(ایزید)

یا (ایزەد) – ئـەزدە • نافێ (خوە دێ) یە • بداخـــوازا مەزن هاتیە (ایزیدی) ئۆلەکە• ل کوردستانێ پەیـــدا دبي • مێرو گەرناسن •
ع – (اليزيدية) •

(ایڤـــار)

هنکژ رۆژێ وهنك ز شەفێ دکەفي بـــەر (ایڤــارێ) • کورمانج دنافبـــەرا نیڤـــرۆ وشەف بوێرکێ دە ژهەف رە دبێژن :– ایڤارا وە خوەش •
لێ سنیۆر ژێ رە نەهاتیـــــە دانین • ع – (المساء) •

(ایڤەر)

آلافەکی نەناســە • دبێژن :– چومە ایڤەرێ – دەرەکـــە • من ایڤـــەر ژێ خوەســـت – تشتەکە •• ع – (أداة مبهم)

(ایریش)

آزۆتنا سەر تنشتەکی یـــە • دبێژن :– من ایریش کــــرە سەرکۆزکا دژمن – هێرشـــي بردە دشمن •
ع – (الهجوم) •

(ایّشــس)
ژان و نه خوەشي يه • جارنا
لشونا يه‌كێ تێ • ائزيديێ
هه‌ڤيرکا دبێـــژن :ـ ايش !
ماخابو ئه‌ڤ چيـــه ؟ (ايش)
ل شونا (آش) تێ • دبێژن :
چوم ايش ـ ياني چومـــــه
آش • ع ـ (المرض) •

(ايــگ)
بداخوازا (يه‌ك) هاتيـــــه •
سۆرا دبێژن :ـ ايک دۆســێ
••• ل شونا يه‌ك دوسێ ••
ع ـ (واحد) •

(ايردەك)
نافێ نفشـــه‌ك مه‌هيـــێ
كڤناره‌يه • سترانڤان دسترانـا
ده دبێژن :ـ مير ل ايرده كێ
سوار بو :ـ
ع ـ (نوع من الخيول القديمة)•

(ايّشلك)
ب سه‌ر كراســێ خـــوه ده
وردگرن • ب ســه‌ر ايّشلك
ده (ايّله‌ك) وه‌ردگرن •

ع ـ (قطني يلبسونها فــوق
القميص) •

(ايّله‌ك)
بسه‌ر ايّشلك ده ورد‌كرن •
بێ‌زه‌ندكه (يه‌نه‌ك)ه •
ع ـ (الصدرية) •

(ايژنگ)
دارێ شه‌واتێ نه •
ع ـ (الحطب) •

(ايــل)
كۆچ ومالبـات وعشـــيره •
ايّلابه‌رازا ـ عشيرا يه‌رازايه•
دبێژن :ـ (ايل ايلا منــه ناف
نافێ بشارێ مومنه) •
ع ـ (العشيرة) •

(ايّستل)
بازاره‌كي كـورده • ل رۆژ
آفايێ جزيرا بۆتا دكه‌ڤي •
ع ـ (مدينة) كوردية (تقـــع
في غربي جزيرة ابن عمر)

(ايــم)
. خوارنا كۆ ددن ســـه‌والا •
ايمێ په‌ز، ايمێ سه‌والا خوارنا

وایه كۆزوانه تێ دانین •
ع ـ (العلف) •

(ایـلم)

چیاكی سەر توژ ونه گەنەك بلندە • دكەفیژێریێ رۆژ آفاییێ جزیرا بۆتا • كورد ب (ائیلم) سوند دخون • (جبل غربي جزیرة ابن عمر) •

(ایـلام)

یا (عێلام) نافێ ملەلە تەكى كفنه د راژێرێ كوردستانێ ده بو • ع ـ (علام) •

(ایرمون)

نافێ گوندەكی یه •
ع ـ (قریة) •

(ایلیخان)

مەزنی ایلێ یه • لێ نها بویه نافێ ژنەكێ • یانی خانما ایلێ ع ـ (ست العشیرة) •

(ایـه)

ألاقەكه • ژبۆ غەید وطناز هاتیه • دبێژن :ـ ایه : ژخوه ئەف ژمه كێمه ؟
ع ـ (اداة للاستهزاء)

(ئي ـ آ)

(ئي)
تیپەكه دەنگي یه •
ع ـ (حرف صوتي) •

(ایجـا)

دكۆكا خوەدە (این جاره) لێ سفكبویه وبویه (ایجا) • ئەم جایه •
ع ـ (هذه المرة) •

(ایتالیـا)

رۆمایه ـ وەلاتێ رۆما كەفنه• پای تەختا وان (رۆما) یه • نافێ مەلەتەكی نافداره • كەفناره • ع ـ (معروف) •

(ئي ـ ئي)

(ایـدي)

یان (ائیدی) • دەرباس بوبه • بداخوازا لەمەوپاش دە هاتیه•
ع (بعدین) •

(ئي ـ ئۆ)

(ايبوّ)

ناڤێ مرۆڤه کی یه • دبـــي ژ (ئەیوب) هاتبي•(ایبۆبه گێ) سترانه که کوردی یــــه • میرانيیەکه مـــەزن کریه • چیرۆکا وی دورودرێژه •

ع ـ (اسم رجل) •

(ایـرۆ)

کورمانجي‌یه بداخوازا ایمرۆ یه • (ایمرۆ) سۆرانی یــه بداخــوازا ایرۆ یــه •

ع ـ (هذا الیوم) •

(اینۆنۆ)

ناف و دەنگێ عصمەتپشایه • (دگرێ اینۆنۆ) ده زۆرا لــه شکەرێ یەونان بریه ژلەورا ئـــەڤ نــاڤ ژێره دەنگ دایه • کورده لێ دژمنــــێ کوردا یه •

ع ـ (نقب عصمت باشا)

(ئي ـ ئو)

(اینـــو)

یا هنیــو رۆژا ئینــێ یـــــه • سۆرانی‌یه • (یوم الجمعة)•

(ایجار)

ـ ایمجار • ڤێجــــــــار • ع (هذه المرة) •

(ایشەڤ)

ـ ایمشەو ـ ئەڤ شـــەڤ • ع (هذه اللیلة) •

(ایراق)

ـ عراقــــه • بکوردی (ع) پەیدانابي ژلەورا (أیی) شونا وێ گرتي یه • وەلاتــەکی مـــەزن وآڤـایــــه • هن ژ عربستان وهن ژ کوردســـتان گهایه هەڤ • ژ (٧) ملیونـا (٢) ملیون کوردن • ع (العراق) •

(ایسال)

ـ ایم سال ـ ئەڤ ساله • • ـ (هذه السنة)

(ایم)

ـ ئەم • دســــــــۆرانی ده

بداخوازا (ئي) - (ئـهف) تێ • (ئهمه) بداخوازا ئهڤه• ه - (هذا) •

(ايرەم)
- د (قورآنێ) ده هـاتيـه • دبێژن نافێ باغێ (ملكێعاده) نافهکي بێ داخواز وندايه •

(ايران)
- نافێ وەلاتێ (آريانـــــه) د ايراندە كورد ودەيــلەم و گيل پايدارن • ژهەرسێ ملەتا رەتێ گۆتن (فارس)- فرسا کەڤرە • لێ ايـرۆ کورد و تەرکەمن و فارس هەمبـــارن گۆتن وپرسا (فارس) گيل ، زخوەرە ســتانديه كــــورد بنافێ خوە مايه • لێ (دەيلەم) وندابويه • هــــن دبێژن :- دومبله - زازە • وهن دبێژن - ئـەڤ تـەرکەمن بەرمايێ دەيلەمن • لێ ئــــەزدبێژم دروستەکۆ (دلێم) درازێرێ عراقي دە بەرمايێ (دەيلەم) بن •

:- وەکە ايلا (کـــــوان - جاوان) چاواکـــــورد بون ونهابونـــــه (عرب) ولۆژی (دەيلم) بونـــــه (عرب) و زوانرە دبێژن :- (دلێم) •

(اينان)
- باوەری يـــــه • دبێژن :- ايناناتە بمن نابێ - باوەريـا تە بمن نابێ • تولمن (اينان) نابي - توبمن باور نابي • ه - (العقيدة) •

(اينان)
- يا هينان • آنينه • زێدەرێ (آني) يه • دبێژن :- مــن آڤ آني • من آڤ ناني • آڤ بينه • مەينه - مەهينه - مەيينه • ه - (جلب) •

(اين)
- يا (هنيو) دژمـارا رۆژا دە رۆژا يەکەم :- اين - شەم - يەکشەم - دوشەم - سێشەم - چارشەم پێشەم • يان رۆژا داويەوها :- شەم- يەکشەم-

دوشەم ـ سێشەم ـ چارشەم ـ
پێشەم ـ این • لێ چاواتێ
خویاکرن (این)
بداخوازا (ئي) ـ ایم ـ ئەم ـ
ئەڤە • ژلەورا گەرەکە
دپێشدە بێ •
ه ـ (الجمعة) •

(ئیه)

ـ ژبۆ غەید وتۆرە بونە •
دبێژن : ـ أیه ! ئەڤ چەیە ؟
دکی •
ه ـ (أداة للاشمئزاز) •

(ایو)

ـ هن دبێژن :ـ (عیو)
آلافەکە ژ بۆ (تعجبە) •
دبێژن :ـ ایو ! تەچقانان
خوار ؟ (ایو) ! چەبتە
هاتیە ؟ ونۆ دبەزي •
ه ـ (اداة للتعجب) •

(ئو ـ و ـ)

(ئوروسیا)

سنیورداشێ ولاتێ کوردە ـ
(سوفیتستان) نهاژێرە تێ
گۆتن • (روس) یا (ئوروس)
ب خوە نافێ
ملەتەکێیە دراژۆرێ
(ئەورپا) دە یە • روسیا ـ
بلۆروسیا ـ ئۆکرانیا • هن
دبێژن :ـ (مسقوف) دبي
ئەڤ ناف ژ (مۆسکوا)
دەرکەتبي • (کۆرموسقوف)
دبي نافێ پادشاهەکي روسی بي •
ه ـ (بلاد الروس) •

(ئورفا)

نافێ بازارێ (رها) یە •
دکەڤي زێرێ رۆژ آفایێ
آمەد ـ دیاربەکر) یەك
ژ هزدە ولایەتێ بن
دەستێ ترکا یە •
ه ـ (مدینة کوردیة) •

(ئور)

ـ (زکە) • هن دبێژن :ـ
عور ـ هور • دبێژن :ـ ئور
وپزور • ئور ـ زکە • لێ
(پزور) دبيکۆ رۆڤي بن •
ژ (پزئور) (پزیا ـ ئور)
دەرکەتبي • ه ـ (المعدة) •

(ئوف)
ـ آلافەکە نەخوەشي يـــە • کـەنـگی دەرەك ژ لاشـــێ مرۆڤ بێشـــــي دبێژی :ـ (ئوف) • یانی لاشێ مـــن زۆرتێشي •
ە ـ (اداة للتأوه) •

(ئودم)
ناڤێ ملەتەکی ، کوژکەڤـارە دەفەرماندارێ ولاتێ ترکیـا ایرۆبو • لێ نها دبن دەستێ ملەتێ ترك‌دە وەك : لاز و کورد پەریشان وبن دەستە • ل بەرپشافتنێ یە • ژرۆمـــا کەڤارە مایە •
ە ـ (شعب غير مسلم في تركيا)

(ئوردن)
ـ وەلاتەکی پچوکە دکـەڤی ناڤ بەرا :ـ عراق و ســوری و حجاز و فەلەسطین • ژێرە (شرقي الاردن) تێ گۆتن • ژبەرکۆ چــەمێ (ئوردن) دناڤ بەراوي وفەلەسطین دەیە لێ ایرۆ هنك ژ رۆژ آفـــایێ (چەمێ ئوردن) ژی کتیەبن دەستێ (رۆژ هلاتێ ئوردن)•

(ئوزبەگستان)
ـ ناڤێ ملەتەکی ترکـــــە • یەك‌ژ جەمهورێ سوفیستانێ یە • گاڤێن مەزن دمەیدانـــا آبۆري‌دە رادانە •
ە ـ (احدى جمهوريـــــات السوفياتية) •

(با ـ آ)

(بـا)
ـ بـسۆرانی بداخوازا(آ) تێ: دبێژن :ـ بارام نەلەمالە ؟ دبەرسڤاوی دە تێ گۆتن (با) یانی بەلێ بارام ل مالـــە •
ع (نعم) •

(بـا)
ـ دسۆرانی دە بداخـــوازا فەرمانتێ با بارام بێ ! بـــا فەرهاد دانشي !
ع (الامر) •

(بـا)
ـ یەك ژچـــــار نـژادێ

زينداري‌يـــه : (با ـ آف ـ آگر ـ آخ) • بايێ گـــور ، (بايێ رەش) نەخوەشيەكە • (بايێ سۆر) نەخوەشيەكە • دبي ژباوەسير هاتبي •
ع (الهواء) •

(بابا)
ـ نافێ باوك ـ بافــــه • زارۆك ـ منـدال دبێژن :ـ بابا ! بابێ ـ بـابـۆ ـ بـافۆ ـ باوك هەمو يەك داخوازە •
ع (الاب) •

(بابا)
ـ يا (بابان) ـ مالباتەكـــه مەزنە • چەندسال ل ســـەر هەف دەرەبەگي يا شـــارێ (سليماني) وسـورا بدەســتێ وان هاتيه لدارخــــــتن • عبدالرحمن بابان دتاريخێ دە نافداره •
ع (عائلة بابان) •

(با ـ تا)

(باتا)
ـ نافێ دەزگه هەكي ســـول

دروايه مالكێ وی ل هـــەر وەلاتي فەبونه • هەمپـــاری يەكه سەرمايه داری يه •
ع (شركة)

(بابۆسا)
ـ نافێ ايلەكه كوردە • مەزن ونافداره ل ناف (خـــەرزا) دكەفي •
ع (عشيرة كوردية)

(باتوا)
ـ ايلەكـه كوردە • ل ژۆرێ (بوتا) دكەفي •
ع (عشيرة كوردية)

(باجولا)
ـ ايلەكه كوردە ـ ايزيدی‌نە• لناف (هەفێركا) دكەفێ •
ع (عشيرة) •

(بادلا)
ـ ايلەكه كوردە • ل ژۆرێ (خەرزا) دكەفي •
ع (عشيرة كوردية) •

(بادينا)
ـ يا (بەهدينا) ژ (بهاء الدين) هاتيه • دەرە بەگيەكه مـەزن

(با ـ آ)

وەڤداره چەند ایلێن کـــورد دبن‌ڤي ڤي دە پەیدا دبـن . ل رازۆرێ باژارێ (موصل) دکەڤن .

ع (عشائر في شمال الموصل)

(بادکا)

ـ ناڤێ ایلەکـــە کوردە . ل رازۆرێ خەرزایە .

ع (عشیرة) .

(بازۆکا)

ـ نفشەکێ ژ فرۆکێ ناڤدارێ گەرمەنا کۆدشەرێ دوەم دە دەنگ دابون .

ع (نوع من الطائرات) .

(باردا)

ـ چەمەکە . دکەڤي رازێرێ رۆژهلاتێ باژارێ (قامشلۆ)

ع (نهر في جنوب قامشلو).

(باراڤا)

ـ ایلەکە کوردە ل دەشـــتا (دیاربەکر ـ آمەد) و لزێرێ چەمێ دجلە دکـــەڤن . ژ (بەر آڤا) هاتیە .

ع (عشیرة کوردیة) .

(باشیقا)

ـ یا بەعشیقا . ناڤێ گوندەکي کوردێ ایزیدی یە . دکەڤي رازۆرێ (موصـــــل) . ژ (با شوکە) ناڤێ تەیرەکي ناڤدارەکۆ دژمنێ مریشکایە ، هاتیە . ع ـ (قریة) .

(باڤاوا)

گوندەکە . ل هێلا (ماردین) دکەڤي .

(باڤاریا)

پارچاکێ ژوەلاتێ گـــەرمن ـ ئەلەمانا یە .بمێراني ناڤدارە. خەلکێ باڤاریا مێرو گەرناسن.

ع ـ (مقاطعة المانية) .

(بالا)

بەژن و بلندی یە :

: ـ بالەکەت بەرزە بـــــە یقەدمنارەیە .

: ـ ئەڤ قەدوبـــەژن و بالا تەدانەکي الهي !

:ـ (بالافر) فرۆکە یە .

ع ـ (القد والقامة) .

(باله‌کا)

ناڤێ ایله‌که کورده ل راژۆرێ شارێ (ره‌واندز) دکه‌ڤی •

ع ـ (عشيرة كوردية) •

(با ـ ئه)

(باسمه)

ناڤێ قماشه‌کی ژبه‌مبو چێدکن •ژن باش ناس دکن•

ع ـ (باصمة) •

(باده)

ژ فارسي هاتيه•مه‌ی و عره‌ق• ددیوان وشعرێ کوردی ده گه‌له‌ك هاتیه •

ع ـ (الخمر) •

(باروته)

ئه‌و مرۆڤێ کوبکار تشته‌کی نابێ دبێژن :ـ بارام باروته‌یه• یانی سه‌ر سه‌رێ بێ کاروخباته • که‌س گوهـ نادی گۆتنێ‌وي • ع ـ (زعران)•

(بالته)

ناڤێ ته‌فره‌کی یه • یه‌ك ده‌ڤه وتوژه پێ‌شه‌ر دکن •

تاچه‌ند سال به‌رێ فه‌قه‌هێ کوردستانێ بخوه‌ره دگه‌راندن •

ع ـ (آلة قديمة للحرب) •

(بانه)

بازاره‌کی کورده • ل هێلا بازارێ سنه یه • ل کوردستانا ایران دکه‌ڤي •

ع ـ (مدينة كوردية) •

(با ـ ئۆ)

(بابۆ)

باڤه ـ باوکه • د ره‌وشا بانگێ ده ولۆ دبێژن : ـ وا بابۆ ! ـ واباڤو یه •

ع ـ (الاب في حالة النداء) •

(باجۆ)

ناڤێ مرۆڤــەکی یە • یا ناڤێ جیکی یە • (مێرگا باجــۆ) دشەرێ فەلینێ موتۆ دە هاتیە :

: ـ ژمێرگ باجۆ هەتا کانیــا فاتە رەشێ ••

:ـ باڤێ حەسەن ل کــاروانێ عەتمانا راکر گاورستانی •

(باحۆ)

ناڤێ فەلەهەکی کوردستانــی یە • دبي ژهێلا (ماردین)بي•

ع ـ (اسم رجل) •

(بازۆ)

ژباز دەرکەتیە • سترانە کــە بەر دولابي یە • ژن د بــەر دولابێرە دستیرێنن و دبێژن :

ـ وەرە بازۆ ! وەرە بازۆ ! ـ

: ـ جارنا (بازی) تێ گۆتن •

ـ وەرە بازی ! وەرە بازی ! •

(باشکۆ)

گوندەکە • لناڤ سلیڤایــە • (قریة) •

(با ـ ئێ)

(بابێ)

وەکە بابۆ ! یە • باڤە بوکە• بسۆرانی ـ بابێ بەلابــێ ـ بەرەبێ • وێ چاخــێ (با) بداخوازا بلا ـ بەلا یە •

ع ـ (الاب) •

(باتێ)

ناڤێ گوندەکی یە • دەرباس یویە •

(بالێ)

ناڤێ گوندەکی یە•ل راژۆرێ چیایێ شنگالێ دکەڤي •

ع ـ (قرية) •

(بارێ)

گوندێ بارێ دبــێ بالێ بي • ژبەرکۆ ئــەوژي ل راژۆرێ شنگالي یە • ع ـ (قرية) • (با ـ ئي)

(بازی)

ژ (باز) هاتي یە • وەکــە (بازۆ) دسترانا دە تێ گۆتن•

: ـ وه‌ره‌بازی ! وه‌ره‌بازی !•
:ـ توفه‌قیری به‌له‌نگازی •
: ـ قه‌له‌نێ ته تونه تونکاری
م ب‌خوازي دڤــرده کچك
یارێ‌خوه وه‌که ته‌یره‌کي بــاز
دبێني : ـ چه‌له‌نگ و مێروگه
رناسه لێ بێ مال وبێ په‌ره‌یه•
ع ـ (غناء کوردی) •

(باشي)

چاکی یه • دبێژن : ـ بــارام
باشه یانـــي بارام چاکـــه •
زێده رێ‌کۆیا ل‌داویا وي تێ•
ع ـ (الجودة والاحسان) •

(بامي)

نافێ گیاکی یه •هن دبێژن :ـ
(بامیا) تێ چاندن و به‌رێ‌وی
تێ خوارن وفرۆتن •
ع ـ (بامیا) •

(باني)

بداخــوازا ژۆره • دبێژن :ـ
ئه‌ز ژ بانی فه تێم ـ ژ ژۆرفه
تێم • (بان) سه‌ر خانی یه :
وێ ل ســـــه‌ر بانا چــه‌ك

دشوشتن لۆکورۆ ! دینـــۆ !
وی ل سه‌رباني •
(که‌بانو) ـ (که‌باني) (کــه‌ی
بانو) یه بانوامه‌زنه ـ ختونـ
مه‌زنه • (بانو) ب فارســـي
خاتونه • (که‌ی) بداخـــوازا
مه‌زنه •

(باوي)

(با) نه‌خوه‌شیه‌که ـ (رۆمـــا
تیزمـــــه) • بارام باوی یه ـ
نه‌خوه‌شـــه باێ که تیـــه •
(باێ ره‌ش ـ باێ ســۆر)
دونه خوه‌شي نه • دبي باێ
ره‌ش (فالج) بي • و (بایـــێ
سۆر) باوه‌سیر ـ (باسور)بي •
ع ـ (روما تیزما) •

(با ـ ب)

(باب)

بداخوازا بافه ـ باوکـــــه •
بابێ‌من بافێ من • باب ـ بابو
ـ بابێ یه‌کن •
ع ـ (الاب) •

(باب)

بازاره‌که دکـــــه‌ڤي‌رازۆرێ

رۆژهلاتێ بازارێ (حلب) • رازۆرێ (باب) هەمو کوردن
ع ـ (مدينة شمال حلب) •

(بادب)
گوندەکە د بەرۆژێ چيايێ باگوکی چيایێ هەڤێرکا دە یە•
ع ـ (قرية) •

(با ـ ت)

(بات)
گوندەکە • ل رازۆرێ بازارێ (مدياد) دکەفي • ئەڤ گوند ب چێکرنا جەروکوزا ناڤدارە • جەرێ باتی گەلەك آڤێ سار دکن • خوەدییێ (مەولدا کورمانجی) کۆ هوناي چێکریە • دبي ژڤی گوندیبي • وهارەنگە ناڤێ (شێخێ باتی) دڤێ (مەولدی) دە هاتیە • لێ نزانم ئەڤ هەردو مروڤێ مەزن براستي ژڤی گوندی نە یانە •

(باسیات)
گوندەکە • دکەفي جولا

(هەساری) لێ بخوە دنەوقا چیێ دەیە •خەلکێ ڤی گوندێ ب برینا کەڤرێ آشانەڤدارن •
ع ـ (قرية) •

(بازبوت)
گوندە کە • ل رایتێ دکەفي• ل رۆژ هلاتێ بازارێ (ماردين)ە • ع ـ (قرية)•

(باريت)
ناڤێ چقیکە کێ یە • دبێژن :ـ باریتاکەرەب کەری وقەلەوی دەنگ دایە •
ع ـ (طير صغير يشبه البطة)•

(باگلیت)
گوندەکە • ل ناڤ (رەما) یە• دکەفي رازۆرێ بازارێ (کەرجۆسێ) •
ع ـ (قرية) •

(باڤسمات)
نانەکی هشك و بچوکە• ژبۆ هلانێن وریا چیدکن • دەما یەك ژمال دچی بریا دە بخوە رە دبي چە دەما بەخي

ناڤ آڤێ نەرم دبي • وهـــەر چقا ل مال بـمێني گەني نابي•
ع ـ (كاعك) •

(بامشت)
دبي كوندەك ل ناڤ ئۆمـــە ريابي • ژبەركۆ د پەستەيەكە وادە هاتیە :ـ
منو بیرا بامشتێ
ئەز رونشتم تەنشتێ
مدەستێ خوەكربە رپشتێ
ژێ تێ بینابهشتێ ••
لێ نوفا •••

(با ـ ج)

(باج)
(خراج)ە • باجـــــا رێ ـ خەراجارێ يـــــە • دچاخێن كەڤارە دە هـەر ائلـــەك خوەوەكە دەولەت دژمـــارت وخراجـا ریا ـ بـاجـــارێ ژكەروان وبازرگانا دستاند •
ع ـ (حق المرور • الكمارك)

(با ـ ح)

(بانح)
گوندەكە • ل ناڤ هاسنا و ل ژێرێ بازارێ جزیرا بۆتـــ دكەڤي • ع ـ (قریە) •

(با ـ خ)

(بابارەخ)
مەلا ئەنوەر مائي دبێژی :ـ
بابارەخ الهەمەزانی كوردەكی شاعرە یا شاعرەكی كوردە • لێ ئەزب خوە تشـــتەكی ژڤي مرۆڤي نزانم •
ع ـ (شاعر كوردی) •

(با ـ د)

(بازبەند)
نقشـــــتەكـــــە • دەمێن بۆري مەلاو دەروێش وخاپینۆكـا ژكوردێ نەزانرە ب پـــەرە چێدكرن و خۆرتا ل بازوێـ ل چەنگێ خوە گـــرێ ددان ودگۆتن تفنگ‌و تیروشـــور ورم ل مـــە نـاكەڤن وكـــەس نكاري مە ب كوژي •
ع ـ (شقائق یشدونها عـــلى سواعدهم) •

(بازبد)

دبي (بازبوت) بي گونده‌كي آڤا
ودتاريخێ ده نافداره •(بازبد)
(باقرد) ل هێلاجزيرێ نه •
باوەرم كۆ تاريخ گلێك داباشا
ڤاناڤا كريه • ع ـ (قرية) •

(باقرد)

وه‌كه (بازبد) گونـــده كه •
ل هێلا جزيرێ‌يه •(باكورده)
تاريخ ڤي نافي ژبير ناكي •
ع ـ (قرية) •

(باومرد)

گونده‌كـــه • ل رۆژآڤايێ
شارێ (نصيبين) دكه‌ڤي •
ع ـ (قرية) •

(با ـ ر)

(بار)

بارێ ده‌ڤا ـ وشـــترا • بارێ
گا • بارێ ڤانترا •
ع ـ (الحمل) •

(بار)

جهێ خوارن وڤه‌خـــوارن
وگۆڤه ندوديلانه نه‌كورديه•

لێ كه‌تيه زمانێ مه •
ع ـ (المرقص) •

(باربار)

ڤيرقره •هاوار وفغان وگازيه•
(باربـــار) و (لـــوب لـــوب)
نێزيكى هه‌ڤن • دكۆكا خـــوه
ده (باربار) ده نگێ بــــه‌رخ
ومێشنايـــه • (بـــۆربـــۆر)
ژبۆگايه • (بربر) ژبـــــۆ
مرۆڤايه • ع ـ (الاستغاثة)•

(باربر)

ئه‌و ســــه‌والاكۆ ل به‌ر بارێ
خوه رادوه‌ستي وكارى بـــارا
هلگري • دبێژن :ـ ڤانترا من
باربره • يانى نه شـــنه‌موزه ـ
بارا هلدگرى ـ ل بـــه‌ربارێ
خوه رادوه‌ستي •

(بابخێر)

گونده‌كه • ل رۆژهلاتـــێ
شارێ (آمودا ـ عامودێ)يه •
ع ـ (قرية) •

(بابنير)

گونده‌كه • ل قه‌زا (هه‌سارێ)
يه •

ب تری ومـــەویزیێ خـــوە
نافدارە . ع ـ (قرية) .

(باسمبار)

(٢٥) بیست وپێنجێ آداریێ
شەفکا باسمباریێ
بەرفێ داگولیا داریێ
نەمادانێ ایفاریێ ...
: ـ شەفا باسمباریێ
چل مەلەک هاتـــن زۆریێ
یەکما ل خواریێ .

گۆیا : دزفستانێ دە چل(ملاک)
چل قوة . رەهێ داروگیـــا
وشیناهي بـەر بخوار دبن و
یەک بەرب‌زۆر دبي . یانـی
هەموقوتاگیا بزێرفە دچي .

لێ د آداریێ دە ئەوچـــل
خوەدی قوة بزۆرفە دچـــن
ویەک ب زێرفە دچي .

(باسور)

یا (لۆبکە) کورمێ پەلایـــە .
دەخل وزادا پوچ دکی .
ع ـ (دود الزرع) .

(با ـ ر)

(بازار)

شارە . ژگونـد مـەزن‌ترە .
(گافابازاري) د تاریخا جڤاکی
دە گافا سیەم :ـ کۆچەري ـ
گوندی ـ بازاري . گەنگـي
مرۆف ژمێشـە دەرکەتیـــە
بویەکۆچەر . پاشێ بویـــە
گوندی .پاشێ بو یە بازاری.
ع ـ (المدینة) .

(بازار)

سوکـــە . یا دان وستاندنا د
کرین وفروتنێ‌دەیە .
دبێژن : دە گایێ‌خـــوە بازار
بکە . یانی بهایێ وی چیـە
ژمـــن‌رە بێژە . بازارا بارام
نەخوەشە . یانی تشـــت زێ
نایێن کرین . ع ـ (السوم).

(باشور)
گوندەکە . ل ناف (حەمکـا)
یـە . رۆژ هـلاتێ (قامشلۆ)
دگەڤێ . ع ـ (.قرية) .

(باکور)

شماله . باکوریێ وەلاتێ مـە

بزاریَ (فەرس)و (بایەزیدە)• دبي ژبێي (گورر) ـ خورت هاتبي • دەما ئەم پە سنێ (با) ڤـەددن دبێـژن : ـ گـورر گوررا بێ یە •
ع ـ (انشمال) •

(بالافر)
نـافێ فرۆکـە یـە • یـانی بەر ب‌بالا دفري • ل جـەم من (فرۆکە) راسـت ترە • ژبـەرکۆ تێ دە زێـدەبـون هەیە • ع ـ (الطائرة) •

(بانگەر)
گوندۆرە • لێ براسـتی ئێ کۆ بانـگەرە مرۆڤـە نـە گندۆرە • یانی کرۆکـی پارچیمە • گندۆر ب‌خـوە نکاريیبان ب گەرێني • ژلەورا نەدروستە ئەم ژگنـدۆر رە بێژن :ـ (بانگەر) •
ع ـ (المندرونة) •

(بانگێر)
ئێ کۆ دەولەمەندە ـ خوەدی پارە دبانگا دە • یاني پاراوی دبانگێ دە هەیە • جا دبـي (بانگك) هەمو یاوی بي •

(باهۆر)
آرسم و زەکەمە •

(باوەر)
باوەری • (ایـنانـی) یـە • باوەربکە ـ ایناب‌کە • باوەریا من ب کەس نایێ ایـنانیا مـن ب‌کەس نایێ •

(باوەسیر)
بایێ سـۆرە ـ باسـورە • نەخوەشي‌یەکە دکەڤي رۆڤیێ• خوین وزۆخ ژێ تێ دەرڤە • گلـك جـارا ب (حجام) و (کەواندن) دەرمان دکـرن • لێ نها دبرن •
ع ـ (الباسور) •

(بایار)
سەرەك جەمهوری ترکیا بو• لێ ایرۆد زنـدانێ دە دژي • ددیوانا م دە گلك نافـێ وي هاتیە :ـ ئەی جلال بایار !
ع ـ (رئیس جمهوریة ترکیـا السابق) •

(با ـ ز)

(باز)
نافي جفيكه كي خوين خوار وگوشت خوه ره ب نيچيرو گه رناسي وجواني ده نگ دايه • كه چێ كوردا يارێ خوه وه كه (باز) دكن وبڤي نافي لسه ر دسترێنن •
: ـ (بازى ـ بازۆ) نافي سترانه كى يه •
ع ـ (الطير البازى) •

(باخرز)
نافێ بازاره كى بچوكه ل ناف وه لاتێ (خه رزا) يه • ل رازۆرێ شارێ هه سكيفى يه •
: ـ (ابو الحسن الباخرزى) خوه دى (دمية القصر) دبيژي ڤي بازاري بي
ع ـ (مدينة كوردية) •

(باخمز)
باخمزێ ل ناف خه رزا يه • شه رێ باخمزێ نافداره • (محمدى ده رويش) يه يايێ نافدار كو خوشكا وى (سه يرێ) لسه ر ستراندیه دڤي شه رى ده هاته كوشتن •
گه رناسێ ڤي شه ري :
(بشاري چه تو) و (حسنێ ئۆسمان) و (محمدێ ده رويش) و (عه مێ گوزێ) نه • ع ـ (قرية مشهورة) •

(باهوز)
بايێ خورت و ب توز وپوك وبه رفه • دبيژن :ـ باهوز لمه رابو • توزو ترابيلك ته ڤلي بايه • ڤێ پاشيێ (عثمان صبرى) چه ند رويه ل ب شعر يلاڤكرنه ونافێ وان دانيه (باهوز) • ع ـ (العاصفة) •

(بابلوز)
قونسيلى بێگانه يه • جارنا بداخوازا ده ونمه ند هاتيه •
ع ـ (القنصل) •

(با ـ س)

(باس)
زعربي هاتيه • دبيژن :ـ

دەنگ‌وباس ــ دەنگ و بەحثە
ع ــ (البحث) ..

(باباس)
گوندەکـــــە • ل رۆژآڤایێ
(قەمشلۆ) دکەڤي ــ باباسي•
ع ــ (قرية) •

(بابۆس)
یا (بابوسي) ــ ئێلەکە کـوردە
ل ناف‌خەرزا دکەڤي •
ع ــ (عشيرة) •

(باتاس)
نافێ دو گونـــــدا یە : یەک
لدەشتا حـــەریریێ یە ..مالا
سید طاها تێ دەنە • ویـەک
ل ناف خەرزایە •
ع ــ (قرية) •

(باربارۆس)
سەردارەکی ترکە • نافدارە•
ع ــ (خير الدين پاشا) •

(باگاس)
گوندەکە • ل چۆلا هەساریێ
یە • چەمێ باگاســـێ گلک
خوەشە • تـێ دە گلک ڤیێ
کەڤارە هەنە • زیارە تێدەهە•
سوندا وەلا تێمە بکەچکـــا
باگاس یە • ع ــ (قرية) •

(بلباس)
ئێلەکە کوردە • دناف بـــــە
راکوردستانا عراق وایران دە
دژین • ع ــ (عشيرة) •

(بلعەباس)
چەمەکە دژێرێ (تربەسپي)
دەیــــە • زیارەتا (بالعباس)
ل سەر وی چەمي‌یە •
ع ــ (نهر في الجزيرة) •

(باي‌بەرس)
یەک ژغلام وقولی سلطـــان
(صلاح الديـن)ە • کـــۆ د
مصرێ دە پادشاهي کریـە •
ژمەما لیکێ کوردە لێ بخوە
ترک بو کوردا ئەوکری بو•
ع ــ (باي‌بەرس) معروف •

(با ــ ش)

(باش)
چاکە ــ قەنجــــە .. (باشي)

زێدەرێ وی یە • دســـەرە
باشترە • جــارنا بداخـــوازا
(بەلێ) تێ :ـ دبێژن :
بارام ! رابە نان بـخـــوە !
بارام دبێژي :ـ باشە • یانــي
بەلێ ئەزی بێم نان بـخوم •
ع ـ (جید) •

(باتوش)
گوندەکە • ل رۆژهلاتـــێ
(ماردین) دکەڤي • بعربي
د پەیڤن • لێ دبێژن ئـــەم
کوردن • ع ـ (قریة) •

(بارەش)
رۆژهلاتە • چرا زرۆژهلات
رە دبێـــژن :ـ (بارەش)
زبەرکۆ چەدەما باتێ دنیارەش
دبي هەور وتاڤان چێ‌دبـــن
زلەورا دبێژن :ـ بارەش •
ع ـ (الریح الشـــرقي) أو
(الجانب الشرقي) •

(با ـ غ)

(بـاغ)
باخچەیە • دبي ز ترکی هاتبن •
یان ترکا ز کوردی ستاندبي
باغچــــە ـ باخچــە •
باغێ‌کچکـــە ـ بچـــوکێ •
باغەوان ـ بەغچەڤانە •

(باشلغ)
ـ شارەکە • بقەســـــەبە ـ
ب ســــــورمەیە • ل وەلاتێ
مە ژن بپیچان ل هاوێر کومێ
خوە دگەرێنن • ددن سەرێ
خوە • ژترکی هاتیە •
ع ـ (ملبوس للرأس)
خاص بالنساء •

(با ـ ف)

(باف)
ـ گوندەکە • ل ناڤ بــــەرا
بوتاو خەرزایە •
ع ـ (قریة) •

(بالیف)
ـ (بالگە) یە •
ع ـ (المخدة) •

(با ـ ڤ)

(باڤ)
باب ـ باوکە • باڤێ سەیرو •
باڤێ خســرۆ •••
ع ـ (الاب) •

(باراف)

ائِلەکە کوردە مەزنە ئەبـــەر چەمێ دیاربەکرە • دەربـاس بویە • ع ـ (عشيرة) •

(باندەڤ)

پوکٌوقروسەرمایە • وا دیارە (بان دەڤە) یانی بــــەرف وپوکٌ گهایە بەر دەڤێ بانا ـ رێ ورێچکٌ هاتنە گرتن •
ع ـ (القر والبرد الشديد)•

(با ـ ق)

(باق)

(قەفت) وگورزە • باقـەک گەنم • باقەک نیـــــک • باقەک نۆک •
ع ـ (الحزمة والباقة) •

(باقباق)

وەک (فاقفـاق) زبین تەنگی یە • (واقواق) ژي وەکـــە باقباقە • دهەموادە دەســــت تەنگي وگلي و گازندەنە •
ع ـ (التشكي عن وضعه) •

(بانق)

بانگە ـ بەنـــــگە • جهێ کۆ دەولەمەنـد ومالدار پـەرێ خوەتێ دە بزیـــدەبون ددن ئەوروپي یە •
ع ـ (البانق) •

(با ـ گ)

(بانگ)

گازی کرنە • ژ (با) و (گە)• هاتیە• آلاڤێ بانگێ گلکن:ـوا بارام ! ئەی فەرهـــاد ! وەی خوشـــکێ ! ئەرۆ ! ئەرێ ! هـەی ! هــــەلا !•• دآواو دەستورا زمـانێ کوردی دە دور ودرێژ هاتنە نفیســـین • نکارم دڤردە هەموا بدم زانین•
ع ـ (النداء) •

(با ـ ک)

(بادک)

ائِلەکە مـەزنە • کارکەرن • بهەڤرە دگەرن• گلکٌ جارا پارســێ دکن • ئەم ژوان رە دبێژن :ـ (چۆلـــــــەخ) ل رازۆرێ وەلاتێ بوتانە •

ع ــ (عشيرة) •

(بادەك)
آلافەكە • پێ بورغا باددن •

(بازك)
ژبازو هاتیە • چەنـــگە •
دبێژن :ــ چەنگ و بازك •
ع ــ (الاجنحة) •

(باریك)
زرافە • سۆرانی یە :
:ــ بەژنی باریك ــ بەژنــــا
زرافە •

(باشۆك)
باشـــۆكە • دەرباس بویــە
تەیرێ مریشكایە •

(بافك)
مالباتە • دبێژن :ــ چلو بافكێ
مەهەنە • یانی چلو مللبـــات
زیەك بافكی دەركەتنــــە •
بەفك ــ بافە ــ باوكە •
ع ــ (فخذ من العشيرة) •

(باگوك)
نافێ چیاكی بلندو آسێ یــە •
دناف هەفێر كاطه - نافدارە •
ع ــ (جبل شمال نصيبين) •

(با ــ ل)

(بال)
بەژن و بالا خەنك دەلال •
ع ــ (القــد) •

(بال)
بداخوازا با ــ جــەم ــ نك ــ
كن ــ لای هاتیە • بەرام ل بال
فەوهادە • ل جــەم وی یە •
لنك وییە • لرەخ وی یە •

(بال)
بداخوازا (دهنــە) :ــ دە بالا
خوەبدێ ! یانی دهنا خودبدێ
لێ تەماشا بكە !
ع ــ (النظر الى الاشياء بدقة)

(بابل)
بازارەكی كەفنــــارەیە • ل
ژێرێ بزارێ بەغدا دكەفی •
ب آفانی وجوانی نفـدارە •
پای تەختــا (آرامی ــ بابلی)
بو • ع ــ (بابل) •

(باتل)
گوندەكە • ل نف ایـــــلا
هەبزبنیایە • دكــەفی نێزیكی

بژاریٚ (ستەوریٚ) • هـن دبیٚژن :ـ (بەتلیٚ) •
ع ـ (قرية) •

(باستیل)
ناڤیٚ زندانەکە تاریخیـیـە • لناڤ ولاتیٚ (فرانسـا) دکەڤي • ناڤدار و بدەنگە •
ع ـ (قلعته باستیل) •

(باقل)
وەکە شوٚقلایە • تیٚ کریـن وفروٚتن • وتیٚ چاندن • بەریٚ کەیاکییە •
ع ـ (باقلاء) •

(با ـ ن)

(بان)
سەر خانییە • باني ـ ژوٚرە • (بان) جهیٚ بلنـدە • لیٚ نەچیـایە •
ع ـ (السطح والمرتفعات) •

(بابان)
ناڤیٚ مالباتەکە کوردە ل هێلا شاریٚ (سلیمانی) فەرمانداری کرنە • دەرباس بویە •
ع ـ (عائلة بابان) •

(باترزان)
گوندەکە • لناڤ ایلا (ألیا) دەکەڤي • ع ـ (قرية) •

(باجن)
ناڤیٚ گوندەکییـە جهیٚ بەجهەوی یێ کەڤنارەیە •
ع ـ (قرية) •

(بادان)
ژێدەرە • بداخوازا شدامدن وزیڤراندنە • رەوشیٚ ریسیٚ خوە بادا • یانی ل هـەڤ زیڤراند و بـهەڤە شـداند • ڤیٚ برغیٚ بابـدە • یـانی بزیڤرینەو ب شدینە •
ع ـ (اللف والشد) •

(باران)
ناڤـنـدارە • دبیٚژن :ـ باران دلـوٚپ دلـوٚپ تیٚ خـوار لیٚ کودجڤی دبي ئەهی وهەر تشتي دبە رخوە دبي •
ع ـ (الامطار) •

(بارین)
دەنگیٚ بەرخ ومێشنایە •

(با ـ ن)

(بارزان)

ناڤێ گوندەکی ـ یا ناڤەکی یه چیایێ بارزان گلگك بلنـــدو اسێ نـــه • بارزانی بـمێرانی ناڤـــدارن • (بارزانی) ناڤێ مەلا مصطفی یه •••

ع ـ (منطقة كوردية في شمال العراق) •

(بارمان)

ناڤێ گوندەکی • ل رازۆری (ماردین) دکەڤي • دەحـــلا بارمانێ ناڤداره :

تەبەسە ژ دەحلا بارمانێ
م ژیبەسە ژ هنگلێ هەبانی •

(بارۆن)

ناڤــەکی ئەوروپي یـــــه لێ ئەرمنێ وەلاتێ مە ژخـــــوەره دزینه • ل شونا (ئەفەندی) هاتیه • ع ـ (السید) •

(بارگران)

ئێ کۆ بارێ گران هلدگری•
دبێژن :ـ بارام بارگرانـــه •
یـانی بـارێ وی گرانـــه ـ

زارۆکێوی پرن نکاری آبورآ خـــــوه بکی ـ نـکاري دبن بارێ خوەده رابي •

ع ـ (محمل الاثقال) او من يحمل الاثقال •

(بازن)

ژ زیڤ وزێر چێ دکن وژن دخن دەستێ خوه :ـ

ئەی دل چما کازن دکی ؟
گازن ژبەر بازن دکی ؟
دەردێ ل من مازن دکی •••

ع ـ (السوار) •

(بازێن)

نفشەك قماشـــــه • دکاندار باش ناس دکن • هـــــەك گران بهایه •

ع ـ (بازين) •

(بازدان)

رەڤه • بارام بازدا • ژمەیدانا شەر رەڤیا • من ژبەر دژمــن بازدا ، ئەز ژبـــــەر دژمن بازنادم ـ نــــارەڤم • ل ناڤ سۆرا دابەزه ـ داکەڤـــــه •

(نەبەز) ئێ کونا بــــەزی ئێ کۆ نارەڤی .
ع ـ (انهزيمة) .

(بازرگان)
بەزرگانی زێــدەرە . بازرگان ئێ کۆ بازرگــانی دکي ـ ئێ کۆ بازار دکی .
ع ـ (التجار) .

(باغەوان)
بەغڤان ـ بەغچەڤان سۆرانی یە .
ع ـ (البستاني) .

(باقسیان)
گوندەکە . ل ناڤ سورگچی یا دکەڤي .
ع ـ (قرية) .

(باکروان)
گوندەکە ل ناڤ آلیا وْل جهم باترزانە . باترزان دەربــاس بویە . ع ـ (قرية) .

(بالان)
گوندەکە لجولا هەسارێ یە. نزیکی بازارێ (کەرچوسێ) یە . ع ـ (قرية) .

(بالیسان)
گوندەکە ل هێلا (شەقلاوە) دکەڤی . ع ـ (قرية) .

(بالقان)
ناڤێ رۆژهلاتێ ئەوریا یە . ژ روژهلات ڤــە ترکیــــا هم سنیۆرێ بالقانە چەند دەولەت وملەت تێ دە نە :
ع ـ (بالقان) .

(باللەدان)
ئەوە کۆ مرۆف تشتەکي بدی بال تشتەکی دی . وەکــــە ئەحمەدێ خانی . مە ئەحمەد دایە ب بال (خان) ڤەد دەستێ مەدە (ی) هەیە ب آلیـکاریا (ی) بویــە بالڤــــەدان . ددەستورا زمانێ کــوردی دە دور و درێژ هاتیــە گۆتن لێ تەماشا بکن .
ع ـ (النسبة) .

(بامەرنێ)
گوندەکە. ل ناڤ بەهەدینا یە .
ع ـ (قريـــة)

(با ـ و)

(باو)

دشیوەیێ سۆری دە بداخوازا
(بافە) • ئـــەو (و) گلك
جرب (ف) لناف كورمانجا
تێ گۆرانێن •
ع ـ (الاب) •

(بەسنا)

نافێ ژنەکە کوردە • نافدارە •
سترانەك لسەر بەسنا هەیە •
نافێ م بەسنایێ بەسنا خلیلە •
بەسنا خلیل ژگوندێ (گۆلێ)
ل ناف ئۆمەریا دکـــەفێ •
حســن جزراوی دەنگبێژێ
کوردێ نافـــدار دازاعێدە
دبێژی •
ع ـ (امرأة مشهورة) •

(بە ـ با)

(بەبا)

ـ زارۆك ژ بافێ خـــوەرە
ولۆ دبێژن بابێ بابا بافـــۆ
باوکم •
ع ـ (الاب)

(بەربا)

ئەو تشتێ کو ددیرانێدە بەر
با دکەفێ دبێـــدەرێدە باش
خویادکی •
ع ـ (الخفيف) •

(بەربا)

ئـەو جهێ کۆ بـەرێ وي ل
با یە • دبێژن : ئـــەزێ ب
کەژکـــی خـــویان دکەتـــەم
بەربایە یانی بەرێ وێ ل بـــا
یە •
ع ـ (المكان المعرض للريح)

(بە ـ تا)

(بەرتا)

ئەو تەفزینۆکێ کۆ بــــەري
تایێ تێنە لاشـــێ مرۆف •
(بەرتا ـ لەرزینە) •
ع ـ (اعراض الملاريا) •

(بەختا)

یا بۆتا نافێ ئێلەکە کـــوردە
نافدارە • دبن فێ نافیدە چند
ئێل بنافێ دەرەبەگیا بۆتـــا
هاتنە بناف کرن بەدرخان پاشا
میرێ بۆتا نافدارە • جزیـــرا

بۆتا جزیرا ابن‌عمره • کورد
دبێژن : جزیرة الشرەف •
ع ـ (اسم عشیرة كوردیة) •

(بە ـ دا)

(بەغدا)
یا بەغا • بەغدادە شارەکی
مەزن و ناڤدارە • پایتەختا
وەلاتێ عراقێ یە •
ع ـ (معروف) •

(بەرەدا)
ناڤێ چەمەکی مەزن و ناڤدارە
ل دمشق دکەڤی • گەلەك
زەڤی و باغ و بوستانێ
کوردێ شامێ ل بەر بچەمێ
بەرەدا پەیدا دبن •
ع ـ (نهر بردا) •

(بە ـ را)

(بەرا)
بداخوازا با ، بەلا هاتیە
دبێژن : بەرا بارام بێ یانی
با بارام بێ • تێدە فەرمان
خویادکی •
ع ـ (بمعنى لام الامر) •

(بەسرا)
بژاره‌کی کەڤناره دکەڤی
زێرێ وەلاتێ عراقێ •
ع ـ (معروف) •

(بەنەدۆرا)
باجانا سۆره • نەکوردی یە
لێ هاتیە ناڤ زمانێ مە •

(بە ـ زا)

(بەزا)
ئەو مرۆڤێ یا چە تشتێ کو
گەلەکی دبەزي • ل‌ناڤ سۆرا
بەز بداخوازا رەڤە • نەبەز
ئەو مرۆڤێ کۆ ژبەر رزمن
نابەزی ـ نارەڤي •
ع ـ (السباق)

(بەرازا)
ناڤێ ئێلەکە کوردە • ناڤدارە•
دوپارچەیە • یەك ل‌ناڤ
کوردێ سوریا ولهێلا
رۆژهلاتێ بازارێ (حلب)ە •
ویەك ل‌ناڤجەێ بازارێ
(قەرزەرۆمە •) لێ‌نزانم آیا
هەردو یەکن یانا •
ع ـ (عشیرة كوردیة في شمال
شرقي حلب) •

(بەرزا)
بداخوازا بلند هاتیە • هن

دبێژن : بەرزە •

ع ـ (العالى) •

(به ـ كا)

(بەلەكا)

ئێلەكە كوردە دكەڤي راژۆرێ وەلاتێ خەرزا •

ع ـ (عشيرة كوردية) •

(به ـ يا)

(بەرواريا)

ناڤێ ئێلەكە كوردە ل راژۆرێ باژارێ موصل دكەڤي بەرواری‌بالا وبەرواری‌خواری دوبەرچەنە •

ع ـ (عشيرة كوردية في شمال الموصل) •

(به ـ ئه)

(بەبە)

ناڤێ مرۆڤەكی‌یە• (اسم‌رجل•

(بەستە)

ناڤێ • وان دیلوكێ سڤك كۆ دبەر گۆرانی و ستراناڤە تێنە گۆتن • •

ع ـ (الشعر الخفيف) •

(بەستە)

یانی سەربەست وبێ‌ترس دبێژن :ـ بەستە وەرە مالامە مەترسە •

ع ـ (الحرية وعدم الخوف)•

(بەسە)

بداخوازا داوی آنینا تشتەكی‌یە •

: ـ بەسە رابە وەلاتێ تە دنالی •

ع ـ (الكفاية) •

(بەغچە)

یا بەخچە • باغێ بچوكە • بەغچەڤان ئێ‌كۆ بەغچە خوەدی دكی • دپارێزی •

ع ـ (جنينة) •

(بەنە)

كۆلەیە هن دبێژن :ـ بەنی ئەزبەني ـ ئەزكۆلەیە •

ع ـ (العبد) •

(بەردە بەردە)

ناڤێ بەستاكە كورمانجی‌یە •

: ـ بەردەبەردەبەردە •••

لۆلاوۆ ! دەستێ من بەردە •

وه‌خته مێرێم بێژ ده‌رده •
ئۆلاوۆ ! ده‌ستێ من به‌رده •
مب کوژی ته به‌سه‌رده •
ئۆلاوۆ ! ده‌ستێ من به‌رده •
ع ـ (منولوگ کوردی) •

(به‌رزه)
بلنده • هن دبێژن : ـ به‌رزا
ده‌رباس بویه بداخوازا بلنـده
ع ـ (قد مر ذکرها) •

(به‌ره)
بداخوازا با هاتیه • دبێژن : ـ
بارام به‌ره بێ • یانی با بێ •
ع ـ (لام الامر) •

(به‌دره)
بازاره‌کـــــه ل ژێـــرێ
به‌غـــــدا و ل دۆرا بازارێ
عماره دکه‌ڤي خه‌لکـــێ وێ
هه‌مي کوردن •
ع ـ (مدینة بالعراق) •

(به‌زمه)
شادی و گۆڤه‌ند و شاهینه •
دبي ژ فارسي هاتبي • کورد
و ترک و فارس ، هه‌رســـێ
ولۆ دبێژن •
ع ـ (الافراح) •

(به ـ ئو)

(به‌ربو)
ئه‌و سوار و په‌یاێین کۆ دگه‌ل
بوکێ دچن • خوازگینـــي
ئێ‌کۆ بوکێ دخوازن •
ع ـ (الجماعة التی ترافـــق
العروس) •

(به‌ردو)
ئه‌و گۆشتێ قه‌لـه‌و و بـدۆن
ژ به‌ردوف هاتیه • گـه‌له‌ک
دبێژن : ـ به‌ردوف •
ع ـ (اللحم الذی یجاور اللیة)

(به‌رو)
دو نفش بـــه‌رو هه‌نـــه •
به‌روێ‌مازی نایێن خـــوارن
ته‌نێ په‌ز دخوی •
ع ـ (البلوط) •

(به‌شکو)
بداخوازا به‌لکـــو هاتیـــه •
آلافه‌که پرسیاره •سورانی‌یه•

(به‌لکو)
بداخوازا به‌شکو هاتیـــه •
کورمانجی‌یـــه • جزیـــری

دبێژی : ـ بەلکو دیـــواری بـکوهـبن ؟ بـخـــوەدێکی بخوەدێ •
بتورەنگي تومەکە ئەشـــکرە ئەسرارى حدوث • آلافەکـە پرسیارە •
ع ـ (اداة للاستفهام) •

(به ـ ئۆ)

(بەسۆ)
ناڤێ ژنایە • یانی بەرە بحەبس کەچ ژ مەرە بن •
ع ـ (اسم امرأة) ••

(بەرخۆ)
ناڤێ ژنەکی یە •• ژ بەرخـــێ هاتیە • بەرخ بچوکێ مێشنیایە
ع ـ (اسم لامرأة) •

(بەرشۆ)
ئەکراســێ کو رۆژا شوێ ل خوە دکن •

(بەرفۆ)
ناڤێ ژنەکی یە • ژ بەرفـــێ هاتیە • بەرف بەفرە •

(بەرکۆ)
ناڤێ دو گوندایە • ل زێــرێ بازارێ قامشلۆ دکەڤن •

ع ـ (قریة) •

(بەرنۆ)
ناڤێ نفشەک تفنگە کـــۆ ل بـــازارێ بــــەرن (چەکوسلوفاکیا) چێدبن •
ع ـ (نوع من الاسلحة) •

(بەرهۆ)
بچوکێ ابراهیم • ـ بەرهێ ژ بەرهیم هاتیە • دبێژن : رۆژا کۆ ابراهیم چێبویـە دیـاوی ئەو دانیـە بـــەر هیمـــەکي مەزن ؟ ••••
ع ـ (مصغر من ابراهیم) •

(بەشۆ)
ناڤێ گایە •

(بەکۆ)
ناڤێ وی مرۆڤێ کۆ دچیرۆکا (ژین‌ومەم) دە • بناچاکی و دژمناهـــي دبـوارا (مەم) دە دخەبتی • کورمانج ژێـــرە دبێژن : ـ بەکۆعەوان • ناڤێ وی بەکرە ژخەلکـــێ مێرگەڤەرێ یە •
ع ـ (احد ابطال قصة مەم وزین)

الشهيرة) •

(به ـ ئێ)

(بەسێ)
ناڤێ ژنەکێیە • ژبەس هاتیە• (بەسناخليل) ، ئەو ژنا کوردە ناڤدار کۆ ستراناوێ بـەلاف بویە ناڤێ وێ (بەسنێ) یە •
ع ـ (قد مرت ذكرها) •

(بەدێ)
ناڤێ مرۆڤەکي ناڤدارە • هـن دبێژن بەدۆ • نادۆ و بـەدو شەرەك ل سەر وان هەیە •
ع ـ (اسم رجل مشهور) •

(بەرڤێ)
ناڤێ ژنەکێیە • یاني وەکـە بەرڤێ یا بەفرێ سپي‌بە •
ع ـ (امرأة) •

(بەلێ)
ناڤێ دو کوندایە • ل ژێـرێ باژارێ قامشلۆ دکەڤن • ئەز دبەلێ دە خوەدی پاربوم •
ع ـ (قرية) •

(بەلێ)
بداخوازا (نعم) هاتیە •

(به ـ ني)

(بەري)
دهەمبـــەر آڤي دەتێ • ژ عربي هاتیە • ع ـ (البر) •

(بەژي)
بداخوازا (بەری) هاتیە • بەژ دهەمبەر دەریادە هاتیە •بەژی یاني نە آڤي •
ع ـ (بمعنى البرى والديمى)

(بەني)
ئەو تشتێ بدارڤەکـــری‌نە • بەني ئێ زێرا هەنە و بەنـــي ئێ گۆز و هزیر و بەهیڤـــا هەنە •
ع ـ (العقد او المعقود) •

(بەنی)
بداخوازا کۆلە هاتیە • دەما دبێژن : ئەزبەنی یانی ئـــەز کۆلە •
ع ـ (بمعنى العبد والخادم) •

(به ـ ت)

(بەت)
ناڤێ تەیرەکی‌یە • بمەزناهیا هێك وهوڤیتی ناڤدارە •(بەت‌ڤسك)

بچوکتره • (عەلیكێ بەتێ) نەقداره آغایێ ایلا هەڤیركابو• ع ـ (البطة) •

(بەست)

ناڤێ نەوانەكە بچوكە • جارنا آڤ تێره دچی وجارنـــا زوادمێنی• بچوكێ وێ بەستكە • ع ـ (المسيل) •

(بەخت)

شانسه ـ سەعوده • بـــەختێ مرەشه یانی بێشانســـم ـ بێسەعودم • جارنا بداخوازا (شەرفه ـ ئەمانه) • لسـەر بەختێ تەبی ـ لسەر شرفـا تە بي • بەختێ مژتـــەره ـ ناهێلم بێبەختی بتەره ببي • ع ـ (الحظ والشرف والأمان)

(بەشت)

دارەكی درێژ و مـــەزن و ستوره • دخن ناڤ خانییـێ خوه • •••

(بەردەست)

ئـەو مرۆڤێ كۆلبـەردەستێ مرۆڤ دخەبتي • وهارەنگـه ئەو مرۆڤێ كۆ خوه د سپێری دژمن ناڤێ وي بەردەسته • ع ـ (الغلام او الذي ســلم نفسه للعدو) •

(بەرچیت)

دارەكە • كۆچـــــەر ددن بەرچیتێ خوه • و هارەنگـه لســـــەر باناژی چیتا ددن بەرخوه • •••

(بەرنشت)

گوندەكە • لناڤ باراڤایـه • مالاعزیــر آغا تێدەنـــه • (بەرنشتي) ـ پێزانـــەكي مەزن و ناڤداره • (قرية)

(بەرنیت)

شەفقەیە • لسەرێخوه دكن• ئەوروپیيە • هاتیە زمانێمه •

(بەربات)

تالانە • ژ (بەرباد) هاتیه • ع ـ (النهيب)

(بەرنوت)

توتنا هـــوره • هنك دخن پۆزێ خوه داكۆ ب پشكن •

ئـ دبێژن :ـ بەرنوتي •

(بەنیشت)
نافداره • ژن گەلــەك زێ دخوازن کەنگی توهــەری بازێر کەرەکە بخــوەره بەنیشت بیني •
ع ـ (العلك)

(به ـ ج)

(بەنج)
دەرمانەکە • ددن بــەر پوزی نەخوەشا بێهش دکن • یــا ل جیکی ژلاشێ مرۆف دخن ئــەودەر بێهش دبي ـ بێ آگاه دمێني •
ع ـ (معروف) •

(به ـ خ)

(بەرخ)
بچوکێ مێشنایــە • بەرخك بچوکێ بەرخه •
ع ـ (الخاروف)

(بەرزەخ)
ئەو جهێ کۆ آف زڤــادێ پەرچه دکي ـ رادفەتیني •
ع ـ (برزخ)

(به ـ د)

(بەد)
پیس ـ ـ خرابە • ژفارســي هاتیه •

(بەرد)
بسۆراني کەڤره • ل‌شــونا (بەر) هاتیه •
ع ـ (الحجرة) •

(بەرید)
پوستەیه • ژ (بردن) یــا (بەریدەن) هاتیه • کوردی ـ فارسي یه •
ع ـ (البريد) •

(بەند)
پارتي‌یه :ـ گوندێمـــــــه دوبەندی‌یه ـ دو پارتي یــه • بەندا هەڤرکا ، بەنــــــــدا دەکشوریا •
ع ـ (الحزب) •

(بەند)
بداخوازا (دیوار) هاتیــه :ـ بەندا رەزا ـ دیوارێ رەزه •

دبي ژ (بەدەن) هاتبي • بەدەن
(سورە) • بەدەنا دیاربکرێ
ـ سوراوی‌یە •
ع ـ (الحائط المحاطة بالبساتين)

(بەند)
قســـە وگۆتن وخوەشخوان
وشعرن •
:ـزمانێ تە ژبەندا شیخێ‌خانی
ژگۆتن وشعرێ ســـەیدایێ
خاني •

(بەند)
بەنە • بەندك بیچوکێ وێ‌یە
:ـ پي دبەندومل دنیر • ئـەو
بەنێ کۆ پێ دەست وپێ تێنـە
گرێدان • (بەنـــدك) ژن
ومێرا لـشـــونا پشـــکۆژا
بکراسێ خوەڤەـ ببەرستوکا
خوەڤە گرێددان •
ع ـ (الربطة) •

(بەند)
جڤانە • دبێژن :ـ ئەڤ بو دو
ساعەت کۆ ئەز لبەنـــدەیێ
تەمە • یانی ل جڤانێ تەمە •
ع ـ (الانتظار) •

(به ـ ز)

(بەز)
رەڤە • نێ رەڤ لـجـــــەم
کورمانجا بەزا ژبەر دژمن ،یا
ژ ترسایە • بەلام (بەز) نـە
هـەمو رەڤـــە • دبێژن :ـ
هسپێ بارام دبەزي • بارام ژ
بەر دژمن رەڤیا • نابێژن :ـ
بەزیا • دسۆرانی دە (نەبەز)
ئەو مرۆڤێ کۆ ژبەر دژمـــن
نارەڤي • لێ بکورمـــانجی
(نەبەز) ئەوێ کۆ نـــکاري
بازدي ـ نکاری ببەزي •
ع ـ (العدوى والسرعة) •

(بەز)
دوهنە • بەزێ سەرکەزبێ ـ
بەزێ سەر گورچکا • بەزێ
بزني ، بەزێ گا •••
ع ـ (الشحم) •

(بەزاز)
ئێ کـو بێـــزی وبێـــزاری
دفرۆشي دکانـــدارە ژ بێزی
هاتیە ، نەژ (بەز) هاتیـــە •
بێزی و بێزاری دو نـــاڤێ

فوماشن •

ع ـ (صاحب الحانوت)وتجار الاقمشة •

بەغدوز)

ناڤــــێ وی مرۆڤــێ کــۆ دتاریخیدە ناڤێ وی هاتیــە • دبێژن :ــ ئــەف بەغـــدۆز سەرەکێ (وەفدێ) پادشاهێ ترک بو دەما کەتە هنـــدرو (پەیغامبەر) ترسیا و رهـــێ ناف ملێ وي هـــەزیان • ژ لەورا بەري هەر کەسي ژوی پرسي وگۆت : توچەکەسي ؟ بەغدۆز گۆ :ــ ئەز کــوردم • پاشێ پەیغامبەر نفر ل کــوردا کریە وگۆتیە : ــ خـــوەدێ بکي ژ گۆتنا (شهادة) پێڤـــە لسەر تشتەکی بهەڤرە تفاق نەکن • لێ ئەگەر بین یەک وێ جهـــانێ وێران بکن • ئەف چیرۆک چقا راستە نزانم لێ وێ کورد رۆژکێ گۆتـا خوە بکن یەک و دەستێ خوە بدن هەف و جهانێ آفا بکن ، یا د آفاکرن و پێشدە برنـــا جهانی ـ مرۆڤاني خـــوەدی پشک وپاربن •

ع ـ (اسم رجل تاريخي) •

(بەلەنگاز)

ئێ کـــۆ ژ (بەلا) گازنـــدە ـ گازنا دکي • یانی بداخوازا

ع ـ (فقيرة) •

(به ـ ر)

(بـــەر)

بەرێ دارا ، بەرێ لەمـــــا فیکیيە • بەرێ دارێ نەگهایە ـ فیکیێ وێنە گهایە •

ع ـ (الفواكه) •

(بـــەر)

بداخـــوازا پێشـ هاتیـــە •

لبەرتەیە ـ لپیش تەیـــە •

لبەرچاڤایە ـ لپیش چاڤایە •

ع ـ (امام) •

(بـــەر)

گوللـــە یـــە • بچـــوکی وی بەرکە • دبێـــژن : ـ دەرب وبەرێ م نەمانە یانی گوللـــە دگەل من نەمانە ، دەڤێ تفنگا من تەنگــــە ســـەرێ بـــەر

ناچيخوار بەر دلاشێ بارام دە مايە (ع ـ الرصاص) •

(بـەر)

بداخوازا (وجه) دزمانێ عربي دە هاتيە • دبێژن : ـ بەرێ م لتەيە ـ يانێ وەجهێ من ل تەيە ع ـ (الوجه) •

(بـەر)

ئەو پەرچەئێ دەخـــل وزادە كۆ دچنينێدە ل بەر پالايە • دبێژن : ـ في بـــەرى ژي بچنن و هەرن مالا خـوە •

دبي ژ (وجه) هاتبي ، يان ژ بەرێ كراس وجـاو هاتبي • دجاو دە دبێـــژن : ـ دوبەرە چاربەرە ـ يەك بەرە •

(بـەر)

بداخوازا (سەر) هاتيـــە • دبێژن : ـ بەرناف و دەنگـێ (محمد صلوات) • ياني لسەر نافـــێ (محمد صلوات) • ژفارسي هاتيە • لێ فارســـي وكوردي دگەهەت كۆتـــێ خوەدە هـــەمپار وخـــوەدێ پشكن • بمعنى (على) •

(بەر)

برێ يا قەلەوە (تەژە) بسەر مالا خوەدە بەرددن ـ دادكن• (عامودى) بچيكرنا (بـەرا) نافــدارن • بچوكـــێ وێ (بەرركە) ـ وها رەنگە كەفنێ وى ژى (بەرركە) •
ع ـ (مفروش صوفي) •

(بەربەر)

ئەوە كۆ سەرێ مرۆڤا كـــور دكى • ژ(برين) هاتيە • ئـێ كو مووا دبررى •
ع ـ (انحلاق) •

(بەربەر)

نافێ ملەلەتەكييە •لرازۆرێ ئەفەريقا دكەفى • د(جەزائر) دە (بەربەر) هەنە • بميرانى وكوشتن وتالان وخوينرێژى نافدر بون •
ع ـ (البرابرة) •

(بەربەر)

هەمبەرە • دبەربەری دە نـێ گۆتن : ـ ئەز بەربـــەرێ تەمە • یـَنی هەمبەرێ تەمە ژ(بەربەری) دو پارتي هاتیـە

ع ـ (المقابل) •

(بـەر)

بداخوازا (بەند) ـ یا (مالبات) ژ باڤك مەزنترە • دبـــي ژ(برر) ـ کـــەری هاتبي •

گوندێ مـە دو بـەرن ـ دو بەندن ـ دو باڤکن •

ع ـ (الفخذ والعائلة) •

(بەربرد)

پێرگي بونە • ئەم بەربـــری دژمنچون یاني مە رێ لـــێ بری وپێرگی وی چون •

ع ـ (مواجهة العدو) •

(بەرەبەرە)

هێدی هێدی •

ع ـ (شيأ فشيأ) •

(بەرژۆر)

راژۆرە • بــــەرەوژۆرە • ئەزبەرژۆر چوم ـ بەرەوژۆر رە وشتم •

ع ـ (الشمال والفوق) •

(بەرژێر)

راژێرە ـ بەرەوژێرە • ئــەز بەرژێر چوم ـ بەرەو ژێـــر رەوشتم • ع ـ (الجنوب) •

(بەرب‌خوار)

بەرەوخوارەوە • بەر ب‌خوار چـــوم ـ بەرەوخـــوارەوە رەوشتم •

ع ـ (تحت) •

(بەرەوسەر)

بەربژۆرڤە یە • بەرەوسەروە روشتم بەربژۆردە چـــوم ـ بسەردە چوم • سورایی‌یە •

(بەردیوار)

بێکەسە • بارام بەردیوارە ـ بێ دێ.وباڤە ـ لبەریـــوارا مایە •

ع ـ (اليتيم) او المعدوم •

(بەروار)

چونا خوارە کۆ مرۆڤ بچیا
دە دچی گەرەکـــە بەروار
هەري • ژبەرکۆ چونا راستـا
راستا دژوارە •
ع ـ (الصعود المنحني) •

(بەرڤەدێر)

(محامی)یە • ئێ گۆ دبـــەر
مرۆڤدە ددێری ـ دپەیڤـــی
پاشمیری‌یا مرۆڤ دکـــی •
مرۆڤ دپارێزي •
ع ـ (المحامی) •

(بەرخوەدار)

ژیندارە • لسەرخوە داربي ـ
یانی خوەدانێ خوە بي • یانی
نەمري •
ع ـ (عاش او عائش) •

(بەجنەخوێر)

کاڤلێ بازارەکی کەڤنـــارە •
لناڤ هەڤێرکایە • جهـــێ
بەجنـــەویا ـ (باجنا) یە •
(باجنا) ـ یا بەجنـــەوی ـ
بەشنەوی • ائیلە لە کـــوردە
لەڤدرە •دتاریخێدە لڤێ وان
کەلەک هاتیە • شـــەرنخن
دبێژی : ـ (بەجنـــەوی) •
(ابن الاثیر) دبێژی : (بشنوی)
تاریخ الخمیس وهن تریخـن
دی‌ژی دبێـــژن : (جن) •
ئەڤ (جن ـ باجن ـ بەجـــن
ـ بەشن ـ بەژن) هەمـــو
یەکن • ژلەورا لسەر تاریخ
بێـــژان ـ تریـــخزانا ـ
تاریخ‌نڤیسێن رۆژهلاتێ ئەڤ
ناڤ شاش هاتیە • شاش‌بویە•
ژڤـێ داباشێرە نڤشتـــەك
گەرەکە •

ع ـ (اسم مدینة کوردیـــة
قدیمة) •

(بەندەوار)

بێ درە • ئەز بەندەوارێ نـە
مە • ستوخوارێ تە مـــــە ـ
ن بەندە تە بێ کار مامە • یا ل
بەندەي وارێ تەمە •
ع ـ (بدون عمل) •

(بەیرەقدار)

خوەدی یێ بـــــەیرەقێ ـ
خوەدانێ آ ێ• مـالا بـەیـرە
قـدار • مالەکـــە کوردن ل
شمێنە •
ع ـ (صاحب العلم) •

(بەیاندور)

کوندەکە • ل رۆژهلاتـــــێ
قامشلۆ یە •
ع ـ (قرية) •

(به ـ س)

(بەس)

بەسە • بداخوازا •
ع ـ (كفى)یە •

(بەدلیس)

شارەکی کوردە نافـــدارە •
ژڤی بازاري مرۆڤین مـــەزن
رابونـــە :ـ (شەرفخـــــان) و
(ادریس) ب بەدلیسي نافدارن•
دومرۆڤی تاریخ بێژن • ـــێ
شەرفخان تاریخا کورد بزمانێ
فارسي چێکریـــە و (ادریس)
تاریخا پادشاهێ ترک عثمانی
بفارسي چێکریە •
ع ـ (مدينة كوردية) •

(بەرداس)

دبێژن :ـ ئەڤ گەنم بەرداسە•
یانی بداسێ تێ چنین ـ تـــێ
دروتن •

(بەقدونس)

نافدارە • لێ ژکو هاتیــــــە
زمانێ کوردی نزانم • ترک
وعرب وکورد هەرسێ ونـــۆ
دبێژن •
ع ـ (معروف) •

(به ـ ش)

(بەش)

ب کورمانجی گایـــێ بەش ،
هەسپێ بەش • یاني ئەنیـاوی
سپی یە • بسۆرانی (بـەش)
بداخوازا پشک ـ یان بێش ـ

پار و پشکه .

ع ـ (الفر والحصة) .

(بەرۆش)

ژ بافون و سفر چێ دکن و خوارنێ تێ ده ل سەر آگر دکن .

ع ـ (القدرية) .

(بەردۆش)

هەژاندنە . کورمانج دبێژن :ـ رەوشێ گەلەک خوە دۆش دکی ـ خوە دهەژینی . بسوورانی ژی باوەرم بەردۆش بداخوازا هەژاندنە.

ع ـ (الاهتزاز في الحركة) .

(بەرراش)

نافێ چوکەکییە . بەرراشە.

ع ـ (اسم لعصفور) .

(بەرقۆش)

بەنەکە ل بەرقوشا کەرا ، قانترا داتینین دا وەکو قوش نەقەتی .

ع ـ (..) .

(بەرەپێش)

بەرەوپێش .

ع ـ (الى الامام) .

(بەرەپاش)

بەرەوپاش .

ع ـ (الى الوراء) .

(بەفش)

آلافەکی تەفنێیە . دارەکی پان ودرێژە تەفنێ پی چێدکن . ژن باش دزانن .

ع ـ (آلة تستعمل في صنع نسيج اليدوى) .

(بەلاش)

بێبهایە . ـ بێنەرخە . دبی ژعربي هاتبي . بلاش ـ بلا شيء ـ بدون شيء .

ع ـ (بدون حق) .

(بەگداش)

نافێ مرۆفەکی کوردە . ژکوردێ شامێیە . کورێ وی (خالد بەگداش) ایرۆ سەکەرتێرێ پارتێ قۆمۆنیستی سوریة . وەها رەنگە (بەگداشي) نافێ ئۆلەکە مسلمانایە لجەم وان فەخوارنا

مەی ـ عەرقێ دروستە •
ع ـ (الطريقة ابگداشية) •

(به ـ ژ)

(بەژ)

دشونا (بەر) دە تێ و دهەمبەر دەریا دەتێ • بەژایي دهەمبەر آفي‌دە تێ • بەژي دهەمبەر آفي دە تێ •
ع ـ (البر) •

(بەرۆژ)

جیگهێ کو بەرێ وی ل رۆژێیە • بەربرۆژە •
ع ـ (الموجه للشمس) •

(به ـ غ)

(بەناغ)

یا (بناغ) ـ کۆک و بنگەهە ـ بنیادە • سۆراني‌یە •
ع ـ (الاصل والقاعدة) •

(به ـ ف)

(بەرف)

بەفرە • ع ـ (الثلج) •

(بەرقەف)

ئەو جهێ کۆ دناف چەمادە قرش وقال لێ دقەفن ـ لێ دچفن •

(بەرتەلەف)

نێڤي فارسي‌یە ونیڤي عربي‌یە• (بەر) ژفارسي هاتیە • و(تەلەف) ژعربي هاتیە • ـێ بەهەفرە بونە کوردی •
ع ـ (بدون فائدة) •

(به ـ ف)

(بەرآف)

جهێ کۆ ل بەر آفایە • پاشێ بویە نافێ ائیلەکە کورد کو بخوە لبەر آفا دیاربەکر دکەفن •
ع ـ (اطرف المیاه) •

(بەرسڤ)

وەلام ـ جوابە • بارام بەرسڤا فەرهاد دا وکۆت ••• وەلامي دا ـ جواب دا •
ع ـ (الجواب) •

(بەردەڤ)

یا بەردەڤـك • (مستشاره) • بەردەڤکێ آغێ ئەوە کـــۆ هەرتشت بدەستێ وی‌یـە • شێورا آغێ پێ یە •
ع ـ (مستشار) •

(بەرشیڤ)

خوارنا بەري شیڤایە •
ع ـ (اكل خفيف قبل العشاء) •

(بەلاڤ)

ئەو تشتێ کۆ (بەلاو) دبي • ئەشکەرێ دزمن زهەڤ بەلاڤ بویە • پەرچە پەرچە بویە • بەلاو بویە •
ع ـ (الانكسار والانفجـار والتفتت) •

(بەرناڤ)

بەرناوە ـ راناوە • ئێ کـۆ ژبەر ناڤ تێ گۆتن •
(الضمائر) •

(بەناڤ)

دارەکـــە • وا باوەرم دچی بن آڤێ • ع ـ (الشجرة) •

(بەهناڤ)

ناڤ‌خوەش وخوەش‌ناڤـــە خوەش‌ناوە •فلهێ کوردستانێ ڤی‌ناڤی ل‌خوەدکن •
ع ـ (اسم رجل) •

(به ـ ك)

(بەنگ)

چاخ‌ودەمە • دبێژن :ـ بەنگ بەنگا بارامە ـ چاخ چاخـێ بارامە • وەهارەنگە ناڤـــێ (بانقه) جهێ بازرگاني وکـارا پەرایە • ع ـ (عنفوان) •

(بەرك)

کنجێ وەرگرتنێ‌نە • جل و بەرگ • سۆرانی‌یە •
ع ـ (اللبس) •

(به ـ گ)

(بەرك)

بچوکێ بەرە • وهارەنگە هن گولۆلیکن ل دارا دکەڤن •

(بەریک)

ژبەري هاتيه • گرفانه • ژبەر كۆ پرێ جارا ل بەر كراس ول پێش مرۆڤ چێدکـن • بويه بەريک ـ كورك •

ع ـ (الجيب) •

(بەروك)

دارەكي بچوكه • دخـن ناف بەرا شــوركـ وهالـەت • ژبەركۆ وەكه (بەرو) يــە • وبچوكه نافێ وی بويــــه (بەروك) •

(بەرستك)

ژبەر (ستو) هاتيــه • (ك) ژبۆ بچوكي‌يه •

ع ـ (ياخه) •

(بەردەستك)

دجوتكـــاری‌دە خويايــه • بسـەرێ شــــورك فه ب دەوێلا گرێدن ژبۆ كـــۆ درێژ ببي • جوتكار باش ناس دكن •

ع ـ (آلة في الفلاحة) •

(بەرزك)

چەرمەكه ژبۆ چارۆخــــا نەگەلەك باشه • چەرمــێ بەرزكێ كێم‌تێ فرۆتن •

ع ـ (جلد خفيف متصـــل بالبطن) •

(بەزەك)

نافێ گوندەكي‌يه • وەهارەنگه ئێ كۆ گەلەك دبەزی •

ع ـ (قرية) •

(بەربەرۆژك)

ژبەربرۆ • هاتيـــه • (ك) ژبۆ بچوكي‌يه • جهێ كـــۆ رۆژ لێ‌دخي •

ع ـ (المكان الـــذی يتدفؤن الناس فيه بالشمس) •

(بەردلك)

ئەو كراسێ كۆ ددن بــــەر ســـينگا زارۆكا ـ بەر دلێ زارۆكا •

ع ـ (الصدرية) •

(بەلەك)

ژدورەنگا وبێتر بەلەكــــه •

دبێژن : ـ کیێمه بەلەکه •
یانی رەش وسپي ، یا رەش
وسۆر یا رەش زەر ، یا زەر
وسپي • ع ـ (أبلق) •

(بەلك)
ئێ کۆ دبەر مرۆڤێ خـوەدە
ددێري • دپەیڤي ـ دآخڤي ـ
خوه بەل دکي •
ع ـ (عمدة القرية اوالقبيلية)•

(بەنك)
دارەکه بـین خـوەش و ب
بەنیشته • دچیایێ کوردستانی
دە گەلەک پەیدادبي •
ع ـ (شجرة ذات ريح طيبة)•

(بەنك)
ژ(بەن) هاتیه • بەنـــک ـ
بەندک بچوکـــێ (بـــەن)
وبەندک • هەمو تشـتێ کۆ
مرۆڤ کاری پێ تشتکی گرێ
بدی و بـخوه نەستوربي •
ع ـ (الخيوط السميكة) •

(بەندەك)
مەرشەکه بـهەڤە ددرون ول
سەر پشتا کـــەرا دکـــن و
زێرزەواتێ خوه و دەخـل و
دانێ خوه و گرش ؤ گەرێ
پێ دبن وتینن •
ع ـ (••) •

(به ـ ل)

(بەل)
بلندییەکه دقادێدە خویـــا
دکي • ژگر نزمتـــر وفرەهـ
ترە • ناڤێ گوندەکی مـــن
(بەلێ) بو • پاشێ م ناڤێ وي
کر (جههنەم) •
ع ـ (الارض المرتفعة) •

(بەرتیل)
خوارنا مالێ خەلکێیه ، یـــا
بـزۆر یا بـحیلة • :ـ بەرتیل
کەڤرا نەرم دکي •
ع ـ (الرشوة) •

(به ـ م)

(بەستام)
ناڤێ خالێ ئەردەشێرێ کورێ
بابەکه • چیرۆکا وی دتاریخا
دە ناڤداره •

(بەستەم)
هەستەیــە • کەڤــــرەکە ـ
بەرددکە بـاگرە • دەمێــن
کەڤارە ـ دبي هێزي کــورد
چفارە واگرێ خوە پـــــێ
ڤێدخن • ع ـ (••) •

(بەزم)
شاهي و گۆڤەند ودیلانە •
ع ـ (الافراح) •

(به ـ ن)

(بەن)
نافـــێ دارەکێیــــە ببـــین
وبەنیشتـــــە • بچوکـــێ وێ
(بەنکە) دەرباس بویە •

(بەن)
نەخە •زوەریس بچوکترە•
وژ(تا) مەزن ترە • یـــەك
تایێ ریس تێ گوتن (بەن)•

(بەتلان)
یا بەتلانە • رۆژا اینویەك
شەم وشمەیـــــە (این) رۆژا
بەتلانا مسلمانایە • شەمـــــە
ژ بۆ جهوا یە یەكشەم ژبـۆ
فلهایە ••رۆژەکە بێ کاری یە•
ژبو بێن بەردانە •
ع ـ (یوم العطلة) •

(بەتان)
دخن چاکیت و متێل و کنجا •
ع ـ (••) •

(بەستن)
گرێدانـــــە • دەستبەستی ـ
دەست گرێدای•کەمەربەست،
ئێ کۆ گەمەری ل بەژنا خوە
گرێددي •
ع ـ (التشدید والربط) •

(بەدرخان)
نافێ میرێ بۆتایە کۆ داویـــا
دەرەبەگیا کوردســـــتانێ ب
رهاکرنا وی هاتیە •
ع ـ (آخر امیر کوردی اقصی
عن الحکم) •

(بەران)
نێرێ مێشـــــنایە • بـــەران
نێرێ مـــەرە •
ع ـ (الکبش) •

(بەرن)

نافێ بازارەکـــی چـــەک وسلوڤاکي‌یە یا ئەلەماني‌یـــە • تۆ تفنکـــێ (بەرنـــو) ژێ دەردکەڤن •

(بەدەن)

سورە • بەدنا دیاربەکـــر ـ سوراوێ‌یە • : ـ سیا بەدنـــا دیاربەکەر لەمـــە گیربـــو خەنجەرا لاوکێ مالێ قەفـــت ئەلماس‌بو کالان زێربو •

ع ـ (اسوار المدينة) •

(بەنگین)

ئەو مرۆڤێ کۆ دچاخ و بەنگا خـــوەدە دژي • جـــوان و نوگهاي زیندارە •

ع ـ (الشاب) •

(بەردەشان)

نافێ گوندەکی یە • کۆ عـلی بەردەشانی شاعرێ نافـداریێ کورد ژوی گوندی‌یە •

ع ـ (قرية) •

(بەرهەڤدان)

کوم‌کـــرن ـ جڤانـــدن • بەرەف‌کرن کۆکردن •

ع ـ (اللم والجمع) •

(بەهـ)

یان بـهۆک ـ بیـــوک • بەرەکە زەر وگەورە دەرەنگ دگهێ • ژبـــەهۆک • یان ژ بیۆک ـ بینۆک • هاتیە •

ه ـ (سفرجل) •

(بەدەو)

جوان ـ خوەشک ـ سپهی‌یە• ژ (بەدەو) خەنکێ بادیێ ـ خەنکێ چۆلێ هاتیە • دەمـــا دبێژن کەچـــەکێ :ـ ئێ بەدەوێ ! یانی وەکـــە کەچێ عربێ بەدو جوان ودەلالـــە • چاوا ئەم دبێژن :ـ رەوشـــێ گورچی‌یەکە • وەکە کەچەکە گورچایە • • ه ـ (حسناء) •

(ب ـ آ)

(بـــرا)

ئەومێرێ کـــۆ ژ دێ وباڤێ مرۆڤە•یان ژیەکێ ژهەردوایە

:ـ براەك ـ براباف •
:ـ برام برایێ منــــه • ژدێ
وبابێ منه • براكێ منــــه
ـ ژدیامنه ـ برابێ منــــه ـ
ژبابێمنه • نەژدێیە •
د ـ (الاخ)

(بــــرا)

ب(رێ) یا فەلــەو ـ ژدل ـ
براستییە • :ـ برا بـــــارام
ژزندانێ دەركەیتـــــــه ؟ ـ
دەرچویه ؟ یانی ژدل ـ براستی
برام دەرچویه ؟ •
د ـ (أصحیح ؟) استفهام •

(برازا)

كورێ (برا) یـــــه ـ بارام
برازایێ منـــــه ـ كورێ برایێ
منـــه • ژبرایێ من زایـــه ـ
زێــدە بویــه •
ه ـ (ابن الاخ) •

(بریڤا)

نافێ دو ایلێ كوردن • یەك
لناف دەقوریا لهێلا (آموده)
دكەفێ ویەك لرۆژهلاتێ

(ب ـ آ)

ژۆرێ بژارێ (ستەورێ)
دكەڤێ • (ســــیامەد) ژڤێ
ایلێ یه • (خەجێ) سلیڤی یه
سلیڤا لژۆرێ بریڤانە •
ه ـ (عشیرة كوردیة) •

(بریڤكا)

گوندەكە • لناف بادینا یه •
(شـــــیخ نور الدین) ژڤی
گوندییه • شاعرەكی مەزن
بو • وُلسەر رێچا قادرێ بو•
لسەر رێچا شیخ عبدا قدرێ
جیلانی بو •
ع ـ (قریة)

(بهـــا)

نەرخ و نـــــەخت و قیمتە •
بهایێ تشت قیمەتێ وییـــه :ـ
زەمیـــــــــل فرۆش لاوكێ
دەرویشە •
كەرمكە وەرە ل پێشە
بهایێ سەلكێ خوە بێژە ••
ه ـ (القیمة) •

(براخوا)

یا براخۆ • برایێ كۆ خوەها
وی لجەم مرۆڤه • برایێ ژنا

مرۆڤه • برازنه •
ع ـ (أخ الزوجة) •

(ب ـ ت)

(بست)
هاسنكى زراف ودرێژه پێ
داغددن گۆشت دبرێژن •
شیشه • بستك ـ شیشكه •
(بست) بداخوازا راسته •
وەكه بسته ـ یانی راسته
نەخوار •
ع ـ (شیش) •

(بن‌دەست)
وەكه ملەتێ كورده • چاوا
بن‌دەسته • ئێ كۆ دبن‌دەستێ
دژمن‌ده دژي •
ع ـ (المحتل) •

(بنیات)
كۆك وبنگه • دبێژن :ـ
ئەف گۆتنا بارام بێ‌بنیاته
ـ بێ كۆكه •
ع ـ (الأساس)

(ب ـ س)

(بلباس)
ایله‌كه كورده ئه‌ڤداره دكه‌ڤی
سینۆرێ ایران وعراقێ• جاف
وبلباس لپەی هەفتێن •
ع ـ (عشيرة كوردية) •

(بلعباس)
چەمەكه • لژێرێ رۆژهلاتێ
(قامشلو)یه • چەمێ بالعباس
دناف آشیتاره دچی•وارێ‌مه‌بو
ع ـ (اسم نهر في الجزيرة)

(ب ـ ج)

(برج)
دآسێ گەهێ كەڤناره‌ده
(برج) هەبون ژبۆ كۆ تێ‌ده
شەر بكن • هەر چار
قوزی‌یێ آفانی‌یێ ب‌برج بون
هێزی دكوردستانێ‌ده برجێن
بلند وكەڤناره دكەنەه
وآسێ گەهاده خوه بسەر
بازار وێراناده پۆزبلندكن
باڤ وكالێ مه دوان برجا ده
وەلاتێ خوه پارستنه •
ه ـ (برج معروف)

(بلۆج)
ملەتەكه • دناف‌بەرا هندو

ئیران دە پەرچەبویە •
بلوجستن وەلاتێ وایە •
ع ـ (شعب بین الهند وایران)

(بلنیج)
گوندەکە لژێرێ بـزارێ
(قەمشلو) دکەفی •

(برنج)
نافدارە • آفيیە گران‌بهایە •
سبي وزەر هـەيـە کورد
دبێژن :ـ خوارنا وە برنج‌بي
ئەز ناخوم • ژبەرکو برنـج
برومەت وگران‌بهایە •
ع ـ (الرز) •

(برێج)
گونـدەکـە • ل ژێرێ
(قامشلو) دکەفی •
• ـ (قرية)

(ب ـ خ)

(بن‌اخ)
نافێ وان شەبەشێ کو دخن
بن آخێ • دبێژن :ـ ئـەف
شەبەش بن‌آخە ـ یانی خستنە
بن آخێ •

ع ـ (الاخضر مـن البطیخ
المدفون تحت الارض) •

(بلالخ)
باژارەکی بچوکە دکـەفی
راژورێ (بەدلیس) • دەشتا
بلالخێ نافـدارە • هـن
دبێژن :ـ (بلانخ) •
ع ـ (مدینة کوردیة قدیمـة
في شمال بدلیس) •

(ب ـ د)

(بزد)
ترسە • بزدونەك ئێ کـو
گەلەك دبزدی ـ دترسـي •
بارام بزدیا ترسیا •
ع ـ (الخوف) •

(بـرد)
گەیاکە • دناف آفێ دە شـین
تێ • چیتـا زێ چێ دکن •
قامیشە ـ زلە •
ع ـ (القصـب) •

(بلنـد)
بارز واشکرا وبژوردە هلکشیا
یە • بارام بلند بویە • یا بەژنا

وی دریژ بو یه • یا روتبـــا
وی بەرزۆر بویە •
ع ـ (المرتفع) •

(بنيـاد)

کۆك و ژێدەرە • یا ئـــەو
ژبنیات هاتیە و یا بنیات ژبنیـاد
هتیـه • خـــانی •
داخەلقێ نەبێژتن کۆ ئەکراد
بێ مەعرفەتن، بێ أصلو بنیاد

(برێز)

سۆرانی‌یه • بشـــــەرەف ـ
ه ـ (المحترم) •

(بۆیژ)

دەنگبێژە ـ شاعرە ـ سۆرانی‌یە
ع ـ (الشاعر) •

(ب ـ ر)

(بزگور)

گوندە کە • لناف (ئومەریا)
دکەڤی • کومێ بزگوری بناف
ودەنگن •
ع ـ (قريـــة) •

(بزمـار)

ژمسمار هاتیـە • (میخە) •

(بـــرر)

گەل ـ بۆش ـ پێش ێزیکی
هەڤن • بررك دەڤـــــە ـ
بۆشەك دەڤە • بررەك پەز
ـ گەلە ـ بۆلە • هڤـگەل •
ئەوەکۆ دو کەری پەز بەرخێ
خوە بەردن ناف هـــــەڤ •
(گەل) بداخوازا کـەری ـ
برر ـ بۆش هاتیە ـ بەشە •
ع ـ (قسم) •

(بربر)

پەرچەپەرچە • بەش‌بەش •
وهارەنـــگە (بربر) دەنگێ
بلندو بێ تامە • وەکە ڤیرڤیر ـ
ڤرڤر ••• ع ـ (القطعاة) •

(بریندار)

ناڤدارە • ئەوێ کۆ بریـــــن
دبي • بریندارم • ژلاشێ من
هاتیــــە بررین • (برین)
دراندنا لاشە •
ه ـ (المجروح) •

(بقـر)
تەڤرە ـ تەبەرەء دو دەڤێ وی
رکێ هەڤ هـــەنـە : یەك
زراڤ و بچوك ویەك مەزن
ۆ ستورە • لێ (تەڤر ـ تەبەر)
لجەم مە یەك دەڤـە • پێ
آشیڤا آڤي وزەڤیا دكن •
ە ـ (اقدوم) •

(بتر)
بتیا قەلەو • مرۆڤێ بپایـە
کۆ لێ ناخـــوي • دبێژن :ـ
بارام بترە دەخل کرە • یانی
بپەیەیە وتشـــتك دمالا وی
تونـــە •
ع ـ (الفقير المتجرف) •
:ـ وهارەنـگە (بتر) مرۆڤي
گەوی و دەولەمەنـــدە • لێ
دبي ئەڤ ژعربي هاتبي •

(بلـور)
آلافەکە موســـــیقایە •
دکوردستانێدە بلور نافدارە•
بلورڤان دســـــازا خوەدە
دلۆرینی • دەلۆردەلۆر •••
لۆراندن دەنگەکی بشواتە •
دێ ژزارۆکێ خوەرە دلۆرینی
دەنگێ بلورێ گلك شەواتە
دەمـــا مرۆڤ دەنگێ بلورێ
دکی ناچارە بسەر خــــوەدە
دپوژني • ع ـ (انــاي) •

(بنتار)
بێبنتـــــارە ـ بێجي ودەر
وشـــــــونە • دبێژن :ـ
بارام وندابویە بێبنتار چویەـ
بێگۆمان چویە ـ بێسەروشۆ
چویە ـ کـەس نزانی بکودە
چویە • گۆمان وخەبەرە •
ع ـ (الخبر) •

(بندار)
بندارا مرۆڤـا (ژنـــــە) •
دبێژن :ـ بـــارام بێ بندار
مایە ـ بێژن مایـــە • چما ژ
ژنێرە گۆتنـــە (بنـدار) ؟
ژبەرکۆ دکەڤي بنداری مێرە•
ع ـ (كناية عن المرئة) •

(بندار)
بنێ داری یە • دەمـــا دارا
دبرن دکن سێ پەرچـــە :

بن‌دار ، نافدار ، سه‌ردار • بن‌دار ستور وگران‌بهایه • هه‌روه‌ها (بن‌دار) لشونا (بن‌ده‌ست) هاتیه • دبن‌داریێ دژمن‌ده یانی دبن ده‌ستێ دژمن ده •
ع ـ (المحتل) •

(بن‌بار)

ده‌ما مرۆفه‌ك قه‌نجیێ بمرۆفه‌كی دكي ئێ كو قه‌نجي پێ هاتیه كرن بن‌باره یانی دبن (منه‌تێ) ده دمێني• دبێژن :ـ ئه‌ز بن‌باریێ ته مه تا هه‌زار سالي • یاني ته باره‌كی گران لمن كر كو ئه‌ز هه‌زار سالي نكارم ژسه‌ر خوه راكم •
ع ـ (الذي احسن اليه غيره بدون مقابل) •

(بهار)

سال دوازده مه‌هه :ـ سێ بهارن :ـ آدار ، نیسان گولان • هاڤین :ـ حه‌زیران ، ته‌موز ، ته‌باغ • پییز :ـ ایلۆل ، تشرینێ‌یه‌كم ، تشرینێ دوه‌م • زڤستان :ـ كانونا یه‌كه‌م ، كنونا دوه‌م ، سباط) • (بهار) وه‌شه‌یه‌كی پارچیمه • (بۆ ـ هر) یانی بینا وێ ـ بهنا وێ هه‌اره ـ خێجه ـ خورته ـ زۆره • ژبه‌ركو ده‌ما گول وبینۆكا یه •
ع ـ (الربيع) •

(بوار)

ده‌هم ـ سه‌مت ـ ده‌رحه‌ق • دبێژن :ـ دبوارا دلۆڤان ده نه‌باش دپه‌یڤن ـ قسه دكن لێ نه‌راسته • ژبه‌ر كۆ دلۆڤان مرۆفه‌كی چێیه ـ چاكه ـ باشه • ل بوارا من رامه‌وه‌سته ـ ل ده‌هما من ـ ل سه‌متا من رامه‌وه‌سته •
ع ـ (الحق والسمت) •

(ب ـ ك)

(بفك)

ززارۆكاره تێ گۆتن • یانی

آگره ـ شەواته دوری هەرە•
(بقك) بچوكێ (بقــه) •
بقكێيه • یاني نكاری دەستێ
خــوه بدیێ ـ دترســـــي ـ
نەوێري• ع ـ(للخطر والحذر
تستعمل للاولاد) •

(بلۆك)

گوندەكه دكـــەفي (چيايێ
مازی) رۆژآفـــايێ باژرايێ
(ماردين) • گوندێ كـــۆ
حەسنێ موسا) لێ هاتيـــه
كوشتن سترانا حەسەنێ موسا)
دڤاواناده هەيه •
ع ـ (قرية)

(بلۆك)

قـــەرميتێ شـــەمەنتۆنــه •
ژئەوروپي هاتيه •

(بزدۆك)

ئێ كـــۆ گەلـــەك دبزدی ـ
دترسي • دبێژن :ــ بـــــزرام
بزديايه ـ ترسيايه • من ئــەو
بزداند ـ من ئەو ترســـاند •
بزدۆنەكه ـ ترسۆنەكه •

(بژانك)

مووێ هەردو قراغێ چاڤن •
بژانگێ رەوشێ وەشيانه مووێ
چاڤێ وێ وەشيانه ـ پەرتيێنه•
ع ـ (الاهداب)

(بروسك)

بەريقه وتيرێژێ ناڤ هەورانه
ـ بەرقـــه • دبێژن :ــ ايرۆ
هەورێ مه ـ عەورێمـــــه
برۆسكا ڤەددي • بەرەديی ـ
بەلەدي يا ڤـەددي • تيرێژێ
بـــدەنگ و رۆنـــاك ژێ
دقورژن ـ ژێ درژن •
ع ـ (البرق) •

(برەك)

هاسنەكه پێ دارا دبرن •
ع ـ (المقطع)

(بهۆك)

يـا بيـــوك ـ بهنــۆك •
زهرميێ مەزتره دەرەنگ
دگهێ • ع ـ (سفرجل) •

(بسك)
دپۆرێ ژنا ده ئەو پەرچێ كۆ بسەر روێ خوه ده بەرددن• دناف بـــەرا گوهـ وروده بەرژێردبن • (زلف) بسەر ئەنيێ ده تێنه خوار وجارنـا دبن خفالۆك ـ گوريشك • تێ (كەزی ـ گولي) بناف ملاده زبانيڤه تێنه خـــوار • جـارنـا لپـاش وجــارنا بسەرسينگێ ده بەرژێر دبن•
ع ـ (السوالف) •

(بچوك)
دهەمبەر (مـــەزن) ده تێ • بارام بچــوكـه ـ نەمەزنـه • بچوك ـ كچكه •
ع ـ الصغير •

(ب ـ ل)

(بـــل)
ئەگەر (ل) قەلەو بي (كونه) ـ قونه ـ قوله • لێ كۆ (ل) نەقەلەو بي • بداخوازا (غير) تێ • ژبلتە غيری تە • ژبــل وەلات مەكەس نافێ •
ع ـ (غير) •

(بلبل)
يـــــن (بول بول) ـ ـ ڤێ چڤيكه كي نافدارە • شـــاعر خوه وەكە (بلبل) بـــەخت برەش دبينن • ســــــرانێ كوردی كەنەك لـســـەر (بلبل) پەيـــدا دبن • عرب ژي دبێژن (بلبـــــل) نافێ دەنگي‌يه • ژبەركۆ كـەلەك بەل‌بەل ـوبل ـ وبل ژدەنگێ وي تێ ژێرە تێ كـوتن :ـ (بلبل) •

(بسمل)
گوندەكه لناف بارافـــايه • لدەشتا دياربەكر دكەفي •

(بلال)
نافێ هەڤالـــەكي (محمده) دكۆكا خوەدە حەبەشي‌يـه • بدەنگێ خوه نافدارە •

(ب ـ م)

(بمبم)
يا (بەم‌بەم) ـ دەنگێ ديوايه

ـ دەنگێ تۆپایە • کۆتە لە
دەنگییە •
ع ـ (کلمة صوتیة) •

(برمبرم)
دەنگێ دەڤـــایە ـ دەنگێ
حشترە • دبێژن :ـ برمبرما
دەڤایە •
ع ـ (صوت الابل) •

(ب ـ ن)

(بـن)
بنکە ـ بنیات ـ بنیاد ـ کۆکە•
لێ (بن) جـــارنا بداخوازا
ژێرە • بن داررێ ـ ژێـرێ
داررێیە • دهەمبەر (سـەر)
دە هاتیە •
ع ـ (تحت) •

(بتن)
کرنەکە • ژبون وبوین هاتیە
(تن ما) لێ زیـدە بویــــە •
کوردستانا مەرکەزی :ـ بادینا
، هکریا ، بۆتا وخــەلکێ
هاویر بازارێ (وان) ولــۆ
دبێژن :ـ ئەڤ ایش نـابتن ـ
نابت ـ نابي • يێ ژبەر دـــۆ
ژبون دەرکەتیە نەدرستە کـۆ
ئەم (ت ـ تن) يێ زێـــدە
بکن •
ع ـ (فعل الصیرورة) •

(بستان)
یا (بوستان) • باغێ کـــول
وبینوکا یە بینکەهە ژبۆن کەهە
ـ جهێ بینێ یە • (ستان)
جێیە •
ع ـ (المکان المعطر) •

(بسەرکەتن)
کارکرنە ـ فیدەکرنە •
ع ـ (النجاح) •

(بخوین)
یا (بـخون) • ئەوتشتێ کۆ
خـــون لێ بي ـ پێڤـــەبێ •
خوینینە •
ع ـ (المدموم او الجریح)

(بدارقەکرن)
دبێژن :ـ رەوشـــێ مۆریکێ
خوە بـــدارڤـــەکرن • یانی
تەنزیم کرن ـ بتاڤە کرن• لێ
ژبەرکۆ بەرێ دارەکی زراف

دخستن سەرێ (تا) ودقولا مۆریکا فە دەربـــــاس دکرن بویە (بدارفەکرن) لێ دقابو بها تا گۆتن بتافەکرن •
ع ـ (التنظيم) •

(بدارفەکرن)
خنقانـــدنە ـ شــــنقاندنە • دبێژن :ـ بارام بدارفەکرن ـ شـنقاندن • ژکوردێ وەلاتێ دیاربکر بیرسن دزانن چـاوا گەرناس تێنە بدارفـــەکرن • ژبەرکۆ (٤٧) حەفت مرۆڤ بهفرە دشەڤا جـەژنا مەزن دە دســــالا ١٩٢٥ دە لبازارێ (دیاربکر) بدارفەکرن •
ع ـ (الشنق) •

(بدارفەکرن)
دالەقـــــاندن • دبێژن ـ وێ تفنگێ بدارفەکە دالەقینە •
ع ـ (التعليق) •

(بزن)
پەز هــــــەمي دو برە ـ دو بەرچەیە : (بزن) هەیــە و (مێشن) هــــەیە • یا بزني ومێشنيیە • پەزا مێشن نێرێ وێ بەرخ ، کاڤر ، هـۆگچ ، بەران • مێێ وێ ـ بەرخ ، کاڤرـ بەلەندیر مي• لێ(بزن) بەلەنـــدیر مي • لێ (بزن) نێرێ وان :ـ گار ـ گیسك هــــــەڤوری نێری • (مێ) کـــار ـ کیســــــك ـ تشتیر بزاتشتیر ـ بزن •

(برن)
بردنە • دبێژن بارام چەنــد مرۆڤ ـ پیاو دگەل خـــــود برن ـ بردن •
ع ـ (الاخذ) •

(بررین)
ژێکرنە • قطکرنە • دبێژن :ـ فەرهاد دار بري یانی دار ژێکر ـ قطکر • (قەلەمبر) ناڤێ وێ آلاڤێ کـۆ قەلــــەم پێ تێ بررین •
ع ـ (براية) •

(برین)
ژ (بررین) هاتیە • ژلاشێ بریندار تێ بررین ـ قولکرن ـ کونکرن • بارام بریندارە ـ یانیژلاشێ وي هاتیە بررین•
ع ـ (الجروح) •

(بژن)
ئێ كۆ ژن آنى‌یه • دبێژن :ـ
بارام بژنه • یاني شۆ كریه ـ
شۆ كردیه •
ع ـ (المتزوج) •

(بژین)
دهاوهاو وشاباشا ده تێ گۆتن
نو هاتیه چێكرن •
ع ـ (عاش للجمع) •
(بژی) ـ ع ـ(عاش للمفرد)

(بلاندن)
دبێژن : بارام هنه‌ك بلیایه ـ
ڤربویه ـ هاشـــــت بویه •
راوه‌سیایه •
ع ـ (السكوت) •

(بلۆرڤان)
ئێ كۆ ل بلۆرێ دخي ـ سازا
بلۆرێ دزاني ـ زانایێ بلۆرێ
ع ـ (ضارب الناي) •

(بهنان)
ناڤێ مروڤه‌كی ڤه‌نه • ژبهن ـ
بێن هاتیه •

(بوین)
یا (بون) ـ ژێده‌رێ (كرنا)
بو یه • چێبون چێ‌نه‌بون •
ع ـ (مصدر للصیرورة) •

(ب ـ ئه)

(بسته)
ژسه‌ر بەستي هاتیه • دبێژن:ـ
بارام بسته چو مالا آغێ ـ یانی
سه‌ربه‌ســـــت چو • بێ ترس
چو •
ع ـ (بجرأة ودون خوف)

(بیاره)
ناڤێ گونده‌كی كورده ل ناڤ
به‌را كوردێ عراق وكوردێ
ایران دكه‌ڤي • مـــالا شێخێ
بیاره و ته‌ویله ناڤدارن •
ع ـ قریة كوردیة) •

(ب ـ ئو)

(بـــرو)
دسه‌ر چاڤا ره دو كه‌ڤـــــان
ژموا خـــویا دكن ناڤێ وان
(برو) یه • ئـــه‌برو ـ برو
یه‌كن •
ع ـ (الحواجب) •

(بـدو)
گۆشـــتێ بەر درانا يـە ـ
گۆشـــتێ درانـــا يـــە •
بـدوێ مـــن تێشـــــن ـ
گۆشتێ درانێ من تێشي •
ع ـ (الثغر) •

(ب ـ ئي)

(بنداري)
کەبانی یە • کەبانیتي یە • ژن
دبێژن :ـ ئەز نکارم بنداريـا
تە بکم • يانی دبن دارێ تـە
دە رونم ـ رەنجبەريا تە بکم•
زۆر وزولما تە هلگرم •

(بن باري)
منەتە • نکارم بن باريا تـــە
ل خـوە قەبـول بکم • نکارم
منەتا تە هلگرم •
ع ـ (المنـة) •

(بـژي)
ژ ژينداري هاتيە • بـەرخوە
داری یە •
ع ـ (عاش للفرد) •

(بياني)
بێگانە یە • دبێژن :ـ بـارام
بياني يە • بێگانە يە • غريبە•
عَ ـ (الغريب) •

(بي)
دارەکە • بەرآڤێ يە • (بي)
وشەنگەبي هەيە •
ع ـ (الصفصاف) •

(بۆ ـ آ)

(بۆتا)
يا (بەختا) نافێ ائيـلەکــــە
کوردە دکەڤی نێرەکـــــا
کوردستانێ • دەرەبەگيـــا
(بۆتا) ناڤدارە • چيـــايێ
(جودی ـ گۆدی) د دەهـم
وهەريما بۆتا دە يــە • گلك
ائێل دبن ڤي نافي دە هـەنە •
د (بەخت) دە رابوريـــە •
دەرباس بويە •
ع ـ (عشيرة كوردية) •

(بۆتيا)
مالباتەکە ناڤدارە • دناڤ ائيـلا
(زازا) دە • عمر اغا بوتيـا
وبـرايێ وی صـــەبری اغـا
دشـــــەرێ دژمن دە هاتن

گوشـــتن • د ديوانا من ده
نافێ وان هاتيه •
عـ (اسم عائلة كوردية وطنية)

(بۆتكا)
يا (بودكا) و (جـهمكا) دو
بۆفێن زائيلا (هەڤيركا) •
ع ـ (عشيرة كوردية) •

(بۆ ـ ئه)

(بۆته)
ژبۆته ـ لۆته ـ بۆتۆيه •
ع ـ (لاجلك) •

(بۆدەره)
نافێ توزەكـه سپي يـــه •
بـلاشێ زارۆكـــا دادكن •
ودەما كوركرنا ســەريا بروێ
خوه زي دادكن • ئەوروپيـيه
ع ـ (معروف) •

(بۆسه)
ماچه• دەست بۆسين ـ دەست
ماچكرنه •
:ـ (ب‌بۆسم ئەز لەبێ لالا)
ـ ئەز لێڤێ سۆر ماچيكم •
ع ـ (القبلة) •

(بۆغه)
گا وگامێشێ چاف ســۆره ـ
حێجـــه • (بوغێبرێـــ)
مرۆڤەكى نافدارە • ب‌خورتي
ومێرانى دەنگ دابو • زائيـلا
بريفا ل هێلا (آموده) دما •
ع ـ (اسم رجل اشتهر بالقوة)

(بۆكه)
نافێ مرۆڤـــەكى كورده •
ژكوردێ شامێ‌يه• عزت‌بۆكه
دۆستێ مبو •
ع ـ (رجل من اكراد الشام)

(بۆلگه)
هەريمه ـ منطقه يه • ئولكـه
ع ـ (المنطقة) •

(بۆمه)
ژبۆمه • لۆمه بداخوازەكى نه
كورمانج دبێژن :ـ بۆمـــه ـ
ژبۆمه • لێ ســۆرا دبێژن :ـ
بۆئيمه ـ لۆئيمه •
ع ـ (لنــا) •

(بۆمبه)
نافداره • هاسنەكى ژبـارودو
پێژوبەرا داگرتي يـه دشـەرا

ده چه‌که‌که دژوار وهلوه‌شینه (بومبار دومان) تارومـــــار كرنه ـ شه‌وات وويراني يه •

(بۆرمه)

ناڤێ وه‌لاته‌كي يه • دكـه‌ڤي رازێرێ چين وهـه‌م سنيۆرێ هندێ چيني يه •

(بۆ ـ ئۆ)

(بۆتۆ)

بۆته يه • به‌سته‌ي :ـ بۆتۆيه جنه‌كه‌شم بۆتۆ يه ، ماله‌كه‌شم بۆتۆيه • زۆرخۆشه •

ع ـ (لـك) •

(بـۆ)

بداخوازا چـه‌ما ـ چرا بۆچي هاتيه • ع ـ (لماذا) •

(بۆزۆ)

ناڤێ مرۆڤـــــه‌كي يه • ژبۆز هاتيه • (بۆز) دنـاڤ ره‌نگێ سپي وره‌نـگه‌كي دی ده يه •

يا شين‌بۆزه يا سۆربۆزه يـــــ ره‌ش‌بۆزه •

ع ـ (اسم رجل) •

ع ـ (البياض الخليط مع احد الالوان) •

(بۆ ـ بي)

(بۆبي)

ژكوچكێ بچـــوك ره تێ گۆتن • ژشـيراني‌يـــــه • ژئه‌وربي هاتيه •

ع ـ (الكلب الصغير) •

(بۆجي)

كورد ل شونا (بۆبي) دبێژن:ـ بۆجي • كوچكێ بچـوك • هن دبێژن : ـ بۆنجي •

ع ـ (الكلب الصغير)

(بۆچێ)

بۆچه ـ چما ـ چرا ـ لۆچي يه • ع ـ (لماذا) •

(بۆشي)

شاره‌كه ته‌نكه ژن ددن سه‌رێ

خوه • دبـــي ژ (پۆشـــي) هاتبي • ئەبرى وبۆشي وەكە هەڤن يا بخوه يەكن •
ع ـ (من الحرير الرقيـــق تختص بروس النساء) •

(بۆوی)
ژبۆوی ـ لۆوی بداخوازەكێ نە • ع ـ (لـه) •

(بۆ ـ بێ)

(بۆزێ)
ناڤێ ژن ومێرا یە • ژ (بۆز) هاتەیە،ژبۆ مێرا جارنا (بۆزۆ) تێ • وجارنا بۆزان تێ • ژبۆ ژنا جارنا بۆزێ وجارنا بـۆزا تێ •
ع ـ (اسم يصلح للرجـــال والنساء) •

(بۆشێ)
ڤالاتي یە • دبێژن : ـ ئـــەڤ گۆتنا تە ل بۆشێ چو • یانی ڤالا چو • دبي ژ تركـــی هاتبي • ژبۆش هاتبي •
ع ـ (فارغ ـ فاضي) •

(بۆڤێ)
جهێ ڤرۆتنا خوارن وڤەخوار نە • ژ ئەوروپي هاتيـــــە • مەیخانــە ونان خــــوارن وڤەخوارن خانە یە • هـــن دبێژن : ـ بۆڤیێ •
ع ـ (مطعم) •

(بۆمبێ)
ناڤێ بازارەكی ناڤـــدارە ل هنـدی یـە •
ع ـ (عاصمة الهنود) •

(بۆ ـ ت)

(بۆشات)
گوندەكە بتوتنا خوە ناڤـدارە ژاپـــلا سلیڤا یە • ل زۆرێ (دیاربەكەر) دكەڤي •

(بۆگات)
ناڤێ گوندەكی یە • ل هێـلا (بەدلیسێ) یە •

(بۆ ـ ج)

(بۆج)
یا(بۆدج) دبارزگانی وتجارەت

ده پەیدا دبي• تێ ئەز براستي
داخوازا وێ نزانم • تـــەنێ
دزانـــــــــم ژ سەرميـــــان
وسەرميانداري تێ ژمارتن •

(بۆ ـ د)

(بۆند)
دكاغزا ده وەزنەكه • يــــا
ژمارەكە •

(بۆند)
پارتيەكە جهويە • ل روســـيا
قەيسەرى پەيدا دبو •

(بۆجاد)
پارتيەكە سەرمايـــەداري يه •
ل فرانسا يه •

(بۆلند)
گوندەكە • ل ناڤ رەشكۆتـا
ل دەشتا بشێرىێ دكـەڤي •
(باڤێ‌فخريا) سترانەكـــــه ل
سەر صەبريێ حاجى محمـــد
آغايێ بۆلندێ چێ بويــــه •
چاوا كۆ (فەليێ قتۆ) ژي زڤي
گوندى وژڤێ مالباتى يه •
ع ـ (قرية) •

(بۆ ـ س)

(بۆس)
بوسه يه • دەرباس بويـــــەء
ع ـ (القبلة) •

(بۆرس)
بازارەكە ژبۆ پەرا يه• مەيدان
وسوك وچارچيا پەراتـێ ده
دفرۆشن •

(بۆكس)
كولمه • من بۆكســـــەك ل
دژمن دا ـ من كولـــەك ل
دژمن دا • ژ ئەوروپي هاتيه •
(بۆكسێر) ئێ ب بۆكســا ل
هەڤ دخن ـ ل خەلكێ دخي•

(بۆلس)
ناڤێ كوردەكى فەلەيـــــه •
دبي يەك ژ شاگردێ عيســـا
بي • ع ـ (اسم رجل) •

(بۆنس آيرس)
بازارەكە • ل‌ئەمريكا راژيرە•
پاى‌تەختا ئەرژەنتينه •

(بۆت)

كون ـ قوله پنده • دبێژن : ـ
تليا من ل بۆتا وی ـ ل پـندا
وي ل قولا وی •

(بۆتبۆت)

ليزه‌كه • تليا خوه دخـــن
بۆتا هه‌ف : ـ چاڤێ يه‌كـــی
دگرن ـ گرێ ددن و زارۆك
نهاوير دگه‌رن وده‌ستێ خوه
نبۆتا وی دخن • ئه‌گـــه‌ر
يه‌ك ژوان گرت ئه‌و دكه‌ڤي
شونا وی •

ع ـ (لعبة كوردية) •

(بۆتبۆت)

نـــاڤێ تـه‌يـــره‌كی يـــه •
(بۆتبۆتك) •
ع ـ (اسم لطير) •

(بۆست)

پيڤانا ب تليا يه •
ع ـ (الشبر) •

(بۆد)

ئه‌و قه‌تعا نه آزۆتي يه • به‌ياره
عرب ژی ولۆ دبێژن لـــێ
ژكوردي هاتيه •
ع ـ (معروف) •

(بۆر)

ئه‌وجهێ كۆ مرۆڤ دآفـــاره
دمه‌ربلس دبي •
ع ـ (المعبر) •

(بۆز)

ده‌رباس بويه • ره‌نگـــێ •
دگه‌ل ره‌نگه‌كي دی دبـــي
(بۆز) دبێژن : ـ سه‌رێ مـن
بۆز بو يه • يانـــی ره‌ش و
سپي ته‌ڤلي هه‌ف بويه • مه‌هينا
بارام شين‌بۆزه • يانی سپـــي
وشين تێكه‌له • ره‌ش‌بـــۆز
وســـۆربۆز •• سپي‌ورده‌ش
وسۆروسپي يه •
ع ـ (قد مرت تفسيرها) •

(بۆغوز)

ناڤه‌كی ئه‌رمنـــي يـــه •
ل‌كوردستانێ گلك‌په‌يد ادبي•
ع ـ (اسم رجل ئه‌رمنی) •

(بۆغاز)

تركي يه لێ دكـــوردی ده

گلك پەیدا دبي • بۆغـــازا گەردەنێ • بۆغازا قرکێ •
ع ـ (الممر المائی) •

(بۆش)
بداخوازا (گلك) غلبه هاتیە• دبێژن :ـ بۆشەك دەڤــە ـ بۆشەك پەز • بۆشـــەك گامێش • بداخوازا زۆر ـپرـ کەلەك هاتیە •
ع ـ (کثیر) •

(بۆش)
ڤالایە • ژ ترکی هاتیـــە • گۆتنا تەبۆش چو ـ ڤالاچو • بۆش قسەدکی ـ ڤالاقسە دکی
ع ـ (الکلام الفارغ) •

(بۆغ)
بەنگین وچاف سۆرە • بـــۆغ بویە ـ چاف سۆر بویە •
ع ـ (الهائج) •

(بۆن جغ)
مالا بۆنجغ مالباتەکە ل زێرێ (قامشلۆ) رودنن •
ع ـ (عائلة کوردیة) •

(بۆتاڤ)
کەیاکە شـــیرکێ وی دژوارە دخن ناف دەستێ خـــوە • • دپالەیێ دە • دەمـا پەزدخوی آرنگي دبي •

(بۆ نگ)
وەکە (بوغە) هاتیە• چاڤسۆر ودچاخ وبەنگا خوەدە یـــە • بارام بۆنگ بو یە ـ کتیـــە بەنگا خوە ـ چاڤ سۆر بـــو یە •
ع ـ (عنفوان الشباب) •

(بۆل)
سەربەستي وخورتي یـــــە • دبێـژن : ـ مـــــن بۆلبۆل مەزنایـــي ل تە کریـــــە • بۆبۆل ئەزمالێ تە دخوم •
ع ـ (القوة او الدوام) •

(بۆل)
پەرچەپەرچێ پەز وسوالـــن• دبێژن : ـ بۆلەك پەز بەردە بەرە بێ سەر آفێ • یانـــــی پەرچـــاك پەز • بۆلـــەك دەڤە • بۆشەك دەڤەیە •

ع ـ (اقطيقان من الحيوان) •

(بۆق)
زيلا هن گەيا يە • بۆقـــــا
پيقزێ زيلا وێ يە • دەمـــا
پيقاز بۆق ددي پير دبي •

(بۆقبۆق)
ژخورتي وگەوي‌تي يـــــه •
دبێژن :ـ بۆقبۆق ژبارام تێ•
يانی چاف ســـۆر بو يـــه
راناوەستی • دگۆكا خـــوەدە
دەنگێ نێری و بەرانا يـــه •
دەما دكەڤن ناف پەز چاخـــي
گۆنێ پـــەز تێ نێری وبەرانـــا
بەردن نـــاف پـــەز • وێ
چـــاخێ بۆقبـــۆق ژوان تێ
پاشێ بويە رەنگ ودروفـــــا
مرۆڤێ گەوي •
ع ـ (كلمة صوتية) •

(بو ـ آ)

(بوزا)
خوەدائي هندۆســـايە • ژوان
رە تێ گۆتن (بوزى) ئۆلەكە
درۆژهلاتێ دوردە بـــــەلاف
بويـــه • دبـــي بەرمايـــێ
آگر پەرەسي بي •
ع ـ (آلهة البوزين) •

(بـــورا)
برايێ ژنا مرۆڤه • دبێژن : ـ
شێرۆ بورايێ بارامه ـ برايێ
ژنا وی يه •
ع ـ) أخ الزوجة) •

(بو ـ ئه)

(بودەله)
بوتەله • مرۆڤـــێ نـــەزان
وهۆڤه • دبێژن : ـ بـــارام
بودەله يه • يانی تشتەكـــی
نزانی ـ هۆڤه •
ع ـ (البسيط) من الانسان •

(بوه ـ بويه)
بداخوازا چێبون هاتيه •
ع ـ (صار) •

(بوب)
ناڤێ شـەيخەكی ناڤـــدارە ل
كوردستانا سوريا و تركيـــا
ئەڤ مالبات بەلاڤ بويـــه •
دبێژنه وان :ـ (مـــالا بوبێ

گوري) • ئەڤ ملبات چـــاوا
دۆزا پایەداري دكن ولـــۆ
دۆزا میرانی ژي دكن •
ع ـ (عائلة كوردية دينية) •

(بـوز)
قەشەم ـ قەشا يە • دبـــي
ژ تركي هاتبي •

(بوك)
ژێره سنیۆرەك پەیدا نابي•
ئەم نزانن گەنگي بوكانـــي
داوي تێ ؟ رۆژا كـــــــۆ
كەچەكێ ـ ژنەكێ دخـوازن
دبي (بوك) • لێ كەنگـــي
بوكاني دقەدي ـ داوي تـــێ
نەدیار وئەشكەرآ يە• تا وەكو
دمري خـــەزور وخەســـو
دبێژن : ـ بوكا مە مريـــە •
وهارەنگە (زاڤا) ژي ولۆيە •
ع ـ (العروس) •

(بـوم)
تەيرەكە • ژ (كوند) مـــەزن
ترە • ب بێ‌ڤەنۆشي ناڤدارە •
ئەو جهـــێ كۆ (بوم) لـــێ
بخوینی دبێژن :ـ تۆيا وێ
كافل وێران ببي • لێ ئـــەز
ڤان چيرۆكا باوەر ناكم •
ع ـ (البوم) •

(بـون)
يا(بوين) ژێـــــدەرێ (كرنا)
بويـە • ئـەڤ كـرن كـێـم
وآلیكارە • بناڤ رە تێ دەمـا
كۆ آلیكاريي : ـ سواربون •
ژێدەرێ تێ‌نەپەرە • مـــن
ئەو سوارکر • (سوارکرن)
ژێدەرێ تێ‌پەرە • دكرنێ دە
(سوار) پێكراوە • سواربو ـ
ياني فەرهاد بو سوار • لـــێ
د(ژێـدەر) دە پەرچیمـــە •
(سواربون) لـســـــەرهەڤ
وەشەيەكە پەرچیمە • جارنـا
بداخـــوازا (كێان) دزمانـــێ
(عربي) دە تێ : ـ بـــارام
سواربو وهات كوشـتن • وێ
چاخێ گەرەكە (نەقرە) بكەڤي
سەر (سوار) • لێ كـــــۆ
(نەقرە) بكەڤي ســـــەر (بو)
بداخوازا (صار) دزمانێ عربي

تێ :- بارام سوار بو وگولە لێ کەت •

ع - (صاروکان) او (الصیرورة والکینونة) •

(بێ - آ)

(بێتا)

(تا) بەنە ـ آفداکە •

ع - (بدون خیط) •

(بێدا)

گوندەکە • ل‌ناڤ (رەما) یە • ل رۆژآفایێ کەڤەبازاڕێ (هەسکیف) دکەڤي •

ع - (قریة) •

(بێدیا)

گوندەکە لجەم (بێدا) یە •

ع - (قریة) •

(بێجگا)

سۆرانی یە • بداخوازا (باشقه) هاتیه •

ع - (غیر) •

(بێخوا)

بێخوەدێ یە - گاورە • سۆدانی یە •

(بێلونا)

گوندەکە • ل‌ناڤ (بۆتا) یە

ع - (قریة) •

(بێ - ئە)

(بێدوندە)

ئەوە کۆ پشتی مرنا دي زارۆ ژێ نەمانە • هین دبێژن :- (کوردوندە) •

ع - (الذی مات ولم یخلف ولدا) •

(بێلۆتە)

گۆڤەندەکە خوەندەوارێ خوەندەگەها ئۆل‌پەرستی دگەرنین - دلیزن • گۆیا نەدرستە تێدە لۆتا بافیرژن • لێ براستي گەرەکە ناڤێ وێ (بلۆتە) بوا •ژبەرکۆ گەنەک لۆتک تێدە هەنە •

ع - (للسماح) •

(بێتەرشە)

ئەو مرۆڤێ بێ اخلاقە - باوەر پێ نابي - هەموتشتێ نەباش دکي وجارنا

دکاري هن تشتێ باش بکي • بارام بێتەرشە یە • یانـــي مرۆف بێ باوەر نابـــي ـ هەرتشتي دکاری بکي •
ع ـ (رجل لا یبالی) •

(بێ ـ ئۆ)

(بێجۆ)
نافێ مرۆفەکی یە • ژ بێجان هاتیە •
ع ـ (اسم رجل) •

(بێخۆ)
بێ(طبیعة) • (خۆ) طبیعیة •
ع ـ (بدون اخلاق) •

(بێلۆ)
نافێ مرۆفەکي یە • دبـــي ژ (بێدار) هاتبي •

(بێزۆ)
نافێ ژنەکی یـــە • ژ(بێزار) هاتیە : ـ وەیلا بێزێ لتـــە بێزارێ ! سێفا ســـۆرێ لگولیا داری •
ع ـ (اسم امرأة) •

(بێشۆ)
نافێ مرۆفەکی یە •
ع ـ (اسم رجل) •

(بێلۆ)
نافێ مرۆفەکی یە •
ع ـ (اسم رجل) •

(بێ ـ ئو)

(بێدو)
بێدوخان ـ بێ دوکەلە •
ع ـ (بدون دخان) •

(بێرو)
ئەومرۆفـــێ شـــەرمیکار وفهیتکارە •
ع ـ (الرجل الخجول) •

(بێمو)
مرفێ روت وبێ پرچـــە •
بارام بێمویە ـ بێ ـ پرچە •
ع ـ (الاصلـــع) او بـــدون شعر •

(بێ ـ بێ)

(بێرتێ)
گوندەکە • لناف (ئۆمەریـا)

دكەڤي • بێزيكى هەزار مالي
تێ دە يە •
ع ـ (قرية) •

(بێدێ)

كـــارێ بێدێ ئـــــــەوە
كۆنەدجىيي خوەدەبي •

(بێزێ)

ناڤێ ژنا يە :ـ بێژێ كەڤۆكـا
بەلەكە • وەيلا بێزێ لـتـــە
بێزارێ •

ع ـ (اسم امرأة) •

(بێزگێ)

(حەسەنێ بێزگێ) دەنگبێژەكى
ناڤدارە لچيايێ مـــازى يە •
سترانا (قادێ سيعدون) ، و
(حسەنێ موسى) ژگۆتنـێ وى
نە •

ع ـ (شاعر شعبي) •

(بێزارێ)

ناڤێ ژنا يە • ژ(بێزە) هاتيـە
يا ژبێزاري هاتيە : ـ مەلايێ
جزيري دبێژى:ـ بێزي دكن
ژ قەنجا ژگەوروناز وغونجـا
قەدرێ گـولێ چـــەزانى
كەلبـــەش دڤێ كـــەرێ
رەش • يـاني بێ قيمـــەت
دبێنن ـ دورى دچــــن •
(بێزاري) بێزمان وقـــــە
وگۆتـــن • يانـــى (حزين)
دبێژن : ـ بارام بـــێزارە •
يانى زمانێ وى ناگـــەرى ـ
زارێ وي ناگـــــــەري
دلنەخوەش وپەريشانە •

ع ـ (اسم امرأة) •

(بێ - بي)

(بێجي)

ئەوە كۆ جي ژێ رە نينـــە

ع ـ (بدون مكان) •

(بێزى)

دەرباس بويە • پەريشان •
ع ـ (حزين) •

(بێرى)

چونا ناڤ پەزە ژبۆ دۆتـــا

پەزە • ژنو مێر بهەڤرە دچن بێرێێ پەزێ خوە ددۆشن وبەرخ وکارێ خوە دان دکن •

ع ـ (الحلب) •

(بێ ـ ت)

(بێجۆت)

ئەوەکۆ جۆتێ وی تونەبی • دبێژن : ـ بارام بێجوتە • جوتێ وی نیە (جۆت) ئەوەکۆ دو سەوالێ وي هەبن کۆ بوان قادا خوە راکي ـ تۆڤێ خوە بچێنی • جوتکار ـ ئێ کۆ جوت دکي •

ع ـ (بدون فلاحة) •

(بێزەنت)

بازارەکی رۆما کەڤنارە یە • شەر دناڤبەوا کورد و بێزەنتیا دە گەلەک چێبویە • خەلکێ (بێزەنتا) ئێریش بخورتی تانینە قراغ ودەلاڤ و رۆژهلاتێ دەریا سیێ •

ع ـ (المدینة المعروفة) •

(بێرومەت)

بێقیمەتە ـ بێقەدرە بێشەرەفە •

ع ـ (بدون جاه) •

(بێروت)

پایتەختا لبنانێ یە • نێزیکێ (١٠٠٠٠) هزار کورد ل باژارێ بێروتێ هەنە • (رۆژانو) و (ستێر) دو رۆژنامێ کوردی بون لبێروتێ دەردکەتن • بەلاڤوکا بێروتێ بکورمانجی دەنگ وباسێ جهانێ بەلاڤ دکرن • لێ کۆ فرانسا ژ بێروتێ ـ ژ لبنانێ دەرکەت هەرتشت بێ زار ما وهاتە برین •

ع ـ (عاصمة لبنان) •

(بێقوت)

ژ کوردي وعربي تێکەنە (بێ) کوردیە و(قوت) عربیە • دبێژن : ـ مە ایسال قوتێ خوە داني یە قوتێ مە کێمە • (قوت) خوارنا سالێ یە •

ع ـ (بدون مؤنة) •

(بێگۆشت)

مرۆڤێ زەر و وەزا یە • گۆشت لێ کێمە • کێم

...ۆشتنه •

ع ـ (ضعيف الجسم) •

(بێ ـ س)

(بێباس)

بێ لۆ وندا بو یه وهیچ باسه‌ك ژی نابێ • بێگومانه بێخه‌به‌ره •

ع ـ (الضائع) •

(بێداس)

ئه‌وپاله یێ کۆ بێ داسه ـ داسا وی نینه • (داس) آلافه که پاله‌یا ده‌خلی وگه‌یا پێ دکن • بێداسه • یانی به‌تاله‌ـ بێ کاره • داسا وی نینه کۆ پاله‌یێ بکی •

ع ـ (بدون منجل) •

(بێشانس)

بێ سه‌عود • به‌خت ره‌ش • ژ کوردێ وفرانسی هاتیه • (شانس) ئه‌وربی یه ـ قرد ـ به‌خت ـ حظ •

ع ـ (بدون حظ) •

(بێکه‌س)

نافێ شاعره‌کی کورده پایه‌دار و بروه‌مه‌ت وسه‌ربلنده • ژ کوردێ عراقێ یه • دبی ڤارۆژا دیوانا (بێ که‌س) ده‌رکه‌فی • تاریخا ژینگه‌ریا بێ که‌س نقشته‌ك دوورودرێژ ژێ‌ره گه‌ره‌که •

ع ـ (اسم شاعر کوردی) •

(بێکه‌یس)

ئه‌و تشتێ کۆ نه‌ل‌کۆرا عاده‌تی یه • : ـ بێکه‌یسه • مرۆف لێ باوه‌ر نابی • کۆرفه‌رسه‌نده • : ـ که‌یسا مه ل ته هاتیه • مه زۆرا ته بریه •

ع ـ (خارج عن التقالید) •

(بێمریس)

ئه‌و تشتێ کۆ دلێ مرۆف نابژیێ • بێ مرێه • نه‌خوه‌شه نه‌چاکه •

ع ـ (غیر شهیة) •

(بێمرۆس)

ئێ رۆ نه‌خوه‌ش ـ ماد نه‌خوه‌شه ـ غم‌گیر ـ سه‌ردبه‌ر ده بێ که‌ن وقسه‌کرن •

ع ـ (العبوس) •

(بێهەوەس)
ئێ کۆ غیدیە • ناخـــــواري
ب کەسي رە مژول ببي •
ع - (الذى لا يحب التكلـــم
مع احد) •

(بێ - ج)

(بێج)
رەنگەکی شیرکی یە • وەکـە
رەنگێ گۆشتە • (بێجـــۆ)
نافێ مروفەکی یە • ژبێجان
هاتیە •
ع - (لون لحمى) •

(بێتاج)
ئێ کۆ بویە مــــەزن ۆتـــاج
وەرنە گرتی‌یە • وەک آغـــا
وبەگ ودیکتاتور •
ع - (غير متوج) •

(بێسوج)
ئـێ بـێ گونەهــــــە - بارام
بێسوجە - بێ گونەهە (سوج
گونەهە • دبێژن : - سوجـێ
تەیە گونەهێ تەیە • بێسوجە
- بێ گونەهە •
ع - (غير مذنب) •

(بێرەنج)
بێدژواری - بێزەحمەتـــي •
(رەنج) (تەعبە) - (رەنجبەر)
ئێ کۆ زەحمەت لـــــــەرە
زەحمەتکێشە • رەنجبـــەرێ
مالێ • ع - (خادم البيت)•

(بێکنج)
تازي - روت - بێبـەرگ •
بارام بێ کنجە • تازی یـــــە
- روتە - بێبەرگە •
ع - (بدون لباس)
ع - (العارى) •

(بێکونج)
بێ قۆزی - بێ گۆشـــــــە •
(قونج - کونج) قوزی‌یـــــە
دبێژن : - کونجا خانـــــی -
قوزیا خانی یە • خانــــــــی
بێکونجە ، بێقۆزی‌یە •
ع - (الزاوية) بدون زاوية •

(بێ - ز)

(بێز)
وادیارە کـــۆ (بێز) دفـــردە

(سینگه) • دبێژن : ـ بارام وکەیۆ هەڤ هەمبێز کرن ـ یانی هەڤ دانه بەرسنیگا هەڤ • یان (هەمبێز) ل سەرهەڤ گۆتنەکە وێ چاخێ ل سەرهەڤ بداخوازا سنیگەه• کورد دبێژن : ـ وەره بکەڤە بەرهە مێزا من ـ یاهەمێزا من • یانی بکەڤە بەرسنیگا من

ع ـ (المعانقة) •

لێ ئەگەرژ (بێزی) هاتبی وێ چاخێ یا بدخوازا بەر گۆراندنه ـ پشتدانه ـ غەیدە ـ یان بداخوازا گازنده وچاڤ رەشی‌یه •

(بێدۆز)

بێداخواز ـ بێخوەستن ـ بێحەق • دۆز • (دعوا) وخوەستن وداخوازی یه •

ع ـ (الطلب) •

(بێسۆز)

بێبەخت ـ ئێ دەرەوین وبێ بەختە کۆ لبەێ سۆزا خوە ناچن • دئەڤیداری ده گەنەک خویا دکی •

ع ـ (المتقلب) •

(بێتۆز)

دەخل وچاندنی ده تێ • دبێژن :ـ ئەڤ کەنم بتۆزە ـ ئەڤ جه بێ توزه • ئەز دەخلێ بێتۆز دخوازم • ئەز گەنمێ بێتۆز دڤێم • یانی پاقژ ـ سادە •

ع ـ (الصافي من الحبوب) •

(بێ ـ ر)

(بێر)

هاسنەکی دەڤ پان وتوژە ڤێله دارکی ڤەرۆتی تێده یه • پێ کارێ خوە دکن • ژبۆ آخ وچامور وحەربێ‌یێ باشه • دبي ژ (بررین) هاتبي • زبەر کۆ آخ وگەیا دبرري •

(بێتۆره)

بێ ئەدەبە • تۆره دکورمانجی

(بێ ـ د)

ده شونا (ئەدەب) گرتیه •
(تۆرەڤن) ئەدیبە • لێ ئەز
دبێژم کەرەکە (هۆزان) ناڤێ
ئەدیب وشاعربي • ژبەرکۆ
(هۆ) بداخوازا (علم) و
(تنظیم) هاتیە • (هونان)
ژێدەرێ وێ‌یە • ئەگەر
(تنظیم) بي • دبێژن :ـ پالە
باڤێ خوە هۆنایە • رەوشێ
بەنێ خوە دهۆنی •
لێ ئەگەر بداخوازا (علم)
بي ژ (هۆبون) دەرکەتیە •
هۆبویە ـ هین بویە ـ ڤێربویە
:ـ ئێ تۆرە دکۆکا خوەدە
(أخلاقە) پاشێ
بویە بداخوازا (هوزان)
ع ـ (شرس بدون اخلاق)

(بێ‌دۆر)

ئێ کو لجەم دەکتۆرا ـ
لجەم قەرراشا ـ لجەم
بەربەرا لهێڤیا دۆرا خوە
راناوستي • ژبەرکۆ گەلەک
پایەوارە • کورد دبێژن :ـ
ئەز قربانا وي مە کو :ـ لآشا
بێ دۆر ول ئسۆدا لزۆر
وحەقێ خوە دستینی بزۆر •
ع ـ (المحترم او القوي)

(بێ‌تۆر)

بێ کارە • دبێژن :ـ بەرام
بێ‌تۆرە یانی کارەک بدەستێ
وی ناکەڤي • وادیارە کو
کورد لبەر آغا بون ـ لبەر
دەویا بون ژلەورا ئەڤ گۆتن
گۆتنە • (بێ‌تۆر) ئێ تورا
وي نینە کو باڤێرێ آڤێ ماسیا
بگری پێ دەبۆرا خوە
بکي • پاشێ بویە (بێ‌کار) •
ع ـ (بدون عمل ـ بطال)

(بێ‌بنتار)

ئێ بێ‌ژن • ژ (بن‌دار)
هاتیە • بارام بێ بنتارە
ـ بێ‌بن‌دارە • بن‌دار ژنە •
ژبەرکو کەتیە بن دارێ مێرێ
خوە • دڤردە (دار) (حکمە)
بن‌دارە ـ بن‌حکمە • لێ
ژ (دار) ـ چو هاتیە •
ژبەرکو ئێ کو دارێ وی

هەبو دبو هەرمانـــدار • یاني
ئێ زۆرچونە دبو فەرمانداو •
وەرد دبێژن :ــ دار زبهشتێ
هنێیـە • ئێ کۆ دارێ وي
ستوەرە ــ أرڤانێ وی هوەرە •
ع ــ (بدون زوجة ــ غـــیر
متزوج) •

(بێتر)
بداخوازا زێدە ترە • دبێژن:ــ
پارا بارام زپارا هەرهـەد بێترە
ــ زێدەترە ــ زۆرترە •
ع ــ (أکثر) •

(بێخێر)
ئەو تشتێ کۆ تێ دە خێر نینە•
دبێژن :ــ رەزێ مە بێخێرە•
یاني خێر تێدە نینە •
ع ــ (بدون ثمرة) •

(بێکێر)
ئێ کـۆ (کار ــ کرن) زێ
نایێ ــ نـکری کارەکی بکي
ــ نزاني ــ یانکاری •
ع ــ (کسلان) •

(بێزار)
بێزمان ــ ئێ کـۆ دەڤێ وی

ناگەری ــ ژنەخوەشـــــي ــ
پەریشانی نکاري قسـە بکی ــ
بپەیڤي •
ع ــ (عاجز) •

(بێشەر)
ئەو مرۆڤێ کۆ تشتێ خەراب
زێ چێ نابن ئەگـــەر بکێر
شەر نایێ وئەگەر شـــــەر
نلخوازي نافێ وی بێ شەرە •
دبێژن :ــ بارام بێشـــەرە •
یانی شەرێ کەسي ناخوازی
یا زێ نایێ •
ع ــ (سالم) •

(بێکار)
بەتالە • بێ کار ــ بێفێدەیە •
دبێژن :ــ بارام بێ کـــارە ــ
بەتالە• ئەڤ کرین وفروتنا مە
بێ کارە ــ بێفێدە یە •
ع ــ (البطال) •

(بێمێر)
ژنەبي یە • دبێژن :ــ رەوشێ
بێمێرە ــ ژنەبیيە • یـــان
هێژ مێر نەکریە ــ کەچە •
ع ــ (المرأة الغیر متزوجة) •

(بێمار)
ێ بێمەهر • (قەپاتمە) ژنا
ئو میر بێمار ـ مەهر بکي ـ
ن جەم میرەکی رونی بێمەهر
ـ بێمار •
ع ـ (المرأة غير المنكوحة) •

(بێوار)
کوردونده یـــه ـ ئێ کۆ بێ
کور دمیني ـ یا کـورێ وي
پس دەردکـەڤن • دبێژن :ـ
بێوارە • وارێ وی شـــین
ەبويە • کوردونـــدەیـه •
وار کۆرە ـ کۆرئۆجاغە •
ع ـ (الذي مـات وما خلف
ولدا صالحا) •

(بێوار)
بێجي يه • دبێژن :ـ مـارە
نەجي‌یە نەوارە • بەرديوارمـ
بێوارە •
ع ـ (الذي لا مكان له) •

(بێیار)
ئێ کۆ دوستا وی تونـه ـ ئێ
کۆ یارا وی نینه • بێدۆست
ويار ـ بێأڤین ودل گرتنـه •

(یەر) دوستا مرۆڤـــه • ئەو
کەچە ـ ئەوژنـــه کۆ دبي
دۆست ژمرۆڤ رە •
:ـ هەرچي یارا وی تونـــه
لهەردو دنیا بێکەسە • ئەڤ
کچک ـ ئەڤ ژنک بیـارە ـ
بدۆستە •
(یار) (صديقه) ـ هەرچار
یارێ پەیغامبەر هەر چـــار
هەڤالێ وی‌نە :
ع ـ (صديق) •

(بێ ـ ش)

(بێش)
ئەو ستـاندنا کۆ دەرەبـــەگ
ـ آغا ـ زۆرکەر ـ حکومەت
ژملەت دســـتێني نەڤێ وێ
بکورمانجي (بێشە) •
ع ـ (الضريبة) •

(بێبەش)
بـسـۆراني يه • بێیـــار ـ
بێپشک ـ بێپایە بێپشکە ـ
بێبەشە •
ع ـ (بدون حصة) •

(بێتوش)
کوندەکە • (مەلایێ بێتوشي)
ئەڤدارە نێ نزانم ل کویە ؟

(بێغش)
بێ حیـلە • ژکوردی وعربي
پێکڤە هاتیە چێکرن • (بێ)
کوردیە • (غش) عربي‌یە •
ع ـ (بدون غش) •

(بێلاش)
بێ‌تەنە • ع ـ (بدون جسم)

(بێماش)
بێ معشـە • کوردی وعربي
یە • ع ـ (بدون معاش) •

(بێهش)
بێ‌آقل وبێ‌سەودا یە• دبێژن:
بارام بێ‌هشە • بێ‌آقـــلە ـ
نەبیرەوەرە ـ نەزانە • هشـێ
وی نینە •
ع ـ (بدون عقل) •

(بێهۆش)
ژبێ‌هش دەرکتیـــە • یـان
بێ‌هش ژبێ‌هۆش دەرکتیە •
ع ـ (بدون عقل) •

(بێوەش)
بێ‌هێز ـ بێ‌قوتە • دبێژن :ـ
من وەشـەک دایێ ـ مـــن
تەقلەک دایێ ـ من هێرزەک
دایێ • من بارام دا بەر وەشاە
یانی من بارام بروآنی • دەمـا
خۆرت بنـاڤێ دلیزن ژوان رە
دبێژن :ـ بارام وەشا بـــدە
فەرهاد ! هەژە ـ هەژاندنە •
من (تو) وەشاندن ژســەرێ
دارێ من آنین خوارێ •
ع ـ (بدون قوة) •

(بێ ـ ف)

(بێباف)
مرۆڤی پیچـــە ـ بێژی یە •
دبێژن :ـ زۆرۆ بێ‌بافـــە ـ
بناوەرێ نـابي • ژخـــوە
فەدی ناکی ـ بەرخوە ناکەفي
ـ ژخوە شەرم ناکي • چـــە
تشتێ نەباش هەیە دکي •
ع ـ (ابن الحرام) •

(بێچاف)
کۆرە ـ بێ‌رۆناکە ـ بێ‌بیناهی
یە • ع ـ (الاعمی) •

(بێزراف)
بێجگەرە ـ ترسۆنەكە •
ع ـ (جبان) •

(بێشیف)
ئێ دەما شیفێ نەهاتیە وبێ شیف مایە • دبێژن :ـ بارام بێشیفە ـ شیف نەخوارىيە •
ع ـ (بدون عشاء)

(بێكیف)
نەخوەشە ـ دلنەخوەشە •
بارام بێكیفە یانی كیفاوی نەێیە ـ دلێ وی نەخوەشە
ع ـ (المهموم) •

(بێماف)
سۆرانی یە ـ بێحەق •
(ماف) حقە • لێ نزانم ژ (معاف) هاتیە یا ژكوهاتیە؟
ع ـ (بدون حق) •

(بێناف)
نافێ مرۆفەكی یە • جارنا كورد ژهەف دپرسن :ـ نافێ تە چیە ؟ ناكا ژبۆ كەمن وحەنەك دبەرسفا وی دە دبێژی نافێ م (بێنافە) •

ع ـ (اسم رجل او بدون اسم)

(بێ ـ ك)

(بێپەرك)
بلەزوبەز ـ بێهش وبیرەوەری • دبێژن :ـ بارام بێپەرك خوە آفێتە مالا زۆرۆ دبێ ژ (بێپەروا)
ع ـ (بسرعة) •

(بێچەك)
دەستەڤالا یە • دبێژن : ئەز لبەر تە بێچەكم ـ دەستەڤالاەم ـ دەست هلنایم•
ع ـ (بدون سلاح) •

(بێچیك)
پرسیك ـ چیك • پێتێ • آگرن • دبێژن :ـ كورێ بارام چیك ژێ ناچن • بێچیكە • یانی تشتێ باشی ژێ نایێن • نكاری تشتێ بەش بكی • ل ناف كورمانجا ئەو ێ دزی ـ كوشتن ـ تالانا بكی چیك ژێ دچن لێ ئێ

کۆ کارەکی بدەستێ خوەبکی بێچیکە • نەژێهاتي یە • یاني چیکێ آگر ژێ ناچن ـ ژێ دەرناکەڤن •
ع ـ (غير فطين) •

(بێشك)
بێگۆمانـە • کوردی وعربي یە • دزمانێ کوردی دە گلك پەیدا دبي •
ع ـ (لا شك) •

(بێلوك)
پەرچاك لەشـــکەرە (٢٠) مرۆڤە • بێلوکەك عەسـکەر هاتە سەرمە • لێ مـــە پۆزێ وان شکاند ورەڤیان • ژترکي هاتیە •
ع ـ (سرية من الجيش) •

(بێلۆك)
چونا بێبەزە • بێلۆقـــە • گاڤێ خوە ژقادێ بلند ناکي •
ع ـ (المشي بدون هرولة) •

(بێریك)
بشیوەیێ هەڤیرکا (بەریکە) گرفانە • دەستێ خوە خستیە بێریکا خوە • دەســـتێ خوە لگرفانی خوە دانایە •
ع ـ (الجيب) •

(بێماك)
بەرخ ـ کار ـ آبێ دێ یە • دەما مي ـ بزن دمری بەرخـا وێ ـ کــــارا وێ بێ ماك دمینی • دبێژن :ـ ئەڤ بەرخ بێماکە • بێدێ یە •
ع ـ (الايتام من صغار الغنم)

(بێحال)
ئەو مرۆڤی نەخوشە لبـــەر مرنێیە • دبێژن روســـتەم بێحالە • لبەر مرنێ یـــە ـ دکی بمری • گلك نەخوەشە ژکوردی وعربي هاتیە هف •
ع ـ (المريض المختطر) •

(بێحێل)
بێقوة ـ بێتینە ـ بێهاڤـلە • دبي ژکوردی وعربي هاتبي •
ع ـ (الضعيف) •

(بێدل)
غەمگینە • ناچارەیە • دبێژن:

بارام بێدلێ خوه سەد دینـار دانه من • بێرزا خـــوه ناچاره • بێدله ـ غـــەمگین ونەخوەش ومەسته •

ع ـ الحزین) •

(بێشێل)

بێ کێسم ـ بێرەوشه • بـارام بێشـــێله ـ رەوشـــا وی نەخوەشکه ـ گرێـــدانا وی نەجوانه •

:ـ شێلا في سواري شـــێلا رزا یه •••

ع ـ (الهندام) •

(بێڤل)

پۆز ـ کەپو ـ لوت ـ فرنك هـــەمو بداخوازەکێنه • دپەسنێ هەســـپادە دبێژن :ـ سمکۆد وبێڤل زرنەیه • یانی بێڤلا وی وەکـــە دەڤێ زرنێ فره دبي • وادیاره هـــەسپێ سـمکۆد وبێڤلزرنـه بـەزا وهێژایه • دبێژن :ـ بێڤـــلا خوه پاقژکه ـ پۆزێ خـــوه پاقژبکه •

ع ـ (الانف) •

(بێقال وقیل)

بێ کـــۆتن ـ بێفردەوێدە •

(قال وقیل) ژعربي هاتیـه •

مەلا خستیه ناڤ زمانێ مه •

ع ـ (بدون کلام) •

(بێکول)

بێدەرد وئەلەمە ـ بێنەخوەشی یه • بێکول وبێدەرد وەکـه هەڤن • (کول) نەخوەشـــي یه • تلیا من کول بویه • یـا برینداره ، یـا پژکێ تێ دە هاتیه• دلبکول ـ دلنەخوەشم کول وکۆڤان گلکێ جـــاران بهـــەفره تێن • لێ کۆف ـ کۆڤان نزانم ژکو هاتیه •

ع ـ المستریح) •

(بێرم)

گۆلێ آفگیرانه • ئەز چومـه سەر بێرمێ ـ ئەز چومه سەر گۆلێ •

ع ـ (البرکة) •

(بێتام)
بێ (طعمه) • تاما ڤێ خوارنا وه نەخوەشــــه خوارنا وه (بێتامه) •
ع - (بدون طعم وغير لذيذ)

(بێقام)
جهێ کوره • دبێژن :ـ ئەڤ گۆل بێقامه • یانی ژقامـــا مرۆڤ بێتره - کورتره •
ع - (عميق) •

(بێقرام)
بێخوەدی - ئێ - آ کـــۆ کەسي وی - وێ نینه کـــۆ خوه پێ بـــگری • دبێژن :ـ رەوشـــێ بێ قرامـه - بێ بێخوەدیيه • (قرام) گیاکه کۆ کا وی ژی ناقەلي • دناڤ آڤێ ده شین تێ • (بێقرامه) یانی قرام ژێ ره نینه کـــۆ دەستێ خوه پێ بگری • وەکه مرۆڤێ کۆ بـــکەڤي ناڤ آڤێ وقرام نەبي کۆ دەستێ خـوه باڤێژيێ •
ع - (بدون معول) •

(بێتین)
بێقوة - بێهێـزه - (تـبن) گەرميیا لاش وهەرتشتیيه • گلك دآگرده خـویا دكي • دبێژن :ـ تـــین دآگرێ وه نەمایه • قوة نەمایه • گەرمي نەمایه • تین دلاشـــێ من ده نەمایه • قوة وگرمي دلاشـــێ من ده نەمایه •
ع - (بدون القوة والحرارة)

(بیتۆن)
ژهاسن وشەمەنتۆیه پشـــتا خـــاني یا پێدادگرن پراپێ آڤادکن کۆزك وچـــەپەرێ شـــــەر پێ چێ دکن ••• ئەورووپي یه هاتیه رۆژهلات •
ع - (معروف) •

(بێستون)
ناڤێ آڤانيیەکه بلند وکەڤاره لقەصر شێرین دکـــەڤي • بێستون بکورمـانجی یـاني تاقەکه مەزن وبلنده ستون تێ پەیدا نابن • لێ بفارســـي (بەهستون) ئەو آڤانیا کـــۆ

ستونێ وێ خوەشك‌وجوانن. جائەز نزانم كـه تاقەكـــه بێستونه ، یان بستونه وجوان ستونه ؟

ع ـ بدون عمد قصر شیرین

(بێجان)

نافێ مرۆڤەكی یه . وەهـــا رەنگه بێجان ئێ كۆجـــان دلاشێ وی نەمایه . یانینه :ـ (جاندار) هەیه ، (بێجان) هەیـــه .

ع ـ (جامـد) .

(بێدین)

گاورە . ئێ دینێ وی نینه ـ بێئۆله . دینــدار وبێدین . ئۆلــدار وبێئۆلن . ژكوردی وعربي هاتنه هەف . پێكهاتنه. (دین) عربي یه . (بێــدار) كوردی نه .

ع ـ (كافر) .

(بێژەن)

یا (بێجەن) . نافێ گەرنـا سەكی كوردە كورێ كەیـۆ سەرلەشكەرێ ایران ددەمـا پادشاهیا كەی خـــرۆ دە . چیرۆكا (بێژەن) دنـــاف كورداده نافداره .

ع ـ (بطل كردي تاريخي).

(بێژن)

ئێ كـۆ هێ ژن نـایـــه . دبێژن :ـ بارام بێژنه . یانی هێ ژن نانیه .

ع ـ (غیر متزوج) .

(بێزمان)

ئێ نكاری بەرسفا خوە چاك بـدی . دبێژن :ـ بــــارام بێزمانه ـ بێدەفـــه . یانی نكاري بەرسفا خوە بدي .

ع ـ (الابكم) .

(بێریڤان)

ئێ دچن بێرێ . (برێڤانێ) نافێ سترانەكێ یه . كەچكا بێریڤانه .

ع ـ (الحلاب ـ حلابة) .

(پێڤان)

لبەی (فلان) تێ . دبێژن:ـ فلان وبێڤان :ـ تاكیـــــد وبجیكرنه ژبۆ فـــلان .

دبێژن :ـ نافێ ته ناسناکم گازی دکم :ـ فلان وبێڤان •
ع ـ (اسم مبهم) •

(بێقون)
بێ کۆک ـ بێ بن • (قون) بنێ هەر تشتي یه ـ داویاوی یه • دبێژن :ـ ئەف کارەکی بێقونه ـ بێ داوی یه ـ بێ کۆکه • لێ نەکۆتەکە بتۆره یه • گەرکه لشونا (بێقون) بێداوي ـ یا (بێ کۆک) بێ گۆتن •
ع ـ (بدون اساس) •

(بي ـ آ)

(بیرا)
نافێ فەخوارنەکێ یه • دبێژن :ـ ژآڤا جه چێ دبي مرۆڤ بفەخوارنا وێ سەرخوەش دبي • گلەک نفشێ وێ هەنه • لێ (بیرا) ئەوروپي بهاتره •
ع ـ (معروف) •

(بیلیا)
نافێ آلافەکه مەکینا یه • چەند غارک دچەمبەرەکێ دە دگەرن • شوفیر ـ آژۆ ناسدکن •
ع ـ (معروف) •

(بینا)
یا (بیناهي) رۆناهي یاچاڤه ـ دیتنه • بیناهي یا چاڤا ـ رۆناهيیا وایه • بێبینایه ـ بێ رۆناهيیا چاڤه ـ کۆره •
ع ـ (الاعمی) •

(بیبسي کۆلا)
فەخوارنەکه • تەفایي یه • لهەردەر پەیدادبي • لشونا چایێ وقەهوێ ددن مێڤانا دهاڤینا ده بێتر برومەته •
ع ـ (معروف)

(بي ـ ئۆ)

(بیرۆ)
ئەوروپي یه • (خەزانا) کنجایه • کنجێ خوه تێ ده بدارفەدکن ژتۆزو قەرێژێ

دپارێزن • وهارەنگە جامەکە مەزن ـ (نەینك) تێ دە یە• ژن ومێر خـوە لبـــەر چێ دکن •
ع ـ (الخزانة) •

(بي – ئي)

(بي)
دارەکە• بەرناگری ـ بێبەرە نقشك ژێ گەلەك جوانە :ـ پۆرێ وێ بسەردە تێ خوار ناڤێ وێ (شەنگەبي) یـە • دلگیر و دەنگێژ بەژن وپۆرێ یارا خوە وەکە شەنکەبي بی دبێنن ودبێژن :ـ شـــــۆخ وشەنگێ •••

(بي)
ژنابي یە ـ ژنـــــا بێ مێرە ـ بێبـــــەرە • ژێرە دبێژن:ـ ژنەبي ژبـــەرکۆ بیـــــە ـ بێبەرە وەکە دارا بێ بــــەر نادي • هـــن دبێژن :ـ بي • وهـــن دبێژن :ـ (ژنبي) • وهن دبێژن :ـ بیوەژن •
ع ـ (السیبة) •

(بیست)
کارتەکە ژمارێـــیە • دەهـ ـ بیـــــست • (٢٠) مرۆڤ (٢٠) سەوال (٢٠) تشت •
ع ـ (عشرين) •

(بیر)
هوشە • هاتە بیرا من ـ هاتـە هوشێ من • ژبیرا من چویە ـ ژهوشێ من چویە •
ع ـ (العقل) •

(بیرەوەر)
ئەو خۆرتێ کۆ گهایە دەمـــا خوە ـ بویە مرۆڤ• دبێژن:ـ ئەڤ کەچك بیرەوەرە • یاني قەنجي ونەقەنجي دزاني ـ بیرا دنیایێ دبي • ئەو کـــــەچکا بیرەوەر دئۆلا اســـــلامێ دە دەستلمێژا مێرا ژێ دشـکێ • زارۆکێ بیرەوەر دەستلمێژا ژنا ژێ دشکێ •
ع ـ (الذي يفرق بين الخـير والشر) •

(بیربر)
مرۆڤێ زانایـــە • دبێژن :ـ

بیربره یانی زانایه بیرا هـــهر
تشتي دبي •
ع ـ (الذكي) •

(بیبهر)
ایسۆته • لێ دکۆکا خــوه ده
(بێبهره) دەرمانێ گەرمه •
هورو رەشــه • دەفێ مرۆڤ
دشەوتێني ـ گــــەرم دکی ـ
تۆژ دکی ••
ع ـ (معروف) •

(بیر)
چالا آڤێ یه • لێ نەکۆ ژآڤا
بـارانێ تێ داگرتن • بەلــکي
آڤ‌زێمه • آڤ ژێ دزێ لێ
بـسەر ناکەڤي • جارنا هەیـه
بسەرکەڤي عربيیه •
ع ـ (البئر) •

(بین)
بهنه • هلمه • بینـــا گولێ
خۆشه • بینا من دەرناکەڤي •
ع ـ (الشم) •

(پا ـ آ)

(پـا)
آلافەکه • ژبۆ خوەشـــــکرنا
ســـوندێ هاتیه • پا بـسەرێ
باڤێ خــوەکم نەراســــته •
پابسەرێته ئەز ولۆ ناکم •
وەکه (جا) تێ گۆتن • ژبۆ
خوشکرنا پەیڤێ یه •
ع ـ (أداة للتحسين) •

(پـا)
پاي ـ پار ـ پشك و بەشه •
دبێژن :ـ ئەز بێ پا مامه ـ بێ
پار مامــه ـ بێ بــەش مامه •
مالێ خوه لهـــەڤ پــاي کر
ـ پار کر • بەش کرد • ئەڤ
پشکا منه ـ بەشێ منــه •
ع ـ (الحصة والقسمة) •

(پـا)
بداخــوازا پي ـ پێ ـ نگ ـ
لنگ هاتیه • دەســـت وپـا ـ
دەست ولنگن • پاي تەخت ـ
تەخته پا جهی تـــــەخت وپێ
شاه ـ دەولەته • حکومەته •
ع ـ (الرجل) •

(پا پا)
سەرەك ئۆنداری عیسەویا ل

رۆما رودنى ـ دادنشـــــي • بعـــربي دبێژن :ـ (بابا) • فەرمانداریٚ کەنیسا یە • لێ گلك عیسوی ژ بن داریٚ وی دەرچونە پیٚ باوەر ناكن •

ع ـ (الزعيم الدين المسيحي في رۆما) •

(پاشا)

روتباکە لەشــــکری بو • ل شونا (گەنەرال) دهاتــــه گۆتن • وادیــــاره کــۆ (پایێ شـــــاه) بي • یانی لنگێ شــاه •

ع ـ (الجنرال ـ اللواء) •

(پادشا)

ژ پاشا بەرزۆر بویە بویـــه پادشـــا ـ پادشـــاه • دبێ ژ (بادیشاه) (شــــادبادی) هاتبي • (ژین خوەشي) •

ع ـ (السعيد) •

(پا ـ ئه)

(پاتە)

ئەوه کۆ مرۆڤ دەستێ خوە بلند بکی وســـــەرێ خوە پاریەك نزم بکي نیشـــانـــا سلاڤکرنە • لێ (پاتە) هـەر مللەتەك ل گۆرا دەســـتور و آوایێ وەلاتێ خـــوە پێك تینی :ـ هن دەســتێ خـــوە بـەرزۆر دکن • وهن دەستێ خوە ل سەر سەرێ خـــوە داتینن • وهن دەستێ خـــوە بەرژێر دکن ودبن سەرسەرێ خوە • وهن دگهێنن بـــەر سینگا خوە • وهن هـــەر تەنێ سەرێ خوە خوار دکن•

ع ـ (السلام) •

(پالوتە)

ئەوه کۆ خـــەلکێ گونـد بـهـــەڤره هـەرن پالەیـــا مرۆڤەکی ـ مالەکێ • ایـرۆ پالوتا مە یە • وێ پالێ گونـد هەمي بینە پالەیا مە •

ع ـ (العمل التعاوني) •

(پاسە)

پاسە • ئۆتۆمۆبیلەکە • ل ناڤ بازێر خەلکێ ب حـەق سوار

دكێ • دەرباس بویە • (باس) بكوردي (پاس) •
ع ـ (الباص) •

(پاجه)
پان جەرە یە • یانی پەرچە پەرچە یە ـ پنجری پەرچەبو ژبەركۆ (پاجە) چەنـد پەرچەیە بویە پەنجـەرە ـ پاجە • ژهەف پنجری یـه ـ زیڤارزیڤاری بویـه ـ پەرچەپەرچە بویە •
ع ـ (الشباك) •

(پاچه)
ژ (پەنجە) هاتیە • (پەنج) دەستە • (پەنجـەشێر) سریطانە • پێنجی (٥) دەهن• پێنج (٥) یەكن • (پەنج) (٥) تلی یە • (كەلەپاچە) ـ ژ (كەلە) و (پەنجـە) هاتیە • (سەر وپێ) نە •
ع ـ (الروس والارجل) •

(پاڕۆنە)
گۆ لكێ پاڕۆنە ئەوە كـۆ سالەك دسەر ڤە دەربـاس بوبي • یانی گۆلكێ پـار گـۆ لكێ سـالا چوني •
پاڕۆنە ـ یەكسالە •
ع ـ (العجل الذي مر عليـه سنة) •

(پارچه)
یا پـەرچـه • كەری یە •
ع ـ (قطعة) •

(پازده)
كارتەك ژمارە • پێنج زێـدە ژ دەها ـ دەهـ و پێنج (١٥) دناڤبەرا چاردە و شازدەهـ دە یە • ع (١٥ ـ خمسة عشر)

(پاشده)
بشـون دە یـە •
ع ـ (متأخر) •

(پاكیزه)
ژ (پاكزادە) ـ یا ژ (پاڤژ) هاتیە• پاكژە ـباڤژەـ نەگەماری یـە • لێ كۆ ژ (پاكزادە) هاتبي • ژ مالبـاتەكە پاك وپاڤژ چێ بویە ـ زایـە ـ زێدەبویـە •

ع ـ (طيب الاصل) .

(پاله)
ئێ كاركه‌ره . دوازده پاله ل جه‌م مه دخه‌بتن ـ دوازده كاركه‌ر ل جه‌م مه دخه‌بتن . پاله‌ڤان ـ پاله . ئێ دكارا ده پي‌يێ خوه دلڤێني ـ پي‌سڤك . پالڤێن ـ كركه‌رێ سڤكه . خه‌سما دپاله‌يێ ده گه‌ره‌كه پاله پي‌يێ خوه بلڤێني .
ع ـ (العامل النشيط) .

(پالگه)
باليف ـ به‌عليف .
ع ـ (المخدة) .

(پايه)
رومه‌ت و كباري يه . پايه داره ـ كباره ـ برومه‌ته .
ع ـ (الشرف والحشمة والعظمة)

(پا ـ ئۆ)

(پالۆ)
گونده‌كه شاره‌كه . پاي‌ته‌ختا ائِلا (دوملا) (زازا) يه . دبي ژ (پاله‌و) ـ (پەهله‌و) هاتبي . وێ چاخێ ئه‌م كارن بێژن :ـ (زاز ـ دومل) په‌هله‌وي‌يێ كه‌ڤاره‌نه . زمانێ وا ژي وه‌كه په‌هله‌وي يا كه‌ڤاره يه . شارێ (پالۆ) يا گوندێ (پالۆ) ل ژۆرێ (دياربه‌كره) شيخ سعيدێ پاله‌وي ژڤي گوندي يه
ع ـ (مدينة صغيرة كوردية شمال ديار بكر) .

(پالتۆ)
ژ (ساكۆ) مه‌زنتره . ژبۆ زڤستانا باشه . (پالتۆ) ناڤێ چيرۆكا گۆگۆله .

(پا ـ ئو)

(پارسو)
ئه‌و هه‌ستي‌يێ خوار كۆ ل سينگا جاندار دگهێن هه‌ڤ . پارسوا بارام شكه‌ست . ژن پارسوا خواره .
ع ـ (الضلع) .

(پا ـ ئي)

(پاري)
په‌رچه . پاري‌يه‌ك نان ـ په‌رچاك نانه . پاريك

گۆشت ـ پەرچاك گۆشتە •
ع ـ (القطعة ـ اللقمة)•

(پارتي)
ئەوروپي يە ـ بەندە ـ حزبە•
پارتي‌يا ديموقراط ـ بەنـدا
ديموقراطە •
ع ـ (الحزب) •

(پاتى)
يا (پـەحتي) چێبـوي ـ
پێكهاتي ـ سۆتاييى• دلێ بارام
هاتيـە پاتن ـ پـەحتن ـ
شوتاندنـە •
ع ـ (الطبخ) •

(پەحني)
يا (پانى) داويا پيێ مرۆڤە•
پانيا وى پاشـيا لنـگێ وي ـ
دبێژن :ـ ئـەڤ ژنك پاني
شەوتيە ـ يانى سەرخوەرە •
ژپان ـ پەحن ـ ڤرە هاتيە •

(پەحناهي)
فرەبونە • ع ـ (العرض)•

(پاشي)
داوى يە • پاشيا ڤيێ‌تشـتي

نەباشە ـ داوى ياوى نەباشە ـ
نەچـاكـە •
ع ـ (نهاية الشيء) •

(پاكي)
نيڤ چاكى يە ـ باش يـە ـ
دناڤ بـەرا باش وپيس دە
هاتيە • (پاكە) يانى نـە
(باشە) ونە (خەرابە) •
ع ـ (لا بأس بە) •

(پالەوانى)
يان (پەهلەوانى) ـ گەرناسي
وسڤگي‌يە ژ (پي‌لڤاندن)هاتيە
ع ـ (البطل ـ البطولة) •

(پا ـ ت)

(پات)
پاتە • وەكە هـەڤ بونـە ـ
وەكەهەڤ كرنە • دليزتكى دە
دبێژن :ـ پاتەيە ـ پاتەكەت •
يانى ئەم وەكە هـەڤ بون ـ
يەك ژ مە دەرنەكەت •
ع ـ (التساوي) •

(پاسپۆرت)
كاغدەكە ـ دەفترەكە دكـاري

پێ لهەردەر بگەري .
ع ـ (معروف) .

(پارت)
پارتي يە . دەرباس بويە . .
ع ـ (الحزب) .

(پاس)
دلیزتکێ دە (پاس) بداخوازا (چیزە) . پاسکر ـ چیزکر. یانی ئەز نایم شەرێ تـە . ناکەڤم مەیدانێ خوە دکشێنم .
ع ـ الانسحاب) .

(پارس)
ئەوە کۆ مرۆڤ ل بەر دەرێ خەلکێ بگەري ونان وخوارن وپەرە ... بخـــوازي . پارسەک مرۆڤێ کۆ پارســێ دکي .
ع ـ (السؤال ـ الشحوذة).

(پالاس)
نـــاڤێ ئۆتیـــلەکێ یـە . ل گەلەک باژارا ئـــەڤ نـاڤ هەیە . نەکوردی وعربي یە
ع ـ (أوتیل پالاس) .

(پارس)
پاي‌تەختا فرانسا یە . ناڤـدار وخوەشە .
ع ـ (باريس) .

(پاتۆس)
یا (پاتۆز) ناڤێ مەکینا پالەیێ یە . پالەڤانـــە .
ع ـ (الدراسة ـ الحصاد)

(پاچ)
خەفتانە :ـ پاچ قماشــــــێ لێ‌لێ‌لێ ... کەوا وقەبا یە . (پاچـک) کنجێ کـــــەڤن وزیڤاری نە . ڤا پاچکا ژڤـر باڤێژە . ع ـ (القباء) .

(پاخ)
یا (پاخاڤ) ترسە . دبێژن:ـ پاخا ـ پاخـاڤـا ژبارام مەکـە دۆسـتە ـ هەڤالـە .
ع ـ (الخوف) .

(پا ـ ز)

(پارێز)
دکۆکا خوە دە پاراســـــتنە . پاشێ بویە ناڤێ (بوستان) ـ

پارێزێ مه ـ بوستانێ مه‌یه • چومه ناڤ پارێز • چومه ناڤ بوستان •(وه‌رزه) • ژبه‌ركۆ تێ پاراستن ناڤێ وێ بویــه پارێز • ع ـ (البستان) •

(پارێز)
رۆژیا فله‌هایه ـ رۆژیا نویه • پارێزدگرن • داكۆ نه‌خوه‌ش نه‌كه‌ڤن • ئه‌ز بـــارێزم ـ دوهن ناخوم ـ تشتێ بته‌واش ناخوام •
ع ـ (الصوم المدني) •

(پاییز)
(٣) مه‌هـ پاییز هه‌نه كــۆ دكه‌ڤن ناڤ بـــه‌را هاڤین و زڤستانێ • ایلون ـ تشرین آ یه‌كه‌م • تشرین آ دوه‌م •
ع ـ (الخريف) •

(پا ـ ر)

(پار)
سالا چوني يه ـ ســالا بورى يه • (پێرار) به‌ري پاره ـ پترپێرار) به‌رى پێراره •
ع ـ (السنة الماضية) •

(پار)
(سفك ـ ته‌نك) بشــه ـ پشــكه ـ پـا يه • پـارا مــن پشكا من ـ به‌شي من •
ع ـ (الحصة) •

(پاركر)
ناڤێ قه‌لـه‌مـه‌كـه جــوان وگران‌بهایه • وهاره‌نگه ناڤێ حبره‌كێ‌یه • قه‌له‌ما پاركر ـ حبرا پاركر •
ع ـ (قلم وحبر) •

(پاشگر)
د (قواعد) آواوده‌ستورا زمان ده پاشگر ئه‌و آلاڤ وپه‌رچێ كۆ پـاش گۆتنێ دگري ـ ل پاش تێ ، لێ نه ژ كۆكــا گۆتنێ يه •
ع ـ (اللاحقة) •

(پاشمێر)
ئێ پشتا مرۆڤ دشـــه‌راده دگرى • ع ـ (المدافع) •

(پا ـ ش)

(پاش)
دبێژن :ـ بارام ل پاش مایـه

ـ بشونڤه مايه ـ ل داوي
مايه • ع ـ (الوراء) •

(پا ـ ڤ)

(پاخاڤ)
يا (پاخ) ترسه • پاخاڤـــا
مه‌كه ـ مه‌ترســـــه • ژبارام
پاخاڤا ناكهم ناترسـم •
ع ـ (الحذر والخوف) •

(پاشيڤ)
خوارنا پـــه‌ي شيڤايـــــه •
دروژي‌يێ ده به‌ري سپيدێ
دخون • ع ـ (السحور) •

(پا ـ ق)

(پاق)
چيم ولنگـــــن • پاقـێ وى
ـ چيمي وى نــه • پاقا وى ـ
چيما وى يه • (مێ‌يه) • دهما
بێژن :ـ پاقا وي يه‌كه ـ پاقێ
وى ژيه‌كێ بهر ژۆره •
ع ـ (السيقان) •

(پاقلۆق)
ژ پاق هاتيه • لێ مه‌زن تره •
تێده كيماســـي هه‌يـــه •
پاقلۆقێ وى بنـــــه‌ره • يانى
نه‌خوه‌شك ونه‌جوان وكه ئێ
هۆڤانه •
ع ـ (السيقان الفاحشة) •

(پا ـ ك)

(پاك)
دناڤ به‌را باش وپيس ده يه•
دبێژن :ـ بارام پاكه • يانـــى
نه‌باشه و نه‌پيسه • ناڤ‌چه‌يه
ع ـ (الوسط) بين الجيـــد
والسيء •

(پاك)
بداخوازا پاقژه • پاكيـــزه ـ
پاقژه • يا پاك‌زاده يه • لـــێ
يا پێشي راســته • (پاكستان)
دهه‌مبه‌ر (سيخ) ده هاتيـــه •
بداخوازا (مسلمانه) پاقـژه •
سيخ دآورا پاكســـــتاني‌يا ده
قه‌رێژه هه‌رچه‌ندا لجهم مـن
مرۆڤ هه‌مو پاكه •
ع ـ (النظيف) •

(پاتك)
پشتا ستوێ مرۆڤـا يـــــه •

دبێژن :ـ تو پاتكا ستویێ خوە
ببینی هەو رەوشێ دبینی •
ژبۆ دژواری یە • یانی
بجارەك نكاری رەوشێ
ببینی هەروەكو نكاری پشتا
ستویێ خوە ببینی •
ع ـ (الرقبة) •

(پاچك)
دەرباس بویە كۆ (پاچ)
خەفتانە • پاچك گەرەكە
خەفتانێ كەفن بی • لێ بویە
نافێ هەمو كنجێ كەفن •
ع ـ (الخرقة) •

(پاچیك)
نفشەك ژگارسە • بەری وی
هور وهشكە • نایێ خوارن •
ددن سەوالا • لێ كورد سالێ
گرانی دخون •
ع ـ (نوع من الزره) •

(پارسەك)
ئێ كۆ پارسێ دكن • (ئەك)
ژبۆ بێتری یە ـ گلك‌بونە •
یانی ئێ كۆ گلك پارسێ
دكی • لێ بچوكی وی نینە •

ع ـ (السائل) الشحاد •

(پالك)
دارەكە سەریكێ قالن ویەك
تەنكە • دخن نافبەرا
(مزانێ) و (پركێ) داكۆ
شێفل نەبی • جۆتكار
ناس‌دكن •

(پالك)
بەرپالە • دبێژن :ـ گوندێ مە
دقێ پالكێ دەیە • ژ(پال)
هاتیە • (پال) تەنشتە •
پالاخوە بدە بالیفێ ـ تەنشتا
خوە بدە بالیفێ • پالا چێیێ
تەنشتا وی یە •

(پا ـ ل)

(پال)
نەوق وتەنشتە • پالا خوەدا
یە سەر بالیف ـ خوە بەردایە
سەر بالیف ـ تەنشتا خوە
بەردا یە سەر بالیف • :ـ پالا
چێیێ نەوقا چێیێ تەنشتا
چێیێ • لبەرپالێ رونشتن ـ
لبەر تەنشتا گر ـ چیا
رونشتن • بەرپالا گر ـ نەوقا

گره • تەنشتا گره (پالدان)•
ع ـ (الاتكال) •

(پاشل)
هندرویٚ كراس ژرەخیٚ سینگیٚ
ڤه • ع ـ (العب) •

(پایمال)
تالانه • بەرباتي یه • یانــــي
مالیٚ یەكی پای دكن ـ بەش
دكن • دەما مرۆڤەك بمری
مالیٚ وی پـــاي دكن ـ بەش
دكن هەریەك ژمرۆڤــیٚ وي
ژخوەره هنك دبي • پاشـــیٚ
بویه نافیٚ تالانكرن ـ بەربات
كرن •
ع ـ (تقسيم المال بين الورثة)ـ
النهب •

(پاخل)
پاشله لیٚ گەوشه ـ نەتكوزە•

(پا ـ ن)

(پان)
یا پەهن ـ پەحن • راســـت
وفره ودەشت وڤەكـری یه •
(فردەوسي) دبێژی ـ:
زسمیٚ ستوران دەران پەهنــە
دەشت زەمین شــــەش بوەد
آسمان گەشیٚي هەشت •
دكۆكا خوەدە پەهن ـ پەحن ـ
پانه • بەره بەره سڤك بویە•
(پاناڤ) پەحناڤ ـ پەهناڤــە
ناڤەكە پانه ـ جیٚكي پانه •

(پاركرن)
پاي كرنه ـ بەش كردنه •
ع ـ (القسمة) •

(پارڤەكرن)
بەش كردنەوه • پايڤەكرنه •
ع ـ (التقسيم) •

(پاراستن)
خوه پاراســـتن ـ لخـــوه
آگاهداری یه • خوه ژدژمــن
بپاریٚزه لیٚ ئەوله مەبه • خوه
مەسیٚره دژمن •
ع ـ (الحزر والمحافظة) •

(پالەڤان)
كاركەره • ئیٚ كۆ پیٚ خـــوه
دلڤیٚني • كاریٚ خوه سڤـك
دكي • (پالەي) ژ پالەڤانـــــي
هاتیه • (پالەی) چنینا دخل و
گیایه •

ع ـ (الحاصدون) •

(پالەوان)
ئەڤژى ژ (پي ـ لڤان) هاتيە• لێ دكورمانجي دە ئەڤ (و) نەبويە (ڤ) ژبۆ كۆ (پالەڤان) ژ (پالەوان) بێ دورخستن • بڤي آواي ژهەڤ دانە آلي • ئێ كۆ بي‌بێ خوە سڤك دلڤيني ـ جان‌بازە • ددەمێ رابورى‌دە گەرناس وڤهرس بو • لێ ايرۆ بويە جان باز •

ع ـ (البطل) سريع الحركة •

(پاكستان)
وەلاتێ هندە • هنك ژوەلاتێ هندە • بەري چەند سالا ژهند جياواز بويە•فەرمانداري‌يەك سەرب‌خوە لدارخستيە • (پاك) بداخوازا (پاڤژو مسلمان) هاتيە • (ستان) شونە ـ آلاڤەكە جي‌گە • پاكستان ـ وەلاتێ پاك ـ يا وەلاتێ پاكا •

ع ـ (معروف) •

(پاسوان)
كاغزەكە • ژ پوليس‌خانێ وەردگرى تا بشونەكێ و دەمەك دكارى هەرى وى وەلاتێ سنێۆر داشێ خوە كۆ نەدرستە بێ (پاسوان) و(پاسپورت) دەرباس بي ناڤ • ئەوروبي يە •

ع ـ (ورقة لاجازة المرور الموقت) •

(پارخوان)
هەردو تەنشتێ ران • ئێ ژپارە خويا دبن • جهێ بگۆشت وقەلەوە • يان هاويرا گوهانە ـ ناڤبەرا زك وگوهانە •

ع ـ (الورك) •

(پارگۆن)
كۆلانەكە ل پاش (كۆن) (رەشمال) دكۆلن • تاوەكو آڤ نەچي بنێ (كۆن) دكۆكا خوەدە (پاركۆنە) ـ پاش‌كۆنە پاشێ ژبۆ سڤكي بويە (پارگۆن) •

ع ـ (خط محفور حول بيت الشعر) •

(پاردۆن)

ئەوروپي يە • دمن ب‌بۆره ـ لێم ب‌بۆره • ل‌ناڤ كورمانجا جي گرتيه •

ع ـ (العفو) •

(پايتۆن)

تەختەرەوانە • ل‌پاش هەسپا تێ گرێدان • لێ تەختەرەوان ل‌سەر هەسپا دهاتە گرێدان •

ع ـ (العربية) •

(پارزون)

كيسەكە ژ‌كتان چێ‌دكن شير پێ دادكن بەرۆشێ‌و پيانێ • ئەزی شيرێ خوه بپارزێنم ـ ل‌پارزون بكم • ئەڤ پارزون ژ پاقژي‌يە • داكۆ گەمار دناڤ‌دە نەمێني •

ع ـ (المصفاية) •

(پاش‌خوارن)

ئەو خوارنا كۆ ژ‌بەر مێڤانا دمێني • دبێژن :ـ ئەز پاش‌خوارنا خەلكێ ناخوم •

: ـ ژبۆ سەوالا ناڤێ وێ (نەش‌خوەرە) • نەش‌خوەرا هەسپێ بارام بەردانە بەرهە سپێ فەرهاد • هەسپێ من نەش‌خوەرێ ناخوی •

ع ـ (الفضلات) •

(پاش‌گۆتن)

ئەو گۆتنا كۆ مرۆڤ ل‌پاش هڤالێ خوه دكي • مرۆڤێ دورو ولۆ دكي • دروێ هەڤالێ خوەدە خوەش دبێژی لێ ل‌پاش هەڤالێ خوه نەباش دبێژی • ائريشي وي دكي •

ع ـ (سب الناس في غيابهم) •

(پاشكەوتن)

يا (پاشكەتی) ب‌شوندە مانە

ع ـ (تأخر) •

:ـ پاشكەتی ـ پاشكەوتي

ع ـ (متأخر) :ـ بپاش‌دە ماي ـ ب‌شوندە ماوە • ئەو كەسي كۆ ب‌شوندە مايە •

ع ـ (المتخلف ـ المتأخر) •

(پاشدەچون)

چونا پاش‌دە يە ـ شوندەچونە•

رەڤەكە يا تاكتيكە •ياشكەستنە دشـــەرادە پاش‌دەچـــون وپێش دەچون هەيە •

ع ـ (التراجع) •

(پاشڤەچون)

چونا بەرەپاشە ـ بـشـــون خوەڤە دچي بێ‌كۆ بەرێ‌خوە بگۆري •

ع ـ (القهقرية) •

(پاش‌خستن)

ئەوە كۆ يەكێ مرۆڤ ل پاش بهێلي بـچـەآواي‌بي • ل‌پاش هشتنە • كرنا وێ تێ‌پەرە •

ع ـ (جعل الشيء في المؤخرة)

(پاشڤەدان)

رەڤا ژگونەهبــاري يـــە • دبێژن :ـ خوەپاشڤەمـــەدە • ياني مەرە ـ وەرە مەيـدانێ بەرسڤا خوە بدە • وەكـــە ميرابە •

ع ـ (التهرب عن المسؤولية)•

(پاشڤان)

ئێ كۆ بـشڤان رە بـشـــڤ دچي ـجۆلێ ـ دچي شەڤينێ •

پشتەمێرە •

ع ـ (المدافع والمساعد) •

(پـا ـ ە)

(پادشاە)

پادشا يە ـ كەيي وكـســـرا وسەردار وفەرمانـــــدارە • دەرباس بويە •

ع ـ (الملك) •

(پا ـ ي)

(پالەي)

چنينا زاد وگيا يـــە • ژپالە ـ پالەڤان پي‌لڤـان وپێ‌لوانـە ـ پالەيا جها • پالــەيا گەنمـا ـ پالەيا نيسكا •

ع ـ (الحصاد) •

(پە ـ آ)

(پەنەما)

بۆغازا (پەنەما) ناڤدارە •

(پەيا)

مرۆڤێ نەسوارە • دهەمبـــەر سوار دە تێ • چەند پەيـــا وچەند سوار •

ع ـ (الرجل ـ الراجل) •

(پەیدا)
هەبونە • پەیدا بکە • پەیدا نابي ••• هەیە ـ نیە •
ع ـ (الوجود ـ الأجاد) •

(پەیروزا)
ناڤێ ژنەکی یە • ژ(فەیروز) هاتیە • گەوهەرەکی گران‌بها یە • ع ـ (امرأة) •

(پە ـ ئە)

(پەرە)
یان (پارە) ناڤدارە • پەرچە• پار ـ پەرچە • پاری یە •
ع ـ (القطعة) •

(پەردە)
چارچەفە • یان ددن بەر پاجە ودەریا • ژن ژی ددن بەر خوە :ـ ژبەر پەردێ دەرێ •
ع ـ (الازار ـ المیزر) •

(پەرچە)
پارچە یە • پارا بچوکە • (چە) دڤردە بداخوازا کچکە بچوکە •
ع ـ (القطع الصغیرة) •

(پەروە)
یا (پەروا) ـ نیشان و خەلاتە• پەروە لێ کر ـ خەلات لێ کر ع ـ (الخلعة) •

(پەلە)
گرارا شلەکە • دبێژن :ـ گرارا تە پەلەیە • یانی شلەکە • نەزوایە •
ع ـ (غیر ناشف) •

(پەلە)
پەرەنگێ آگرە•یان کەفرەکی نیفچەیە • سۆرا دبێژن :ـ پەلە ـ پەرەنگ • کورمانج ژ کەفرێ نیفچە رە دبێژن : پەلە • :ـ من‌پەلاکی کەفرا ل بەلەگۆشکا فەرهاد خست
ع ـ (الجمرة والحجر الوسط) •

(پەمبە)
رەنگە کە • دناڤ بەرا سۆر وسپي دەیە دبێژن :ـ ئەف رەنگ پەمبە یە• یانی نەسۆرە و نە سپي یە •
ع ـ (ما بین الاحمر والابیض)

(پەنجە)
نافيێ کەلبەتانە ـ لەپە • ژ بەر
کو (٥) تلي تێدە هەنە تــێ
گوتن (پەنجە) • (پەنجـــا)
بسوراني پنجي‌يە • (٥٠) •
پەنجا مروڤ (٥٠) پنجي‌مروڤە
• (٥٠)
ع ـ (الکف) •

(پەنجەرە)
(٥) راهە ـ (٥) رێ يە •(٥)
دەرى يە • واديارە کـــو
ددەمێن بوری‌دە پەنجــەرە ـ
پێنج دەري تێدە هەبــون •
ايروژی دپەنجەرا مەدە پێنــج
دەری هەنە •
ع ـ (الشباك) •

(پەنسە)
کەلبەتانە • پەنجەیە • دبي ژ
ئەوروپي هاتبي •
ع ـ (کلبتان) •

(پەڤرە)
تەڤدە ـ دگەل‌هەڤ ـ ڤێکـرە
بداخوازا (گش) هاتـــــە •
پەڤرە وەرن • دگەل‌هــەڤ
وەرن ـ پێکڤە وەرن ـ ڤێکرە
وەرن •
ع ـ (المجموع) •

(پەمبۆ)
نافدارە • ع ـ (القطن) •

(په ـ ئي)

(پەری)
ژنێ جني نــە • پەري‌زادە •
آ کو ژ پەری‌یا چێبویــە ـ
زێدە بوە • گول‌پەري ـ گولا
پەري‌یا یە • یا پەرێ گــولا
یە • ع ـ (الحورية) •

(پەری)
پـــــەرە • پەروبـــــازکێ م
شکەستن • بێ‌پەرە پـــــەرێ
تەیرا • پەری دبەر ســـــەرێ
بارام دە یە • تەیرێ بـــێ
پەر • ع ـ (الرياش) •

(پەندي)
بداخوازا ئەشکەرا وخویـــــا
ودیارە • (دقواعدا) من دە •
(پەندی) کرنا کو (کروکێ)
وێ ئەشکەرایە • (نەپەنــدی)

كرنا كـو (كروكـێ) وێ نەئەشكرايە ـ وندايە •
ع ـ (العلانية) •

(پەز)
ژ بزن و مي‌يا رە تێ گوتن • بزني ومێشني دەما دبێـژن :ـ پەزێ مە مێشن وبزن تـەڤ دكەڤن بەر • ژ پـەز پێڤە ژ سەوالێ دی رە تێ گوتن : ـ (سەوال) ـ دەوار • سەوالـێ مە هاتن ـ دەوارێ مە هاتن •
ع ـ (الاغنام) •

(پە ـ ك)

(پەك)
آلافەكە عجێبە • وەكـــە (هەك) تێ گوتن • دبێژن :ـ پەك ! مالخەرابو ! تە چـە كريە ؟ •• ايزيدی دبێژن :ـ (ايش) ! كورو ! تە چـە كريــە ؟ هـن دبێــژن :ـ ئەررك ! تە چە كريـــە ؟ هڤێركا دبێژن :ـ هەك ! تە چە كريە ؟
ع ـ (أداة للتعجب) •

(پەلك)
دارپەلك ـ چلكانـدنا دارە ـ لیزەكە • دارەكي بچـوك ـ نافێ وي (ڤیتك) ە • لسـەر قادێ داتێنن وبدارپەلك لـێ دخن • بلند دبي و دور دچي
ع ـ (نوع من الرمي) •

(پەنك)
تایێ رستي كو دكـــن غازول
ع ـ (الشلل) •

(پەلك)
هن پەرێ زیڤ ـ وزێرن • ژن ددن بەر روێ خـــوە ـ بكومێ رەشاندی ڤە ددرون• :ـ وهارەنگە (پەلك) ژ پەلێ چفارێ رە تێ گوتن • پەلكێ چفارێ •
ع ـ (الورق) •

(پەرەنگ)
بزوتێ آگرە •
ع ـ (الجمرة) •

(پەیك)
قاصدە • ژ پەیاك ـ پەیــا هاتیە • لێ مـــە (پـــەیك) وندا كریە • ئەم دبێـــژن :ـ

(قاصد) عربي‌يه • ته‌نــــێ
ده‌نگبێژ وشاعــرێ كــورد
(په‌يك) دديوان و سترانــێ
خوه‌ده وندا نه‌كرنه •
ع ـ (الرسول) •

(په‌شك)

نقط • پــه‌شـــــكه‌ك آڤ ـ
نقطه‌ك آڤه • په‌شككك ده‌و ـ
فـــرك ده‌وه ـ قورتـــه‌ك
ده‌وه • په‌شكێ بارانێ (نقطێ)
بارانێ نه • دبێـژن :ـ دورى
من هه‌ره وێ په‌شكێ مـن ل
ته كه‌ڤن • يانى به‌لا مـــن
بگهێ ته‌ژي وێ بــه‌لا مـن ل
ته كه‌ڤي •
ع ـ (النقاط) •

(په‌پوك)

ناڤێ چڤيكه كێ‌يه سه‌ربه‌رژێر
خوه بداراڤه داله‌قاندى دهێلي
هه‌تا دلۆپه‌ك خوين ژپۆزێ
وێ تێ • دبێژن برايــێ وێ
مريـــه لسر ولۆ دكي • لێ
باوه‌ر ناكم •

(په ـ ل)

(په‌ل)

روپه‌ل ـ راپه‌له ـ نيڤ په‌نه‌ه
(په‌ل) ژ هه‌ردو روێ كاغزێ
ره تێ گۆتن • (روپـــه‌ل) ژ
روكي كاغزێ ره تێ گۆتن •
سۆرا دبێژن :ـ (لاپه‌ر) •
ع ـ (اسم يطلق على كـــلا
صفحتين من الورق) •

(پــه‌ل)

په‌لێ دارا ـ په‌لــێ ره‌زا ـ
په‌لێ گه‌يا •
ع ـ (ورق الاشجار وغيرها)•

(په‌ل‌په‌ل)

په‌يڤا كۆ ژێ نايێ زانــين •
دبێژن :ـ چه‌په‌ل په‌لا ته يه ؟
يانى چه په‌يڤێ ته‌نه كــــۆ
تشتك ژێ نايێ زانـــين ـ
په‌يڤێ پوچن • :ـ دكۆكـــا
خوه‌ده (په‌ل‌په‌ل) ده‌نگـــێ
كه‌لاندنێ‌يه • دبێــــژن :ـ
په‌ل‌په‌لا آڤێ‌يه • يانى گه‌له‌ك
دكه‌لي • له‌ملــــه‌م ويه‌ل‌په‌ل
ده‌نگن •

(پەلول)
خوارنەکە •ژ(آرد) چێدکن•
شلەکە ـ پەلەیە • ژلــەورا
ژێرە دبێژن :ـ (پەلول) •
ع ـ (نوع من الاكل) •

(پەرتال)
جل وجاوێ سوکێ ـ بازارێ
نە • دبێژن :ـ پەرتالێ دکانا
بارام گەلکە ـ زۆرە • پرتـي
وپەرتال جارنا لپەي هــەف
تێن :ـ بێپەرتي وپەرتالن •
ع ـ (البضائع) •

(پەرگال)
کێسم و رەوشا مرۆڤا یــە •
دبێژن :ـ بــێ پەرگالــــە ـ
بێرەوشە ـ بــێفەســالە •
بێکەیسە • گلک جـــارا
(کەیس وفەســال) لپــەی
هەف تێن •
ع ـ (الوضع) •

(پەرگال)
آلافـــــەکە • پێ خێزێ
هەندەسێ چێ دکن • قەلەمێ
دخـــن ســـــەریکي وێ و

دزیفرێنن •
ع ـ (فرجـــال) •

(پەترۆل)
گازومازو نفط و ژێچودەرێ
وێ نە • نەکوردییــە • لێ
کەتیە کوردی • چاوا کەتیــە
زمانێ عربي •
ع ـ (معروف) •

(په ـ ر)

(پەر)
پەری یە • دەرباس بویــە •
دسۆراني دە • بـداخــوازا
(پەل) هاتیە • (لاپــەر) ـ
روپەلــــە • (لا) بداخوازا
(آلي) یە • (لاپـــــەر) ـ
لایەک پەر) رووەک پەنە ـ
آلیەک پەلە • لەجەم خلکێ
سلیماني وهەولیرێ (ل ـ ر)
بهـــــەف تێنە گوهــەرتن •
(گول ـ گور) •
ع ـ (الريش) •

(پەنیر)
یا (پەنیر) ژ شیر چێدکن •
پەنیرێ کۆچەرا ـ زۆزانـــا

بنـــاڤ ودەنگە • پـــەنیرێ بسیرک ل ناڤ کۆچەرا دخن چـــەرما ودهێلن • شـیخ عبدالرحمن ئێ آختەپي دبێژي:
پەنیرێ قەرەژداغێ نانێ گـــەنم
شەبەشێ لبەر چەم بەنم‌در بەنم•
لبەغـــدا پەنیرێ کوردي گرانبها یـــە • کیـــلۆ بەهەشت‌سەد فلسي یە (٨٠٠) لێ لجزیرێ بدوسەد (٢٠٠) فلسي بو •

پەنجي‌نار)
ائیلەکە کوردە• مەزن وناڤدارە لناڤ خەرزا یە • (٧) حەفت بـــاڤکن • مالا (چـــەتۆ) مال‌مەزنێ پەنجي‌نـــارا بون • بشارێ چـــەتۆ ـ جـــەمیلێ چەتۆ دەنگ دانە (بشـــار) دشەرێ سالا ١٩١٤ دە ها دە ل ایران هاتە کوشـــتن • لێ (جەمیل) بدەســـتێ ترکا و دسالا ١٩٢٥ دە هاتـــــە بدارڤەکرن •

(پەروەر)
ئەڤیندارە • مللەت پـــەروەر • ئەڤینداری مللەتێ خوەیـــە • بدل وجان ژ مللەت و وەلاتێ خـــوە رە دخـــــەبتي • لێ (پەروەر) نەکوردي یـــە • هاتیە ناڤ زمانێ کوردی •
ع ـ (المحب) •

(پە ـ ش)

(پەش)
گلک جارا ل پەی (رەش) تێ گۆتـــن • دبێژن :ـ بەس رەش و پەشا ل مـــە چێ‌کە • ئەڤ چە رەش وپـــەشن ددي بەر مە ؟ ئـــــەم ژ ڤا رەش وپەشا ناترسن • (ســـاویرە)
ع ـ الاشباح والعقبات) •

(پەشوش)
ناڤێ مرۆڤەکي ژ گوندێ مـــە بو • نم بێ‌قدۆش بو • چەند ســـالا رەزەک داني لێ پاشێ رەزێ وی هشـــک بو و زێ نەخـــوار • ژنێ گونـــدیا ژ زارۆکێ خوەرە دستراندن و

دگۆتن :ـ
ئەز قوربانۆ پەشوشۆ !
رەزەك دانی ژ كەركوشۆ
تلي نەبو بدە موشۆ ...
پەشوش ـ خلوخاڤي ـ سست و خاف و گەوشەكە •
دبێژن :ـ بارام پەشوشي يە • یانی نە ستەپە ـ نەخورت وزيرە •

(پەژ)
زراف ـ گولي وكات وچلبي وترحێ دارانە • بچوكێ وێ (پەژك) تێ • (هەژك و پەژك) گلك جارا ل پەي هەڤ تێن • دبي ژ (پيژك) هاتبي • (پەژالوك) ژی تێ گۆتن • دبێژن :ـ ڤا پەژالوكا ژڤي داری بكە •
ع ـ (أغصان الشجرة) •

(پە ـ ڤ)

(پەڤ)
بداخوازا (بهەڤ) هاتیە • دبێژن :ـ وەرە ئەمێ تفنكێ خوە (پەڤ) بگوهەرن •
یانی (بهەڤ) بگۆرن •
ئەڤ هەردو پەڤەنەـ بهەڤەنە پەڤرە هاتن ـ بهەڤرە هەنن •
ع ـ (المجموع) مع بعضهم •

(پەیڤ)
چەند گۆتن پەیڤەكە •
ژمەرە بپەیڤە ـ ژمەرد قسەبكە ـ ژمەرە خەبەر بدە •
ع ـ (الجملة) •

(پەراڤ)
قراغە • پەراڤێ دەریا قراغێ دەریا نە •
ع ـ (السواحل) •

(پەرتاڤ)
رۆناهی‌یە • پەرتەوە •
ع ـ (الضوء) •

(پە ـ ن)

(پەتهۆڤن)
موسقارەكی ناڤدارە • ئەلمانی‌یە
ع ـ (معروف) •

(پەسن)
گۆتنێ خوەش وباشن كو مرۆڤ دكاری بێ مرۆڤەكي ،

تشتەکی بدي ناسکرن ـ بدي
خوياکرن • وەک :ـ بـــارام
مرۆڤـــەکی وەلات پاریز
وگەرناس وناڤدار وناندارە •
ع ـ (الوصف والمدح) •

پەرەستن)
حسکرنە • آگر پەرەست ـ
ئێ ژ آگـــــر حس‌دکی
خاچ‌پەرەست ـ خاچ‌حەبینە •
گول‌پـەرەســـت دل بژۆکێ
گولا یە :ـ
یار زانی گول پەرەســــــتم
بـاقێ گولا دا دەســــــتم
بادە ژدەست نەنوشـــــــیم
آە ! ما چما سەرمەستم ؟•••

پەرچقاندن)
دبێژن :ـ ئەزێ سەرێ دژمن
بپــــەرچقێنم ب‌پەلخێنم ـ
هورهوربکم •
ع ـ (التحطیم) •

پەریشان)
وەک پەرییـــا • دبێژن :ـ
رەوشـــێ گلک پەریشـــانە ـ
نەخوەشە ـ بێ‌قرامـــە ـ بێ
آبۆرە ـ بێ پەرگالە ـ ژهەڤ
کەتي یە :ـ
بەختی مە وەک دو بســـکێ
وێ پر رەش وپەریشـــــان
چـــاوا ددل خوەدیـــکم
دژمن دبـــەردە رازن ؟
:ـ لێ ئەگەر (پەری ـ شان)
پەرچیم بي وێ چاخێ پەری ـ
جنی یە • (شأن) عربي یە •
وەکە پەری یایـــە • جزیری
دبێژی :ـ
(پەریشانم پەری شا ن!)
پەریشانا پێشی نەخوەش وبێ
پەرگالە • لێ پەری‌شانا داوی
وەک‌پەریا • دکۆکا خوە دە
پەریشانم ئەي پەری‌شـأن ! ـ
ئەی یارا وەک پەرییا !
ع ـ (الضعیف) المتحیر •

(پەرلەمان)
بەرلەمانە ـ جڤاتا ڤەبژارتي یە
ئەوروپي یە • بکوردی ئـەم
دکارن سێژن :ـ (جڤینگە) •
ع ـ (المجلس النیابي) •

(پەرتاندن)
وەکە پڕلاندنە • پەرتــاند ـ ژهەڤ پەرچەکر • شەوتاندنا زێدەیە ـ کەلاندنا زێدەیە •مە گۆشتێ خوە کەلاند هەتا کۆ پەرتي ـ ژهەڤ کەت • دناڤ آگردە پەرتي ـ شەوتي هەتـا کۆ ژهەڤ کەت •
ع ـ (الهلاك) •

(پەرخاندن)
ئەڤ پەتیخ پەرخي یە ـ ژچا خا خوە دەربـاس بویــــە ـ بهریـــــە ـ نما تێ خوارن ـ ژهــەڤ کــــەتي یە • کالێ پەرخي ـ ژهەڤ کەتێ بنـاڤ سـالادە چویە •

(پەری‌خان)
ناڤێ ژنایە ـ پەري‌خان آغاتیـا ایلا رەما کریە • ناڤــدارە • پەری ـ جن • خان ـ مەزن ـ سەرەك ـ پادشـاه ـ میرە • پەري‌خان ـ خانێ یا خانـــا پەري‌یا ـ مەزن و پادشـــاهـا پەری‌یا •
ع ـ (ملكة الجان) •

(پەڤ‌چون)
شەرە ـ چونەهەڤە • دبێژن:ـ بارام وفەرهاد پەڤ‌چـــون ـ چونە ـ هەڤ ـ شەر کرن •
ع ـ (التقاتل والتعارك) •

(پەلیکان)
ناڤێ قەلەمەکي یە •
ع ـ (اسم نوع من الاقلام)

(پەلشاندن)
فەلشاندنە • ژهەڤ خـستنە • ژهەڤ جرانـــدنە ـ دیوار پەلشي ـ ژهەڤ کەت • مـن دیوار پەلشاند ـ من دیـــوار ژهەڤ خست (الهدم) •

(پەلخاندن)
پەرچقاندنە • دبێژن :ـ ئەزێ ســــەرێ دژمن بپەلخێنم ـ بپــەرچقێنم ـ پەرچــەپەرچــە بکم ـ هورهور بکم •
ع ـ (التحطیم) •

(پەهین)
یا پەهین • لێدانـا بپێیــە • دبێژن :ـ من پەهینـــەك ل دەرزکا پشتا بارام خست یانی

من ب پێ‌خوە ـ بلنگێ خوە
ل پشتا بارام خست .
ع ـ (النرفەزة) .

(پەیمان)
بەخت وباوەری یە ـ گرێبەند
وبەخت‌نامەیە .
ع ـ (المواثیق والاحلاف) .

(پە ـ ه)

(پەناه)
وا دیارە کۆ پشتە ـ فارسی‌یە
کورمانج دبێژن: ـ پشت وپەناه
ع ـ (المسند) .

(پەهلەو)
پەهلەوی کوردێ کەڤنارەنە
ژ پەهلەوان هاتیە ـ پالەو ـ
پالۆ پای‌تەختا دەرەبەگی یا
دوملی ـ زازا یە . ژ لەورا
پر درستە کۆ زاز ـ دومل ـ
دومبل پەهلەوی بن . زمانێ
وا ژی کوردیا کەڤنارە یە .
نێزیکی زمانێ هەورەمانی یە .
ع ـ (اصل الشعب الکردی)

(پەرتەو)
پەرتاڤە ـ رۆناکە ـ روناهی
یە . پەرتەوپاشا هەکاری باپیرێ
دەنگبێژ و شاعر وهۆزانێ
کورد عبدالرحیم‌رحمی پەرتە وە
کۆ بەری چەند سالا ل‌شارێ
آستان‌بولێ کۆچا خوە بار کر
وپشتا خوە دا مە . دیوانەکە
وی بکورمانجی هەیە ل
آستان بۆلێ هاتیە چاپ کرن .
ع ـ (الضیاء) .

(پەی)
پشتە . بارام ل پەی فەرهادە
ـ ل پشت وی یە . ئەز ل
پەی مرۆڤێ نەزان ناچم ـ ل
پاش مرۆڤێ نەزان ناچم .
ل‌پەی مە وەرە ـ ل‌پاش مە
وەرە . ع ـ (الخلف) .

(پ ـ ت)

(پت)
شیرین وخوەشک ونازدار
وزارۆک . مێر تەنێ کاری
ژ مەڤلا خوە رە ـ ژ پیرەکا
خوە رە بێژی: ـ پتێ . لێ
نابی کۆ ژ یەکە دی رە ولۆ
بێژی . ژبەرکۆ پتێ شونا

(عزيزتي) دزمانێ عربي ده دگري • يا (صـــغيرتي) • ئه‌گه‌ر مرۆڤه‌ك ژ ژنه‌كه دی ره ولۆ بێژی وێ بغه‌يدی • ع ـ (عزيزتي ـ صغيرتي) •

(پتپت)
قه‌لـه‌و ـ پــــه‌يف وگۆتنێ زێده‌نه • دبێژن :ـ چــــه پتپتا ته‌يه ؟ ياني چه گۆتنێ بێ داخوازن ؟
ع ـ (التمتمـــة) •

(پت)
ده‌قه • نقطه يه •

(پست)
وه‌كه (پشت) ژ بۆ به‌ردانـا بسيكێ يه • گۆتــه‌كه ده‌نگي يه • ع ـ (كلمة صوتية) •

(پست)
ده‌نگێ بدزی يـــــه • كورت وپسته • دبێژن :ـ چه كورت وپستا وه‌يه ؟ ياني چه گۆتنێ بدزي نه هون دكن ؟

(پست پست)
وه‌كه پست تێ گۆتن • چــه پست پستا وه‌يه ؟ ياني چــه په‌يڤێ بدزی‌نه ؟
ع ـ (الهمس) •

(پست)
ده‌نگێ گوله يــه • دبێژن :ـ گوله گۆ پست ـ پزت دبــه‌ر گوهێ مه ره چو •
ع ـ (صوت الرصاص) •

(پرت)
ده‌نگێ فراندنا ته‌يرايه‌ـ چوك وچقيكا يه • دبێژن :ـ چوك گۆ پرت وفريــا •
ع ـ (كلمة صوتية) •

(پرت)
قه‌له‌و • ده‌نگێ كۆ ژ داويــا مرۆڤ ـ جاندار ده‌ردكه‌ڤي • گۆپرت وبه‌ردا •

(پشت)
پاشه • ل پشت بارامـــه ـ ل پاش بارمه • (پشـــت) ئـه‌و تشتێ كۆ مرۆڤ ل پشتا خــوه دگـــه‌رێني ـ گرێـــدي •
(پشت) ره‌خێ پاشي ژ هه‌ر

تشتي • پشتا بارام تێشي • ل پشتا چیێ بارام هاتکوشـــتن بارام ل پشت دیۆیرە •
ع ـ (الظهر) •

(پشت)
دەنگي یە ـ بەردانا پســـیکێ یە • پشتپشت •
ع ـ (کلمة صوتیة) •

(پفت)
ژ (پفێ) هاتیـە • دبێژن :ـ بارام گۆ پفت وآگر ڤەمراند • گۆتنەکە دەنگیيە •
ع ـ (اطفأ السراج بفمه) •

(پڤت)
وەکە (پرت) گۆتنەکە دەنگي یـــە • ژ داویـــا جانـــدار دەردکـەڤي •
ع ـ (کلمة صـــوتیـة) •

(پلێت)
کاغزەکە نڤیساندیيە • دچونا سینەما دە ددن مرۆڤ دا کـۆ جهێ خوە ناس بکي رەڤـــە ما کورسي تێ دەیە •
ع ـ (معروف) •

(پ ـ س)

(پس)
وەکە پســــتە ـ بەردانـــا پسیکێیە • پسپس ••• یاني هرەهەرە ـ ولۆ مەکە •

(پس)
پشتە • پسمام ـ کورمام ـ ئێ کۆ ژ پشتا مامێ مرۆڤە • چاوا کۆ (دۆتمام) کەچ مامە •
ع ـ (العمومة) والقرابة من جانب العم •

(پرس)
گۆتنە ـ (پرس) پرســیاری یە • ژبارام بپرسە • ل چـە دپرسي ـ پرسا چەدکي ؟
ع ـ (السؤال) •

(پریس)
یان (پریسك) پیژێ آگرن کۆ دپژڤن • (پریســـــك) بچوکێ پریســـە •
ع ـ (الشرارة) •

(پرەنس)
ئەوروپي یە • تۆرنە • کوری

مرۆڤێ مەزنە •
ع ـ (أولاد الملوك والامراء)

(پ - چ)

(پچ)
بداخوازا (پچوک) هاتیە •
پچک نان بدە من ـ هنک نان
بدە من • (پچێ) ناڤێ
ژنەکە کوردە • بچوکێ یە •
ع ـ (الصغیر) أو القطعة
الصغیرة •

(پرچ)
قژە ـ پورە • موێ کۆ ل
لاشێ جاندار شین دبن ـ
دەردکەڤن ع ـ (اللبادة) •

(پرچ)
قەلەو • دەرکەتن وآڤێتنە •
نگێ من کەتە ناڤ حەریێ
گۆ پرچ • برینێ گۆ پرچ
وڤەبو • پزکا م کۆ پرچ
وتەقیا •

(پچپچ)
ترش بونا زێدەیە • رموشێ
دبێژی :ـ هەڤیرێ م پچپچ
یە • یانی گلک ترش بویە •
نەپخیە • بلند بویە •
ع ـ (نفخ الحموضة) •

(پلچ)
وەکە (پرچ) دەنگي یە •
داخواز یەکە• تەقاندنا پزکي-
چراڤێ ـ برینێ یە •

(پ - ح)

(پح)
غەید ودلنەخوەش یا بێ
دەنگە • دبێژن :ـ بارام
غەیدیە پحپح ژێ تێ •
ع ـ (الغضب) •

(پخ)
(پخپخ) دەنگێ دخەو دەیە •
بارام کەتیە خەوێ پخپخا وی
یە • (صوت النائم ـ الشخیر)

(پ - د)

(پرد)
بسۆراني (پرە) •
ع ـ (الجسر) •

(پند)
کونە• تلیا من ل پندا وی ـ ل

کونا وی • (تلي‌پنــدک) ـ
ئیزه‌که زاروّکا یه • چـــاف
گرتیکا یه• چاڤێ یه‌کی دگرن
وتلیا خوه دپندا وی هلددن •
ودبێژن :ـ تلي‌پنـــــدک
بکوّراي دەستێ خــوه تاڤێژي
وان ودخوازي یــه‌کی بگری
وتێخي شونا خوه •
ع ـ (الدبر) •

(پز)
بلنده • بارام خــوه پزدکي ـ
خوه بلند دکي • تێ‌ده پایــه
هه‌یه • خوه پزدکي ـ خــوه
کبار دکي • پچــــوکێ وێ
(پزکه) ژ کوینرێ پچـوک
تره • دبێژن :ـ پزک دلاشێ
مه ده هاتنــــه •
ع ـ (القرحة) •

(پرد)
ده‌نگێ ریتنێ یه • بارام گــوّ
پرر وبخوه‌ده ري• ده‌نگي‌یه
پرین ژێـده‌رێ وێ یـــه •
(پررک) پچوکێ وێ یه •
(پررک) گه‌مـــارا بن آف

ودمس وتشتێ روّن دکه‌ڤی •
پاشێ بویه ناڤێ (به‌لاێ) ئه‌ز
که‌تم پررکا وه ـ که‌تم بـــه‌لا
وه •

(پشته‌مێر)
پاش‌مێره • ئه‌و مێرێ کــــوّ
پشتا مروّڤ دکری •
ع ـ (المســــند) •

(پرد)
زوّره ـ گه‌له‌که • ده‌ما ئــه‌م
بسه‌رێ چیا که‌تن ئه‌م پــرر
بون ـ زوّربون ـ که‌لـــه‌ک
بون • ع ـ (الكثرة) •

(پر)
پرده • ع ـ (الجسر) •

(پ ـ ش)

(پش)
آردێ گه‌له‌ک هوره • آردێ
پاش آشه •
ع ـ (الطحين الرقيق) •

(پش‌پش)
داگرتنا بێ‌ده‌وساندنه •
سێنی‌یه‌ک آرد پش‌پشـــاند و
دا من ـ نه‌ده وساند • هێدی

بسەرهەڤدە • بەردا ونەدەوساند •

(پژ)
وەكە (پرر) دەنگێ ریتن ـ ریختنە •

(پش)
وەكە پشتە • ژ بۆ بەردانا پسیكێ یە • پشت ـ پش • یانی ولۆ مەكە • یا هەرە یا دوري هەرە •••

(پ ـ ف)

(پف)
بایێ دەڤە • پفكە ایگر • پفكە چرایێ ـ پفكە گرارێ •
ع ـ (الاطفاء بالفم) •

(پڤ)
دەنگێ ترێ یە ـ دەنگێ مێشي‌یە • دەنگێ گولە یە •
ع ـ (صوت الذباب) •

(پشكۆڤ)
گولێ نەپشكڤی ـ یا نو پشكڤی‌نە •
ع ـ (اكمام) •

(پرق)
دەنگێ كەنە • بارام گۆ پرق و كەنیا • بو پرقپرقا كەنێ وی • ع ـ (القهقهة) •

(پك)
دلیزا (كابا) دە • پك ئەوە كۆ كاب ل سەر زك بكەڤي • (•••)

(پرك)
ئەو گەمارا بن دمسێ ـ بن آڤا ترى پشتی كەلاندني دكەڤي نافێ وێ (بركە) •
ع ـ (ما يتبقى في الكوب من الوسخ) •

(پشك)
بەشە ـ پارە ـ پایە • پشكا من باشە • پشكا تە نەباشە •
ع ـ (الحصة) •

(پژك)
ڤژك ـ فرك • ناڤچونە • گایێ مە پژكێ تاڤێژی ـ فرزكێ داڤێژی ـ فركێ تاڤێژی • ناڤا وی دچي •
ع ـ (الاسهال) •

(پلنگ)
بەربەرێ شێره •
ع ـ (الفهد) •

(پسیك)
پشیك ـ كتك • پسیكا مـن
خوەشكه • پشۆپشۆ !
ع ـ (القطة ـ الهرة) •

(پشكۆك)
ل دارا دكەڤن • زارۆك پێ
دلیزن • پچوك و گلۆڤەرن •
وهـارەنگه قوڤچـه نه •
پشكوكێ خوه ڤەكه ـ قومچێ
خوه ڤەكه •
ع ـ (الزراری) •

(پ ـ ل)

(پل)
ل پەي (شـل) تێ گۆتن •
دبێژن :ـ (شل‌وپل) ـ باران
شـــل‌وپله • وەكـــه : ـ
(هورومور)ـ (تروڤر •••
ع ـ (تأكید لما قبله) •

(پشكول)
پشكولێ غزالا ، پشـــكولێ
بزنا ••• ژ ئێ كـەرا رە تێ
گۆتن :ـ (سـەركول) ئـەو
ریخـا كۆ ژ وان گلۆڤـــەر
دەردكەڤي •
ع ـ (البعرور) •

(پشكۆل)
گولكا كومێ سۆره •

(پشتكول)
ئێ كۆ پشتا وی كوله• نكاری
خوه بدی بن بارا • ئێ كـو
نـاخـــوازی خـوه بدی
بەركارەكي • من دخوەسـت
زۆرۆ بـمـــەرە بێ لێ گلك
پشتكولي‌یا دكي ـ خوه نادی
بەر هاتنێ‌ـ ناخوازی بـمـەرە
بێ • ع ـ (التهرب) •

(پیال)
پیانـه • (پەیـــال) ژی تێ
گۆتن • ع ـ (القدح) •

(پ ـ م)

(پسمام)
كورمامه ـ آموزایه • ژبـۆ
مێراتێ گـــۆتن • دوتمام ـ
آمۆزایه • ژبۆ ژنا تێ گۆتن•
هەتا هەزار باڤي كۆ هـــەڤ

ناس بكن پســـمام ودوتمامن • گلك جارا ژ مرۆڤێ بێ گانــه ره ژي دبێژن :ـ پســـمام • مرۆڤه‌ك هاتیه گوند بارام ژێ دپرسي :ـ ئه‌رێ ! پســـمام تو ژ كوفه تێ ؟ •••

ع ـ (ابناء العمومة) •

(پ ـ ن)

(پن)

له‌مه • پنێ شه‌به‌شا ـ لـــه‌مێ شه‌به‌شـــا یه • بـــه‌ر في پني خوه‌ش بكه ـ به‌ر في لـــه‌مي خوه‌ش بكه •

ع ـ (حشائش البطيخ ومـــا شاكله) •

(پتن)

ناڤێ گۆنده‌كي یه • ل زێرێ (قامشلۆ) دكه‌ڤي •

ع ـ (قرية) •

(پتون)

ناڤێ ژنه‌كه ئێزیدی یـــــه • ل(قامشلۆ) ناڤداره • دكیماسیا خوه‌ده ده‌نگ دایه •

ع ـ (اسم أمرأة) •

(پزان)

مال كارا بزنێ یه ـ مال زارۆكا جاندارا كۆ دزێ • هێ ڤــێ بزنێ پزانا خوه ناڤێتیه •

ع ـ (رحم الامهات) •

(پرسكرن)

زێده‌رێ تێ‌پـــه‌ره • (پرس) زێده‌رێ تێ‌نه‌په‌ره • :ـ پرسا دلێ من ناكي هـي دل گـــاورێ ! وه‌ي مـــال خراب ! •••

ع ـ (السؤال) •

(پركرن)

زێده‌كرنه • زۆركردنـــه • بسۆراني ـ داگرتنه • ڤــێ پیانێ پر بكه ـ داگره ـ تـژه بكه •

ع ـ (الزيادة او الازدياد)•

(پشافتن)

حه‌لاندنه • هه‌ڤیرترشێ خـوه دناڤ ده ب (پشێڤه) هوربكه‌ـ ب (حه‌لێنه) •

ع ـ (الزوبان) •

(پشكافتن)
فەكرنا تشتەكي دروتي يــە • دۆشەكا خوە بپشكڤێ تــە • فەكە ـ تاپێ وێ فەكە •
ع ـ (الفتق) •

(پشكفتن)
ڤەبونا گول وپەل وكوليلكـــا يە • گول پشكڤين بەل بون ـ ڤەبون • دار پشڤكين ـ بـەل بون ـ ڤـەبون • :ـ پشكفتي صيفەت غونچــــە ژ چـــارا (ئەرەشي) • •• شعرا مەلايێ جزيری يە •
ع ـ (التفتق) •

(پژاندن)
كەلاندنە • گۆشتێ مە نەپژيا يە ـ نەكەليايە • بەرە قەنــج بپژی ـ بەرە باش بـكەلي • بارام هێ نەپژيا يە ـ هـــێ نەگهايە ـ هێ دسەرپێهاتيـێ دنياتێ دە نەهاتيە پژاندن •
ع ـ (الهريسة) •

(پژلاندن)
پەرچەكرنە• م گولاك بەردا كەفر زهەف پژلاند •پەرچـە پرچە كر • زهەف بەلاكر •
ع ـ (الانفجار) (أو التفجير)

(پژقاندن)
چەنگ كرنا آڤي يــە • بارام آڤ پژقاندە سەر چاڤێ فەرهاد چەنگ كرە سەر چاڤێ وی •
ع ـ (كب الماء) •

(پرتكاندن)
روتكرنا تەير وميريشكا يــە مريشكا خوە پرتكاند ـ پرتكێ وێ ژێ كرن •تەير پرتكاند• پرتـكێ وی ژێ كـــرن ـ روتكر •
ع ـ (قص الرياش) •

(پشتشكاندن)
ئەوە كــۆ پشـــتا يەكـــي بشكێني • لێ دەما مرۆڤەكـي باش ژ مالەكێ ـ ژاێلە كـــێ تێ كوشن مێركوژ دبێژی من پشتا فلان كەس شكاند • ياني من ئەو بێ پشت مێر هشت • هەروەكۆ پشتا وی بشكێ •
ع ـ (كسر الظهر) •

(پرقين)
انفجار من الضحك •

(پرۆپۆغان) الدعاية •

(پشتۆ)
شەش‌آگره ـ دومانچەیه •
ع ـ (المسدس) •

(پ ـ ي)

(پتي)
ناڤێ مرۆڤەكي • ژبچوك
هاتيه • ع ـ (اسم رجل) •

(پرتي)
ژ پەرتال هاتيه :ـ بێ پرتي و
پەرتالن د شعرەكه مـن ده
هاتيه :ـ (دين دان بپرني)
دشعرەكه سەيدايێ لجـي ده
هاتيه • ئەرێ رەوشێ ! هونێ
هـەرن بازێر چـه بكرن ؟
دبەرسڤا وى ده رەوشـێ
دبێژی :ـ ئەمێ ژخوەره هـن
پرتي بكرن •
ع ـ (البضائع) •

(پزی)
مالدۆخينه • جهێ دۆخينێ
يه • پـزىيا شالێ گەرناس
چۆخێ سۆره • قماشێ زەره
پزی يا شـەروالێ شـێركۆ
قماشێ سۆره •

(پلدی)
ناڤەكي بێ داخوازه • ژهـن
مرۆڤێ پيسك ره تێ گۆتن •
رەشكێ شەڤێـيه • زارۆك
چەرمێ پەز لخوه دكـن
وزەنگل وخشخشكا بخوەڤه
دكن وهەڤالێ خوه دترسێنن •
ژڤي مرۆڤي ره دبێـژن :ـ
(پلدی) •
ع ـ (الشبح المتنكر) •

(پ ـ ئۆ)

(پخكۆ)
گەرناسێ سەرپێهاتي يەكـه
قەشمەرىيه • گۆچەر چيرۆكا
پخـكۆ و پيرێ) دبێژن :ـ •

(پدۆ)
گۆشتێ بەر درانا يه • گلك
دبێژن :ـ (پدو) پدوێ درانێ
بارام تێشن ـ گۆشتێ درانـێ
وي تێشن •

ع ـ (اللحم المحيط بالاسنان)• او (اللثغر) •

(پۆ ـ آ)

(پۆلا)

پولاد فولازه • مالا (جان پۆلاد) ـ جان بلاط مالباتەکە نافداره • چەند سەداکي لکوردستانا رازرێ (حلب) فەرمانداری کرنه •سەرپێهاتي وداباشا وان دتاریخا شەرەفخان دە دور ودرێژ هاتیه نفیسین • ایرۆ ئەڤ مالبات درزینە لچیایێ (لبنان) رونشتینه •
ع ـ (الفولاذ) •

(پۆسته)

بەریدە • برید کوردییه لێ پوستە ئەوروپییە • (بەرید) ژ بردن ـ برن هاتیه یان (برێدە) هاتیه • یا ژ (بەریدەن) بردن هاتیه • چە کوردی وچە فارسي هەرنە عربییه •
ع ـ (البريد) •

(پۆستەخانه)

خانییێ پوستەیە • خانا پوستەیە • آڤانییا پۆستەیە •
ع ـ (مركز البريد) •

(پۆلیسخانه)

خانییێ پۆلیسە • جهێ پۆلیسە •
ع ـ (مركز البۆليس) •

(پۆدەره)

ئەوروپییە • تۆزەکە سپییە ژن بزارۆکێ خوە دادکن • چاوا کۆ ل پاش کورکرنێ بەربەر دروێ مرۆڤ ددن•بێن خوەش وبرینا زوا دکي •
ع ـ (البودەره) •

(پۆ ـ ئێ)

(پۆلێ)

نافێ مرۆڤەکییە • ژ(پۆل) هاتیه یا ژپۆلا هاتیه • محمدێ پۆلێ کورێ وی بو هات کوشتن •
ع ـ (اسم رجل) •

(پۆ ـ ت)

(پۆت)
کنجکێ کەڤن وپینە وپەرچەنە بچوکێ وی پۆتکە •
ع ـ (الخرق البالية) •

(پۆست)
چەرمە • بکـەمارێ هشک دکن ودبن خوەدە رادخن • (پۆست نشین) ئەو تۆبەدارێ کۆ رۆژوشەڤ سەرێ‌خوە ژ پۆست راناکي • هەر نمێـــژ دکي ونافێ خوەدێ دبیرا خوە تینی •
ع ـ (العابد الناسك) •

(پۆرت)
پەسنێ بدەرەوە •زۆرۆ گلک پورتێ خوەددي ـ زرتێ خوە دکي ـ پەسنێ خـــوە ددي • زێدە بدەرەوە پەسنێ خـــوە ددی •
ع ـ (المبالغة في المدح) •

(پۆتپۆت)
پتپتە • گۆتنێ زێدە کـــۆ نایینە ناسکرن نایینە زانین ـ بێ داخوازن •
ع ـ (الكلام الفارغ) •

(پۆلپەرست)
ستوخوارێ پۆلە ـ ئەڤنیدارێ پۆلە • دلبژۆکێ پۆلە •
ع ـ (عابد الدرهم) •

(پۆ ـ ر)

(پۆر)
قژە ـ گژکە • بارام پـۆرێ وي سپي بویە • پۆرێ سەرێ تە کوربي • لم پۆر کورێ ! (پۆر) ژ(پرچ) درێژترە •
ع ـ (الشعر) •

(پۆر)
نافێ چڤیکە کێ یە • ژبەرکۆ دسەرێ وێ‌دە مو ـ پۆر هەیە ژلەورا ژێرە دبێـــژن :ـ (پۆر) •
ع ـ (اسم طير) •

(پۆر)
بداخوازا بۆرە • (پورسعید) بۆرسـعیدە • بۆر وپۆر جهێ کۆ دآڤێ رە دەرباس دبن • چا وا کۆ (بور) بداخــــوازا

(بەیار) ژی هاتیە •
ع ـ (المعبر) •

پۆکەر)
نافێ لیزەکــە کاغزایــە •
ئەوروپێ یــە • بقمار دلیزن
ێ نزانم چاوایە •
ع ـ (لعبة ورقية) •

(پۆ ـ ز)

پۆز)
بێقل ـ کــەپو ـ لوتــە :ـ
پۆزبەرانۆ ! دەلــێدە •••
ئەزێ پۆزێ دژمن بپەلخێنم
لوتێ دژمن •
ع ـ (الانف) •

(پۆ ـ ش)

پۆش)
بەرانێ پوشەک ـ ئێ کــۆ
پوشا ل خەلکێ دخي گایــێ
پوشەک وەکــە بەرانــێ
پوشەکە • پوش لێخستنــا
بسەری‌یە •
ع ـ (النطح) •

(پۆش)
سەرپۆش ـ داپۆش • پۆشین
نخــوماندنا ســەري‌یە •
سەرپۆش بخوە داکري‌یە ـ
خوە نخوماندیە • روێ خــوە
ڤەشاردي‌یە • (پۆشي) یــا
بۆشي • نافــێ دەسمالەکی ـ
ئەپری‌یەکي یە • بســەر
سەرێ خوە دادکن • یــا
لسەرێ خوە گرێددن •
ع ـ (الغطاء) •

(پۆ ـ ڤ)

(پۆڤ)
پورە ـ قژە • آشیتا ولــۆ
دبێژن • پۆڤێ رەوشێ وەکــە
پۆڤێ دینا یە •
ع ـ (الشعر في لهجة) •

(پو ـ ل)

(پۆل)
کێمێ پەرایە • (پۆلپەرست)
مرۆڤێ کۆ گەلەک ژپۆل رە
ستوخواری‌یی دکی دلبژۆکێ
پۆلە ـ عابد الدراهم •
ع ـ (الفلوس) •

(پۆل)
داويا ملە • دسەوالادە داويا نگێ پێشيیە ئەو هەستيیێ پانە كۆ دژۆرێ لنگێ سەوالا ئێ پێشي دەیە • لێ دمرۆڤا دە دژۆرێ (مل) دەیە • :ـ هن دبێژن :ـ (پيل) •
ع ـ (لوح الكتف) •

(پۆل)
كاغزكێ بچوكە درەنگێ پەرادە یە • لسەر ناما دخن وبپوستە دنێرن • لعرضیحالا دخن • دبي ژپۆلێ كەڤارە كۆ بداخوازا پەرەیە هاتبي • ژبەركۆ پولێ بداخوازا پەرە كێمێ پەرایە • بچوكێ (پۆل) پۆلكە •
ع ـ (الطابع) •

(پۆلپۆل)
پەیڤا زێدە وبگلي وگازنە • رەوشێ حەتا ئێڤارێ بسرمە دە دكي پۆلپۆل • چە پۆلپۆلا تەیە بسەر مە دە ؟
ع ـ (التشكی مع الحزن) •

(پۆ ـ ن)

(پۆتین)
قەرە گزمە ـ جەزمە • ئێ دبي (پۆتین) ژ جەزمێ كنتربي • زبەركۆ دو نقش پۆتین هەنە :ـ نقشەك دەڤێ وێ ـ ساقا وێ كنە • ونقشەك ساقا وێ درێژە دگهێ بەر چوكێ • ژ آ پاشي رە دبێژن :ـ قەرە گزمە ـ جەزمە • لێ ژ آ پێشێ رە تێ گۆتن :ـ پۆتین • لێ بتەڤايي ژ هەموارە (پۆتین) تێ گۆتن•
ع ـ (الجزمة) •

(پۆخین)
گرارا جهینيیە • جەهـ دبرێژن و دهێرن و دكەلینن دبي (پۆخین) • لێ ژێدەرێ ڤێ گۆتنێ دكوردي دە خویا ناكي • نزانم ژ كو هاتیە •
ع ـ (مطبوخ من الشعیر) •

(پۆشان)
داپۆشان نخوماندنە • سۆرانيیە • ژ فارسي هاتیە•

ع ـ (الغطاء) •

پۆشمان)
دژمن کۆرپۆشمان ڤەگەریا •
دخوەست کۆ ئەڤ نەکرا •
پۆشمان بویە • دبێـــزی :ـ
خوەزی من ولۆ نەکرا !
ع ـ (ندمان) •

پۆژن)
یا(پوژن) • ئەوە کۆ مرۆڤەک
بـسەر خوەدە دپۆژنـــــی ـ
غەمگیر دبي دکـــــەڤی ناڤ
ساویر وگـــۆمانا ـ بـــێماد
ودلنەخوەشە • :ـ مادێ بارام
نەخوەشە ، بـسەر خـــوە دە
دپوژني نزانم چە پێ هاتیـــە؟
ع ـ (الحزن والاسی) •

پۆشکین)
یا (پوشکین) ناڤێ شـاعرەکي نا
ڤدارە روسي‌یە • هۆزانەکـــي
مەزنە •
ع ـ (شاعر روسی) •

پۆغان)
کوچ وکۆلان • دبي ژترکي
هاتبي • برۆپۆغان ـ دعایتە •

ع ـ (الازقة) •

(پو ـ ئۆ)

(پوشۆ)
ناڤێ مرۆڤەکي‌یە • کـــورێ
سید طاها ناڤێ وی پۆشۆ بو •
ع ـ (اسم رجل) •

(پو ـ ئێ)

(پونێ)
چیرۆکـــا (مالاپونـــێ) دناڤ
کورمانجـــــا دە ناڤدارە •
دبێژن : (٧) حەفـــت کورێ
پونێ هـــەبون باشـــێ وا
قوندەبو •
ع ـ (اسم عائلة) •

(پو ـ ئي)

(پورتي)
ناڤێ مالباتەکێ‌یە •
ع ـ (اسم عائلة) •

(پوشي)
ژپاچک ودارا ـ گەیا چـــێ
دکرن • پێ آگرێ خـــوە
بکەڤر و هەستا ڤێدخستن •
داتانین سەر بەستەم وهەستە
ل بەستەم دخستن آگــــــر

ژكەفرێ بەستەم دگها پوشـي وڤێدكەت •

ع ـ (خرقة بالية تستعمـل لاشتعال النار بالزند) •

(پو ـ ت)

(پـوت)

(پوتولات) ناڤێ دو سنەمـا يە • پوت پەرەس ئێ كـۆ ژپوتا رە ستوخوارى دكـر • هن دبێژن :ـ (پەت) يـان (پت) آ پاشي بداخوازا شێرين وجوان ودەلاله • مێر ژ ژنـا خوەرە دبێژى :ـ (پتێ) يانـى شێرينێ ـ عزيزێ ـ معبودێ ـ بچوكێ •••

ع (اللات والعزا) معبود قديم•

(پوخت)

ژپاتن ـ پەحتن • هاتي يـە • ياهەردو ژ(پوختن) هاتنە •

ع ـ (الطبخ الجيد) •

(پورت)

ژ(پرچێ) هورترە • كورمانج دبێژن :ـ (نـەمێرى) روت ونەژنا بپورت • ئەزێ بكـم پورتا سەرێ تە بوەشـي • ئەڤ چەرمێ تە پورت پێ ڤـە نەمايە •

ع ـ (الشعر الخفيف) •

(پوشت)

قەحبە • لێ دبي ژ تركـي هاتبي ناڤ زمانێ كوردى •

ع ـ (الفاجرة) •

(پو ـ س)

(پوليس)

ژاندرمە نە • ئەورووپي يـە • لێ هاتيە رۆژهلات • كـورد وعرب وترك و فارس هەمو دبێژن :ـ (پوليس) •

ع ـ (البوليس) •

(پو ـ چ)

(پوچ)

بێ ناڤكە • ئەڤ گەنم پوچە ـ بێ نشايە ئەڤ گويز پوچـە • بێ ناڤكە • دلاش دە دەستێ بارام پوچە ـ بێ نەڤگـەر وهێزە •

ع ـ (الشلل) •

(پو ـ ز)

(پـوز)
دەنگەكی بچوك وزراڤـــه ژداویا مرۆڤا دەر دكەڤي •
ع ـ (كلمة صوتية) •

(پو ـ ش)

(پوش)
ئەو گەیایێ هشك وزوایه • پوش پەلاخ • پوشێ پەلخـي یە ـ پوشێ شكەســـتي یە • دبێژن :ــ بارام پالێ پوشه • یانی خـــەباتا وی بێكاره ـ بێفێدەیە • تشتەك بدەستێ وی ناكەڤي •
ع ـ (الهشيم) •

(پو ـ ك)

(پوك)
سەرما زێدەیە • تو دبێ ڤەی پۆك لێ دباري • ایرۆ پوك دباري • بەرفەكە بێآڤـــــه گلك سار وسەرما تــــێ دە هەیە • رۆژا كۆ بەرفا پوك دباري گلك سار وسەرمایە •
(نوع من السلج) •

(پوچك)
بچوكـــێ پوچـــه • دەرباس بویە •

(پوشك)
بچوكێ پوشـــــه • دەرباس بویە •

(پولك)
بچوكـــێ پولـــه • دەرباس بویە •

(پو ـ ل)

(پـول)
پۆلـــه • دەرباس بویـــە • هنددبێژن :ــ پۆل • وهـــــن دبێژن :ــ (پول) • وهـــــن دبێژن :ــ (پیل) •

(پونك)
گەیاكي بێنخوەش وبتامـــە دخن ناڤ خوارنـــێ • (مار) گلك ژ پونگـــــێ درەڤي • دبێژن :ــ مار ژ پونگێ درەڤي پونگ دبەر قولا وی دە شین تێ •
ع ـ (النعنع) •

(پێ ـ آ)

(پێشيوا)
ائزيدى دبێژن :ـ پێشيمام •
ئێ كۆ ددى پێشيا مللەتەكي•
ع ـ (زعيم) •

(پێشيا)
ئەوێ كۆ بەرى مە هاتــــە
جهان ورابۆرنيــە ـ دەرباس
بونە • دبێژن :ـ پێشيا ولـۆ
گۆتيە • پێشيا گۆتيە :ـ رى
دبێ بۆســـت • دژمن نابي
دۆست • پێشيا گۆتيە :ـ كـۆ
دۆ دەستێ خوە بدن هــەڤ
ئێ ســيا خوەدێيە • پێشـــيا
گۆتيە :ـ كەس بخوەزيـــا
ناگرى باقێ كەزيا • پێشـــيا
گۆتيە :ـ دەستێ ترسونەكـــا
سينگا سبي نابێني •
ع ـ (القدماء) •

(پێ ـ ئي)

(پێتي)
ژ(پێت) هاتيە • آلاڤ وپێت •
رەمي ورۆڤيا أێگرن •
:ـ پێتي‌يێ آرێ نەڤينا تە يــە
ئەز كرمە پەرەنگ •
ع ـ (اللظى) •

(پێشي)
كەلمێشن • پێشيا ئەم خوارن
هن دبێژن :ـ (پێشو) هـــن
مێشێ هور وژەهــــرى‌نە •
نەخوەشي‌يا (تا) بپێشي‌يا تـێ
گوهەزتن هەر چقا شەرێ وا
دكن لێ نكارن داويا وا بێنن•
(دى‌دى‌ـ‌تێ) دەرمانێ وا يە •

(پێ ـ ت)

(پێت)
آلاڤ ورەميا آگرە • دەرباس
بويە • (پێتي) ژپێت هاتيە •
مە ددل پێت وبروسكن •
ع ـ (قد مر) •

(پێروت)
مرۆڤێ بێدەرپـــێ يـــە •
وهارەنـــگە ژمرۆڤێ بێمـال
رەتێ گۆتن :ـ ئەزقربـانۆ !
پێي روتۆ ! زڤستانى زەلوتـۆ
دهاڤينێ بێقوتۆ •
ع ـ (الصعلوك) •

(پێـچ)
بچوکێ وی پێچەکە • ئـەو
تشتێ کۆ لسەرێ خـــوە
دپێچن • یا لزاروکا دپێچـن
پێچەکا شێرین فەبویە • پێچا
خوە گرێدە • شاشا خـــوە
گرێدە - چارا خوە گرێدە •
پەردا خوە گرێدە • ژن جارنا
بەرددن سەر چافێ خـــوە -
سەر رودێمێ خوە •
ع - (المیزر) •

(پێز)
سەر زێرێ (پەزە) • ئەزچومە
ناف پەز - چومە ناف (پێـز
(هەفیرکا) ولۆ دبێژن •
ع - (محرف من (پەز) بمعنی
الاغنام) •

(پێـر)
رۆژا بەری دۆهـــە :- ایرۆ
- دۆهـ - پێـــر پترپێـر •
پار - پێرار - پتر پێرار •
ع - (قبل الامس) •

(پێسیر)
سینگە • یا فەکـــرنا کراس
وقطکە وایلەکە • یـا ئـــەو
کنجێ کۆ لســەر سینگا وی
نە • پیسیرا کراس فەکرنـــا
سەر سینگێ کۆ پشکۆژا لـێ
دخن • پێسیرا کراسێ رەوشێ
گلک فرەیە • بارام دروژێ
پێسیرتەنگی‌دە بکێر تێ •
ع - (الفتحة في الثوب مـن
جهة الصدر) •

(پێسور)
زەنجیری چیانـــە • دبي ژ
(پەسار) هاتبي •
ع - (سلسلة من الجبال) •

(پێخیر)
وەکە پیسێرە • لـــێ (پێخیر)
نیشانا نەتەکوزی‌یە • ژهـەڤ
کەتی‌یـــە - بێپـــەرگالە •
دبێژن :- لپێخـــیرێ وی
بنەرە • جاوانە •
ع - (غیر منظم) •

(پێرار)
سالا بەری پارە :- ایسـال -
پار پێرار • پترپێرار •
ع - (السنة التی مضت قبـــل

السنة الماضية) •

(پێکر)
ئەو مرۆڤێ کۆ کارەکـــي ـ تشتەکی بیەکی دی دکي • تە آ خوە پێکر • (کرۆک) •
ع ـ (الفاعل) •

(پێکەر)
پێکراوە • ع ـ (مفعول) •

(پێ ـ ش)

(پێش)
دهـــەمبەر (پاش) دە تێ • بـــەرێ مرۆڤ لکوبي ئـــەو دەر پێشـــە تا داوی ـ هنگي هەري ع ـ (الامام) •

(پێش)
لپێ (ایْش) تێ • دبێژن :ـ ایْش و پێش دەڤ ژ مـــــە بەرنادن • ئەڤ چـــە ایْش وپێشن ؟
ع ـ (الامراض) •

(پێش)
نشاندان وئەشـــکراکرنە • دبێژن :ـ ئێ کۆ قەبول ناکي بەرە خـوە بدي پێش • یانی بەرە خوە ئەشکرا بکي •
ع ـ (الأظهار) •

(پێشکێش)
دیاری ویادگارە • ئـــەز فێ نفشتێ پێشکێشـــــي مللەتێ کورد دکم • یانی بدیـــاری ویادگاری ددم مللەتێ کورد •
دکێشمپێش مللەتێ کورد •
ع ـ (التقدیم والهدیة) •

(پێ ـ ڤ)

(پێچاڤ)
(ئەني) یە ـ ســــەرچاڤە • دبێژن :ـ من دپێچـاڤێ باراە دە لێخست • یانی من ل ئەني یا وی خســـت •
ع ـ (الجبهة) •

(پێگاڤ)
هنگاوە • دبێژن :ـ پێگاڤا تـە بڤر ناکەڤي ـ یانی نابێ تــۆ گاڤەک ـ هنگاوەکي بـــەر بمالا مە دە باڤێژی •
ع ـ (الخطوة) •

(پێلاڤ)
نافێ هەمو تشــتێ كۆ مرۆڤ
دخي نگێ خـــوە يانی :ـ
قوندەرە ـ شەكال ـ شمك ـ
... دبي ژ (پێل‌نــــاف)
هاتبي . ژبۆ ســـڤكي (ن)
رابويە . ع ـ (الخفة) .

(پێ ـ ك)

(پێپەلوك)
پێ پێ لۆكە ـ نەردەوانە . يا
ئەو كەڤرێن كۆ مرۆڤ دناف
آڤا دە ـ دناڤ چەما دە پێ لێ
دكي ودەربـــــاس دبي ـ تێ
دبەری. پاشێ بويە نافێ هەمي
تشتێ كۆ موروڤ بيـــا تێ‌دە
دەربـــــــاس دبي . وەك
نێردەوان ـ دەرجە ـ دەرەنجە
ع ـ (الاحجار التي وضـعت
بين النهر للعبور عليها) .

(پێچەك)
بچوكێ (پێچــە) ژ (پاچ)
يا ژ پێچان هاتيە . ئـــــەو
پاچكێ كۆ ژن زارۆكێ خوە
تێ دە دپێچـــن . لێ پێچ ـ
گرێدانا سەری یە . ژبـــۆ
مێرا دبێژن :ـ شـــاش‌پێچ ـ
شاش‌پیچان . :ـ شاش‌پێچانـا
خوە گرێـــدا رەش رەیحان
دابون بەرە .
ع ـ (ما يلف به الطفل) .

(پێشك)
ئەوێ كـــۆ ل‌پێش دچي ـ
پێشـنگە ـ پێشــــكەتە .
دبێژن :ـ پێشكێ نادم كەسي.
يانی تم دخوازم نــەز دپێش
دەبم .

(پێشنگ)
وەكە پێشكە ـ پێشـــي يە .
دبێژن :ـ وێ ل پێشــــنگي
آڤ وجەری . گوندۆ بـــەر
خۆپانۆ بێری ...
ع ـ (كلاهما بمعنى المقدمة)

(پێشك)
نفشەك درونە . بتا دورەخێ
جاو دگهێنن هەف وناڤ‌بەرا
وادە پێشكە . دروتنەكـــــە
ب‌نەخشـــە . ژن ڤێ دروتنێ
باش دزانن .

ێ ـ (نوع من نقوش الخياطة)

(پێك)

تـــەكـــوزە • دبێژن :ـ هێ ایشێ مە پێک نەهاتیە • یانی هێ تـــەكوز نەبویـــــە • پێکهاتیە ـ تەکوز بویە •

ع ـ (التحضير) •

(پێ ـ ل)

(پێل)

دآڤێ دە ـ لافاو ـ شەپولە • درادیۆدە پێلا کورت ـ پێــلا درێژ •••

ع ـ (الامواج ـ الموج) •

(پێل)

دەمە ـ جاخە ـ ظەرفـــــە • دبێژن :ـ هەرە پێلا کـــە دي وەرە • ڤا رۆژا پێل راوەستیا یە • پێلاکێ زۆرۆ ژي آغـــا بو • ڤێ پێلێ نەخوەشە •

ع ـ (الظرف ـ الظروف) •

(پێش مال)

جاوەکە • ژن ددن بەر خوە•

(پێ ـ م)

(پێشي‌مام)

پێش مام • یا پێش ایمامـــە - مامێ کۆ ددي‌پێش • یـ ایمـ ـي کۆ دکەڤی پێش ایزیدي تەـي ولۆ دبێژن •

ع ـ (العمدة) •

(پێغام)

یا پەیغام • پیامە • مز گینـــــە ددیوانێ کوردی دە هاتیە •

ع ـ (الالهام والرسالة) •

(پێشەم)

پێنج شەڤە ـ پێنج شـــــەوە شەڤا پێنجەمینە ـ شەڤا پێنجـ یە • کورد وفارسی بـشـەڤـ دژمێرن •

ع ـ (الخميس) •

(پێ ـ ن)

(پێچان)

بپێچە ـ لێ‌بگەرێنە• رەوشێ زارۆکـــا خوە دپێچي • یاني پاچکا لێ دگەرێن بارام شاشکێ خوە دپێچي ـ ل سەری خوە دگەرێني • ع (اللف) •

(پێژن)
ئەز پێژنا تشـــــتەکی دکم •
پێژنک هاتـــە گوهێ من •
بێپێژن ئەز هاتم • ئـــەز لێ
پێژنیم • بپێژنە •
ع - (الحس والشعور) •

(پێزان)
ئەو مرۆڤێ کۆ بهـەر تشتي
دزانی • پێزانە - رێزانـە -
بیرەوەرە :- زیرەکە •
ع - (العراف) •

(پێگان)
نەخوەشـــــي ودەرد وکول
وآزاری یە • دبي ژفارســــي
هاتبي • ددیوانا جزیـری دە
هاتیە •

(پێوان)
ئەوێ ل تشتەکی پێوانی دکن
- شیاری دکن - لبەر شـیار
دمێنن • ع - (الحراس) •

(پي - ئي)

(پي)
لنگە • (پي) ملە • ئـەم بێ
دەست وپي مانە • بێ دەسـت
ولنگ • من بپێ وي گرت
- من بملێ وي گرت • دبي
ژ (پیل) هاتبي •
ع - (الرجل والكتف - المنكب)

(پیسي)
ژپیس هاتیــە • ژێـدەرێ
بالقەدانە • خەرابي یە •
ع - (النجس والملوث) •

(پیری)
ژ (پیر) هاتیــە • ژێدەرێ
بالقەدانـــە • پیریتی ژی تێ
گۆتن • پیربونە •
ع - (الکبر في السن - الکهولة)

(پینەچي)
پینە دوزە (چي) آلافەکـە •
کرۆکنـاف چێدکي • دبي
ژترکي هاتبي •
ع - (المرقع) •

(پیستوری)
چاف سۆری یە • زۆرکەری
یە • ع - (الظلم) •

(پێ ـ ت)

(پیت)

یا (تیپ) نافێ حەرفا یە • سۆرا دبێژن :ـ (پیت) وکورمانج دبێژن :ـ (تیپ)• فێ پاشێ دناف بەرا سۆرادە بو دوبەندی • هن دبێژن :ـ (تیپ) راستە ، وهن هێ لسەر رکێ خوە مانە ودبێژن :ـ (پیت) راستە • لێ ئەز دبێژم :ـ (پیت) سەرگوهرێ تیپە • وەك : نك ـ كن ـ آلي ـ لاي ـ (جمعه ـ جمعه) •

ع ـ (مقلوب (تیپ) القطعة ـ الحروف)

(پیست)

بجوكێ وی پیستكە • چەرمە كێپر تەنكە • ل سەر برینا ـ ل سەر پزكا چێدبي•

ع ـ (غشاء رقیق فوق الجروح والفروح) •

(پی ـ س)

(پیس)

نەباش ـ خەراب ـ نەدورستە خوارن و دەستانا وی •

ع ـ (النجس ـ الملوث) •

(پی ـ چ)

(پیچ)

بێژی یە • ژتركی هاتیە • مرۆڤێ نە ژباڤێ خوەیە •

ع ـ (اللقیط ـ ابنْ الزنا) •

(پي ـ خ)

(پیخ)

پێخیرە • من ب پیخێ وی گرت • من بپیخیرا وي گرتـ من بپێسیرا وی گرت

ع ـ (ماحول فتحة الصدر)

(پي ـ ر)

(پیر)

اختیار ـ كال • پیری • پیریتي • ژ پیر هاتنە دەرباس بونە • پەرخاندنە •

ع – (الـكهل) •

(پیسۆر)
یا پیسۆري • باوەسـیری – باوەسیر – باسوره • نەخوەشی یەکە • دکەڤي داویا مرۆڤا – جاندارا •
ع – (الباسور) •

(پینار)
پینارآلي – پینارعلی – پەنارعلی – ناڤێ ایلەکە کوردە لرۆژآڤایێ (قامشلۆ) دکەڤي (پەنار) – کـاني یـه • عرب‌پەنار – کانیا عربا یه • دبي پەنارعلي – (کانیاعلي) بي • پاشێ بویـه ناڤێ وێ ایلێ کۆ ل هاویر وێ کـانیێ دانیـه •
ع – (عین الماء) •

(پیرەمەرد)
ناڤێ شاعرەکی کوردە ناڤدارە ژخەلکێ سلیمانی یـه • ناڤێ وی (تەوفیقە) •

(پیرەمیر)
پیرەمەردە • کورمانج دبێژن : (مێر) ێ سـۆرا دبێژن :– (مەرد – مێرد) •
ع – (الرجل المسن) •

(پي – ز)

(پیرۆز)
دبي ژ (سپي رۆژ) هاتبي • سڤک بویه و بویه (پیرۆز)
ع – (المبارك) •

(پیڤاز)
ناڤدارە – پي‌وازه •
ع – (البصل) •

(پي – ش)

(پیش)
کارەکە لێ تێدە نەقـەنجي هەیه • دبێژن :– پیشێ تە ل فر چیه ؟ یاني ایشێ تە ل فر چیه ؟ – یاني تو هاتیه لڤـر پیشکنا بکي • پیشکێ تـه وەکي پیشکێ انگلیزن • ئـەز بپیشکێ تە زانم •
ع – (الاعمال الضارة) •

(پي – ژ)

(پیژ)
وەکە (پیشه) دبي‌هـەردو

بداخـــوازەكێ بن • ژپیژ ـ
بداخوازا پیژك ـ تـوژك ـ
كەلـــەم ـ خیب هاتیـــە •
پەرچەیەك داری سـەر توژ
و قەلاشتي یــە • بچوكێ وی
پیژكــە • پێ تفنێ چێدكن ـ
پێ سەوالا باربر تـــاژۆن :ـ
دبێژن :ـ مە پیژەك ل بــارام
خست ـ یانی مــن بدزی تێ
هلدا ـ نەقەنجەیەك پێ كر•
ع ـ (الطعـــن من الخلف
والعمل الضار بالخفاء) •

(پي ـ ك)

(پیڤۆك)

یا (پيڤۆنگ) نافێ گـەیاكی
یە • زارۆك دچنن ودخون•
كۆكا وی سپي یە • كلۆڤەرە
بـــەلێ وی زراف ودرێژن
گلك بلند نابي •
ع ـ (نوع من الحشائش) •

(پیرەك)

ژنە ـ ژنا پیرە • پاشێ بویـە
ناف ژبۆ هەمو ژنا •
ع ـ (المرأة المسنة) •

(پیرك)

دیـــا دێ و بافـە • پیلك ـ
داپیرە • لێ ژ وێ ژنكا كـۆ
دبەر زانێ دە آریكاریا ژنـــــا
آفس دكی رە تێ گــــۆتن
(پیرك) • دبێژن :ـ رەوشێ
كەتیە بەر پیركا • یانی پیرك
لێ گهانە هەق ـ ژنێ پیر لێ
جفیانە • ئەو زاروكا كۆ چێ
دبي ژوێ ژنكا كۆ آری دیـا
وی كریـــە • ژوێ ژنكێ رە
دبێژی : پیركي •
ع ـ (الجدة والدایة) القابلة

(پیلك)

وەكە پیركە • سۆرانی یە •
ع ـ (الجدة) •

(پیلك)

هن زێر ، یا وەكـــە زێرن •
تەنك وارزان ژن ددن بـەر
سەرێ خوە • گلك جـــارا
ژزێررە دبێژن :ـ پیلـــك •
چەند پیلك لجەم فاتم هەنە•
یانی چەند زێر هەنە • فـــێ
پیلكا بگرە هلینە ڤازێرا بگرە•
ع ـ (نوع من الذهب الخفیف)

(پیپیک)
جارنا بداخوازا نەپخـــاندن
تێ • دبێژن :ـ بـــارام زک
ل‌رەشێ کر پیپیـک یـــانی
آفس کر ـ نەپخاند ـ داگرت•
مە تورێ خوە داگرتن ، کرن
(پیپیک) • یانی تژەکـرن ـ
زێدەداگرتن •
ع ـ (زیادة التعبئة) •

(پینک)
خانی‌یێ مریشکایە • دبێژن :ـ
زۆرۆ پینک بـسەردە کەتیە •
یانی چویە دزیاهێکا ژبـــــۆ
کێماسي ولۆ دبێژن :
ع ـ (الکوخ) •

(پیسک)
بچوکـێ پیســـــە • (پیس)
دەرباس بویە تشتێ نەباشـــە
ـ نەپاکە •
ع ـ (مر) •

(پی ـ ل)

(پیـل)
ئەوروپی‌یە هاتیە کـــوردی •
ژبۆرۆناهي بـشەف بدەستێ
خوە دگرن ، ریا خوە پـــێ
رۆناک دکن •

(پیکۆل)
دەما دو ک دخوازن هـــەرن
شەرێ هەف پێ خوە لقدێ
دخن ـ دکۆلن قەبغۆ ژهەڤالێ
خوە دخوازن • بداخـــوازا
چاف‌سۆري‌یە پی‌ستوری‌یە •
پاشێ بویە تەڤایی :ـ
ع ـ (التحرش والاستفزاز)•

(پی ـ ن)

(پـین)
یا (پینە) • پەرچەیە • پینەچی
ـ پینەدۆز • وهارەنگە (پین)
مەزنێ پینکە • کۆخـــــا
مریشکایە •
ع ـ (الرقعة والکوخ) •

(پیران)
نافێ گوندەکی‌یە •شیخ‌سعیدێ
کۆ دسالا ١٩٢٥ دە لبـــەر
ترکا لەب هلانی ، ژفـــــي
گوندی‌یە •راژۆرێ دیاربکرە
ع ـ (قریة مشهورة) •

(پیڤان)
دو نفش پیڤانهـــهنـــه :ـ
١ ـ پیڤانا بگازێ • بیڤانـــــا
بپیانێ • جاو بپیڤه • گهنم
بپیڤـــــه •
ع ـ (الكيل) •

(پیلان)
تهدبیر وخطهیه • دشـــهراده
داتینن • نهكوردی یه •
ع ـ (الخطة الحربية) •

(پیـــوان)
یا (پیوان) پیڤانه • سۆرانـــی
یه :ـ حاجی كهسی كـــــــه
بێ كـــهس بۆئـــێوه قور
دپێوی ••• گۆی لێ دكـــن
ظریفه نایكهن بهلا لهخۆتان••
(قور دپێوی) حهری وچراڤێ
دپیڤی •••

(پیژدان)
ناڤێ گهیاكی یه • وهكـــــه
پیژا دچــــی دەر • زارۆك
دچنن وناڤا وی دخـــــون •
مرۆڤ ایـــــرۆ دكـــــاری
ژ(كۆندان) ـ یا (كوردان) ره

پێژی : (پیژدان) پیژی كـــۆ
دخن بهر درانا •
ع ـ (العيدان) •

(پیرەمهگرون)
ناڤێ چیاكی یه • دبی ل هێلا
بازارێ سلیمانی یێ دكهڤی •
ع ـ (جبل) معروف •

(پیرەژن)
ژنا پیره • ناڤسهره یـــــه •
مهزنه• بناڤ سالا ده چویه•
ع ـ (المرأة المسنة) •

(تا ـ آ)

(تـــا)
یهكتا ـ یهكدانه یـــــه •
تاك گهیا ـ ترحهك گهیا •
ایسال زهڤیا مه تاك گهنـــــم
تێده پهیدا نابی ههمو گهیــا
وقونچره • سێتا گهیا دبـــن
قورمێ مێوێ ده شینهاتنه•ڤی
تایێ گهیێ بچنه •
ع ـ (الشتلة) •

(تـــا)
بارام بێههمتایه • بێههڤـــال

وهەمبەرە ـ کەسي وەکـەوی
پەیدانابي • ئەڤ هـــــەردو
کاینَ مەهە مِتـایێ هــەڤن ـ
ل گۆرا هەڤن ـ وەکە هەڤن •
نەتایێ فەرهادە •
ع ـ (امثال) •

(تــا)
نەخوەشيیەکە ـ مەلاریـــا
ژێرە تێ گۆتن • بارام تـــا
گرتیە • یا تا بارام گرتیــە •
شێرین کەتیە تایێ شێرکـــۆ
دتایێ دە یە •
ع ـ (ملاريا ـ الحمى) •

(تــا)
آڤـــداکێ بـــدە من • تاکي
بدە من ـ یەک تایي بدە من ـ
آڤداکێ بـــدە من • تـــاکي
بدارڤەکە ـآڤداکێ بدارڤەکە•
تاکي تێخە دەرزیێ ـ آڤداکێ
بـخە دەرزیێ •
ع ـ (الخيط) •

(تــا)
بداخوازا هەتا ـ حەتا •هاتیە •
تا بارام نەچی ئەز ناچـــم ـ
ئەمن ناڕۆم :
: ـ تا کەنگی ئەمێ هەر وەهە
رسوا وعید بن ؟ ••••
: ـ تا کەنگي ئەمێ کارکەرێ
آغا وبەگا بن ؟ •••
: ـ تاکەنگي ژهەڤ رە هەمي
مێرخاس وعگید بن ؟ •••
دفردە (تا) بداخوازا هــەتا ـ
حەتا یە •

(تاڤا)
گوندە • لنـــاڤ (هەبزبنیا)
دکــەڤي • (تاڤێ) و (تۆڤێ)
دو گوندن • لناڤ (ئۆمریا)نە
(تاڤ) ئەیوانە ـ یا کەڤاتــــێ
ئەیوانێ یە ـ ئەم دبێــژن :ـ
(کەڤانە) •
ع ـ (اسم قرية) •

(تانجيريا)
ولاتەک لئەفریقایە • دبــــن
دەستێ کۆلدارێ انگلیزدەیە•
ڤاسالا گەرەکە سەربەستيیــا
خوە بستینی ـ سەربخــــوە
بژی •
ع ـ (مســتعمرة انكليزية في

افريقيا) ٠

(تا ـ ئه)

(تازه)
تەزە نویـــــە :ـ بارام تازه هاتیه ـ نوهاتیه ـ هێژا هاتیه ـ ایستا هاتیه ٠ (تەزه) ناڤـــێ مروڤەكي يــه ـ (مالامعۆتەزه) لرۆژآڤايێ (قامشلۆ) دكەڤن ٠
ع ـ (الجديد ، الحديث) ٠

(تاخـه)
يان (تاغــــه) ـ دەمەتــــەك (توتە) ـ دەستاك (گەيا)يە٠
ع ـ (الشدة) من الدخان ٠

(تاوله)
ماسه ـ مێزه ـ (ســفره) يه ٠ وەهارەنگه (تاوله) آلاڤــەك لێزتكێ‌يە ٠ بارام وفرهـــــاد بتاوله دليزن ٠
ع ـ (الميز والطاولة) ٠

(تا ـ ئۆ)

(تاپۆ)
دائراكە حكومتێ يه ٠ ملـك لسەر ناڤێ مرۆڤ قەيد دكى٠
(تاپوچی) ئێ تاپۆدكي ٠
ع ـ (دائرة التسجيل) ٠

(تاجۆ)
ناڤێ مرۆڤەكي يەه ژتاجالدين هاتيه ٠
ع ـ (اسم رجل) ٠

(تاژدكۆ)
ناڤێ مرۆڤەكــــي يه ٠ لناڤ ئۆمەريا ناڤدار بو ٠ دزەكـــي ناڤداره ٠
ع ـ (اسم رجل) ٠

(تارۆ)
ناڤێ مرۆڤەكي يـــــه ٠ ژ(تار) هاتيه ٠ (تار) ئەو چــــــەمبەرا دۆرا بێژنگ ومۆخل وئەربانا يه ٠
ع ـ (اسم رجل) ٠

(تاخۆ)
گوندەكە لژۆرێ (مديــادێ) دكەڤي ٠

(تاكۆ)
لسەرهەڤ آلاڤەكه ٠ تاكۆ ـ تاوەكو هەتاكۆ ـ هەتاوەكـــو

بداخوازەکێنە •

ع ـ (أداة بمعنى الى ان) •

(تەسۆ)

نافێ مرۆڤەکي يە • ژگوندێ (تۆپزە) ل‌نـــاڤ (ميرسنيا) دکەڤێ •

ع ـ (اسم رجل) •

(تانۆ)

نافێ مرۆڤەکی يە •

ع ـ (اسم رجل) •

(تا ـ ئو)

(تاهو)

آلاڤەکە بدخوازا پێ‌کەنـــين وتنازە• دبێژن :ـ تاهو ! وێ بارام ژمەرە تالانا ڤەگەرێني ؟

ع ـ (أداة للاستهزاء) •

(تا ـ ئي)

(تابي)

کۆزک وچەپـــەرە • دقادێ دە هاتيە کۆلان • دبـــژن : لەشکەرێ مە ايريشي ســـەر تابيێ دژمنا کر •

ع ـ (الخنادق) •

(تاپي)

ب‌شيوەکی کوردی (تاپۆ) يە• دەرباس بويە •

ع ـ (التاپۆ) وقد مر •••

(تازی)

روت وبێ کنجە • بارام تازی يە ـ روتە ـ بێ کنجـــــە • سەرتازی ـ سەرڤەکرییـــــە پی‌تازی ـ پێ‌روت ـ پێ‌خواسە

ع ـ (العرات) •

(تازی)

فارسا ژعەرەبا رە دگۆتـــن :ـ (تازی) يان پێ‌روت پی‌خواس (•••) •

(تازی)

سەگێ نێچير وراوە • بەزايە• روتە • هن دبێژن : (تەعزی)

ع ـ (کلب الصيد) •

(تاری)

رەش وتاری بداخـــوازەکی هاتنە • (تاری) پەسنەکـــــی رەشە • رەشێ قەمەر هەيە ، رەشێ تاري هەيـــــە • شەڤا

تاری ـ شەڤا گلک رەشە •
ع ـ (القاتم ـ الحالك) •

(تاشتي)
يا تاشتێ • خوارنا سپيدێيە •
تاشتيا جوتکارا ، تاشتيـــــا
کارکەرا •••
ع ـ (الفطور في الصباح) •

(تاڤێ)
تاڤانێ بارانێ نە • تاڤيێ بارانێ
تاڤيەک باران خوەبەردايـــە
سەر زادێ مە •
ع ـ (المزن) •

(تاقي)
خەفتانە ـ کەوايــە ـ قەبايە •
: ـ تاقيکێ تە بەلەکە تاقـــي
بـەلـــەکێ يـــەمـــان •
: ـ پشکۆژا سيە ويەکە تاقـي
بەلەکێ يەمان •
ع ـ (ملبوس خاص للنســـاء
کالمرط المرحل) •

(تاکسي)
ئۆتۆموبێلە • بچوکە ، بکرێ
مـــرۆڤا ســـوار دکـــی •

نەکوردی‌یە • لێ بويـــــە
کوردی • فارس وعـــــرب
وترک ژي ولۆ دبێژن •
ع ـ (تاکسی) •

(تالي)
تەحلي يە • (تــوز ـ شۆر ـ
ترش ـ تال) ••• ژتـــام تێ
ژمارتن • فارس دبێـــژن :
(تەلخ• بەلێ صەبر تەلخەست
ئـەما بەرێ شـــێرين دارەد •••
ع ـ (المرارة) •

(تانزي)
ناڤێ شاعرەکي کـــوردە • ژ
گوندێ (تانزێ) يە ناڤێ وی
(ابراهيم)• • بزمانێ عربي
گلک شعرێ خوەش چێکرنە
ع ـ (اسم شاعر کوردی) •

(تاوي)
ئەو مرۆڤێ کۆ دتايێ دە يە ـ
تا دکری • بارام تاوی يە •
تاوی هەردەمە ـ (تاوی‌وباوی)
ئێ بـتا وئێ ببا نە •
ع ـ (المريض المزمن بالملاريا)

(تا ـ ئێ)

(تاشتێ)
ـشتي ـ تێشته • خوارنـــــا
سبەهێیە • دەرباس بویە •
ع (مر) •

(تاخێ)
گونــدەکـــــه • ل راژۆرێ
(بەدلیس) دکەفي • مــــالا
شێخێ تاخێ ناڤدارن •
ع ـ (اسم قرية) •

(تاڤێ)
ژ (تاف) هاتيه • روناهيـــــا
رۆژێیە • تاڤێ دایه دیارا ـ
روناهیا رۆژێ دایه دیارا •
ع ـ (نسبة الى (تاف) الضوء)

(تاڤێ)
گوندەکه • ل‌ناڤ ئۆمەریـــــا
دکەڤي • تاڤێ وتوڤێ لجــەم
هەڤن • ع ـ (قرية) •

(تا ـ ت)

(تابوت)
ژدارا چێدکن • مریـــا تێ
ده ڤەدشـــێرن •
ع ـ (التـابوت) •

(تات)
ناڤێ ائێلەکه عربه • ل ژێرێ
(ماردين) دکەڤي (تـــات)
دآورا کورمانجا ده بن‌دەست
وجوتکاره هـــەمو ائێـــل
وعشیرێن کورد دکــارن مالێ
وا ب‌خون • ژهەڤره دبێژن:ـ
ما ئەز تاتێ باڤێ تە مە ؟ ـ یانی
ئەز نەجوتکارێ باڤێ تە مە ـ
نەکۆلەیێ باڤێ تە مە • :ـ لێ
ایرۆ ائێلا (تات) وەکه هەمو
کـــوردێ بن دەســـــتێ ترکا
بن‌دەست وبێ‌هاڤلن •
ع ـ (الفلاح الرق) •

(تالات)
گوندەکه • ل‌ناڤ ئۆمەریـــا
دکەڤي • تالات (تـــــات)
لجەم هــەڤن (تاژدۆ) دزێ
ناڤدار ژتالاتێ بو •
ع ـ (اسم لقرية كوردية) •

(تایت)
ناڤێ صـــابونەکێیە • گلك
پروپۆغان ژێ‌ره دبي • ايرۆ
شوشتنا کنجا بگر هــــــەمي

بتـايتــه •

ع ـ (نوع من الصابون) •

(تا ـ س)

(تاس)
پيانه ـ پيانه يه ـ پەيالەيـه •
عرب ژی دبێژن :ـ (تـاس)
لێ نزانم ژكو هاتيه •
ع ـ (الطاس) •

(تاوس)
ناڤێ تەيرەكی جوان ورنده •
(سيابوش) شاعرێ ناڤـدار
دبێژی :ـ
(تاوس بڤی شكلێ بديـع
شەرمەندەئێ ساقێ درەش)•
ايزيدی (ژ ئەهرەمـەن) ره
دبێژن :ـ مەلكي (تاوس) •
ع ـ (طاوس طير معروف) •

(تا ـ ج)

(تـاج)
كولاهەكه تێدە كـەڤرێ
گەوهەر • هەنه • پادشـاه
ددن سەرێ خوه نيشـانـا
پادشاهي يه •

ع ـ (معروف) •

(تازج)
ژ (تازه) دەركەتيه • بويـه
تركی تازجه پاشێ بويــــه
عربي (طازج) بداخوازا تو
ـ تازه چێ بويی •
ع ـ (الطبخ الجديد) •

(تاراج)
تالانه ـ بەرباتیيه • ددیوانـ
مەلایێ جزیري ده هاتیه •
ع ـ (النهب) •

(تا ـ خ)

(تاخ)
تاره ـ تاخا مه ـ تارا مەيه •
گوندێ مه دو تـاخن ـ دو
تارن ـ دو پەرچه نه •
ع ـ (الحارة ـ الحي) •

(تاخ)
تاخمه ـ تاخمێ پەل وگەيــ
وتوتنه • تاخەك توتن بــد
من ـ تاخمەك توتن بدەمن •
توتامه تاخ تاخ ل سەرهــڤ
هاتيه راخستن قات قاتــه •
ع ـ (الحزمة) •

(تاريخ)
مێژوه ـ كـــەفـــــاره يه ـ رابۆرى‌يه • دفلان تاريخێ‌ده ئەز هاتمه • وهارەنگه تاريـخ بويه ناڤێ وا نفشتێ كـــۆ ژتاريخێ دپەيڤن • تاريخـــا شەرفخان ـ نفشتا شەرفخانه • كورد وفارس وعرب وترك هەمـــو دبێژن :ـ تاريخ • لێ كوردێ ســـۆران ڤێ پاشي‌يێ (مێژو) لـشـــونا تاريخ دنفيســـن • (مێژوى ئەدب) تاريخا هۆزاني يه •
ع ـ (معروف) •

(تا ـ ر)

(تار)
رەشه • تاري ژتار هاتيــــه • تار ـ تاري زێدەبونا رەشێ‌يه• رەشي وتاري بدوفهـــەف ده گلك جارا تێن •

(تار)
ژدار چێ‌دكن • دۆرا بێژنگ ومۆخل وسەراد وئەربانا يه • وهارەنگه (تەپكا) پێ چێ‌دكن خوشكێ تارا خوه بده مـــن ئەزێ تەپكێ خوه پێ چێ‌كم• تارا سەرێ رەوشێ گازەكێ بلنده ـ تارا ســـــەرێ ژنـــا دارەكه دكۆڤيا ســـەرێ وا ده يه • ع ـ (اطار) •

(تابور)
پەرچاك لەشكەره • هـــەزار مرۆڤه • دبي ژتركي هاتبي •
ع ـ (طابور) •

(تاتار)
يا (تـــەتـــەر)ـ نفشـــــەك ژتركێ (مەغۆلن) •
ع ـ (شعب من الاتراك) •

(تاغور)
شاعرێ هندێ ناڤداره •
ع ـ (شاعر هندي معروف)

(تاكۆر)
ناڤێ ائِلەكه كوردە لـرازێرێ بـــاژارێ وان دكـــــەڤي • حسين‌بەگێ تاكۆري دسترانادە ناڤـــداره •
ع ـ (قبيلة كوردية) •

(تالۆر)

کوندەکە • (تالۆری) یە •
خەلـکێ گوند فـــەلەنـــە •
نافدارن دبن دەستيیا خوەدە •
دبێژن :ـ ئـــەز ژفـــــلەهێ
تالۆريیێ بمئەگەر ئەف یەك
ژتەرە بـمێني •
ع ـ (قريـــة) •

(تامۆر)

گژکە ـ قژە • پورێ زێـدە
ونەشــــــوشتيیە • دبێژن :ـ
تامۆرا سەرێ رەوشێ بنەرن
چاوايە • وهـــارەنگە تامۆرا
دەفيیێ ئەوە کۆ گلگ دارێ
هور ژقورمەکی دەرکـــەفن
دبێ وەك تـامۆرا ســـەرێ
مرۆفا یا تامۆرا سەرێ مرۆفا
وەکە تامۆرا دەفي یێ یە •
ع ـ (الكثافة في شعر الرأس)

(تامسار)

بێتامە • نەخوەشـــە •
ع ـ (بدون طعم) •

(تامر)

نافێ مرۆفا یە • (تەمرە) •
کورد دبێژن :ـ (تـــەمر)
وعرب دبێژن :ـ (تـامر) ـ
(تەمو) یە •
ع ـ (اسم رجل) •

(تانێر)

نافێ گوندەکی یە • مـــــلا
ابراهیمێ تانێری نافـدارە •
دبي لـژۆرێ شـــــــارێ
(بەدلیس) بي •
ع ـ (اسم قرية) •

(تاهر)

بابا تاهرێ هەمەداني • شاعرێ
کوردێ نافدارە • یەکـــــەم
شاعرە کۆ بکوردی شعر دانیە
ع ـ (شاعر کوردی) •

(تا ـ ش)

(تاش)

گوندە • لـژێری رۆژهـلاتێ
(قامشـــــــلۆ) دکەفي ـ

(تالش)

دبي نافێ گوندەك ، یـــــان
باژارەك ، یان وەلاتەك بي •
دکەفي آزەربایجانێ (مصطفی
بـگێ تالش) دتـــــاریخێدە
نافدارە

(تا ـ ڤـف)

(تاف)
رۆناکه • تاف بارانه :ـ تافا
رۆژێ ••• رۆناکه • تافـا
بارانێ آفه ـ بلرانا خورتـه •
(تـافـانـه) •
ع ـ (الضوء) •

(تافههیف)
دهمبهر شـهڤرهش دهتێ •
دبێژن :ـ ایشهڤ تافههیڤه •
یانی نهشهڤرهشه • یانی هـــهیف
برۆناکه •
ع ـ (الليلة المقمرة) •

(تایف)
پهرچاکێ :ـ (حجــازه) •
لجـهم مـــهتریێ تایفي
نفشهکێ تریێ خوهشـــه ،
درێژه •
ع ـ (مقاطعة من الحجاز) •

(تا ـ ق)

(تاق)
کهڤانه یه • تاقا پاجێ ـ کهڤانا
پاجێ یه •

(تاق)
قاته • دوتاق • دوقـــاته ـ
دوجاره • ئهزێ دوقات لـتـه
بستێنم ـ ئهزێ دوتاق لـتـــه
بستێنم • وهکه ههڤن •
ع ـ (المرة ـ القدر) •

(تابوق)
قهرمیتن • عــراقي دبێژن :ـ
تابوق • خانییێ مه ژتابوقـــا
هاتیه آفاکرن ـ ژقهرمیتـــــا
هاتیه آفاکرن •
ع ـ (معروف) •

(تارق)
ناڤێ گهرناسهکي عربـــــه •
دتــــاریخێ ده ناڤـــــداره •
(جبل تارق) دناڤبهرا دهریا
سپي ومهزن دهیه • دبێژن:ـ
دهما تارق دهربـاسي وی آلي
آڤێ بو گهمییێ خوه ههمـو
شهوتاندن وگۆت :ـ لپێشـیا
مه دژمن ولی پاش دهریایه •
ایدیهون دزانن :ـ دخوازن
بـرومهت بـپێش دههـــهرن
وبمرن ، یـان دلبترس دآڤێ

ده بمرن •

ع ـ (معروف) •

(تاشناق)

جڤاته‌كه ئه‌رمنايـــه • دژمنێ سۆفيتستانێ يه • دخـــوازن ئه‌رمنستانا مـــه‌زن چێكن لێ بده‌ستێ كۆله‌دارا • دگـــل جڤاتا (خوه‌يي بون) يـــا كوردى چه‌ند ته‌ڤگه‌ر كرنه •

ع ـ (جمعية أرمنية) •

(تا ـ ك)

(تاتك)

يا (ته‌حتك) كـــه‌فره‌كى پانه ـ په‌حنه • دبن قادێ ده هنك ژێ ژ ده‌رفـــــه‌يه • دبێژن :ـ مه ساڤارێ خوه ل سه‌ر تاتێ ـ ته‌حتێ كوتايه •

ع ـ (الصـــــخور الموجودة معظمها في الأرض) •

(تاسك)

بچوكێ (تاســـــه) • وێ تاسكێ بده من • ئه‌ڤ تاسـكا زينێ‌يه • دلشا تاسكا خـــوه وندا كريه •

ع ـ (تصغير للطاس) •

(تاچيك)

نـــاڤێ مللەتـــــه‌كي يه • تاچيكستان ايرۆ ده‌وله‌ته‌كه ـ جه‌مهوري‌يه‌كه ژسۆفيتستانێ سه‌يدايێ خاني دبێژى :ـ

:ـ ئـــــه‌ڤ قلزه‌مێ رۆم وبه‌حرێ تاچيك

هنـــــگي كۆ دكن خروج وتحـــــريك

كورمانجێ دبن بخـــون ملطـــــــخ

وان ژێك ڤـــه‌دكن مثالێ **بـــه‌رزه‌خ** •••

دبي دوێ چاخێ ده تاچيـك دناڤ ايران ده‌بي ژبه‌ركـــۆ كورد بن‌ده‌ستێ رۆم ـ ترك و تاچيـــك ـ عجم ده‌بون • كه‌نگي رۆم وعجما شه‌ردكرن كورد دناڤ وان ده دپه‌رچقين چاوا تاريخ ددي زانين •

ع ـ (شعب سوفياتي) •

(تاخك)

بچوكێ (تاخه) • ده‌ربـاس

بويه • تاره • ئه‌گه‌ر ژتاخـا
توتنێبي (ك) ژ بۆ يه‌كه •
يه‌ك تاخ •
ع ـ (تصغير (تـاخ) بمعنى
الحي وقد مر) •

(تارك)

بچوكێ (تاره) تاخــــه •
ع ـ (تصغير (تار) الحي)•

(تاره‌ك)

يـــه‌ك تاره • بداخـــوازا
چه‌مبه‌ره • ع ـ (مر) •

(تاريك)

بچوكێ (طارى) يه •
ع ـ (تصغير للظلمات) •

(تاڤك)

بچوكێ تاڤه • رۆناكه •
ع ـ (الضوء) •

(تاڤيك)

بچوكێ تاڤي‌يه ـ خــه‌فتانه
ـ كه‌وايه ـ قه‌بايه •

(تاكتيك)

(الخطة) پێلانه • ئه‌ورووپي‌يه‌•
تاكتيك وستراتيج ئه‌ون كـوٚ
مرۆڤ د شــه‌رده بـخوازي
جهـــكي بگرى • ئه‌و جي
ستراتيجه ، لێ آوايێ ايريش
وچون وفه‌گه‌ر تاكتيـــكه ـ
خطه‌يه • پيلانــــه • ياني
(آرمانج) وآوايێ گهاندنـــا
آرمانجێ • ع ـ (الخطة) •

(تاكتوك)

بكوردى هورومورن ، يــــا
ته‌ك‌ته‌كێ كۆبلاوه‌لا مانـه •
دبوستانێ مه ده هێ تاكتوكێ
شه‌به‌شا مانه • ياني ته‌كته‌كێ
شه‌به‌شێ بێ‌خێر مانه •
ع ـ (ما تبقى من المخلفات)

(تالك)

يا (ته‌حلــــك) • ئــــه‌و
په‌تيخێ تالن ـ ته‌حــــلن ـ
نه‌گهايي‌نه •
ع ـ (البطيخ المر) •

(تاوك)

بچــــوكێ (تـــاوه) يه •
(رون‌پێژه) • ژتركي هاتيه•
ع ـ (المقلية) •

(تانگ)
ئەوروپي‌يە • زبۆشـــەرە • پولادە • ناڤدارە •

(تا ـ ل)

(تـال)
بداخوازا (تەحلە) ع ـ(المر) تالی ـ تەحلي • ع (المرارة) ئەڤ گەیا تالە ـ تەحلە •

(تـال)
خوەدایە بەر تالا بارام ـ خوە دبەردە ڤەشـــارتی‌یە • وەرە خوە بدە بەر تالا من ـ خوە بدە پاش من ـ خوە دپشـت من دە ڤەشێرە •
ع ـ (الاختفاء وراء الشيء)

(تاڤل)
بداخوازا (دبي) • دبێژن :ـ دەنگێ خوە هلمەدە ؟ تاڤـل فەرهاد ل مال بي • :ـ تاڤـل هنەك بـســەر مە دە بێن ؟ تێدە ترس وپرس هەیە •
ع ـ (لعـل) •

(تا ـ م)

(تام)
زعربي هاتیە • (طعم)ە • تاما ڤێ خوارنا وە نەخوەشـــە • گۆشتی وە بێ تامە ـ •
ع ـ (طعمە) •

(تاخم)
تاقم ـ تەقم بداخوازە كێنە • تاخمێ درانێ رەوشێ نەباش چێبونە • خانمێ تاخمـەك زمالا خوەرە كریە • مـەیرۆ تاخمەك زخوەرە چێ‌كریە •
ع ـ (الطقم ـ البدلة) •

(تا ـ ن)

(تابان)
گرەكە دزێرێ حسكادەیـە • گرێ‌تابان لجزیرێ ناڤدارە •
ع ـ (اســـم تل في جنوب الجزيرة) •

(تاپان)
پی‌یێ دەڤـــانـــە ـ پێ‌یێ حوشترە • تاپانێ دەڤا مـەزن وفرەهن • ع ـ (المنسم)•

(تاران)
ناڤێ پایی‌تەختـــا ایرانێ‌یە • شارێ تاران ناڤدارە •
ع ـ (عاصمة ايران) •

(تاڤان)

ئــەو بارانـــا كۆ دبهارادە پەرچەپەرچە تێ :ـ ایـــرۆ تاڤانێ ل مـــەکر ـ بارانێ ل مەکر تاڤان کتیە سەر گەلي٠٠ دبێژن :ـ تاڤـــانێ بهـــارێ لسەرێ (گێ) دکي وداویا وی زوا دمێني ٠
ع ـ (المزنة) وقد مر ٠

(تالان)

پەرباتي ورەڤاندنا مالێ دژمنە٠ دژینداریا خوەدە ئەم سێ‌جارا تالان بونە ٠ :ـ دژمن تالانێ مە بر ـ پەز ـ سەوالێ مە بر
ع ـ (النهب والغارات) ٠

(ته ـ آ)

(تەبا)

جانداریێ کۆ نـەمرۆڤـــە ٠ جاندار هەمو دو پەرچەیە :ـ
١ ـ مـــــرۆڤ ٠ ٢ ـ دوەم (تەبا)٠ تەبا ژي دوپەرچەیە:
١ ـ کەدی ـ ٢ ـ هۆڤ ٠لێ ب آوایێ نفش تەبا چەنـــد پەرچەیە :ـ
١ ـ تەبایێ آفي ٠
٢ ـ تەبایێ بەژی ٠
٣ ـ فرۆك ـ گـــەرۆك ٠
ئەڤ ژی هەریەك چەندنفش پەیدا دبن ٠
ع ـ (الحيوان) ٠

(تەبا)

دگل ٠ بسکان بزلفانرە تەباە پێکوە ـ بهڤرە ٠

(تەڤا)

کۆما (تەڤە) ـ تەڤ وەرن ـ گشت وەرن ٠ تەڤا وەرینـــە ـ گشتکا وەرینە ٠
ع ـ (كلهم) ٠

(تەڤا)

بپایە ٠ بارام تەڤایە ـ بپایە یە ٠ لێ نەل‌گۆرا پایەداریـــا خوەیە ٠
ع ـ (الانانية) ٠

(تەکیا)

خانەگاهە ـ خانقاهـــە ٠ دبي زعربي هاتبي ٠ تەکیا مـــالا شێخ خانقـــاها شـــێخە ـ خانـگەهە ـ خوانـگەهـە ـ

خوارن گه‌هه ـ خواردن گه‌هه •
ع ـ (التكية) •

(ته‌نا)
ته‌نێ ـ ته‌نیا ـ تـــه‌نها یه •
ژزارۆكێ بچــــــوك ره
تێ گۆتن :ـ ته‌نا ـ ته‌نا •••
یانی لسه‌ر ته‌نا خوه ته‌نیـا ـ
ته‌نها ـ ته‌نێ راوه‌سته • هـــن
دبێژن :ـ تـــه‌نێ تـــه‌نێ •
:ـ بته‌نا كرێس رابوم ســه‌ر
خوه • یانی ته‌نێ ته‌نیا ـ ته‌نها
كراس لمن بو ده‌ما رابوم •
:ـ م گۆتبو بــــه‌ره گوندي
هه‌مو بێن لێ بارام بته‌نــــا
خوه هاتیه ـ ته‌نێ هاتیــــه ـ
ته‌نیا هاتیه ـ ته‌نها هاتیه •
ع ـ (وحـده) ـ ؟

(ته‌ماتا)
باجانا سۆره • هـــن دبێژن ـ
باجانێ شامي • هن دبێژن :ـ
افرنجي • هن دبێـــژن : ـ
(ته‌ماتا) •
ع ـ (بادنجان الاحمر) •

(ته‌ماشا)
لێ‌نه‌رینه • وه‌ر ته‌ماشا بـكه
گۆڤه‌نـــدێ ـ لگۆڤـــه‌ندێ
بنێره ـ مه‌یزه‌كه •
ع ـ (التفرج) •

(ته ـ ئه)

(ته‌بانچه)
آلافه‌كه • دسازبه‌ندی ده تـێ
خویاكرن • خانـی دبێژي :ـ
(لێدایه ده‌فا مه بێ ته‌بانجه) •
دبي ئه‌و دارك ـ كــۆپال ـ
شفكا كۆ پێ لده‌فێ دخن ؟
ع ـ (آلة موسيقية) •

(ته‌په)
بچوكێ وی ته‌پكــه • گره ـ
گرده • قه‌ره ته‌په ـ گــرێ
ره‌ش ـ گـــردی ره‌شــــه •
ژتركي هاتیه یا تركا ژكوردی
ستاندی‌یه • ژبه‌ركۆ ته‌پــك
دتركي ده نینه • گه‌ره‌كــه
ژكوردی ستاندبن •
ع ـ (التل) المرتفع

(ته‌زه)
یا(تازه) بداخوازا نویه • ته‌زه

خوارن چێ بویــه ـ تـــازه
چێ بویه ـ نوچێ بویه •
ع ـ (الجديد والحديث)

(تەقەزە)
بەجي ـ ب‌جي • ژبۆ تأكيده •
تەقەزە بـــەره بارام بـــێ •
ئەبي ـ دبي ب‌جي بێ •
ع ـ (للتأكيد) •

(تەنەكە)
تەنـــەكا دمسێ ـ تەنــــەكا
گازێ ••• دبــي ژتەنـــــك
هاتبي • زۆر ـ پر ـ گەلـك
تەنكە •
ع ـ (معروف) •

(تەوتەوە)
مرۆڤێ كۆ بەرخوه نەكەڤي •
دبێژن :ـ بارام تەوتەوە يە •
كەس گوەنادي گۆتنێ وی •
لجەم من ژ(تەو) هاتيە • دەما
دەنگبێژ دسترێنن گۆرانــــی
وبەستە دبێژن • يەك هەيــە
دبەرڤە دبێ :ـ تەو تەو ••••
ئەوێ كۆ دبێژی :ـ تەوتەو :ـ
هەڤالێ وايە لێ ژڤـــــي آواي

پێڤە تشتەك پێ نابي • ژلەورا
كورمانج دبێژن :ـ مرۆڤــێ
بێ‌كێر تەوتەوە •
ع ـ (سەرسەری)

(تەبسي)
ياتەبسك • ئەو سێنيا كـــۆ
مرۆڤ قـــەهـــوێ ـ چايێ ـ
شيراني لسەر دكي وتێني بەر
مێڤانا •
ع ـ (الصينية الصغيرة) •

(تەبايي)
پێكوه ـ پێكڤه ـ
ع ـ (مجتمعا) •

(تەبلي)
خوەلي دانكه •
ع ـ (النفاضة) •

(تەری)
دوڤه ـ كلكه • ژدوڤێ كەرێ
رە تێ گۆتن (تەری) •
ع ـ (الذنب) •

(تەرزی)
درون‌كـــەرە ـ درون‌كارە •
ئێ كۆ درونێ دكي •
ع ـ (الخياط) •

(تەزی)

زۆرسارە زۆرساردە • آڤــا
تەزی ـ آوی ساردە •
ع ـ (البارد) •

(تەشي)

ژن پێ ریس چێدکـــن •
شێرین تەشيێ درێسي •
ع ـ (المغزل) •

(تەفتي)

خوارنەکە • ژگۆشـــت ودان
چێ دکن • ایشەڤ شیڤا مـــە
تەفتيیە • مە تەفتي چێ کریە •
ع ـ (أكل من اللحم والحـب
المدقوق) •

(تەڤزی)

یا تەڤزینۆك • خوین باشـ
ناگەری • تـەڤزی تێنە لاشێ
مرۆڤ • دەمـا مرۆڤ رودني
ورادبی خوین دخـــوازی
ڤەگەری شونا خوە ژلـــەورا
تەڤزی نۆك تێنە لاشــــێ
مرۆڤ •
ع ـ وقوف الدم في بعـــض
الجهات من الجسم والرجوع
الى مكانها •

(تەکسي)

یاتاکسي • دەرباس بویــــە •
ئوتوموبیلا بچوکە کۆ مرۆڤـا
باردکي ـ سواردکي •

(تەمەزي)

(ئەپری)یە ـ (بۆشي) یە •
تە مەزیا ســەرێ شــــێرین
گەلەك جوانە ـ خوەشکـــە
ع ـ (ایشارب) •

(تەمبەری)

زپۆرێ خورتارە کۆ بســەر
ئەنيیا وا دە تێ خوار تـــێ
گۆتن • درستە کۆ ژبـــۆ
کەچا رە ژی بێ گۆتن :
:ـ هەرچقا گەور وسپي بــن
گەردەن ودێم وئەنی • تەمبەري
رەنگێ شەڤا تاري بســـەردە
رەش دبي • هن دبێـژن : ـ
تەمبـــۆری ـ بچوکـــێ وی
تەمبۆریکە •
ع ـ (الزلف) •

(تەنپەری)

لاش پەری یە • تەنا وێ ـ لاشێ وێ وەکە پەریا یە ـ وەکە ئێ حوریایە •
ع ـ (التي يشبه جسمها جسم الحواري) •

(تەنوری)

چەپونە یە • نیف کراسە • ژ نەوقێ بەرژێر چێدکن ژن لخوە دکن •

(تەنجەری)

بەروشەکە مەزنە • تێدە خوارن وگەلەک تشتێ دي چێدکن •
ع ـ (الدست) •

(تەنی)

رەشیا بنێ بەروشێیە •

(تەنزەری)

لاشێ وێ وەکە ئێ زەریا یە ـ وەکە ئێ خاتونا یە • (زەری) کەچێ مالمەزنا نە • زەريێ (مالاگالۆ) دسترانا دە هاتنە • (سیاەپۆش)

شاعرێ کوردێ نافدار دبێژی :ـ یارب ! چەعجێب مامە ژفێ حسن وجمالێ فێ دێمزەری وسورپەری وحورە مثالي ••••
ع ـ (الست النفيسة) •

(تە ـ ئێ)

(تەپێ)

گوندەکە • لسەرچەمێ دجلە لناف بارافایە دبێژنێ تەپابارافاە مەلایێ تەپێ دشەرێ سالا ١٩٢٥ دە بقرکا مدیرێ تەپێ گرت وگۆت :ـ هاتي دەورا ئەحمەدی دمورا وە چو ولات وعزا دێ بکەت بێ آف وروو ـ لێ پاشێ سەیدا بسنگوێ دژمن هاتە کوشتن • نافێ وی دديوانا من دە هاتیە نفیسین •
ع ـ (قرية مشهورة) •

(تەپکێ)

گوندەکە • ل بەرۆژێ (قەرەچوخ) دکەفي دناف ائیلا کۆچەرێ میرا دەیە •
ع ـ (قرية) •

(تەبولێ)
خوارنەکە • عربي‌يە •

(تەتێ)
ناڤێ مرۆڤەکي يە • مالا(تەتێ) ژگوندێ (ڤاڤێ)نــە • (ڤاڤ) باژارەکي بچوکە کەڤنارەيــە وێرانە • پێژە ديوارێ بلنــد دسەرێ کەلەها ڤاڤێ دە بلنـد خويادکی • لناڤ ئۆمەريــا درۆژهلاتێ (ماردين) دەيە •
ع ـ (اسم رجل) •

(تەحلکێ)
ناڤێ گوندەکی‌يە • لژێـــرێ باژارێ عامودە ـ امودە دکەڤي
ع ـ (اسم قرية) •

(تەڤێ)
گوندەکە • دناڤبەرا هەبزبنيا ودێرەڤەريا دەيە • ناڤدارە • بکوردی وعربي دپەيڤن •
ع ـ (اسم قرية) •

(تەمێ)
ناڤێ مرۆڤايە • ژ(تەمــــەر) هاتيە •
ع ـ (اسم رجل) •

(تەنێ)
تەنها ـ تەنيا يە • بەرە بەرام تەنێ بێ • ئەزێ تەنێ هــەرم
ع ـ (الوحدانية) الانفراد •

(تەنزێ)
باژارەکی کوردە تاريخي‌يە • ابراهيم شاعرەکي ناڤـــدارە دتاريخێ دە ژگوندێ(تەنزێ) يە •
ع ـ (اسم قرية) •

(ته ـ ئۆ)

(تەخ بەشۆ)
ناڤێ ليزەکە کورمانجـی‌يە • بشەڤ زارۆک پێ دليزن :ـ دو زارۆک يەکي ، ياعباکـێ دخن ناڤبەرا خوە وزارۆک دبن دوبر جارێ ژڤێ بـــرێ يەک وژوێ برێ يەک تێنن جم خوە ونـاڤێ وا ژهــەڤ دپرسن ودبێژن :ـ ناڤـــێ دژمنێ تە کی‌يە ؟ ئێ کـــۆ دناڤـــێ هەمبـــەرێ خـــوە دەرنەخست هڤالێ وی ژێ‌رە

دبێژی : ـ تەخ‌بەشۆ ! یانی
یابەشۆ ! پاشدە فەگەرە • لێ
پاشێ بویە ناڤێ مرۆڤێ کۆ
ژ پاش هەڤالێ خوە وژترسا
ڤەدگەری دبێژن : ـ بارام
تەخ‌بەشۆ بویە •
ع ـ (الانهزامي) •

(تەختەشۆ)
یا(تەنەشۆ) ئەو تەختێ کۆ
مریا لسەر دشۆن •
ع ـ (مغسلة الاموات) •

(تەریشۆ)
ناڤێ وی مرۆڤێ کۆ کنجێ
کەڤن ورزیایی لخوە دکی •
(تەریش) زیتۆرە • زۆلەکە
زراف ودرێژە : ـ تەریشێ
کراسێ بارام ـ تەریشەک
جاو ـ تەریشەک نان ـ
تەریشەک ژ زەڤیا بارام •••
ع ـ (اسم رجل يلبس الخرق
البالية) •

(تەرزۆ)
ناڤێ ژنەکێیە • دبي ژتەرزی
هاتبي • (تەرزی) ئێ کۆ
کنجا ددروی •
ع ـ (اسم امرأة) •

(تەرازۆ)
یا (تەرازو) مێزێنە ـ شاهینە•
دچیرۆکا شێر وپلنگ ورۆڤی
دە ددیوانا من دە ناڤێ
(تەرازو) هاتیە :
: ـ رۆڤێ گۆ دە رابن زو
ژمەرا بینن (تەرازو)
وان (تەرازو) آنی بەر
رۆڤێ‌پەنیر دانی سەر
گە ئەڤ خوار وگە ئەو خوار
هەتا کۆ ما بەن و دار •••

(تەڤشۆ)
یەک‌دەڤە • تۆزە • پێ دارا
دتەرشێنن شایک ـ لوس
دکن :ـ
تەڤشۆکێ دەست نەجارا
نارونی •••
چێدکم دەرگۆشێ یارا
کورتکێ رندکێ •••
ع ـ (القدوم) •

(تەنشۆ)
(تەختەشۆ) یە ••دەرباس‌بویە•

مریا لسەر دشۆن •
ع ـ (مر ذكرها) •

(تەوفۆ)
ناڤێ آغاكێ كوردە بدەستێ فرنسا ل شارێ آمودە هاتە كوشتن • بمێرانی ناڤدارە •

(ته ـ پ)

(تەپ)
ناڤێ دەنگێ كەتن ولێدانا تشتەكی یە :ـ سێڤ ژبانی دە گۆ :ـ تەپ وكەت • تەپا خوە لێ دا ـ كولما خوە لێ دا ـ گۆ تەپ وكولەك لێدا •
(تەپ یا تەپێ) ناڤێ گوندەكی لناڤ باراڤایە • دەرباس بویە • (تەپو ـ تەپێ) ناڤێ لێزەكە زارۆكایە • تەپا خوە لهەڤ ددن •

(تەرپ)
وەكە (تەپ) ددەنگێ خوە دەیەكن •
ع ـ (كلمة صوتية عند وقوع الشیء او ضرب الشیء) •

(تەرتەپ)
ناڤێ گوندەكی یە لژێرێ قامشلۆیە •
ع ـ (اسم قریة) •

(ته ـ ت)

(تەحت)
یا (تات) ـ دەرباس بویە • كەڤرەكی ـ لاتەكە مەزن وفرە • گلك جارا پرێ وێ دبن آخێ دەیە •
ع ـ (الصخور الملساءالكبیرة)

(تەخت)
تەختێ پادشاە ئێ ل سەر رودنی پایتەخت جهێ كو تەختێ پادشاە لێیە •
ع ـ (العرش) •

(تەخت)
پشتێ كۆ دارا پەرچە دكن دبن تەخت • دو تەخت زمەرە گەرەكن • گەمیا مە پەرچە بو لێ بارام لسەر تەختەكی ما تاخوە گهاندە بەژێ •
ع ـ (اللوح ـ الواح) •

(تەرت)
كیستەكە • تەرتـــەك آخ دبارام وەركر ـ كیستەكەك تێ وەركر •
ع ـ (المدر) •

(تەشت)
ژ سفر چێدكن ـ ژ بافۆن ـ ئەلەمنیۆم چێدكن • تـێدە كنجا دشۆون ـ هەڤیردكن •
ع ـ (الطشت) •

(تەنشت)
بال ـ با ـ رەخ ـ جەم ـ آلی ـ لایی • لێ دبي بداخـــوازا (كیلـەك) بێتر هاتبـــي • (تەنشت) هـــەردو آلیـــێ مرۆڤن ـ هەردو آلیـــێ تشتن ـ راست وچەپێ مرۆڤ وتشتن •
ع ـ (الجنب) •

(تەورات)
ناڤێ نڤشتا موسی پەیغامبـــەره تەورات ـ انجیل ـ فورقان •
ع ـ (كتاب نبی موسی) •

(تەورات)
گوندەكە • لناڤ كیكایە • ل ژێـرێ بازارێ (دەربێسي) دكەڤي •
ع ـ (اسم قریة) •

(ته ـ س)

(تەرس)
ئەوتشتێ پیس كۆ ژ كـــەر وڤاتر وهەسپا دەر د كەڤـــي ـ سەركولە • سەرگـــین ئێدەوارا نە • پشكول ئـــێ پەزو دەڤانە •
ع ـ (الروث) •

(تەرەس)
ژتركی هاتیـــە • مرۆڤێ بێ ناموسە • دبـــي ژ (تعریص) چوبي تركی وپاشێ هاتبـــي كوردی •
ع ـ (من التعریص) •

(تەنەس)
لیزەكە ئەوروبي یە • بویـــە تەڤایی بتەختـــكا لگۆكێ دخن •
ع ـ (معروف) •

(تەلەس)
نزانم ژچه ، ژكو هاتيه ؟ لـێ
بداخـــوازا سەرخوەشـــێ
شەرپەزەيە •
جزيرى دبێژي :
مەست وخمار وتەلەسم ئەز••
ع ـ (السكير الذى فقد قوتـه
وعقله) •

(ته ـ خ)

(تەخ)
گۆتنەكە دەنگييە • ژگـــا
وگاميشا رە تێ گۆتن • تـەخ
بەلەكۆ ! تەخ بەشۆ ! تـــەخ
چێلێ ! يانـــى فەگـــەرە ـ
بپاشدە هەرە • بشـــوندە
هەرە •
ع ـ (التراجع) •

(تەباخ)
نافێ مها هافينا پاشىيە •

(تەرخ)
بێشا سەر پەز ورەز و وەرزا
يە • بگومان وتەخمين تافێژن
سەر وان • رەزێ بارام سەد
درهەم لسەر • پەزێ شێرۆ
سێ سەد درهەم لســـــەر •
وەرزێ زۆرۆ چل دەرهـــەم
لسەر •••
ع ـ (التخمين او ضريبـــة
التخمين) •

(تەلخ)
تال ـ تەحلە • جزيـــــرى
دبێژى :ـ (قەهوەيا (تەلخێ)
دگەل زهرا هلاهل بدە من)
ژفارســـي هاتيـــە • فارس
دبێژن :ـ صبر تەلخەســـت
اما بەرێ شێرين دارەد • صبر
تەحلە بەلێ بەرێ شێريـــن
ددى)

(ته ـ ز)

(تەرز)
آوايە • بڤى تەرزى ئەم كارن
خوە ژدەستێ دژمن بپارێزن ـ
بڤى آوايي • ملاخليلـــــێ
سێرتي دبێژى :ـ
لسەر زادێ رونە بتـــرز
وادب پيێ راستێ راكـــە ۆ
رازێنە چەپ •
ع ـ (الاسلوب ـ القاعدة) •

(تەفتەناز)

گوندەکە • لناف بەرا(حلب) و (حما) یە • ژکوردی هاتیە• (تەڤدە نازە) یا (تەڤ تنـازە) دیاپێشی دە (تەڤـدە نازە) ـ گەلـەك خوەش ونازدارە • دیا پاشـــــیدە (تەڤتناز) ـ بداخوازا :ـ تەڤلاڤـــردي وحەنەك وتنازە •

ع ـ (اسم قرية)

(تەنز)

باژارەکی کوردە ـ (تەنزێ) لناف بەرا بۆتا وخەرزا یە • دەرباس بویە •

(تەموز)

نافێ مەها هاڤینا نافێ یـــــە • دچاردەهێ تەموزێ دە دەستور ورستا وەلاتێ عراقێ هاتـــە گوهەرتن • شورشا لەشکـــر رستا قرالپەرستي بجارەك ونداکر • بسەرداریا عبـــد الکریـم قاسـم ســــەرداریێ لەشکـــرێ عراق ئــــەڤ لەپهلانێن چێبو •

ع ـ (الشهر الثاني مـــــن الصيف) •

(تەوز)

دبێژن : ـ تری تەوزیـــــە ـ گهایە کمالا خوە • تەوزاندن ـ یا (تەوز) گهاشتنا بـــەرێ مێوەیە • :ـ تریتوزیـــە ، سێڤ تەوزینە • هنجـــاس تەوزینە • هرمیتەوزينە :ـ دلبەر سبەهێ رابو ژخـەو زو تەوزی • ناکا لخوە پێچانـــە علێمی وتەمەزی •

ع ـ (الكمال في اعلى مراحلها)

(تەورێز)

باژارەکـــە ـ شارەکـــە • لرارۆژێ ایران ـ رۆژهلاتێ ژۆرێ کوردستانا ایرانـــە • پايتەختا آزەربایجانە • فارس دبێژن : (تەبریز) • لێ دبـي تەورێز ـ تەورەز ـ تەڤرەز بي •

ع ـ (مدينة بشمال ايران) •

(ته ـ ر)

(تەر)
لهەمبەر هشکە ـ وشـکە •
دبێژن :ـ تەرە ـ یانـــی
نەهشکە • جوانە ـ تەرحە •
ژعربي هاتیە • (تەراوەتـە) ـ
دارێ تەر + دارێ هشـــك
دهەمبە رهەڤ دەتێن • ئـەڤ
تەرە ـ یانی هێ هشكنــــە
بویە ـ هێ (طراوت) تـێدە
مایە •
ع ـ (الطراوة) •

(تەرەکتۆر)
ئەوریپییە • جۆتکارە ـ آلاڤێ
جۆتە •

(تەتەر)
ناڤێ مرۆڤەکی یە • دبـــي
ژ (تەتار ـ تاتار ـ) هاتبـي •
(تەتار) ناڤێ مللەتەکی ترکـە
لناڤ مەغۆلا :ـ
(زەنجیرێ نظامـــا تەتـــەری
زەندێ تە پێچان ۆ تو گرتـي
:ـ دڤێ شعرێ دە داخـــواز
(نظاما تەتەری) نظاما ترکیـــا
کمالی یە کولزەندێ مللەتـێ
کوردهاتیە راپێچان •
ع ـ (اسم شعب ترکی واســم
رجل)

(تەختور)
دەکتورە ـ پێزانە ـ بژیشکە
ع ـ (الطبیب) •

(تەڤر)
تەبەرە • آلاڤەکی جەنگێیە •
لێ نها بویە آلاڤێ کـــۆلان
وڤەدانـــێ • بچوکـــێ وی
(تەڤرکە) ـ دبي ژ دەڤرك
هاتبي • یانی هەر دو دەڤـێ
وی رکێ هەڤن بعەکســـا
هەڤن • براستی (دەڤرکە) •
ع (القدوم ذات الحدین) •

(تەلێر)
قەلەوبون ومەزنبونا زکە :ـ
بارام زكتەلێرە زکمەزنە ـ
زکقەلەوە •
ع ـ (ابو الکرش) •

(تەمبۆر)
نـــاڤێ جیکی ژ گونـــدێ

(هسار)ه

ع ـ (اسم مكان) •

(تەمبور)

آلافەكى سـازبەندىيە • دكوردستانێدە ناڤـداره • خەلكێ چيـايێ (دێرسم) گەلەك تەمبـورڤان ژوان دەردكەڤن •

ع ـ (آلة موسيقية) •

(تەمەر)

ناڤێ مرۆڤـەكيـە • دبي ژ (تەيمور) ياژ (تەمر) ـ خورمە هاتبي • هن دبێژن :ـ (تەمر) • مالا (تەمر) پاشا زەنـگۆ زێرين لجزيرێ ناڤدارن •

ع ـ (اسم رجل مشهور) •

(تەتەر)

ناڤێ ملەلەتێ (تاتار)ە ـ ناڤێ مرۆڤەكىيە •

(تەنور)

عربيىيه • لێ بويه كوردى • يان كورديىيه بويـه عربي • ژبەركۆ ژڤێ گۆتنێ پێڤـه دعربيىدە پەيدانابي • هـن دبێـژن : ـ (تـەندور) ئەگـەر وابي ژ (تينِدور) هاتيه • تينـا آگرێ وێ دور دچێ • ع ـ (معروف) •

(تەيار)

لبەر گونده • زەڤيـەكە • تەيارا مه لبەر گونـده • تەيارا مه گەلەك مەزنـه • ڤێ تەيارێ ژخووره بكره •

ع ـ (قطعة أرض قريبـة للقرية) •

(تەيمور)

ناڤێ (تەيمورلەنگە) ناڤداره• وەلاتێ كوردستانێ وەكـه رۆژهلات ژدەستێ وى زۆر وتالاني وكوشتن و شـەوات گەلەك دىيە •

ع ـ (مشهور) •

(تەوار)

ناڤێ آغـاكى اێزيدىايــه • چيرۆكێ كورمانجـا لسـەر هەنـه •

دبي ژتەڤآر هاتبي •
یان ئێ كۆ دتەورێني •

ع ـ (اسم زعيم يەزدی) •

(تەور)

بداخوازا (بجارەك) • دبێژن :ـ ئەگەر بارام نەچي (تەور) ئەز ناچم ـ یانی بجارەك ئەز ناچم • هن دبێژن :ـ (تۆر) لێ دڤردە داخوازەكە دی خویا دكي • ژبۆ آگاهداری‌یە :ـ تۆر پازدە زێرێ م لتەمانە • تۆر ئەز رازی‌مە تو نەرازیە ؟

ع ـ (بالمرة) •

(ته ـ ش)

(تەبەش)

ناڤێ گوندەكی لژێرێ (دەرباسي) دكەڤي •

ع ـ (قرية) •

(تەحتەبەش)

گوندەكە ، یا كافلەكی‌وێرانە • لژۆرێ بازارێ (آمودە) ول رۆژهلاتێ شارەوێرانێ (دارێ) دكەڤی • چیرۆكا :ـ(آخ تەحتەبەش) لوەلاتێ مە ناڤدارە •

ع ـ (اسم لمكان) •

(تەخبەش)

یا تەخبەشۆ ! دەرباس بویە •
ناڤێ لیزەكە زارۆكایە •
بداخوازا ڤەگەرە •

ع ـ (اسم لعبة للاولاد) •

(تەرش)

ژسەوال وپەزرە تێ گۆتن• دبێژن :ـ دژمنا تەرش وتالانێ مە برن • ترشێ گۆند ژچارپێ رە تێ گۆتن •

ع ـ (يقال لذوات اربع قوائم)

(تەریش)

پەرچەیەك زراڤ ودرێژە • دبێژن :ـ تەریشەك نان

بدە من • تەريشێ كراسێ خوە نابێني ؟ تيش ، تەليش ، تەريش بگر بداخوازەكێ تێن • لێ هەريەك لجيكي تێ گۆتن •

ع ـ (بمعنى الوصلة) •

(تەڤش)

كەڤرەكە پانە زارۆك پێ دليزن • هن دبێژن : (لاك) •

ع ـ (حجر في لعبة الاولاد)•

(تەلاش)

و (تەليش) بداخوازا پەرچە تێن • لێ گەرەكە ژدارا بن• دبێژن :ـ تەلاشەك داربدە من ـ تەليشەك دار بدە من !

پەرچاك دارە لێ دبي هاتبي چراندن لسەر درێژاهي •

ع ـ (قطعة من الاخشاب) •

(تەواش)

ژبۆ رون وقەلي وگوشت رە تێ گۆتن • بێ تەواشە ـ بێدوهنە •

ع ـ (الدهون) •

(تەوش)

بێفيدە ـ بێخيرە • دبێژن :ـ ئەڤ گۆتەكە تەوشە • بێداخوازە ـ بێكارە ـ بێ فيدەيە •

ع ـ (بلا معنى ـ بدون فائدة)

(تە ـ ف)

(تەڤ)

نافێ گوندەكي يە • دبێژن :ـ چومە (تەفێ) ژ (تەفێ) تێم • بارام ژگوندێ (تەفێ) يە • ع ـ (قرية) •

(تەوف)

ژدارا لسەر آڤێ چەما بەر بژێر دچي • دبي ژعربي

هاتبي • كورد داريْ خوه يا بازرگانيا خوه لسه‌ر چه‌مێ دياربه‌كه‌ر به‌ر بموسل ڤه دبن •

(ته‌ڤ)
بداخوازا (هه‌مى) هاتيه • ته‌ڤ وه‌رن ـ هه‌مى وه‌رن • ژوه ته‌ڤا ره دبێژم ـ ژوه هه‌موا ره دبێژم •
ع ـ (مجموع) جملة ـ كل

(ته ـ ق)

(ته‌ق)
ده‌نگه • ده‌ما تشته‌ك ل تشته‌كى دكه‌ڤي ده‌نگ ژێ تێ • ژڤي ده‌نگي ره تێ گۆتن :ـ (ته‌ق) ـ ته‌قين ـ ته‌رقين •
ع ـ (كلمة صوتية) •

(ته‌ق‌ته‌ق)
وه‌كه (ته‌قه) لێ چه ده‌ما دو جار دبێ (ته‌ق‌ته‌ق) دبێژن :ـ ته‌قته‌ق ژده‌رێ مه تێ • يانى هنك ده‌ستێ خوه ،

يا تشته‌كى لێ ددن •
ع ـ (كلمة صوتية) •

(ته‌قتاق)
داره‌كى كونكرى زارۆك پێ به‌ركا دته‌قينن • به‌ركێ گولشلاڤێ لوه‌لاتێ مه ژبۆ ڤي آوايي بكار دهاتن • وه‌كه ده‌ستكێ ميشكوزێ تێ به‌ر چاڤێ من • (•••••) •

(ته‌رق)
وه‌كه (ته‌ق) تێ گۆتن • بارام گۆ ته‌رق وده‌مانچه به‌ردا سه‌رێ وى ••
ع ـ (كلمة صوتية) •

(ته‌قتوق)
تشتێ كڤناره‌نه •

(ته‌لاق)
(طلاق) ژعربي هاتيه • ژن‌به‌ردانه •

(ته‌لق)
زۆخ وگه‌مار وقه‌رێژا پاش زيا به‌رخ و كارا يه • به‌رى كۆ ببي پشكول ناڤێ وێ

(تەڤقە) تەڤق بداويا كارا مە ڤەهشك بويە • تەلقا وێ بەرخێ ـ وێ كارێ پاقژ كەە•
ع ـ (•••) •

(ته ـ ك)

(تەك)
نافێ دەمانچێ یە • وا دیارە كۆ ژدومانچا یەكدەرب رە تێ گۆتن • كوردێ شامێ دبێژن :ـ هەلا (تەكا) من بینە ! یانی دومانچا من بینە •
ع ـ (الورور ـ مسدس) •

(تەك)
یەكە • دبي ژتركی هاتبي • كورد دبێژن :ـ (تەك وجفت) ـ (یەك وجۆت)
ع ـ (الفرد ـ مفرد) •

(تەپك)
دلیزێ دە ژهری وپرچا دەڤا چیدكن وپێ دلیزن • دشەواتێ دە ژریخ وسەرگین وسەركولا. چێدكن وخەلكێ بەری ودەشتا دشەوتینن •
ع ـ (الطابة في اللعبة) •

(تەوك)
شف وداركێ تەرن كۆ ددن بەر آگرێ خوە • لرازۆرێ كوردستانێ ولۆ دبێژن • ئەم دبێژن :ـ (شفتەرك) •
ع ـ (الاغصان الطرية) ـ (الرطبة) •

(تەشك)
ژچیما رە تێ گۆتن • دبێژن: تو لتەشكێ وی ! تەشكێ وی لهەف دحەربلن • بارام تەشكخوارە چیمخوارە • ژبۆ كیماسیەیە • ژچیمێ كەرا رە تێ گۆتن • كەرێ وە تەشكێ وی خوارن •
ع ـ (تستعمل بصورة استهزائية للسيقان) •

(تەشك)
نافێ ملەلەتەكی یە • (تەشكوسلوفاك) ایرۆ نافێ دەولەتەكێ نە • دیارە كۆ ژدو ملەلەتا بهەڤە هاتیە گرێدان • (چەكوسلوفاكە) لێ عرب (ت ش) جارنا

لشونا (چ) دبێژن •
ع ـ (تشكوسلوفاكيا) •

(تەڤنك)
بچوكێ (تەڤنـــه) پیرێ ـ (عنكبوت) لدارا تەڤنكێ چێ دكي • ئـــــەم دبێژن :ـ (تەڤنكاپیرێ) •
ع ـ (عش العنكبوت) •

(تەڤزینۆك)
بلاشێ مرۆڤ فەتێن •

(تەڤرك)
بچوكێ تــــەڤره • دەرباس بویە •

(تەنك)
دهەمبەر قالن ـ ســـتور دە هاتیە • نان تەنكه ـ نەقالنه ـ نەستوره •

(تەنەك)
تەنەكه • وەكه بافۆنه • ژبـۆ گــــاز ودمس ورون ••• بكارتێ •
ع ـ (الصفيحة) •

(تەنگ)
دهەمبەر فرەه دە هاتیـــه • تفنگا من دەف تەنگه • بـەر ناچي سەر • خانيێ مـــــه تەنگه ـ نەفرەهه • بهنا بارام تەنگه ـ نەفرەهه •
ع ـ (الضيق) •

(تەیرۆك)
ئەو زیپك وبارانا كۆ وەكـــه طەیرا خـــورت وبتێن تێ نافێ وێ :ـ تەیرۆكه ـ طیرۆكه •
ع ـ (الامطار المزيجـــــــة بالحالوب) •

(ته ـ ل)

(تەل)
رەخه ـ آلی یه ـ دهێـكێ دە خويا دكی : سەر ـ بن ـ تەل • تەلێ هێكێ رەخێ وێیه • هەر وەها (تـەل) بداخوازا رەخ ژهەر تشـــــتی تێ • دبێژن :ـ بارام خوه لتـــەلێ فەرهاد دخي •
ع ـ (الجانب) •

(تەرقال)
دبێژن :ـ بارام بتــــــەرقالا

فه‌رهاد كه‌تيه • يانى خـــوه
دكي هـــــه‌فـانێ وى ـ پێره
دكه‌رى خوه وه‌كه وى دكى •
هه‌ڤالتيا مرۆڤێ نه‌باشه •
ع ـ (مصاحبة رجل السوء)

(ته‌قل)

وه‌شه • ته‌قله‌كه دى بـــده
خوه ـ وه‌شه كه دى بده‌خوه
من ته‌قله‌ك دايێ ـ وه‌شه‌ك
دايێ • دبێژن :ـ بــــارام
فه‌رهاد دابه‌ر ته‌قـــلا • يانى
دابه‌ر وه‌شا •
ع ـ (الهزة) •

(ته‌قل‌به‌قل)

گونده‌كه كۆ دكه‌ڤى سينۆرێ
كوردستانا سوريه وعراقێ •
ع ـ (قرية) •

(ته‌مبه‌ل)

مرۆڤێ كۆ كار پێ نابي ، يـا
ناخـــوازى كـــار بكى •
(ته‌مبه‌لي) ژێده‌رێ وێ يـه
هن دبێژن (ته‌مه‌ل) •
ع ـ (الـكسول) •

(ته‌نگال)

كێله‌كه ـ ته‌نشته • دبێژن :ـ
بارام بـ‌ته‌نگالا فه‌رهاد كه‌تيه ـ
دايه كێله‌كا وى ـ دايه ته‌نشت
وى • برەخ كتيه • بويه هه‌ڤالێ
وى • خه‌نجه‌ره‌ك خســـتيه
به‌ر ته‌نگالا خوه ـ خستيه به‌ر
ته‌نشتا خوه •
ع ـ (خاصرة) •

(ته‌ول)

جهێ خوه‌دى‌كرن وگرێدانـا
هه‌سپا يه • كورمانج ژمه‌زنێ
خوه‌ره دبێژن :ـ ئه‌زبـه‌نى !
مالا من ته‌ولا هه‌سپێ ته يه •
ع ـ (المربط) •

(ته‌رم)

لاشێ مرى‌يـــه • دبێژن :ـ
وه‌رن ڤي تـه‌رمي راكن ـ ڤى
لاشي راكن •
(ته‌رمێ‌مــــه‌خيل) يـــان
(ته‌رمێ مه‌خينا)
چه‌ند ستێرن ل‌ئازمانا گۆيا :ـ
مرۆڤه‌ك مرى‌يـه ودێ وژن
وخوشـــــك ل‌پەى دچن

گۆرنستانی •

ع ـ (النعش) •

دەهم ـ سەمت ـ دەر ـ شون

(تەرام)

لناڤ شارێ گەورە ـ مـەزن لشونا (ئۆتۆپێس) ب کـارە یا ـ ئـــــەلەتریک دگرێنن ومرۆڤ لێ سوار دبي •

ع ـ (تراموا) •

(تەرم)

ناڤێ بازارەکی ـ شارەکی یە • لایران دکەڤي •

ع ـ (مدینة ایرانیة) •

(تەخم)

دەهەم ـسەمت ـ دەر ـ شون جی یە • دبێژن :ـ بارام لڤێ تەخمێ هات کوشتن ـ کوژرا یانی لڤێ دەهمێ لڤێ سەمتێ ـ لڤێ دەرێ •

ع ـ (السمت) •

(تەن)

لاشە • کورد وفارس دڤردە بەمیارن • بەلام کورد جارنـا (تەن) ژ پاشـــیا مرۆڤا رە

دبێژن :ـ پزکك دهنـدروێ تەنا بارام دە هاتیە •

ع ـ (دبر) ـ جسم •

(تەپین)

دەنگێ لێدانا دەستە • هــن دبێژن :ـ (تـــــەرپین) • دشکاندنا هێکێ دە (تەپ) یا (پت) دەنگێ شـــکەنێیە • (تەپین) ژێ نەهـــات یانی بێدەنگ شکەست • گۆ تەپ وشکەست• تەپ تەپ ژ ناڤدلێ من تێ • (تیپ) بـــداخوازا حەرف ژڤرهاتیە •

ع ـ (کلمة صوتیة عامة) •

(تەپاندن)

یا (تەپ تەپاندن) ئەوە کـۆ ژن دەستێ خوە لپێچــــەکا زاروك ـ مندالێ خــوە بدی ودەنگێ (تــەپ) ژێ بێ • جارنا ژبۆ لێدان ژێ‌تێ •

ع ـ (الضرب) •

(تەرابون)

کەتنە • لێ کەتنا ژ زۆردەیە• بارام دخانی تـەرابو ـ دبیرێ

تەرابو • دچی‌یێ تەرابو •
ع ـ (الوقوع من الاعلى) •

(تەراکرن)
تێ‌پەرە • ئەوە کۆ یــــەک یەکی یا تشــــتەکي ژ ژۆر دە ترا بکي ـ بــەردی • بارام ژ چي‌یێ هیمەک تــەرا کر ـ بەردا • آڤێت •
ع ـ (الاقاع) من اوقع الشيء

(تەرپلاندن)
ئەوە کۆ پێ‌یێ مرۆڤ لتشتەکی بکەڤي ومرۆڤ پێ‌رە بلکومي •
ع ـ (العثرة) •

(تەرەدین)
یا (ترەدین) ئــەو مرۆڤێ تەوتەوەیە دبي ژ (تەرزەدین) هاتبي • وەکە دینایە • یــــا ئەو دینێ کۆ خوە (تــەرا) دکی •
ع ـ (خفیف العقل) •

(تەرەزان)
ناڤێ گەرناسێ چیرۆکێ‌یــە کۆ لناڤ مێشە خوەدی بویە- مەزن بویە • مرۆڤێ هۆڤ •

ع ـ (معروف) •

(تەرابزون)
ناڤێ بازارەکی- شارەکي لبەر دەریا رەشە • خــەلکێ وێ (لازن)دبن دەســتێ ترکادە وەکە مە دژین •
ع ـ (مدینة ترکیة) •

(تەڤن)
ناڤدارە • ع ـ (انحیاکة)•

(تەڤزین)
یا تەڤزینۆک• دلاشێ جاندارد چی‌دبن • بێ‌وەکو خــون ڤەگەری جهێ خــوە لاش ، ئەودەر دتەڤزی • یـــان ژ نشکاڤە لاشێ مرۆڤا دهەژی • دبێژن :ـ نگێ من تەڤزیــە ـ خون ڤەدگەری شونا خــوە • تەڤزی ـ یا تەڤزینۆک تێنــە لاشێ من • گلک جارا بەری (تایێ ـ مەلاریا) چێ دبن • دەرباس‌بویە •
ع ـ (اهتزاز في الجسم) •

(تەڤزاندن)
تێ‌پەرە • بداخوازا کەشتنە •

بارام فەرهاد تەڤزاند ـ کوشت
ع ـ (تأتي بمعنى القتل) •

(تەڤزاندن)
یا بەڤزین • بـداخوازا گلك
سار ـ سارکرن هاتیە •٠آڤـا
تەز ـ تەڤزی ـ گلك سارە •
ع ـ (البرودة) •

(تەڤرزین)
آلاڤەکی کەڤنە ژبـۆ جەنگ
وشەرە • وا خویایە ـ دیارە•
(تەڤرە) لێ ژبەرکو سـوارا
دخستن بەر زینێ هەسپێ خوە
نافێ وی بویە • (تەڤرزین)
ع ـ (من اسـلحة الحرب
القدیمة) •

(تەقین)
دەنگێ تفنگ وهەمو تشتێ کۆ
باروێ دپەقي • هـــــن
دبێژن :ـ (تـــەرقین) • لێ
تەرقین ژتەقین فـرەهـ تـــرە
ع ـ (صوت الاسلحة الناریة)

(تەقان)
ماینا دنـــاف چرافێ دە ـ یان
بـخوە چرافە • دبێژن :ـ ئەز
کـــەتم نـــاف تـــەقانێ ـ
ناف‌چرافێ • ئەف‌دەر تەقانە ـ
چرافـــە •
ع ـ (المستنقعة) •

(تەقن)
مقدارە • دبێژن :ـ تەقنـەکی
چوم ـ مقدارەك چوم • تەقنـەك
خوار ـ مقدارەك خوار •
ع ـ (المقدار) •

(تەمین)
دبي ژ (تنبیـــە) هـــاتبي •
دبێژن :ـ تەمێنيیا من ل‌بارا
بکە بەرە بریدە ل‌من مقاتـــە
بي • یـــانی (تنبیها) من لێ
بکە • دستران وبەســـــتەدە
هاتیە :
بەســـتە
تـــــەمێنيیا م ل تـەبێ
تول نەرینێ مقاتەبێ•••

(تەواندن)
تێبەرێ (تەوین) ە • دەمـا
مرۆڤــــەك سترانـەك ـ
گۆرانی یـــەك دبێژی یەکی
دی ژێرە دتـــەوێني • یانی

دبێژی :ـ تەوتەو •

(تەواندن)
قەلەو • ژعربي هاتیە (طوی)
دبێژن :ـ ڤێداري بـتەوینە •
سەرێ خوە ژکەسرە ناتەوێنم
ـ خوار ناکم •
ع ـ (　　　)

(تەو)
دەرباس بویە • د (تەواندن)
دە هاتیە زانین •
ع ـ (•••)

(تەو)
ڤالن • ڤاتە • چار تەو ـ چار
ڤاتە • دو تەو ســێ تەو •••
تەوەك • دجاو دە خویـــا
دکي • دۆشەك دو تـەوە ـ
دو بەرە • متێـل دو تـەوە ـ
دورویە • ئەڤ جاو دو تەوە
ـ دو بەرە •
ع ـ (الوجە) في الاقمشة •

(تەواو)
ســــۆرانی یە • بداخوازا
(تەمـــامە) (تمام)• ژعربي
هاتیە •

ع ـ (تمـــام) •

(تەي)
ناڤێ ائێلەکە کوردە کۆچەرە•
وەهارەنگە ناڤێ ائێلەکە عربـە
لژێرێ (ڤامشلو) دکـەڤی •
لناڤ عربا ئەڤ ائێل ناڤدارە •
(حاتـەم) ژڤێ ایلێیە • لێ
(تەی) ئێ کورد نەژڤێ ائێلێ
نە • کۆچەرێ میرانە •
ع ـ (عشيرة عربية وعشـيرة
کردية) •

(ت ـ آ)

(تکا)
بـسۆراتی بداخوازا هێڤی یە
تکا ئەکم ـ هێڤی دکم •
ع ـ (رجاء) •

(تکا)
بکورمانجي بداخوازا (چکا)
یــە • دبێژن :ـ تـکاوی نانی
بێنە ! ـ چکا وی نانی بێنە •
جا کا وی نانی بێنە • سا وی
نانی بێنە • بـسۆرانی (ســا)
(دەسا) شونا (تکا) و (چکا)
دگرن • ع ـ (•••)

(تیا)
یا (تیاْ) بداخوازا (غینەت)
هاتیه • دبێژن :ـ تیا ! بـــارام
نەستێله بو زو هات کوشتن •
(مخابن) شونا وێ دگري •
ع ـ (تـــدل على الحســـرة
والغبن) •

(ت ـ ئه)

(ترمه)
آخەبانه • کورد کۆ دچـــن
حجـــازێ دچن (حجێ)
لشونا شـــاشپیچانا خـــوه
وەردگرن ـ لسەرێ خـــوه
دپێچن • رەنگێ وێ زەره •
ع ـ (•••)

(تژه)
یان تشـــــه • بداخـــوازا
(داگرتی) یـــه • دبێژن :ـ
تاس (تژه) آفه • چـــەوال
تژه گەنمه • ڤێ چاپێ ژمەره
تژه بکه •
ع ـ (مليیء)

(تنـــه)
یان (تونه) • بداخوازا نینه ـ
نیه • هاتیه • خەلکێ موسلێ
ژ کورمانجێ وەلاتێ مـــەره
دبێژن :ـ اهل‌تنه •
ع ـ (ماکو ـ مافي) •

(ت ـ ئێ)

(ترکێ)
نافێ گوندەکی لناف سلیڤایه
وەها رەنگه نافێ ژنایه • هـــن
ژبۆ ژنا ژشـــیرانی دبێژن :ـ
(ترکۆ) • چاوا کـــۆ کورد
ژ دژمنا هيژملەتێ (ترک)
ره دبێژن :ـ ترکۆ •
ع ـ (قرية) •

(تڤێ)
بەهدینـــــا لشـــونا (دڤێ)
بداخوازا گـــەرەکه دبێژن :ـ
(تڤێ) •　ع ـ (يجب) •

(تلێ)
نافێ گوندەکی لناف بوتایـــه•
ئـــەف گوند بچێـــــکرنا
(شالوشاپا) نافداره •
ع ـ (قرية) •

(تنێ)
هن کورمانج لشونا (تەنێ ـ
تەنیا ـ تەنها) تنێ دبێژن •

ع ـ (وحده) •

(ت ـ يى)

(تي)
ئەڤ مرۆڤێ تهني يه • تي‌بويه
بێ‌آڤ مايه •
ع ـ (العطشان) •

(تي)
برايێ مێرێ ژنێ يه • ژنـا
بارام ژبرايێ وى ره دبێژى:ـ
تي‌يێ منـــه • يـــانى برايێ
مێرێ وێ يه •
ع ـ (أخ زوج المرأة) •

(تي)
تەنێ • بداخوازا (تـَه) تۆ
هاتيه • ايزيدى دبێژن :ـ پـا
بشـــيخ‌هادى تي‌جامێرى تي
باشي ـ تي چـــاكي • يـانى
(تۆ ـ تو) چـاكي ـ باشـــي
ع ـ (انت) •

(تبي)
بداخوازا تۆبي • لێ دڤـرده
(بي) جياوازه • دبي كــۆ
ژكرنا بو كۆ ژێـــدەرێ وێ
(بونه) هاتبي • تە نيـــــا
بداخوازا (تۆ) هاتيه • (تبي)
بڤى آوايى پەيڤەكە نەگوتنەكە
ع ـ (انت تكون هكذا) •

(تسي)
بداخوازا (روت) ـ تەنيـا ـ
تەنها هاتيه • دبێژن :ـ ئـــەز
نانێ ب(تسي) دخـــوم ـ يانى
نانێ بێ‌خوارن ـ نانێ كــــۆ
تشتەك دگەل نەبي ـ نـانى
تەنيا ـ تەنها دخوم •
ع ـ (المجرد) •

(ترى)
ناڤداره • گلك ترى هەنه :ـ
مەزرۆنه ، گـــەوره ، زەيتى ،
حەسەنى ، بەنگى ، سفنك ،
كۆخەر ، كەركوش ، ••
ع ـ (العنب) •

(تژى)
وەكـــه (تژه) تێ گۆتن •
دەرباس‌بويه تژى بويـــــه ـ
تژەبويه •

(تزبي)
دەروێش بدەستێ خوه دگرن
وەردێ خوه پێ دكشـــێنن •

بويه تەڤايي •

ع (المسبحة) •

(تفي)

يا (تفو) ژبۆ غەيد ولاتە •

ع ـ (اللعنة) •

(تلي)

دهەر دەستەكى دە (٥) تلي هەنە • چارنا شەش تلي چێ دبـن • دنـاڤ تلي‌يێدە پێچى هەنە • تليا گردێ دو پێچى لێ ئێ مايى سێ پێچى‌نە •

ع ـ (الاصابع) •

(تمي)

بداخـوازا (تم) هـاتيە هەردەمە • بـارام تمي ولۆ دكي ـ هەردەم ولـۆ دكي • بارام ! تمي كارێ تـە ئەڤە •

ع ـ (دائمـا) •

(توى)

بداخوازا (تۆيى)• دبێژن :ـ ئێ كۆ ئەڤ ايش كريـە بارام ! توى • ع ـ (انت) •

(يى) ژبو بجيـكرنە • تەڤگەرەكە لداويـا گلك ناڤا تێ ••• ؟

(ت ـ ئۆ)

(تبۆ)

ناڤێ مالباتەكى ل(عامودێ)يە بناڤێ ديا خوە ، ناڤدەنگێ ديـ خوە دەنگ دانـە دبێژن :ـ (مالا تبۆ) ناڤێ ديا وان نـە تبويە لێ ولۆ دەنگ دايە •

ع ـ (اسم عائلة) •

(ترۆ)

ژمرۆڤێ دەرەوين رە تێ گۆتن• دگۆكـا خوەدە ئێ كۆ گلك ترا دكي • لێ پاشێ بويـە ناڤێ ئێ كۆ گلك دەروا دكى دبێژن :ـ دەهـەرە لۆ ترۆ ! يانى دەهەرە دەرەوينۆ ! •

ع ـ (اسم للكذاب) •

(تشۆ)

ژبۆ بانگا كەرايە • دبێژن :ـ تشۆ ! يانى وەرە كـەرۆ ! لبەيى هەڤ تێ گۆتن • •••

ع ـ (كلمة صوتية يقـال للحمير) •

(تلو)
ناڤێ گوندەکی‌یە لناف بۆتایە خەلکێ تلۆهەمی سنەتچی‌نە • ل ناف کوردستانی ولسوریا وعراقی ژی دگەرن • خوە (سید) دهەژمێرن • ژڤی گوندی (سلطان ممدوح) کتێبا (زیل) لسەر (شەرەفنامێ) چێکریە • ئێ گلک جهێ آخینە کۆ بدەستێ من نەکتیە•
ع ـ (قرية) •

(تخوب)
سینۆرە • دبي ژتخوم هاتبي• دبێژن :ـ تخوبێ مە ئەڤ جهۆکە • یا ئەڤ گزیرە ••
ع ـ (الحدود) •

(ترب)
گۆرە • ئەڤ تربا بارامە ـ گۆرا بارامە • (ترباسپي) یا تربەسپی • گوندە لرۆژهلاتێ (قامشلۆ) دکەڤي ژبەرکۆ تربێ وی سپي‌بون ناڤێ وی بویە (تربەسپي) •

(تل‌عقاب)
یا (تل عگاب) • گرەکە • لناڤ (ملا) دکەڤی ژێرێ (عامودێ) •

(ت ـ پ)

(تپ)
یا (تپ‌تپ) • دەنگێ لێدانا دلە • دبێژن :ـ تپ‌تپ ژدلێ من تێ • لێ براستی (تپ) گۆتنەکە دەنگی‌یە ژهەر تشتی‌رە تێ گۆتن چەدەما تپین ژێ بێ • (تپین) ژێدەرێ وێ‌یە • گلک جاران دبێژن: تپین ژدلێ من تێ • درستە (تیپ) کۆ بداخوازا (حرف) هاتیە دانین ژڤر دەرکەتبي •
ع ـ (صوت اضرب) دقات القلب •

(ترپ)
یا (تلپ) • ئەو قەرێژ وگەمارا کۆ دکەڤي بن آڤێ• خەسما آ تري کۆ دکن (دۆشاو ـ دمس) دچاخێ کەلاندنێ‌دە دپارزێنن (تلپ) بين

دكەڤي ٠٠٠

ع ـ (الاوســـاخ التي تتكوم

(ت ـ ت)

(تت)

يا (تد) ٠ بەردانا كوچكە ـ
بەردنا ســـگە تتتت ! يانى
ئۆشتە ـ هەرە ٠
ع ـ (يقال في طرد الكلاب)

(ترت)

دەنگێ وی بـايێ كۆ ژ زكێ
جاندار تێدەر ٠　(٠٠)

(تشت)

بداخوازا (شت) دسۆرانى دە
تێ ٠ ڤىتشتى ژڤر راكـــە ٠
ئەم شتە لەائێرە رایێکە ٠
ع ـ (الشيء) ٠

(تفت)

هرى وپرچا دەڤـــايە ٠ ڤژى
حشترە ٠ كوم ـ كـــلاو ژڤێ
تفتێ چێ دكن ودبێژن: كومێ
تفتكي ٠ ع ـ (الوبر) ٠

(تنات)

گوندەكە لناڤ ئۆمەريـــــا
دكـــەڤي دڤى گونـــدى دە
هەڤيركا وئۆمەريا گلك مێر
ژهەڤ كۆشتنە ٠
ع ـ (قريـــة) ٠

(تخاريس)

دكراس دە پەرچاكە ٠

(ترس)

ترسين ژێـــدەرێ وێ يـــە ٠
تێنەپەرە ٠ ترساندن تێپەرە٠
ترســـــۆك ئێ كـــۆ گلك
دترسي ٠ (ترسۆنەك) ژى
ولۆيە ٠ ترســـينۆك ئێ كـــۆ
خەلكێ دترسێني ٠
ع ـ (الخوف) ٠

(ترمس)

(تينپارێزە) ٠ ئێ كــــــــۆ
تين وقوەتا گەرم وسەرم دخوە
دە دپارێزي ٠ ئەورووپى يــە ٠
بكوردى ئـــەم كارن بێژن :ـ
(تينپارێز) ٠
ع ـ (ترمس) ٠

(تس)

نان خوارنا روتە ٠ دبێژن :ـ
بارام نانێخوە بـتسي دخوى٠
يانى بێ تشتك ٠ (٠٠٠)

(ترنج)
وەکە نارنج وپرتەقالـە • لێ
ب خافی نایێ خوارن •
ع ـ (معروف) •

(ترح)
ئەو شـــاخێ کۆ نو ژدارا ،
ژلەما ، ژ گەیا دکشن ، درێژ
دبن • بچوکێ وێ ترحکە •
ترحکا دارێ • (ترحۆ) نافێ
مرۆفەکی یە • ترحین • نـو
ترحا خوە دایە •
ع ـ (الغصن) •

(تلکەلەخ)
بازارەکی بچوکە لنافبەرا
بازارێ (حمص) و (لازقي)
یێ دکـــەفي • دبێژن :ـ
نێزیکی دەھ ۱۰۰۰۰ کورد
دفی بازاریدە ھەنە •
ع ـ (مدینة سوریة) •

(تد)
دەرباس بویـــە (تت)ە •
بەردانا کوچکێ یە • د دیوانا
من دە ھاتیە (تد) •
:ـ ژبەر دەر تـــد کرێ

دلبەر •••

(تناز)
پێکەنین وقەرف وحەنەکن •
دبێژن :ـ بارام تنازێ خـــوە
بفەرھاد دکی ـ پێ دکەنی ـ
حەنەکێ خوە پێ دکي •
ع ـ (القرف) الاستهزاء •

(تر)
آلافەکە • ژبۆ زێدەبـــون
ھاتیە :ـ بارام ژفەرھـاد چێ
(تر) دخـــەبتی • بـــارام
ببەژنا خوە ژفەرھاد کنترە•
زێر ززیفـ بھاترە •
ع ـ یستعمل للتفضیل) •

(تر)
نافێ وی بایێ کـــۆ ززکێ
جاندار تێ دەر ـ دچی دەر ـ
دەردکەفي • (••)

(تبار)
یا (تبارە) • ئەو بەرێ کـــۆ
پالە ددن بەر خوە دپالەیا جـە
وگەنم دە • دبێژن :ـ کەنمێ
مە تباراك مایە • یانی یەك
تبارە مایە ـ یەك بەر مایە •

ع ـ (الوصلة في الحصاد)•

(تجار)

يانى (بجـــاره‌ك) ـ هيج
ده‌لين :ـ تجـــار دژمن نابن
دۆســت ـ بجـــاره‌ك ـ
جاريك • نابن دۆســـــت •
تجاري ـ تجارا ژى تێ گۆتن
(جار) •
ع ـ (مرة) واحدة (ابدا)•

(تغـار)

نافێ پيڤانه‌كى‌يه • وه‌كـــه
چه‌واله • دبێژن :ـ سه‌د تغار
زادێ من هه‌يه • لێ بهنـــا
تــــركي ژێ تێ • ل‌وه‌لاتێ
(دياربه‌كر) ولۆ دبێژن •
ع ـ (وزن تركي)
ـ على ما اعتقد ـ

(تفر)

وه‌كه شێلمه • په‌رچه په‌رچه
دكن ول به‌ر خوارنێ داتينن
ب‌خوارنێ‌ره دخون • تاما وێ
توژه • ع ـ (   )

(تلور)

ل‌پاش (ته‌ير) تێ گۆتن:ـته‌ير
وتلور وا دياره كۆ (تيور)يێ
بويه (تلور) • لێ بداخوا‌ز
ته‌يرێ هور تێ • وه‌كه چوك
وچڤيـــك لێ چڤيـــك
ژچوك مه‌زنتره•هروه‌كو ته‌ير
ژتلور مه‌زن تره•بركێ هه‌ڤن•
ع ـ (الطيور الصغيرة) •

(تش)

زبۆ پێ‌كه‌نين وقـــه‌رفـه •
دبێژن :ـ تش ! وێ بـــار‌ه
ژمه‌ره وه‌لات ژده‌ستێ دژمن
پاريزي ؟ تش ! وێ فه‌رهه‌د
ژمه‌ره مه‌زناهي‌يێ بكى ؟•••
ع ـ (لعدم الثقة والاستهزاء)

(ترش)

تامه‌كه • وه‌كه شۆر ، توژ ،
تال ، شێرين ، مزه •(ترشي)
ئه‌و تشتێ كـۆ ترش دكن •
ترشۆك نافێ گـه‌ياكى يه •
ترشۆ نافي مرۆڤـــه‌كى يه •
ترشك نافێ خوارنكێ يه •
ع ـ (الحامض) •

(تف)

ژده‌ڤێ خوه دافێژن ده‌رڤـه •

دبێژن :ـ بـــارام تف کره •
فەرهاد • کەف وکنجــا دەڤێ
خوه آڤێته ســەر چاڤێ وي •
ل‌شونا (لانەت ـ لعنت) تێ
گۆتن :ـ
(تفو بەرته ئەی چـــــەرخێ
گەران تفو) •

ع ـ (البزق واللعنة) •

(تڤ)

دەنگێ گولەیـــــە • یا دەنگێ
هەمو تشتێ کۆ تڤن ژێ تێ•
تڤن ژێـــــدەرێ وی یـــە •
گۆتنێ دەنگي دکـــوردی ده
گلك خویا دکن •
ع ـ (کلمة صوتیة للرصاص)

(تق)

یا (تقتف) کەنێ زێده یه •
دبێژن :ـ بو تقتقا کەنێ بارام•
(پرق) ژي بڤێ داخـــوازێ
تێ :ـ گۆ پرق وکەنیا • ژن
ژزارۆکی بچوکەره دبێژن :ـ
تق ، تقـ ••• داکۆ بکەنن•
ع ـ (الضحك والقهقهة) •

(تکتك)
دەنگێ ژەندنا کڤانه • دبێژن:
بو تکتکا کەڤانێ رەوشــــێ •
وهارەنـــگه دگلك جهاده تێ
وەکه دەنـــگێ (فرەآڤیزێ ـ
ترالۆزێ) •
ع ـ (کلمة صوتية) •

(ترك)
دەنگێ شکەستنێ یه • دبێژن:
گۆ ترك وشکەشــــــــت •
ترکیني ژ کۆپي مه هات •
ع ـ (صوت الكسرة) •

(ترك)
ناڤێ ملەلەتەکی یه ژ چینێ تا
سنیۆرێ یەونان وبلقــــاردرێژ
بونه • هنـــك دژێرێ رۆژ
هلاتێ یەکتیا ســــــۆڤیاتی ده
دژی • تەنێ ملەلـــەتێ کورد
ناڤیرا ترکێ آزەربــــایجان
وترکێ ترکیا دبري • ژلەورا
ترکێ (طوراني) کمالیست
خستبونه دلێ خـــوه کــــۆ
ملەلەتێ کـــــورد بزۆر بکن
ترك • داوەکو ترکستانەکـــه

مەزن لـدارخن • لێ دقرنێ
(٢٠) بیستا ده ئـــەف داخواز
پێک نایێ • ژبـــەرکۆ زۆر
نەما بکارتێ • مللەت هەمـو
شیار بونه •

(تفک)

ژبەرکۆ هەرکەسي تفا خـوە
تافێته آگر دانێ نافێ وێ بویه
تفـک ـ جهێ (تفێ) • لێ
(آگردان) راسته • ژبەرکۆ
جهێ آگره • نەجهێ تفێ‌یه •
ع ـ (الموقد) •

(تمک)

بچوکێ (تمه) تلمه ـ تله •
دبێژن :ـ بارام لســـــەر فێ
تمکي رونشتیه • یا لەسەر فێ
تلمکي رونشتـــیه • ژتــل
بچوک تره •
ع ـ (المرتفع) •

(تنک)

سەرگۆ یه • بارام لســــەر
تنک رونشتي یـه ـ لســـەر
سەرکۆ روتنشتي یـه • تنگێ
دەرەوا ل‌گوندێ (تلشعیرێ)
ب ناف ودەنگه •
ع ـ (المزبلة) •

(تنگ)

قەلـــەو • دەنگي یه • تنگین
ژێدەرێ وێ یه •
ع ـ (کلمة صوتیة) •

(ترنگ)

وەکه تنگه • دەنگي‌یـــــه •
وەکه چنگ رنگ ، شنگ ،
خنگ •
ع ـ (صوتیة) •

(تـل)

گرێ چۆلێ یـه • عرب ژی
ولــــۆ دبێژن • دبي ژعربي
هاتبي • دنـــاف گونـــدێ
کورماتجا ده گلک هاتیـــه
ژلەورا ئەم دنفیســــــن :ـ
تل کۆچەر ـ گرێ کۆچەرا ،
کۆچەرێ میرا •
ع ـ (تـل) •

(ترال)

مرۆفێ بێ‌کـــاره • دگۆتن •
ترالێ بەغدایێ ئەون کـــۆ
کارناکن ونان دخـــون • لێ

خەلك نان دخن دەڤێ وان • لبن دارێ خـــورما رودنن ودەما خورمە دوەشن كـــۆ نەكڤى دەڤێ وان بـخـــوە ناخن دەڤێ خوە لێ خويايـە كۆ دەروبو •

ع ـ (الكسول او العجزة) •

(تقال)

دولاب‌رێســـــي ناس‌دكن • ژقاشلێ كونـــدرا چێدكن ودخن ناڤ‌بەرا سنگ وتا •

ع ـ (••)

(ت ـ م)

(تم)

دبي ژ (دەم) يا ژ (دائـم) هاتبي • لێ كورمانج (تـــم ودائم) لپەى هەڤ دبێژن • خويايە كۆ نە ژ دائم هاتيە • (هــــەرتم) ژى تێ گۆتن • ژلەورا دبي ژ (دەم) هاتبي• هەرتم ـ هـــــەرچـــاخ ـ هەروەختە •

ع ـ (دائـم) •

(تخم)

كۆكـە • دبێژن :ـ بـــأرام تخمێ شێرايە • ئەڤ هـەسبا ها ژ تخمێ مەهينا مـە يـــا شێن بۆزە • ژ تخمێ مـــالا زۆرۆ ژنا مەوێنە كورێ من •

ع ـ (الاصل) •

(تلم)

ژتل بچوك ترە • تلمـك ژ تلم بچوك ترە : نــە گلك بلندە • دبێژن :ـ لســـەرێ تلم رونە تا ئەز ڤـەگـەرم • گوندێ مە دبشـــت ڤي تلمكي دەيە •

ع ـ (اصغر من التل) •

(تلبسم)

ناڤێ گونـــدكي ل دەشـــتا دياربەكەرە ايرۆ بويـە جهێ (قايمقام) • (قرية) •

(تلشەحم)

ناڤێ گونـــدەكي يە • لبـەر چەمێ دجلە ول دەشــــتا دياربەكەرە •

ع ـ (قرية) •

(تلسم)
ڤەشارديێ ســەر دەڤێ
گەنجینەیە • سرەکە دژوارە
کۆ کەس کاربي تێ دەرخي•
هن دبێژن :ـ مارەکی رەشە•
وهن دبێژن :ـ نفیساندنەکە
کــەس نزانی بـخوێني • لێ
خویادکی هەمو دەرەوە • لێ
دناڤ کورمانجادە گلگك هەیە
دبێژن :ـ تلسما پێکھاتنـــا
ڤێ چیرۆکێ بارامــە ، هــەرن
جەم وی ئەو کاری پێکبێني•
ع ـ (تلسم) او مفتاح الخفایا

(تمتم)
ناڤێ بەستاکە کورمانجییە
بەستە :

تمتم وتــم ، تمتم وتــم
تمتم وتم ، تم ئەمینا •••
ژ (تم) زێدە بویە • دائم ـ
دەم ••
ع ـ (عنوان شعر شعبي) •

(تۆ ـ ئه)

(تۆبە)
ژعربي هاتیە •
ع ـ (التوبـــة) •

(تۆربە)
تورەکە • ژ جاو چێ دکن •
مرۆڤ خوارنا خـــوە دخيێ
ول‌ناڤ ملێ خــوە دکي • ئێ
کۆ دچن سەفەرێ باش ناس
دکن • بچوکێ وی تۆربکە•
دبێژن :ـ تۆربـەکێ خوە دا
ناڤ ملێ خوە وبرێ کەت •
ع ـ (کیس یحمل فیەذخیرتە)

(تۆدە)
ناڤێ پارتي یەکێ ل ایرانێ یە
حزبێ تـــــۆدە • دبي • ژ
(تەودە ـ تەڤدە) هـــاتبي •
بداخوازا تەڤایي •
ع ـ (الشعب) •

(تۆرە)
ئەدەب ـ اخلاق • تۆرەڤـان
ئەدیب • لێ ل‌جەم مـــــن
(هۆزان) بداخوازا ئـەدیب
وشاعرە • بەلام دکارن نـاڤێ
(تۆرەڤان) ژ ئـــــەدیب رە
وناڤێ (هۆزان) ژ (شاعر)
رە دروست بکن • ژ بەرکۆ

(هۆزان) ژ (هۆنان ـ تنظيم)
و (هۆ ـ العلم) هاتيه •
ع ـ (الادب والاخلاق) •

(تۆقه)

دەستێ هەڤ گوڤاشـــتنه •
دەستێ هەڤ هـــەژاندنه •
مەلايێ جزيري دبێژن :ـ
هێڤي و (تۆقه) دكم ئـــەز
ژ خوەدانا حەشەمێ
وێ نیگارو صەنم وپاشـــەو
محتەشـــــەمێ •
ع ـ (المصافحة) •

(تۆله)

دەرباس بويه • نەكوچـــكه
ونه تاژی يه تۆل تاژی يه •
ع ـ (قد مر) •
:ـ وەك تۆله لپـەی موچێ
لدۆرێ چەرخيم ئەز •

(تۆ ـ ئي)

(تۆتي)

تەيرەكه • ل ئەيوانا داتينن •
دەنگێ وي خوەشه •شاعرەك
دبێژی :ـ

:ـ تۆتي يێ ئەيوانم ئەز •

(تۆسي)

فردەوسێ تۆسي شـــاعرێ
نافدارێ ايـــرانه • (تۆس)
گونده ـ يا باژارەكـــــه •
فردەوسي ژوي باژاری يه •
ع ـ (مدينة ايرانية) •

(تۆري)

خەلكێ تۆرێ نه • آشـــيتا
ژواره ولۆ دبێژن :ـ ڤايـــه
تۆري هاتن • هـــنگي ژوان
عاجزن ، ژ واويـــكا ره زي
دبێژن :ـ (تۆريك) •
ع ـ (نسبة الى طور عابدين)

(تۆلازي)

چاڤ لدەري يـه • ژێدەرێ
تۆلازه • تۆلاز ئـــەو مرۆڤێ
كـــۆ تۆلازي دكي :ـ بارام
تۆلازه ـ چاڤلدەره • لدۆر
خەلكێ دگەري رەوشـــێ
تۆلازه ـ خـــەلـك لدۆر
دگەرن ـ بمێرێ خوه رازی
نابي • بێتر ژ خۆرت وكەچـا

ره تێ گۆتن •
ع - (فاجر) •

(تۆڤي)
ئه‌و ترۆزی وعه‌جـــــور و
په‌تیخێ کۆ ژبۆ تۆڤ هلتینن،
ژ له‌ما ناکن تاکۆ بـخـــــوه
هشک دبن - دپـه‌رخن بکێر
خۆارنێ نائین به‌س ژ بـــۆ
تۆڤــه •
ع - (ما يترك للبزر) •

(تۆني)
خه‌لکێ کـورد داغێ - چیایێ
کورمـــانج • دبێژن :- بڤي
تۆني ئه‌زناکم •
(تۆن) لـچــــه‌م وان وه‌که
ره‌نــــگه - آوایـــــه •••
:- بارام چه‌تۆنه ؟ یاني چلونه؟
- چونـــه ؟ - چاوایـــــه !
بڤي (تۆني) به‌م جۆره - بڤي
آوایی • بڤي ره‌نـگي بـــــه‌م
آوا - به‌م چه‌شنه •
ع - (الشکل) •

(تۆ - ۆ)

(تۆ)
ژبـۆ غـــه‌یـد تێ گۆتن :
(ئۆتۆ) ؟ ئه‌ز که‌تم به‌لا ته •
لێ پرێ جارا دگه‌ل (ئـــۆ)
تێ گۆتن •
ع - (يدل على العجز) •

(تو)
بسۆرانی لشونا (ته) - (تو)
تێ : (بۆ تۆ یه بۆ تۆ یه) -
بۆ ته یه •　ع - (انت) •

(تۆتۆ)
ناڤه‌که - شونه‌که - ده‌رکه •
لێ که‌س نزانی لکویـــه •
ته‌نێ دبێژن :- بارام د (تۆتۆ)
ره ده‌رکه‌ت ، ئه‌زێ تـــــــه
دتۆتۆره ده‌رخم • ناڤه‌کی بێ
داخوازه (دوری) تێ ده هه‌یه•
ع - (اسم بلا جسم) •

(تۆیۆ)
گونده‌که ل ژێرێ (آمودێ)
یه •　ع - (قرية) •

(تۆخۆ)
ناڤێ مرۆڤه‌کی ئه‌رمه‌نی یه •
ئه‌گـه‌ر ژ (توخ) هـــاتبي
کوردی یه • (تۆخ‌وآلا)••
د دیوانـــا جزیري ده گلک

هاتیـــه •
ع ـ (اسم رجل) •

(تۆ ـ پ)

(طوپ)
تۆپ • نافداره • (مدفع) ـ
(تۆپ)
دجاو ده پەرچاکه ل هـــەف هاتیـــه پێچـــان دبێژن :ـ طوپەک جـــاو بده مـــن • تۆپەک قماش بده من •
ع ـ (قطعة من الخام الملفوفة)
(تۆپ)
دلیزێ ده شەپی یەکه مەزنــه ز لاســـتیک چێ دکن وپێ دلیزن •
ع ـ (فوتبۆل) •
(طۆپ)
خسارة ـ الافلاس • بـــارام طۆپ آڤێتیه • افلاس کریه ـ زیان کریه • بەلەنگاز بویه ـ دبن دەینا ده مایه •
ع ـ (الافلاس) •

(تۆ ـ ت)

(تۆت)
رونشتنا سەر نگێ خوه ، یـــا ل سەر کولیمەکێ خـــوه یه • دبێژن : بارام تۆت دایـــه ـ یانی ل ســـەر نگێ خوه ـ ل سەر بنێ خوه راوەســـتایه • رونشتی یه • دەما کوچک ل ســــــەر قـــونا خوه رودنی ـ رادوەســـــــتي دبێژن :ـ کوچکێ تۆت دایـــه • تۆتک بچوکێ (تۆته) دگرێدانـــا سەرێ ژنا ده تۆتک نافداره • هن دبێـــژن :ـ (کۆفي) • دارەکه دناڤ کوم وکۆفیـــا ژناده داتێنن داوەکو بـــاش بلند بيي • (کۆفی کێلێ ئەوا کۆ کۆفیا وێ وەکه کێلەکێ یه • ع ـ (القعود القنفسائیة)
(تۆقات)
باژارەکه • لترکیا دکـــەڤی • لێ دسترانێ کوردی ده تێ : :ـ کەمبەر زیڤێ تۆقـــاتێ نار هەی نار نار هەی نار•

(تۆ ـ س)

(تۆس)
یا (طوس) • بـــاژارەکي

ایرانه • (فردەس) شاعرێ ناڤداری ایران ژ ڤي بازاري يه
ع ـ (مدينة ايرانية) •

(تۆرۆس)
چيايێ طۆرۆس دناڤ بەرا وەلاتێ کوردستانێ وکليکيا ده يه • ئەرمن دبێژن :ـ چيايێ طۆرۆس دوەلاتێ مه ده يه • لێ زەنجيزيرێ چيايێ طۆرۆس دکەڤن کوردستانێ •

(تۆ ـ خ)

(تۆخ)
وا دياره • کۆ دسەرێ آل و بەيرەقا ده تونجەک هەيه دبەرقێني دبي (تۆخ) ئەو بي • لێ جزيری دبێژی :ـ آلا و تۆخ • وا دياره ل گۆرا گۆتاوي • (تۆخ) جياواز بي ـ سەربخوە بی •
ع ـ (••) •

(تۆ ـ ز)

(تۆز)
ئەو تشتێ هوره • وەکه :ـ آخ ـ خوێ ـ آرد ••• تۆز دباري ـ آخ دباري •
تۆزەک خوێ بدە من ـ
تۆزەک آرد بدە من •هنەک خوێ ـ هنەک آرد بدە من •
ترک ژی تۆز دبێژن •
ع ـ (الغبراء) •

(تۆلاز)
مرۆڤێ چاڤ ل دەره •
ع ـ (سرسري) •

(تۆ ـ ر)

(تۆر)
پێ ماسيا دگرن • بارام تۆرا خوە بەردايه آڤێ ، ماسي کەتيه تۆرێ •
:ـ کەتمه تۆرا ته سێولەکێ ته بێ باڤێ ، ته نەزانێ •••
ياني بومه نێچير وەکه ماسي کەتمه تۆرا ته نەزانێ •
ع ـ (الشبكة) •

(تۆر)
هەريمەکه ـ دەمەکه •
لزۆرێ بازارێ (نصيبين) دکەڤي • (تۆراباني) دناف هەڤيرکا دەيه • شەرەفخان

دتاريخا خوەده نافێ کەلاتۆرێ دبێژي • دتاريخـا عربي ده (طور عابدين) نافێ وی یە• (جبال خورعابدين) چیایێ هـەڤیرکا یە • (باجن) و (بەجنەخوێر) دڤي چيـایی دەنە • جهێ ایلا (بەجنەوی- بەشنەوی) یە •

ع ـ (طورعابدين) •

(تۆر) آلاڤەکە • ژبۆ بێغـــەمی هاتیە :ـ ئەگەر بارام نـەچي تۆر ئەز ناچم • یاني نە غەمـا منە چە دبي بەرە ببي • هـن دبێژن :ـ تۆرا •

ع ـ (أداة شرطي) •

(تۆ ـ ش)

(تۆش) تالان و بەردی بەردانـــە ـ کەتەبەرە • دتۆشێ دە چـــە بکەڤێ بەر تە ژخوەرە دبي • گازن ژ کەسي نابي •

ع ـ (النهيب) •

(تۆ ـ ف)

(تۆف) دچاندني دە چە تشتێ کــۆ مرۆف دچێني تۆڤە • دپەزدە بەرانێ تۆف ، نێری‌یێ تۆف ژبۆ کۆ بەردن ناف پەز ژبـۆ گۆنا یە • تۆڤێ هەر تشـــتی بزرێ وی یە •

ع ـ (البزر) •

(تۆ ـ ق)

(تۆق) گەردەني یە • ژزیف وزێـر چێ دکرن وژنا دختن ڤرکا خوە ـ گەردەنا خوە • هـــن دبێژن :ـ گەردەني • دستران وبەستەیێ کوردی دە هاتیە :

کەچک هاتن زەري هـــاتن
تۆق بەني‌یێ خوە ڤەنانـــدن
ئەز ژ حسەبسا بەرادابوم •••

(تۆق) دبەر هالەتا دە ژ هاســن چێ دکن و مژانە و پرك و برك وشورك بـهەڤە گرێ ددن • پێرك ودارکا دخن بەر داکۆ

فرەھ نەبي •
ع ـ (طوق) •

(تۆق)
يا (تۆقێ) ناڤێ گونـــدەکی یـــــە •(تۆقێ وتاقێ) دو گوندن لناڤ ایلا ئۆمەریا نە •
ع ـ (قرية) •

(تۆراق)
ژ دەو چێ دکن دەو دکەلێنن و دخن کیسەکي و بدارفـــە دکن • پشـــتي کۆ زوا دبي دبي تۆراق • بشـــیرانی رە خوەشە • لێ هنک هشـــک دکن و دهێلن زڤســــتانا • دناڤ آڤێ دە دپشـــێڤن ودکن دەو • مەهیرێ ژێ چێ دکن• دگەبۆلێ دە گەلەک خوەشە•
ع ـ (اللبن المصفى) •

(تۆ ـ ک)

(تۆتک)
بجوکێ تۆتە • ئەوێ کـــۆ تۆت ددي ـ ل سەر تۆتا خوە رودني :ـ بارام تۆت دایـــە ـ ل سەر تۆتا خوە رونشتی یـــە ـ لسەر قونا خوە رونشتي یە پرێ جارا ژ کوچـــکا رە تێ گۆتن • دبێژن :ـ بارام لڤـر بویە تۆتک ـ یانی رانابي •
ع ـ (القعود کالقنفساء) •

(تۆتک)
دسەرێ کومێ ژنا دە هەیە • دبێژن :ـ ل تۆتکا سەرێ وێ بنێرن • هن دبێژن :ـ تۆتیک کۆڤیا ســـەرێ ژنا یـــە • تەختەکی ـ پێژەکی دخـــن ناڤ پاشیا کوم و بقمـــاش دنخومێنن داویا کومێ ژنا پێ بلند دبي • لێ براستي نزانـم چاوا چێ دکن •
ع ـ (طاقیـــة جانبها الخلفي مرتفع) •

(تۆتک)
ناڤێ مرۆڤەکي یە •

(تۆریک)
واویکە • خەلکێ آشیتا ولـــۆ دبێژن • دبي ژ رکێ تۆریـــا رە ولۆ گۆتبن • ژبەرکـــۆ (تۆریا ـ هەڤیرکا) مالێ وان دخوار ودهاتن دزیا وان •

ع ـ (الواوي) .

(تۆلك)
گەیاکە . تێ خوارن . دقەلێنن وهێك وماست بەرددن سەر . (تۆلكۆ) گوندەكە . ژبەركۆ گلك تۆلك لێ شێن دبي نافێ وی بویە تۆلكۆ .
ع ـ (الخبازة) .

(تۆ ـ ل)

(تۆرجەل)
چیاكي بلندە نافدارە . ل شارێ دێركا چیایێ مازي دكەفي . دخۆرتانیا خوە دە ئەز چومە سەرێ چیایێ تۆرجەل . چیرۆكا من وچیایێ تۆرجەل دور ودرێژە .
ع ـ (جبل معروف) .

(تۆفل)
یا (تیفل) . قەتیتكن . تۆفلەك شەبەش بدە من . تەلیشەك شەبەش بدە من . هن دبێژن :ـ تیفلەك شەبەش بدە من .

ع ـ (قطعة ـ شقفة) .

(تۆكل)
گوندەكە . دكەفي رۆژهلاتێ شارێ (قامشلۆ) . ل ناف (حەمكا) یە . ژ (آلیا) تێ زمارتن .
ع ـ (قریة) .

(تۆل)
حەیفە :ـ بارام تۆلا خوە ستاند ـ حەیفا خوە هلاني .
تۆلستاندن ـ حەیفستاندن .
ع ـ (الثأر) .

(تۆل)
ژنا خەرابە ـ ژنا پیسە ـ ژنا تۆلازە . دستران وبەستا دە هاتیە :ـ

ئەرێ ! تۆلێ ! كەچا تۆلێ !
پێشمال شینێ گۆل بگۆلێ
خورتێ خەلكێ تە دین كرن
تە هار كرن بەردان چۆلێ ...

(تۆل)
كوچكێ بچوكە ـ بونجیيە . نەكوچكە ونە تاژییە . بێكۆك وبێرومەتە . یاني نەكوچكێ باشە ونە تاژییێ

باشه هن دبێژن:ـ تۆل‌تاژی•
ع ـ (كلب حقير) •

(تۆ ـ م)

(تۆخم)
توخم ـ تخم • تۆڤه ـ بزره•
خه‌لكێ (دیاربه‌كر ـ آمه‌د)
دبێژن :ـ تۆخم ـ ئه‌م دبێژن:ـ
تخم • تۆخمێ مـــه نه‌باشه ـ
تۆڤێ مه نه‌باشه ـ نه‌چاكـه ـ
نه‌چێ‌یه • بزرێ مه نه‌باشه •
تخمێ چێله‌كا به‌له‌كـه • تۆڤێ
چێله‌كا به‌له‌كـــــه • بزرێ
چێله‌كا به‌له‌كه •
ع ـ (البزر والزرية) •

(تۆرم)
ده‌فه‌یێ پارۆنه‌یـــــه • كورد
دبێژن :ـ بارام لێڤ تۆرمه ـ
لێڤ ده‌ڤه‌یه • لێ نزانم تۆرم
ژكو هاتیه •
ع ـ (صغير الابل) •

(تۆ ـ ن)

(تۆرن)
زارووێ مال مـــه‌زنا • تۆرنێ
حه‌سه‌نا ، تۆرنێ مالا محمـــد
جزیـــــری ، تۆرنێ مـــالا
حسين آغا ••• لێ ایرۆ ئـه
كارن ژ زارووێ هه‌ر كمـــي
ره بێـــژن :ـ تۆرن • ژن ـ
مێرێ خوه ره دبێژن:ـ تۆرنێ
دفرده تێ خویاكرن كـــێ
تۆرن نه‌ته‌نێ ژبۆ مال مه‌زنه‌یه
چقا به‌رژێر هه‌ري هه‌ر تۆرنه
كوری كوری كوری مـروڤ
تۆرنـــه • هــــن دبێژن ـ
(نـه‌ڤي) •
ع ـ (الاحفاد) •

(تۆن)
گۆشتێ گا و چێله‌كا دقوتیا ده
یان هه‌مو گۆشتێ دقوتیـــا ده
ژێره تێ گۆتن :ـ (تۆن) •
لێ نزانم ئه‌ڤ گۆتن ژ كـــو
هاتیـــه •
ع ـ (اللحم المعلب) •

(تۆن)
هه‌زار كیلۆغرامه • دژمـارێ
ده تێ گۆتن : هزار تـــۆن
گه‌نم ژ مه ره ایسال هاتیـه •
چار تۆن نۆكێ مه هه‌نه •
ع ـ (طون) •

(تۆ ـ آ)

(توتیا)
وەکە بافۆنــە ژتـەنـەکێ خورتتره •

(تو ـ و)

(توو)
تو ـ تـە • تي ـ تێ ـ تـۆ ـ ئەتۆ ••• هــەمو ب یەك داخوازێ نە :
توو دچي کو ؟ ـ تو دچي کو ؟ـ تـە خوار

تێ دخوي ـ تێ خواریــە •
تۆ ئەخوي ـ ئەتۆ ئەخـوی •••
گەر چە بداخوازەکێ نە ، لێ رەوشا وان نە یــەکــە جیاوازە •
ع ـ (بمعنى انت) •

(توو)
دارا تووێ ناڤــدارە • تووێ رەش ـ تووێ سۆر ـ تووێ سپي •••
ع ـ (توت) •

(توو)
قەیماغە • لێ قەیماغێ شیرە ئێ سەر ماست قەیماغە ، نـە توو یە •
ع ـ (القشطه) •

(توتو)
بەردانا مریشکێ یە ، وهارەنگە بانکرنا مریشکێ یە • ژن دەما گازی دکن مریشکێ دبێژن:ـ توتوتو •••• هەروەها دەمــا کش دکن مریشکێ دبێژن :ـ توتو !
ع ـ (نداء للدجاج) •

(توت)
کومرەڤینە • ناڤێ لێزەکێ یە• چەند زارۆك وەك چەمبەر رودنن ویەك کومــەکي ل پاش وان دگەرێني • گەرەکە ل پشت یەکي دەیني وبگەري تاکۆ بگهێ شونا خوە ، ئەگەر ئێ رونشتي ب کـــوم آگاه نەبو وکوم گەرین گها سـەر وێ لێ سواربي ول هاویــر چەمبەرێ بگەریني تــا بگهێ جهێ وي •••
ع ـ (لعبة للاطفال) •

(توس)
يا (طـــۆس) ـ بـــازاریٚ شاعریٚ ناڤداریٚ ايرانی يـــه فردەوسیٚ توسي • دەربـاس بويه •

(تونج)
كانگاهەكه • وەكه صفره •لیٚ ژ صفر بێتر خورته •تونجەلي ناڤیٚ چيـــاكي ناڤـــداره ل كوردستانا راژۆر دكـــەفي • دبي تونـــج دڤي چيـــايي دەهەبي •
ع ـ (النحاس) •

(توند)
بسۆراني بداخوازا هشـكه ـ خورته • (توندی) ژێدەریٚ وي يه •
ع ـ (القوي او الجامد) •

(تو ـ ر)

(تور)
نيڤ خورجكه • نانیٚ خـــوه تیٚده بدار ڤـــەدكن • گلك كاریٚ دي ژی ب(تور) دبي بچوكیٚ وی توركه :ـ بـەره توري بەل بي تژه كەل وبەل بي :ـ چه د تور ده ؟ چـــه د هور ده ؟
ع ـ (الجعبة) •

(تور)
دەنگیٚ كۆڤكیٚ يه • دەمـــا (آژۆ ـ شوفير) ل كۆڤـــكیٚ دخي تورتور ••• ژیٚ تیٚ •
ع ـ (صوت الزمارة) •

(تور)
نـــاڤي چيـــاكي نـــاڤ داره (بطورسيناء) • ئەوچيايیٚ كۆ (موسى) گۆيـا بـخوەدیٚ ره آخڤي يه ـ پەيڤيیه • ئـەڤ چيا ددیـــــوانیٚ (هۆزانیٚ) كوردی ده گلك هاتيه •
ع ـ (جبل الطور) •

(تو ـ ش)

(توش)
لیٚراستهاتنه • دبێژن :ـ ئـەز توشي بەلايەك مـەزن بوم • يانی لەبەلاكه مەزن راستهاتم• :ـ (توشيلافاویٚ جەهـــل بوم) شعرا بیٚكەسه • يانی ل

پێلێ جەهلێ راستهاتم •
ع ـ (التصادف) •

(توش)
یاني (توژی) • تـو ـ ش •
ئەڤ (ش) شـــونا (ژی)
دگـــري • منش ، توش ،
ئەوش •••
:ـ هـــن دبێژن :ـ (تۆش)
دبي ئەڤ بێتر راست بي• هن
دبێژن :ـ ئەتوش •
ع ـ (انت ایضا) •

(توش)
لیزەکە زارۆکا یە • ل هێـلا
(عامــــوده) پێ دلێزن •
خوەڤەشارتن تێدە هـەیـە •
یــەک لوان دگــــەري •
زارۆک باش ناسدکـــن •
لیزەکە دي ژی بڤي ناڤي هەیە
کۆ ل هەڤ سواردبن •
ع ـ (لعبة للاولاد) •

(توز)
رەنگە • توز ل بارام نەمایە •
رەنگ‌لێ نەمایە •
ع ـ (اللون) •

(تو ـ ژ)

(توژ)
دخوارنێ دە تامـــەکە دەڤێ
مرۆڤ دشـــەوتێني • پێڤاز ،
ایسۆت توژن •

(توژ)
دهن تشتادە بداخوازا لوسە :ـ
زمانێ توژ ـ لوسە • کابـــا
تۆژ ـ لوسە •
:ـ شور توژە ـ زو دبري •
گـــوزان توژە ـ زودبری •
:ـ بآواکي تەڤایي بداخوازا•
ع ـ (الحاد) •

(تو ـ ک)

(توک)
تفە • توکا بارام کەتە ســەر
چاڤێ رەوشێ ـ تفا وی کەتـە
سەر چاڤێ رەوشێ • ژ (تو)
هاتیە • بچوکێ (تو) یە •
ع ـ (البصق) •

(توک)
رەنـــگە ـ توزە • دبێژن :ـ
بارام (توک) لێ نەمایـــە •
توز لێ نەمایـــە ـ رەنگ لێ

نەمایە • دبي ژ (تون)هاتبي•
ع ـ (اللون) •

(توتوك)
نافێ زرنێ یـــە • دبێژن :ـ
رەمـــۆ ل توتوكێ دخي ـ ل
زرنێ دخي • وهارەنگە بۆري
ژی توتوكە •
ع ـ (البوق والزمارة) •

(توتك)
مریشـــــــكە • (توتكاندن)
بازدانا دیك لسەر مریشـكێ
یە • دبێژن :ـ دیك توتكاندە
مریشكێ • یاني بازدا ســـەر
مریشكێ :ـ
:ـ عەلۆل وتوتك وقـــاز
هـــەمی بونە بەلەنـــگاز
وان ژی وەكي مە كوردان
دەستێ خوە ژبەرخوەبەردان
:ـ دديوانا من یا پێشـــــي دە
هاتیە •
ع ـ (الدجاج) •

(تورك)
بچوكێ (تورە) • دەربـاس
بویە • دبێژن :ـ
بـــــەرە دلي بدل بي •
توركێ پارسی لمـل بي •
خوارنا مـــە گل گل بي •
بالیفێ بن سەرێمە كەفر بي
ستراںا دە گەلەك هاتیە •
ع ـ (تصغیر الجعبة) •

(تو ـ ن)

(توران)
دهەمبەر ایران دە هاتیـــــە •
دچیرۆك وسەرپێهاتيیێ مـە
دە گەلەك ئەڤ ناڤ هاتیە• لێ
هەر دەم ب نافێ دژمنـــــاهي
كوردا دچیرۆكێ خـــوەدە
آنینـە •
ع ـ (أسم یطلق على الأتراك)

(توتن)
نافدارە وتەفـــایي یە • كورد
وترك وفارس وعرب تـەڤ
دبێژن :ـ توتن •
:ـ جـــارنا عرب دبێژن :ـ
(تەتون) • ایرۆ بازرگاني ب
تـــــــوتنێ دبي • لێ گلك
فەخوارنا وێ نە باشە • تێدە
(نیكۆتین) هـەیە • بـــەلام
مرۆڤاني پێرە چویە فەلاكەتێ

كي دكـــــاري دەف ژێ بەردي ؟

ع - (التتون) •

(تي - ئي)

(تي)

مرۆڤێ كـۆ بێ آڤ مايـــە • تيني - تهني • دبێژن :- بارام گەلەك تي بويـە • ياني زۆر تهني بويە - بێآڤ مايـــە • دبي ژ (تين) - هــــاتبي • بداخوازا هێرز - هێز - قوة - حرارەت - گـەرماهي‌بي • دبێژن :- تين تێ نەمـــايە • گەرمي تێ نەمايە - قوة تـــێ نەمايە •

ع - (العطش والحرارةوالقوة)

(تي‌تي)

ناڤێ چوكەكي يە • ژبەركـۆ بدەنگێ خوە دبێژي : تي تـي ••• ناڤێ وي بويە (تي‌تي) • : - وهارەنگـــە بويـــە ناڤێ مرۆڤەكي • ژبەركۆ وەكـــە تي‌تي يە • هوركە - بچوكە •

ع - (عصفور) •

(تي‌تي)

دەنگـێ بۆري وكۆڤكێ يە • ژبەركۆ گۆتەكە دەنگي يە •

ع - (صوت البوق) •

(تي)

بەرناڤەكـە • دبێژن : تـــي دخوي ••• تي چاكي ، تـــي باشي •

ع - (انت) ضمير •

(تي)

برايێ مێرێ ژنێ يـــە • ژن دبێژي :- تي يێ من • ياني براي مێرێ وێ يە •

ع - (اخ زوج المرأة) •

(تي - پ)

(تيپ)

بكورمانجي ناڤێ (حرفا) يە • تيپێ كورمانجي (٣٣) ســـيە وسێ تين • (٨) ژێ دەنگي‌نە : - آ - ئۆ - ئێ - ئوو - ئي - ئە - ئو - أ • ئەڤـــێ دي تيپێ سادەنە• لێ ل‌ناڤ‌كوردێ سۆڤيەتستانێ بێترن • ژبەركۆ دەنگێ زراڤ وقالن ژهــــەڤ دانە آليكي • چاوا كۆ خەلكێ سليماني‌يێ (ر - ل) ستـــور

دخوێنـــن ودنفيسن • دناف
كوردا ده ايرۆ تيپێ كوردي
ب چار رەنگا دنفيسن :ـ ل
ايرانێ وكه فارسا ول عراقێ
هن تەڤگەر خستنه ناف تيپا
ول سۆفيەتســـتانێ ب تيـــپێ
روسي ول تركيا وســوريا ب
تيپێ لاتينـــي دنفيسن • (تيپ)
و (پيت) • سەر وبنێ هـــەڤ
بونه • هەردوژي بداخـــوازا
دەنگـــن • ژ (تەپ) و (پت)
هاتنه • هەردوژی • بداخوازا
دەنگن •
ع ـ (الحروف الكردية) •

(تي ـ ت)

(تيت)

زرافه ـ خوەشكه ـ جوانه •
(تيتك) پەرچێ شـــكەشتي ژ
نەينكێ نه ـ ژجامێ‌نه • هـــن
دبێژن :ـ (تيتۆل) بداخوازا
جوان وخوەشك • دبێژن :ـ
بارام تيت بويه • ياني بويـــه
وەكه تي‌تي يەكـــي ـ زراف
بويه •

ع ـ (الضعيف) •

(تيبت)

پەرچاك ژقادا چينـــێ يه •
مەزنێ وێ (دەلاي لاما) يـــه •
ئەڤ مرۆڤ مەزنێ ديـــــن
ودنيايه • لێ ايرۆ(دەلاي‌لاما)
ژ تيبت رەڤيا يه • نزانـــم كێ
شونا وي ستانديه •ئەڤ پەرچه
گەلەك ب پاش ده مايـــه •
دسينۆرێ هندێ ده يه •
ع ـ (معروف) •

(تي ـ ز)

(تيز)

يا تيـــزك • دەمـا ڤاتـــر
ـ هەسپ ـ كەر ••• ب لنگێ
خوه وژپاش‌ڤه پەهينا ددن هن
كورد دبێژن :ـ تيزكا ددن •
سەوالا شەموز تيزكا ددي •
ع ـ (الرفس) •

(تي ـ ر)

(تير)

دهەمبەر رۆن ـ رۆهـــن ده
هاتي‌يه • دبێژن :ـ خوارنا مه
تيره،نيسكامه تيرەياني نەرۆنه•

کەرەکە هـــن آف دسەردە هەبونا ، یا دڤێ هن آف بەردن سەر •

ع ـ (••) •

(تیر)

تیـــر وکـــەڤان ژ چـــەکێ کەڤنارەنە • شـــاعرێ کورد آورێ یارا خوە وەکە تـــیر وبروێ یارێ وەکە کەڤـــان دبێنن • کەڤانێ ئەبرو ، تیرێ مژگان •

ع ـ (السهام والنشاب) •

(تیرد)

دەنگـــێ بـــۆري وبۆريـــا ئۆتومۆبیلێ یە • دبێـــژن : ـ تیرتیرا بۆریا وییە • وهارەنگە زرنە ژي دکي تیرتیر •

ع ـ (کلمة صوتیة) •

(تیر)

هۆخە • دڤادێ دە دەما پارڤـە دکن دبێژن :ـ ئەڤ تیرا منە ، ئەو تیرا تە یە • یاني ئـــەڤ هۆخا منە ئەو هۆخا تە یە •

ع ـ (شقفة من الارض) •

(تي ـ ش)

(تیش)

ژ تەریشێ کراسا رەتێ گۆتن:ـ تیشک ل کراسێ بارام کەتیە • یاني چریایە • کراسێ بـارام تیش‌تیشـي بویـــە • یانـــي پەرچەپەرچە بویە • دبـەزدە بداخوازا کـــەري هاتیـــە • تیشەک پەز کەریک پەزە •

ع ـ (قطعة) •

(تیرێژ)

رۆژێ تیرێژێ خوە بەردانـــە خوارێ • تیرێژێ تاڤانێ گهانە مە • تیرێژێ روناکێ (تیژکە)

(تیق)

(تي ـ ق)

ژن ژزارۆکێ خوە رە دبێژن: تیق تیق ••• ژبۆکـــۆ بکي تیق‌تیق و بـکەني • دبێژن :ـ بو تیق‌تیقا کـەنێ بارام • یاني گەلەك دکەني •

ع ـ (القهقهة) •

(تي ـ ك)

(تیرك)

دارکێ چنارا یـــە • لێ ئێ

ڤالونێ (شقڤالونه) • يـــا (شقڤهلون)ه • سەرێ تیرکا آغێ کارەبانــه • ســـەرێ شقڤهلونا آغێ کارەبانه •
ع ـ (••) •

(تیك)
مرۆڤێ ژیهـاتي وپێبوي یه • دبێژن :ـ بارام تیکه ، یـــا شەکه • ژیهاتیيه • پێبويیه لخوه ناحەیري ـ کـــاری کەلەکا خوه ژ آڤێ دەرخي •
ع ـ (النشیط) •

(تي ـ ل)

(تیفل)
قەتیتك • تیفلەك شـــەبەش بـــده مـن • قەتیـــکەك شەبەش بده من •
ع ـ (قطعة) •

(تیل)
توژه • کابا من تیله ـ کابا من توژه ـ شـوته ـ لوســـه • شایکه ـ ژێ هاتیـــه برین • کابا رەشۆ تیـــله ـ توژه ـ تیژه •
ع ـ (أملس) •

(تڤیل)
یا (تڤیلك) ژ کـەوا مێ ، ژ کەڤۆکێ بچوکتره • لسەر دارا داتینی • رەنـــگێ وێ وەکه کەڤۆکێیه • زارۆك ب شاڤولا نیچـــیرا وا دکن • هن دبێژن :ـ (تیتڤیلك) • دبي (تڤیل) مەزنێ وێ بي • لێ تڤیلك ـ تیتڤیلك بچوکێ تڤیل بن •
ع ـ (طیر یشبه الحمامة) •

(تێ ـ ئێ)

(تێ)
بەرناڤـه • دبێژن :ـ تێ مالێ من دخوي خوەدێ کەریمه • تێ بێ ئەم هـەرن بازێر ؟ تێ چه بکی ؟
ع ـ (أنت) •

(تێ)
ناڤێ تیپا (ت) یه • دبێژن :ـ الیف ، بێ ، تێ ، ســـێ •• .
ع ـ (اســـم لحرف ت)•
وهارەنگه (تێ) کرنا ناکا یه• دبێژن :ـ کا بـارام نەهات ؟

دبەرسڤا ڤێ پرسـێ دە تێ گۆتن :ـ بارام تێ • سـۆرا دبێژن :ـ (دێ) • لجـەم کورمانجا کرنا ناکـا وهێتێ هەیە • لێ ل باسۆرا هـەر تەنێ کرنا دومل هەیـە • :ـ دکورمانجی دە :ـ خوار ـ دخوی ـ دێ بخوي • بەلام دسۆرانی دە :ـ خـوارد ـ ئەخوی • (ئەخوي) یـا (دەخوي) دومله :ـ ناکـا وهێتێ یە •

(تێ ـ ئۆ)

(تێلۆ)

ناڤێ مرۆڤـەکی یـە • (عبدێ تێلۆ) ناڤێ هەڤالەکي منە کۆ بەري هەر کەسي من ئەو ل عامودێ بکـوردی ـ کوردپـەروەری ناس کر • سەرپێهاتي یا مـن وعبـدێ تێلۆ گەلەك دور ودرێژ •

ع ـ (اسم رجل معروف) •

(تێ ـ ئي)

(تێلي)

ناڤێ کورەکي بدرخان پاشـا یە • (باڤێ تێلي بەگێ) ناڤ و دەنگێ وی بو • پاشێ بویە ناڤێ مێرا •

ع ـ (اسم امیر کوردی) •

(تێني)

یا (تهني) مرۆڤێ کۆ گەنەك تي دبي • بارام تێني یـە زۆر تي بو یە • (تێن) دەربـاس بو یە • خورتي وگـەرماهی یە • تي بویە ـ بێ‌آف مایە •

ع ـ (عطشان) •

(تێ ـ ئە)

(تێدە)

دفردە (ئێ) بـداخـوازا بەرناڤە :ـ بارام دچالێ دە یە• بارام تێدە یە • دڤێ پەیڤـا پاشي دە (ئێ) شونا (چالێ) ستاندي یە • (ت) بداخوازا (د) ژبۆ (تێدەبون) هاتیە • (دە) ـ ژبۆ بجیـکرنە • پاش‌مێرە ژبۆ (د ـ ت) کۆ ل پێش هاتیە •

ع ـ (فیە ـ فیها) •

(تێرە)

وەکە (تێدە) هاتیـە • لێ

دڤێ ده دەرباس‌بون هیـــه • بەلام د یا پێشي ده ماین هیه:ـ بارام دچي‌يێ دەيه ياني تێ ده مايه ـ جي گرتي يه • بـارام دچي‌يێ ره چويه ـ دەربـاس بويه • تێده نەمايـــــه ـ جي نەگرتيه •

ع ـ (الظرفية) •

(تێڤه)

وەكه هەڤالێ خوەيـــــه • لێ رەوشا وێ جياوازه ـ جدايه• دبێژن :ـ تێڤه خويايه • تێڤه وەره • دهــــــەموا ده (ت) بداخــــــوازا (د) ژ بــــۆ تێدەبونه •

ع ـ (للظرفية) •

(تێ ـ ت)

(تێشت)

تاشتێ يه • سۆراني يه •

ع ـ (غداء) •

(تێر)

ژهري ومور چێ دكن • ژبۆ بارا يه • بارێ كـەروڤـاترو گايه • كورمانج دبێژن :ـ تێر كر دو تور •

(تێر)

بارام تێر نان ناخوي • نانێ مه تێرا مه ناكي • ئـــــەز تێرم نكارم ب‌خوم • هەبونا وەلاتێ مه تێرا مـەدكي بـــارام تێرا فەرهاد لێ‌خست •

ع ـ (الـكفاية) •

(تێ ـ ك)

(تێك)

تەواو ـ هـــەمـــــو ـ گش ـ گشتك ـ تەڤ ـ ب‌جارەك• دبێژن :ـ تێك وەرن • ياني گش وەرن ـ تـــەڤ وەرن ـ تەواو وەرن ـ هەمو وەرن •

ع ـ (الـكل) •

(تێلك)

بچوكێ تێله •

ع ـ (تصغير للتيل) •

(تێ ـ ل)

(تێل)

ناڤداره • دگەلەك تشـــتا ده تێ :ـ تێلێ تەنبـــورێ ، تێلێ هاســـني ، تێلێ پەمبو ، تێلێ بسكا ••• ياني يەك‌تا • تێلەك ـ آڤداك • تێـــــلا

تەنبورێ ـ آڤدا تەنبورێ •
ع ـ (السلك) •

(تێکەل)
تێکەلاوە • تەڤلیھەڤە :ـ جەھ وگەنم تێکەل بونە ، بەرخ ومي تێکەل بونە ـ تێکەلاو بونە • تەڤلي ھەڤ بونە • لناڤھەڤ کەتنە •
ع ـ (الاختلاط) •

(تێکل)
بارام وفەرھاد بونە تێکلێ ھەڤ • (تێکلي) ژێدەرێ وێ یە تێکلي‌یا من و تە بھەڤ نینە • ئەز خوە تێکلي وە ناکم • ئەز تێکل نابم •
ع ـ (العلاقة) •

(تێ ـ و)

(تێکەلاو)
سۆراني یە • وەکە (تێکەل) ھاتیە • جۆ وگەنم تێکەلاو بونە • یاني جە وگەنم تێکەل بونە • بەرخ ومەر تێکەلاو بونە ـ بەرخ ومي تێکەل بونە • چەمێ دیالە وچەمێ دجله لەژێرێ بەغدا تێکەلاو ئەبن •
ع ـ (الاختلاط) •

(سا ـ آ)

(سا)
بداخوازا رەنگە • وەسایە • یاني وەرەنگە • دڤردە (سا) بداخوازا رەنگ ھاتي‌یە •وەسا بکە ، وەسا مەکە • •
ع ـ (بمعنى اللون) •

(سا)
دشیوەیێ سۆراني‌دە یا (دەسا) بداخوازا (جا) و (چکا) ھاتي یە •

(سادا)
گوندەکە • ل رۆژھلاتێ بازارێ (عامودە) دکەڤي • وھارەنگە گوندەکە • لناڤ ئۆمەري‌یا دکەڤي • لڤي گوندي شەرەکي مەزن چێبویە •

ع ـ (اسم قرية) •

(سارا)

ناڤێ ژنه‌كێ‌یه • وهاره‌نگه
ناڤێ سترانه‌كه كورمانجی‌یه :
ع ـ (غناء كوردی) •

(سالها)

ائیله‌كه كورده •ل‌ناڤ هه‌ڤیركا
دكه‌ڤي راژۆرێ رۆژ هه‌لاتێ
بازارێ (نصیبینێ) یه •
(سالها ودومانا) دو باڤكن
ژهه‌ڤیركانه •
ع ـ (عشيرة كوردية) •

(سافیا)

گونده‌كه • ل‌ناڤ سلیڤایه •
دكه‌ڤی ده‌شتا (دیاربه‌كر ـ
آمه‌د) • سترانا :ـ (باڤێ
به‌هجه‌ت) و (خێریاحه‌جی)
ل‌ڤي گوندي چێ‌بویه •
ع ـ (قرية مشهورة) •

(سایا)

بداخوازا خێر هاتی‌یه •
دبێژن :ـ ب‌سایا سه‌رێ ته
ئه‌م پاریك نان دخون • یاني
ب‌خێرا سه‌رێ ته ئه‌م پاریك
نان دخون •
ع ـ (خير وفضل) •

(سایا)

ساده ـ صافی‌یه • دبێژن :ـ
خه‌فتانێ ره‌وشێ سایه یه •
ساده یه ـ بێ گول وخێز
وبێ ده‌قه • ژیه‌ك ره‌نگی
هاتیه چێ‌كرن •
ع ـ (الصافي) •

(سا ـ ئۆ)

(سارۆ)

ناڤێ ژنه‌كێ‌یه • به‌ستاك
لسه‌ر هاتی‌یه چێ‌كرن •
:ـ دێ مه‌لي سارۆ مه‌لي
چیا ل چیا نه‌ري
ئۆرده‌ك ژگۆلا ڤری
حاكمكی عادل رابو
سه‌رێ ظالما بری •••

(سادۆ)

ناڤێ مرۆڤه‌كی‌یه • سادێ
حه‌مێ گاسۆ ل‌چیایێ‌رۆژهلاتێ
دێركا جیایێ مازي ب‌مێراني
ده‌نگ دابو •
ع ـ (اسم رجل مشهور) •

(سافۆ)
ناڤێ وێ سێنیا کۆ خوارنێ‌یێ سافي دکن • دبي ژعربـــي هاتبي • وهارەنگه ناڤـــێ ژنەکێ‌یە •

ع ـ (مصفاة) •

(ساکۆ)
یا (ساقۆ) •جاکێتە • دبێژن :ـ بارام چویە باژێر ژخـــوەرە ساکوك کریە • ســـاکوێ فەرهاد نەخوەشـــکە • زۆرۆ شەروالێ خوە بێ ساکـــۆ لخوە کریە •

ع ـ (جاکیت) •

(سا ـ ئي)

(ساري)
دهەمبەر گـەرمي دە هاتیە • دبێژن :ـ بارام هاسن ب ساري دجویي • یاني گلك زۆرکەر وخوین خوارە ••نان بساري نایێ خوارن •

ع ـ (البرودة) •

(ساغي)
سلامەتي‌یە • دبێـــژن :ـ دە باڤێ وە مر بەرە ساغیا وەبي• یەك ژیەکـــێرە دبێژي :ـ گەلۆ حالێ وە چاوایە ؟ ئـەو دبێژي :ـ دە بەرە ســـەري ساغي بي ، مالێ دنیایێ تـــه تشتەکە •

ع ـ (البقاء) •

(سايي)
ناڤێ خەفتانەکي‌یە • سادەیـە ـ بێ دەقە • مێر لخوە دکن• هن دبێـــژن :ـ ســـاهي • وهارەنگه سايي دهەمبـــەر هەوراف دە هاتیە • دبێژن :ـ ایشەڤ ساهي‌یە یا سايي‌یە • یاني ئەزمـــان ـ آســـمان سادەیە ـ سافي یەـ بێ‌هەورە•

(سا ـ ئه)

(ساتۆرە)
داسەکە دەڤ پان وگرانـە • گۆشت پێ هور دکن •

(سادە)
یاني سایە • چاوا دەربـــس بویە سایـه بداخـــوازا سادە هاتیە • دناڤ‌بەرا وا دە فەرق

نيه :ـ سايه ـ سايي ـ ساده
بداخوازه‌كي نه • خوندن
دچاخێن رابۆری‌ده سايه
هه‌بو وبزێروزه‌به‌ر هه‌بو •
ئێ‌كۆ بسايه درسا خوه‌نده‌وارێ
خوه بكۆتا ئه‌و سه‌يدا بو •
(سايه‌دا) بو • لێ ئێ كۆ
بزێروزه‌به‌ر ده‌رسا شاگردێ
خوه بگۆتا نافێ وی (مه‌لا)
بو • ع ـ (الصافی) •

(سا ـ پ)

(ساپ)

ئه‌و قه‌سه‌لا كۆ دگه‌ل جه
و گه‌نم تێ سه‌ر بێنده‌رێ •
دبێژن :ـ م ساپێ خوه
په‌لخاندی‌يه ـ كێره كريه ـ
شكاندی‌يه • (ساپان) ئێ‌ساپ
دچني •
ع ـ (سيقان الحبوب) •

(سات)

يا (سالت) ئێ كۆ بسه‌رێ
خوه هاتيه • دبێژن :ـ بارام
سالت ياسات هاتيه • ياني
بسه‌رێ خوه هاتيه •

ع ـ (بمفرده او بمعنى المجرد)

(ساروج)

هاسنه‌كي پان وبدوخه تێ دده
آگر ساردكن ـ دگوهێزن •
ع ـ (••) •

(ساخ)

يا (ساغ) ده‌رباس بويه •
بداخوازا ژيندار‌ه • بەره
تو ساخ‌بي ـ به‌ره تو
ساغ‌بي • به‌ره تو ژيندار‌بي•
ع ـ (السلامة) •

(سالۆخ)

يا (سالۆغ) ده‌نگ وباس
واخباره • وهاره‌نگه نيشان
وپه‌سن و دروڤه :ـ
هه‌چي سالۆخه‌كێ ژده‌لالێ
مالێ ژ م ره بينێ •
ئه‌زی بدمێ حه‌فت آشێ
مالا بافێ خوه كه‌چكێ
لبه‌ر چه‌مێ نصێبينێ •
درێزمان وده‌ستورا زمانێ
كوردی‌ده • بداخوازا (خبر)
هاتيه •

(سابلاغ)

يا سابلاخ • بازارەكی كوردە ل رازۆرێ كوردستانا ایرانێیە • پاێتەختا جەمهوریا كۆ بسەركیا (قازی محمد) دسالا ١٩٤٧ تادە هاتە لدارخستن •

ع ـ (مدینة كوردیة بشمال كوردستان ایران) •

(ساروخ)

ناڤدارە • یەكتیاسوڤیاتی وئەمریكا دمەیدانا ساروخا دە گلك بپێشڤە چونە • بآلیكاریا ساروخا گهانە زۆرێ ئەزمانا •

ع ـ (معروف) •

(سار)

یا (سارد) دهەمبەر (گەرم) دە هاتیە • دبێژن :ـ نانێ وە سارە ـ ساردە • یانی نەگەرمە • ایشەڤ سارە • ئەم شەوە ساردە • یانی سەرما زۆرە ـ پرە • ساری ـ سەرما ـ سەرم ـ هەمو

بیەكێ داخوازێنە •

ع ـ (البرد او البارد) •

(سافار)

ساوارە • گەنمێ كەلاندی وكوتاییی وهێردییە :ـ ایرۆ سافارێ مە دهێرن • زارۆك دەما كۆ باران نایێ بوكێ چێدكن ولناڤ مالا دگەرێنن ودبێژن :ـ

:ـ گۆلكا مە گەیا دڤێ
:ـ بوكا مە سافار دڤێ
:ـ مەژ خودێباران دڤێ•••

(سالار)

ناڤێ پادشاهەكی كوردە • سالار كورێ مامەلان • پادشاهێ آزەربایجان وكوردستانا رازۆرێ ایرانێ بو • تاریخ دور ودرێژ داباشا ڤي جامێری دكن • :ـ دەیسەم كورێ ابراهیم پادشاهێ كوردستانا رۆژآڤایێ آزەربایجان بدەستێ ڤي سالارێ هاتیە گرتن •

ع ـ (ملك كـــوردي في آزەربايجان) •

(ساز)
آلاف وآلاتێ موســـيقانه • (سازبەند) ئێ كۆ ل سازێ دخي • سازبەند سـۆلبەند ، نالبەند •• بـآليكاريـــا (بەند) هنك ژ (كرۆكى) پارچيــــم پيك تێ • لێ (كرۆك) ددەستورا زمانێ كوردي‌دە تيكەلاو هاتيــه • وهارەنگه (پێكراو) ژي ولۆ بويه• ژوانرە آورەك دڤێ• تا جارەكه دي بێ چاپكرن •

(ساق)
ژ (موو) چێ دكن• كاركەر دخن ساقا خوە ـ چيما خوە•

(ساك)
گۆلگا گاميشايه • (ســاكۆ) نافێ مرۆڤەكي‌يه • ســاكۆ چاكيته • (ساقوية) •

(سا ـ ل)

(سال)
دوازده مەهن ـ دوازده مانگن • (٣) بۆهار • و (٣) هاڤين • و (٣) پائيز • و (٣) زڤستان• ع ـ (السنة) •

(ساتل)
ژ هاســـن تێ چێكرن • بێ آڤێ دكشـــێنن • لێ گلك نفشێ وێ هەنه :ـ ساتـــلا آڤێ ، ســــــاتلا بيرێ • ساتلابچوك ، ساتلامەزن • • ڤێ ساتلێ تژە آف بـكه • ێ هن دبێژن :ـ (سيتل) وهـ دبێژن (سەتل) •

(ساكول)
مرۆڤێ كۆ مرۆڤ لێ بـچڤێ بچوك تەماشا بكى • دبێژن: هێ تو ســــاكولي لاوۆ : ، ساكولێ حەرام •
ع ـ (الرجل المنحط) •

(سالول)
جهێ كـــۆ گرتي‌يێ دزو تەنێ تێدە دخن زنـــدانى • دناڤ زندانێ ده جيكي تەنگ وتەنێ هەيـــه كۆ گرتي‌يێ خـــورت وب باوەرى تێده

دگرن • لێ نزانم ژکـــو هاتیه ؟ عرب ولۆ دبێژن •
ع ـ (الحبس المنفرد) •

(سا ـ م)

(سام)

دبێژن :ـ یەك ژچـــار کوریـــن (نۆح ـ نوح) پەیغامبەرە :ـ سام ، حـام ، ایرەج ، تورەج • لێ ئـەز باوەر ناکم • ژبەرکۆ مرۆڤ هەمو یەك پەرچەیە • نـە سامي هەیە ونە حامي ونـە توري ونە ایراني • ژهـەڤ جدابونا مرۆڤا تەنێ ب زمـان وجیگەهە • جارنا ملەتـەك نەوەکهەڤیا زمان یا ئۆل یـا ژهەڤ دوربون ، دبن چـەند ملەت • وجارنا چەند مـلەتێ دژمنێ هەڤ بڤی آوایي دبـن یەك ملەت • بـــەلام آورا نژادی ، ورەنگ دەرەون •
ع ـ (سام ابن نوح) •

(سام)

ناڤێ گەرناســـەکي کوردە کالك وباپیرێ (روستەم) ئێ ناڤداره • دبێژن :ـ روستەم کورێ زال کورێ سام کورێ نەریمان • (شـــەرەفخان) دبێژی :ـ ئـەڤ روســـتەم کوردە • دشەهنامێ دە چەند پەند وبەستە هاتنە :

یەکی جـام وبـــادە
روستەم ســـوپەرد
بەوي گوڤتي کـــەی نامێ
بـــەرداریێ گـــورد
بگۆیەد کی گـــوردان
تـــەرا خاســـتەند
سەري تەختي ایـــران
بیـــا راســـتەند •••

سید حسین مکریانی دبێژی:ـ گۆتـــا (گورد) دڤـــردە (کوردە) وڤێ چیرۆکێ دور ودرێژ بدارڤە دکی • وهـــا رەنگە هن تاریخ بێژیـــن رۆژآڤا ورۆژهەلات دبێژن :ـ (کورد) ژ (گورد) بداخوازا گەرناس هاتیە •

ع ـ (سام جد روستم المشهور) •

(سا ـ ن)

(ساپان)

ئێ کۆ ساپ ددروي ـ دچني ـ پاله‌یه • لێ ل چهم کورمانجا (ساپان) داسه‌که مه‌زنه پێ پاله‌یا گه‌یا وده‌خلێ دکن • دشکێنن ودبرن بساپانێ وپاشێ بسێ گولیکا کوم دکن ، ددن هه‌ف • تـه‌نی ل‌وه‌لاتێ مه پاله‌یا داسێ هه‌یه •

ع ـ (آلة للحصاد) •

(ساتان)

یا ساتێن • قماشه‌که • نه‌گه‌له‌ك گران‌بهایه • ژیه‌مبو چێ‌دکن • گه‌له‌ك نفشێ وي هه‌نه :ـ زه‌ر ، که‌سك •••

ع ـ (قماش معروف) •

(ساسان)

کالك وباپیرێ مالباتا ساسانی یه • ئه‌رده‌شێرێ کورێ (بابه‌ك) ئێ کۆ بویه پادشاهێ کوردستان وایران که‌ڤاره • دبن ده‌ستێ ، یـ دبن ناڤێ فارس ده ئێ کۆ ناڤ‌داربون (٣) مله‌ت بون • کورد ، ده‌یله‌م ، جیل ـ یا گیل • ژڤا هه‌رسێ باڤکا ره پادشاهي دروست بو ئه‌وێ دي وه‌که ئه‌رمه‌ن ، عرب ، آشور ، مه‌قدونیا ، گریك بن ده‌ست‌بون • ئه‌رده‌شێرێ کورێ بابه‌ك بخوه کورد بو • ئه‌رده‌وان کۆ ئێ پاشي ژپادشاهێ أشکانیا بو نفیساره‌ك بۆ ئه‌رده‌شێر شاندیه ، دنڤسارا خوه‌ده دبێژی :ـ (ایها الکردي) تو مرنا خوه بده‌ستێ خوه نێزیك دکی • کێ ده‌ستور ژته‌ره دایه کۆ تاجا ایران بدی سه‌رێ خوه • ژڤێ نفیسارێ تێ خویاکرن کۆ براستي کورده

ائ پشتي اسلامێ دەیەلـــەم وکورد ژ جیل جیـاواز بـون ونافێ (فارس) بو پارا جیل•
ع ـ (جد الساسانیین) •

(ساسون)

چیاکي نـــاڤدارە لـژۆرێ خەرزایە • دەرەبەگیا ساسون ناڤدارە • خەلکێ چیـــایێ ساسون بـمێراني دەنگ دانە• پشتي دەستهلانینا (شیخ سعید) دسالا ١٩٢٥ دە خـــەلـکێ ساسونێ چەند ســـالێ دور ودرێژ لـبەر خوە ددان وخوە نە سپارتن دژمنێ خوە • مالا (علیێ ئونس) دڤـــــا سەرێهاتیـا دە خودي نـاڤ ورومەت بون• شەرەڤخان دبێژی : ساسوني ژ ساساني هاتیـە • دبێژی :ـ دەرەبــــــەگێ (بەدلیس) و (ساســـون) ژمالا (ئەنوشـــــي رەوان) کەسرایێ ناڤدار هاتە •
ع ـ (جبل مشـــــهور في

کوردستان المحتلة من قبل تركیا) •

(سامان)

دبي (صبر) بي • ل لــــەپي هەڤ تێن : صبر وسامانم نەما • بێ صەبر وبێ صـــامانم • ژلەورا دبێژم صەبروسامان یەکن • لێ دوەلاتێ مــــەدە ژبل خوشـــــخوان وتۆرە و هۆزاني پێڤــە پەیـــدا نا بي ژلەورا باوەر دکم ژفارســــي هاتبي •
ع ـ (الصبر) •

(سالیان)

خەراجا سالانە یە • گزیـــر ژگوندیا رە دبێژي :ـ هــەر یەک ســـالیانا وە چیـــــە ؟ بدەستێ خوە وەرێنن ئۆدێ • حکومەت سالیانێ ژمـــــــە دخوازی • وا دیارە کـــۆ بەرێ هـــەر تــــەنێ کوردا سالیانەک ددانە حکومەتێ ، یان دەرەبەگیا خوە •
ع ـ (الضریبة السنویة) •

(سا ـ و)

(ساو)

يا ساوير • رەشكێ شـــەڤێ يە • ژترسـا لبەر چـــاڤێ قەلسەمێرا ساوير چێ دبن • دبێژن :ـ ئەرۆ ! وەكـــــە ساويرەكێ لبەر چـــاڤێ م كەت • ياني هــــەروەكـو رەشەك هاتە بەر چاڤێ من • لێ نە بـجي يە • دهەرێ ـ نادە يە • چاوا چاڤێم لێكەت م ژێ ساو گرت • ياني ئـەز ژێ ترسيام •

ع ـ (الخوف والاشباح) •

(سه ـ آ)

(سەبا)

بايێ سپيدێ يە • دهــۆزاني وتورەڤاني دە گلك هاتيـــە : ئەي سەبا ! ئەي بادێ سەبا ـ بايێ سەبا •

ع ـ (نسيم الصبح) •

(سەبا)

بداخوازا سەبۆني ـ ژبۆني • هاتيە • سەبا خاترێ گەورێ ئەز هاتم ڤرا • هن دبێژن :ـ سەبوني چاڤێ رەشـە بەلەك گلك شندۆلێ مێرا ژنێ خوە بەردانە •••

ع ـ (لاجل ـ بسبب) •

(سەزا)

بداخوازا آنگۆرە بارام زايـە ياني • بارام هێژايە •

ع ـ (اللياقة) •

(سەرما)

دداباشا (سار) دە دەربـاس بويە • دهەمبەر (گ ەرما)دە هاتيە • سەرما زڤســـتانێ ، گەرما هاڤينێ • ڤێ سەرمايێ ئەزێ هەرم كۆ ؟ ســەرما ـ سەرمايێ سارديێ يە •

ع ـ (البرد او البرودة) •

(سەرەتا)

(سەرنامە) يە • سۆرانييە• بداخوازا (مقدمة) هاتيـــــە دانين • لێ باوەر دكـــــم نەراستە • ژبەر كۆ (سەرەتا)

بداخوازا (اول الكتاب) تێ ،
نه بداخوازا (مقدمة) تێ •
ب آورا مـن دبي بێژن :ـ
(بەرنامە) وەكە (بەرنامچ)
ژ (بەرنامچە) هـاتيـە •
بچوكێ (بەرنامە) يـە •
ئەڤ ولۆيە كۆ ئەم (بەرنامە)
ژ نقشتێ نەژمێرن • لێ كـۆ
(بەرنامە) ژنقشـتێبي •
دروستە (سـەرەتا) ژي بێ
گۆتن •
ع ـ (المقدمة) •

(سەرا)

ئەيوانەكە مەزنە ـ آڤـاني
يەكە مەزن وفرەھ وبلندە •
جهێ رونشتنا حكومەتێ يە •
ل هەر باژارەك سـەراك
هەيە • ددەمێن كەڤـارەدە
(سەرا) جهێ سەرەكـا
بو ـ جهێ مـەزنـا بو •
سەرەك دبن (پادشاه) رەنە
• لشونا دەرەبەگ ـ امـير
هاتيە • هێژى كورد ژ مەزنێ
ائيلێ رە دبێژن :ـ (سەرەك)
بچوكێ (سەرە) (گەرەك)
ژ (سەرەك) بچوك ترە •
سەرەك ـ سەرێ ائيلێ يە •
گەرەك گرەگرێ ائيلێ نە •
(كەسرا) ژ (كـەي) و
(سەرا) پارچيم بويـە •
كەي بداخوازا مەزنە • ياني
مەزنێ مەزنا ـ ياسـەرێ
سەران • (سـەرا) جهێ
سەرا ـ جهێ سەرەكا يە •
ع ـ (دار الحكومة) •

(سەما)

گۆڤەند و ديلانە :ـ بسـك
وكەزي هاتن سەما • ئـەم
بسەمايێ برن • دديوانـا
جزيري دە گلك هاتيە • لێ
دزارێ كورمـانجي دە
دآخاڤتن ودان وستاندنێ دە
(سەما) من نەبهيستيە •
گۆڤەند وديلان وچـۆبي
وبێلۆتە ••• هەنە • ژ لەورا
دبي ژ (سەماح) هاتبي يـا
ژ فارسي هاتبي •
ع ـ (رقص السماح) •

(سه‌هپا)

سێپا یه ـ سێپي یه • ئـه‌و
سێ دارن کۆ مرۆڤا یـــان
تشته‌کي ب‌وانڤه بدارڤه دکن
• سێ (۳) ره‌قه‌م ســـێ‌یه •
(پـا) ـ پي ـ نگ ـ لنگه •
یا ژ (سێ‌په‌رچه) هاتیـــه •
ئه‌گه‌ر (پـا) بداخـــوازا
(پار) ـ په‌رچـه ـ هاتبي •
پارچه بچـــوکێ پـــاره •
:ـ جاما دلا سه‌د پاره کر ••
سه‌د په‌رچه کر •
ع ـ (المشنقة) •

(سه‌ودا)

کورد ل‌شونا (آقل ـ عاقل ـ
عقل) دبێژن :ـ هاڤـــه‌ینێ
عقل دسه‌رێ وي تونـــه •
گلک جارا عاقل وســـه‌ودا
ل‌پـــه‌ي هـــه‌ڤ تێن •
:ـ عاقل وسه‌ودا دســـه‌رێ
م ده نه‌ما • هـــن دبێژن :
(سه‌ودان وآقل) •
ع ـ (العقل) •

(سه‌یدا)

دداباشا (ساده ـ ســایه) ده
ده‌رباس بویه کۆ (ســه‌یدا)
ئه‌وه ئێ کۆ ب‌سایه ـ ب‌ساده
ده‌رسا شاکرتێ خوه کـــاري
بێژي • بێ (زێر وزه‌بـه‌ر)
ده‌رسا دبێژي •
ع ـ (الأستاد) •

(سه ـ ئه)

(سه‌ره)

نیڤ‌پیره ـ یا ئێ کۆ بنـــاڤ
سالا ده چویـــه • دبێژن :ـ
ئه‌ڤ گایێ مه ســـــه‌ره یه •
بارام ناڤ سه‌ره یـــه • یاني
نیڤ پیره ـ بناڤ ســــالاده
چویـــه • هـــن دبێژن :ـ
(ره‌ش‌کال) ـ یاني کاله‌کي
هێ پورێ وي ره‌شه • یـــا
کاله‌کي ره‌شـــه ، هێ پورێ
وي سپي نه‌بویه •
ع ـ (نصف الکهل) •

(سه‌ده)

ل‌ناڤ سۆرا بداخوازا (قرن)

هاتیه چێــكرن • دبێژن :ـ
سەدەیێ دوەم ـ قرنێ دوەم•
ژبەركۆ هەر سـەد سـال
(قرنەكە) دروستە كـۆ
بێ گۆتن (سەدە) • بـەلام
(قرن) ژكو هاتیه زمـانێ
عربي وكوردي وفارسـي
وتركي نزانم • وا دیارە كۆ
نەعربي یه • ژبەركـــۆ
(قرن ـ قرون) قوچ ـ قلوچ
ـ ستورەهن •
ع ـ (القرن ـ قرون) •

(سەغدە)

ژ (صدقە) هاتیه • دبێژن :ـ
بەرە سەغدا سـەرێ تە بي ـ
بەرە صدقا سـەری تەبي •
كورد دخـــوازن گۆتنێ
بێگانە دناف زمانێ خوە دە ب
پشێفن • ئەف ژ زمانـا رە
گەرناسي یەكە مـەزنە •
نەكـۆ دەف خواري یە •
گەرەكە دگۆتنێ خـوە دە
بپێش دە هـــەري • لێ
دگۆتنێ بێگانە دە گەرەكـە
سەروبنێ هەف بكي ودنـاف
خوە دە بپشێفي •
ع ـ (الصدقة) •

(سەورە)

ژعربي هاتیه • بسـۆراني
(شورش) دبي ژ فارسـي
هاتبي • كورمانج (شەفرەش)
بداخوازا سەربێهاتيیێ گران
دبێژن • هێ ! كورێ مـن !
بافێ ته گلك (شەفرەش)
دیـنە • ئەگەر (شورش) ژ
(شـــەو رەش) ـ
(شەف رەش) دەركـەتبي
كوردي‌یە • نەفارسي یە • لێ
راست‌راست شـونا (ثورة)
ناستێني • بەلام بەرەبـەرە
دكاري بجـارەك جهێ
(سەورە) بگري • بعربي
ژي (سەورە) بـەرێ نافێ
پژقاندنا آفێ وكانـگەها بو ،
لێ بـەرەبـەرە بو نـافێ
لەپ‌هلانینا ملەتا •
ع ـ (الثورة) •

(سەوزە)

سەبزە • فارسي يە • هاتيە كوردي • سۆرا ولۆ دبێژن• بداخوازا كەسكە • رەنگێ بنگهي يە •

ع ـ (الاخضر) •

(سه ـ ئۆ)

(سەبۆ)

سەبا ـ سەبۆني ـ ژبۆ ـ ژبۆنا ـ ژبۆني ـ لەبۆيە • سەبۆ تە هاتمە • ژبۆ تە هاتمە • لەبۆ تۆ هاتمە • ايرە لێ گلك نايێ گۆتن • سەبۆنا ـ سەبۆني زۆر تێ گۆتن •

ع ـ (لاجل) •

(سەبتۆ)

پەستاكە كورمانجي (جمۆ) دەنگێژێ نافدار ل سەر يەكي جهو چێكريە • (جمۆ) مرۆفەكي زمان توژ وبێ شەرم وفهێت بو ، كێ فەنجي پێ نەكرا هێرشێن دژوار دبرن سەر وگۆتنێ پيس دەرحقێ وی دگۆتن • ل سەر (سەبتۆ) پەستاكە گلك دژوار وبێ فەدي گۆتيە • لێ مەخابن پەستەيێ (جمۆ) نەهاتە نفيساندن • لێ كي وێري فێ بارێ گران هلگري ؟

ع ـ (هجو لشاعر كوردي شعبي على رجل يهودي)

(سەرگۆ)

تنگە • لێ سەرگۆ ژ تنگ بناڤترە • هەرتەنێ آشيتا دبێژ :ـ تنگ • لێ كورمانج هەمي دبێژن :ـ (سەرگۆ)•

ع ـ (المزبلة) •

(سه ـ ئو)

(سەرو)

دارەكە • ئەڤيندار بەژنا يارا خوە وەكە دارا (سەرو) دكن ودبێژن :ـ سەرواجوان، سەرواسهێ • ياني يارا كۆ دجوانيا خوە دە وەكە دارا سەروێ يە • يارا كۆ

سیا وێ وەکە سەروێ ، یا
بخوە وەك سەروێ یە .
وێ چاخێ (سە) بداخوازا
(وەك) هاتیە .
ع ـ (شجرة السرو) .

(سەررو)

بچوکێ وێ (سەرروك) .
. ژن ب سەر روێ خوە
دادکن . سەر پۆشە . هن
دبێژن :ـ (پێچە) :ـ سەر
روکا خوە بخوە داکە ـ
پێچا خوە بخوە داکە .
روێ خوە فەشێرە .
ع ـ (غطاء الوجه) .

(سه ـ ئێ)

(سەروپێ)

کەلەوپاچە ـ کەلەپاچە .
دفردە چەندان تیسا پێوەند
هەیە ، لێ بویە نافەك ژ
خوارنەکێ رە . لێ د
(کەلەوپاچە) دە (و) رابو
یە . ع ـ (پاچە) .

(سەیرێ)

نافێ ژنەکە نافدارە. خوشکا
(محمدێ دەروێشە) کو
لسەر برایێ خوە وەکە
(خنساء) سترانەکە
بشەوات گۆتیە . سترانا
محمدێ دەروێش گلك
آور و داخوازێن برومەت
وگران‌بها تێ دە خویا دکن:ـ
(مێرکوژۆ ، حەفادۆ دبەر
خەلکێ دە کەکۆ !) .
ع ـ (اسم امرأة کوردیة
رثت أخاها) .

(سه ـ ب)

(سەب)

پێلە . دبێژن :ـ سەب
راوەستیایە . یانی هنەك
خوەش بویە . سەرما و باران
نەما تێ .
ع ـ (الظرف) .

(سەرداب)

قاتا بن خانییە . هافینا سارە
و رونشتنا وێ خوەشە . لێ
زفستانا آلاف و هور و مورێ
خوە تێدە بجي دکن .
ع ـ (قبوة)

(سەليب)
ئەو دارێ كۆ عيسا پەيغامبەر لسەر بدارڤەكرنە • فلە دخن قرك و گەردەنا خوە •
ع ـ (صليب) •

(سەرەنديب)
ئەو جهێ كۆ (آدەم) لـــێ داكەتيە سەر قادێ • گۆيــا ژئەزمانا هاتيــە خــوار ول سەرەنديبــێ داكەتيــيە • خوەدانێ (مەولدا) كــوردي مەلايێ باتي دبێــژي :ــ دەر سەرەنديبێ بأردێ كەت گري گۆيا سەرەنديب ل وەلاتــێ هندێيە •
ع ـ (الارض التي نزل فيهـا آدم) •

(سه ـ پ)

(سەرتيپ)
سەردارەكي لەشــكەرە • ژ (تيپ) بداخوازا پەرچــــە ، و(سەر) بداخوازا ســەرەك هاتيە هەڤ • كورمانــــج دبێژن :ــ تيەك سوار هاتن، تلبەك سوار هاتــن • (تيپ) و(تپ) بداخوازەكێ هاتــە • وهارەنگە (تيپ) بداخـــوازا (حرف) هاتيە ، ژبەركـــۆ (حرف) ژي پەرچەنـــــە • وهارەنگــە (تيپ) و(تپتپ) بداخوازا دەنگ هاتنە • دبـي (تيپ) ژ(تپ) هاتبــي يـــان ژ(تيپ) بداخوازا پەرچــــــە هاتبي • هن ژ كوردێ هێـلا سليمانـــي (پيت) دبێـــژن • دروستە كۆ سەر و بني هەڤ بوبن ، يان ژ(پت) بداخـــوازا دەنگ هاتبي • هەرچاوا بـي (تيپ) و(وپيت) يەك قسەيە ـ يەك پرسە ـ يەك گوتنە• هەردو ژي كوردي نە •
ع ـ (القائد) •

(سه ـ ت)

(سەرت)
يا (سرت) بداخوازا هشكە • دبێژن :ــ ئەڤ هاسن سەرتە ، ئەڤ دار سەرتە ، ئەڤ مرۆڤ سەرتە ••• گلك هشكە •

ع ـ (القوى) وعنيد •

(سەمت)

بداخوازا دەر ـ جي ـ شـون
ـ جيگه • دبێژن :ـ لڤـێ
سەمتێ بارێ م کەت • ل ڤێ
سەمتێ بارام هات کوشتن • ل
ڤێ سەمتێ فـەرهاد برین‌دار
بو ••• هەدوەکو دبێرا مـن
تێ بینا عربي ژێ تێ •
ع ـ (مکان) •

(سەبت)

رۆژا سەبتێ بەتلانا جهوایه •
یەک ژ رۆژێ حەفتی‌یێ یه•
بکوردي ناڤێ وێ (شەمه) یه•
ع ـ (یوم السبت) •

(سه ـ س)

(سەلماس)

باژارەکێ کوردە • دکـەڤي
راژۆرێ کوردستانا بن‌دەستێ
ایـران • ل ژۆرێ گـۆلا
(ئۆرمي) دکەڤي •
ع ـ (مدینة کوردیة في‌ایران)

(سەمیرامیس)

ناڤێ پادشاهەکي آشورا یـه •
لێ ایرۆ بویه ناڤێ چەنـد
ئۆتێلا ل وەلاتێ عرب بەلاڤ
بویه •
ع ـ (اسم ملك واسم فنادق)

(سەیس)

یا (سایس) ـ ئێ کۆ هەسپـا
خوەدی دکي ـ تیمار دکي •
(میتەره) • کوردێ وەلاتێ مه
(سایس) دبێژن • لێ سەیدایێ
(خاني) دبێژی :ـ
(کەس ناکته میتـەرێ خوە
(جامي)
(راناگرتن کەسەك نظامي)•
خاني ل شونا (سایس) میتـر
آني‌یه • ژلەورا باوەر دکـم
ایراني بي • وهارەنگه عـرب
ژي (دبێـژن) :ـ (سایس) •
سیاسەت ژ ڤر دەرکه تیه •

(سه ـ ج)

(سەهریج)

کوردی یە• ژ(سارگه) هاتیه•
آڤسارکه • (سارگه) بـوه
(سارجی) بوه (ساریج) بـوه
(سەهریج) جهێ سارکرنـا

آفێ‌یه • ع ـ (سهريج) •

(سه‌نج)

يا (سنج) ژ (سێنج) هاتيـه •
داره‌که بـخێپ و ستری يه •
دبه‌ر سينجا ده‌يه •
ع ـ (شجرة) •

(سه ـ خ)

(سه‌رشاخ)

ئه‌و شه‌به‌شێ کۆ ل ســه‌رێ
شاخا دکه‌ڤن • (شاخ) ترحێ
له‌ما نه • وهاره‌نگه (شــاخ)
ناڤێ گونده‌کي‌يه •

(سه‌لاخ)

(گونده‌که) • ل ژێرێ بازارێ
ماردين دکه‌ڤي •
ع ـ (قرية) •

(سه‌رمساخ)

گونــده‌کــه • ل چيايــێ
(قه‌ره‌چوخ) و ل سه‌ر ريــا
(ديرکێ) يه •
ع ـ (قرية) •

(سه‌ماخ)

دبــي ژ (سماغ) هاتبــي •
(سه‌ماخ) ژبۆ مێرا خورتــي

و خوه‌گرتنه • دبێژن :ـ باراه
ب سه‌ماخه ، ياني زو نارڤي •
د(هاسن) ده • دبێـژن :ـ •
گيسنێ خوه سه‌ماخ کريـه •
ياني ل پاش سۆورکرنــێ
خستيه ناڤ آڤێ • ســه‌ماخا
مێرا و سه‌ماخا هاسن ته‌نێ من
بهيستيه • ع ـ (••) •

(سه ـ د)

(سه‌د)

کارته‌ك ژ هژمارێ يــــه
(١٠٠) • ل په‌ى • نۆتــــي
هاتيه • سه‌دمروڤ ، ســـه‌د
په‌ز ، سه‌د ره‌ز •••
ع ـ (مأة) •

(سه‌د)

دجوتکرنێ ده بدرێژاهي سه‌د
گاڤه • ياني سه‌د گاڤ درێژي
و ده‌ه گاڤ پاني (سه‌ده‌که)•
ئه‌ڤ ژيى ژ (سه‌د) هاتيـه •
لێ سه‌دا گا و سه‌دا ڤانتــرا
و ســه‌دا ته‌ره‌کتۆرا نه وه‌کــه
هه‌ڤن • سه‌دا گا کن تــره
ژ ســه‌دا ڤانتــرا و ســـه‌دا

ته‌ره‌كتۆرا چقا بخـــوازي دكاري درێژ بكى • ناخـــوه (سه‌دگاف) هه‌ر ته‌نێ ســـه‌دا قانترايه •
ع ـ (مأة خطوة في الفلاحة)

(سه‌رسه‌د)

سه‌رێ‌سه‌دێ يه • كورمانج دبێژن :ـ خوه‌نه سه‌ر ســـه‌دا من و ته ژ هه‌ڤ ڤه‌دگه‌ری ؟ ياني ئه‌م‌نه هـــه‌م ســـينۆرێ هه‌ڤن • هێ سه‌رێ سه‌دێ يه وه‌ره ئه‌مێ بازارا خوه بكن • ياني هێ سه‌رێ بازارێ يه •

(سه‌رحه‌د)

وه‌لاتێ (سه‌رحه‌دا) كوردستانا راژۆره • ژ كوردي و عربـــي هاتيه :ـ (سه‌ر) كوردي يه • و (حه‌د) عربي يه • كوردێ كۆ ل سه‌ر حدودا نه • لـــێ هه‌ر ته‌نێ ژ سينۆرێ راژۆرێ كوردستانێ ره ولۆ تێ گۆتن• ژ به‌ركۆ ل سه‌ر حه‌دێ كورد و روسيا بون • ده‌ما ئـــه‌م دبێژن :ـ خه‌لكێ سه‌رحه‌دا ، داخوازا مه كوردێ سينۆرێ رورسيا نه • دبي دفـــرده پێژنا مسلماني هه‌بي •
ع ـ (منطقة كوردية عـــلى حدود الروسية الكردية) •

(سه‌رمه‌د)

نزانم ژكو هاتيـــه لێ سه‌رمه‌د ـ سه‌رمه‌دي ـ بداخـــوازا ئه‌به‌دي ـ ئه‌زلي دزمانێ عربي ده هاتيه • ژ خـــوه‌دێ ره سه‌رمه‌دي هه‌يـــه • جزيري دبێژي :ـ
:ـ (سه‌رمديت وه دڤێتن) نـــه أزل بت نه أبد •

(سه‌رد)

گونده‌كه • ل راژۆرێ شارێ (آمه‌د ـ دياربه‌كر) دكه‌ڤێ •
ع ـ (قرية) •

(سه ـ ز)

(سه‌رباز)

سه‌ر له‌شكره ـ ســـه‌رداري له‌شكه‌ره • نو چێ بويه •
ع ـ (قائد ـ ضابط) •

(سەرفراز)

سەربلندە • ژ (سەر) و (ئەفراز ـ هەڤراز) هاتیە •
ع ـ (عالی الرأس) •

(سەرگەڤاز)

من بهیستیە بداخوازا سەردار ـ سەرباز هاتیە • لێ (گەڤاز) نزانم ژ کوها تیە ؟ دبي چێکري بي • نو هاتبي چێکرن •
ع ـ (بمعنی القائد) •

(سەوز)

سەبزە ـ کەسکە • ل سەر رێچا (حەنەفي) دلێژێ دە ـ دنمێژێ دە دروستە ل شونا (مدهامتان) کۆ آیەتەک ژ (قورآنێ) یە • بێ گۆتن :ـ دو بەرگێ سەبز ـ دو بەرگێ سەوز • یاني دروستە ب فارسي وکوردي آیەتێ (قورآنێ) بێنە خوەندن • ئەز (کوردی) زیدە دکم ژ بەرکۆ دناڤبەرا گۆتنا :ـ (سەبز) و (سەوز) دە هیچ فەرقي نیە • ع ـ (أخضر) •

(سه ـ ر)

(سەردار)

بداخوازا فەرماندارە ـ حاکمە ـ مەزنە ـ سەرداریێ لەشکەر ـ سەربازە ـ سەرلەشکەرە • سەرداریێ وەلێت • فەرماندارە ـ حاکمە ـ پادشاهە • سەرەکە • یاني ئێ کۆ دار ددەستێ وی دە یە •
ع ـ (الحاکم والرئیس) •

(سەردار)

دەما ئەم داریێ دبرن ، ژبۆ فرۆتنێ دکن (٣) سێ پەرچە :ـ سەردار ، ناڤدار ، بندار • سەردار ژ هەڤالێ خوە آرزان ترە • ژبەرکۆ ژ هەڤالێ خوە زراڤ ترە •
ع ـ (رأس الشجرة) او المقطع الاعلی منها •

(سەربار)

ئەوە کۆ ل سەر باریێ خوە دکن • دەما دچن آشا ، یا

کەروانی تورەکي ل سەر بارێ خوە دکن • هەروەکو خویا دکي ژ بۆ کۆ سەوالا وی ئەگەر جارەك نکاربي بارێ خوە بگهێني قوناخێ کەرآژۆ دکاري سەربار هلگري آریکاریا سەوالا خوە بکي • هەروها دبي سەربار وبار نە یەك بن ، یا نەئێ مالەکێ بن •

(سەرکار)
ئەوە کۆ کارێ مارلدارەکي بگەرێني • دەولەمەندك هەیە کۆ چەند گوندێ وي هەنە مرۆفەکي ب سەرکاري دگري و موچەکي باش ژێ رە فەدبري و داتێني سەر کارێ خوە جا ئەو مرۆڤ بگری ، بەردي هەمو ددەستێ وی دەیە • ئەم ژفي مرۆفێ رە دبێژن :ـ (سەرکار) •
ع ـ (المدير) •

(سەروەر)
مەزن و سەرەکە •
ع ـ (الرئيس) •

(سەفدەر)
نافێ مرۆفەکي یە • ئێ کۆ (صفی) دژمن ددرێني • ژ عربي و کوردي هاتیە • (مفدرین)ە •
ع ـ (من يشق صفوف العدى)

(سەفار)
(سپیکەرە) ـ ئێ کۆ فراغ و سفرێ گوندیا سپي دکی • ژ عربي هاتیە • لێ ئەگەر (سفر) نەعربي بي ، (سفار) ژي نەعربي یە •
ع ـ (صفار) •

(سەنجەر)
نافێ مرۆفەکي نافدارە • سەنجەرشاە سەلجوقي یە • لێ ژ بەرکو ل بازارێ (سەنجارێ) شەنگالێ چێبویە نافێ وي کرن سەنجەر • ل پارچاك ژ کوردستانێ فەرمان داری کریە •

(سەنجار)
شەنگالە • چیایێ شەنگالێ

دكوردستانێ ده بده‌نگــه • گلكى ديلۆك وستران ل سه‌ر هاتــه گۆتــن • (لاوكــێ شه‌نگالي) گلك ب شه‌وات و خوه‌شن • ب هزيرێ خوه و لاوكێ خوه ناڤداره •خه‌لكێ شه‌نگالێ كوردێ ايزيدى‌نه • بميراني ده‌نگ دانه • دبي ژ (سه‌نگ آر) هاتبي • يانــى كه‌ڤرێ آگري • كه‌ڤــرێ شه‌نگالێ براستي ب آگرن • هه‌روها دبي ژ (شــه‌نگ آل) هاتبي :ـ (آل) به‌يــره‌ق • و (شه‌نگ) جوان •

ع ـ (معروف) •

(سه‌ور)

يا (سته‌ور) بازره‌كـــه • ل راژۆرێ بازارێ (مارديــن) دكه‌ڤي • مالا ميرێ سته‌ورێ ناڤدارن لێ نزانم ژ چه مالباتێ نه • ع ـ (مدينة كوردية) •

(سه‌رچنار)

ناڤێ گونده‌كى يه • ل هێــلا (سليمانى) دكه‌ڤي •

(سه ـ ش)

(سه‌رخوه‌ش)

مرۆڤێ كۆ عره‌قێ ڤه‌دخــوي و سه‌رخوه‌ش دبي • يانــي سه‌رێ وى خوه‌ش دبــي • كێف خوه‌ش دبي ـ مه‌ســت ودل‌خوه‌ش دبي • جارنا دل شاده و جارنا مه‌سته • ئــێ دل‌شـــا ـ دل خـــوه‌ش سه‌رخوه‌شه • ئێ ده‌ما كــۆ مه‌سته ناڤێ وى سه‌رمه‌سته • نه سه‌رخوه‌شه •

ع ـ (خمار) •

(سه‌رائێش)

نه‌خوه‌شي يه‌كه‌ •هن دبێژن:ـ باهۆر • وهن دبێژن :ـ آرسم •••• لێ سه‌رائێش ژهــه‌مــو نه‌خوه‌شـــي‌يێ كۆ ســه‌رێ مرۆڤ پێ تێشي ره تێ گۆتن• وێ چاخێ نه ناڤه • به‌لكـــێ په‌سنه‌كه ـ په‌سناڤه •

ع ـ (الزكام) •

(سه‌رپۆش)

ئه‌و تشتێ كۆ ژن و مێر ددن

سەرێ خوه • بۆش ـ پۆشاندن نخوماندنه داپۆشینه• (سەرپۆش) ئەوێ کۆ سەر دادپۆشي ـ د نخومێني • ڤەدشێری •

(سەرقۆش)
قایشەکە ، یا بەنەکە • ژ پاش‌ڤە بکورتێن گرایداي و هەردو سەری بقوشێ‌ڤە گریداي نە داوەکو قۆش نەکەڤي ناڤ ایشکێ سەوالێ• کەروان ڤان دزانن •
ع ـ (•••)

(سەرگۆش)
بەنەکە ، یا زەنجیرەکە ب هەڤسەرڤە یە دخن پاش گوهێ هەسپ وسەوالێ سواربونێ ئێ بەنکي بخەمل و خێز و رەوشە ، بگولک وگولابەندە • ئەڤ سەرگۆش پەرچێ زۆري ژ هەڤسەرە•

(سەواش)
هاوار وقێرین و هەيهەی یە • جزیري دبێژي :

:ـ (سەواش وهەيهەي وقێرین) • لێ ئەڤ سەواش نە کوردی یە • نزانم ژکو هاتیە • دبي فارسي بي •

(سه ـ ق)

(سەق)
بەروا مەزنە • کورمانج دبێژن :ـ سەقە ل گۆرا حەقە • وا دیارە بەرێ بەرو دهاتن کرین و فرۆتن • ژ لەورا ئەڤ گۆتن هاتیە گۆتن •
ع ـ (الكبير من البلوط) •

(سه ـ گ)

(سەگ)
سەهە ـ کوچکە • فارسي و کوردی یە • سۆری ولۆ دبێژن • سە ـ سەهـ ـ سەگ • هەمو بداخوازا کوچکە • کوچگ ـ تاژی ـ تولە • بچوکێ وان جەورە بجوکێ (جەور) جەورکە • لێ (جەور) ژ بۆ زارۆکێ

شێرا ژی تێ گۆتن • گـور ژي تێدە پایدارە •
ع ـ (الـكلب) •

(سەرسەنگ)

جهەكي خوەشە • ل راژۆرێ موصل دكەڤي • پایزگەهـا پادشـاهێ عراقێ بو • دكوردستانێ دەیە • لـەناڤ بەهدینا یە •
ع ـ (مصیف الملك بسرسنگ)

(سەرهەنگ)

فارسي‌یە • (قائد) •

(سە ـ ك)

(سەرك)

دقالونێ دە (سەرك) جهێ كۆ توتنێ دخنێ • ل گوندێ مە ژ كیلێ چێدكن • ژ سەر هاتیە • بچوكێ سـەرە • سەرۆك ـ سەرەك وەكـە هەڤن • لێ (سەرك) ژبۆ بچوكی هاتیـە • بـەلام (سەرەك) ـ (سەرۆك) ژبۆ بێتری هاتنە •

ع ـ (الراس) تصغیر الرأس

(سەلك)

ژشـفێ بي و ترحێ دار چێدكن • بچوكێ (سـەنە) لێ بهنا عربي ژێ تێ •

(سەفك)

هەیوان و آڤانیـا پێش مانێ یە • هاڤینـا لێ رودنن ـ دادنشن ، و زڤستانا تێمێ پەز تێدە داتێنن • هن دبێژن :ـ هێوان •
ع ـ (الصالون) •

(سەرپل)

ناڤێ شونەكـە • ل راژۆرێ شارێ (هەولێر ـ أربـل) دكەڤي • (پـل) دزارێ سۆري دە بداخوازا كەڤرە • بكورمانجي (پەلە) كەڤرەكي نیفچەیە •
ع ـ (مكان شمال اربیل) •

(سەرپێل)

مرۆڤێ كۆ سـەرێ وی دبەردەیە • یاني كێم غیرەت

بەرخوە ناكەڤي • ژخـــوە
فەدی ناکي ژخوە شەرم ناکي
ع ـ (الحقير الذي لا يرفـع
رأسه من الخجل) •

(سەرسال)

چەژنەکە کوردي يـــە • د
سەرێ کانونا دووم دەيە • د
وێ شەڤـێ دە کوردســـتان
بجـــارەك دناڤ شـــادی
وخوەشي دە دمێني • خۆرت
(قردك) چێدکن و مال ب
مال دگەرن پـەرا ژخـــوەرە
دستێنن • (قـردك) ژن و
مێرەك ژخورتا چێدکـــن
بخەمل وخێز وگۆڤەنـــد
وديلان لناڤ گوند دگەرن •
شەڤ پێدە بدل خوەشـــي
وکەن وشادي دەرباس دبـــي
د ما دکەڤن هندرو زارۆکـێ
بچوك دترسن ، درەڤن •
لێ بوك وزاڤا ديلانێ دکـن
وخێلي دبێژن :ــ سەرێ سالێ
بنێ سالێ خوەدێ کورەکـي
بدی کەبانيا مالێ •

ع ـ (عيد رأس السنة) •

(سەوال)

دەوارن • گلك جارا پـــەز
و دەوار بهەڤرە دکەڤن بن
ناڤێ سەوال • لێ جارنـــا
لپەی هەڤ تێن :ــ پـــەزو
سەوال • سەوال ـ (حيوان)
ئێ کەدي نە •
ع ـ (الحيوان الاهلية) •

(سەويل)

کۆیێ آڤێ يە • ژبۆ زارۆکـا
سەويلك هـــەنە • بچوکێ
سەويلە • هن دبێـــژن :ــ
شەربك ، وهـــن دبێـــژن
کوزك •
ع ـ (جرة صغيرة او تونگە)•

(سه ـ م)

(سەرم)

دهەمبەر (گەرم) دەتێ • سەرم
ـ ساري يە • سەرم ـ سەرما
ـ سەرمي • دهەمبەر گـەرم
ـ گەرما ـ گەرمي دە تێ •
سەرمايی ـ گرمايی دهەمبـەر

هەڤ دە تێن • (سر) بایێ
سارە ـ ساردە •
ع ـ (البرودة) •

(سەرسەم)

مرۆڤێ دین ـ شێت و
مێخۆلی یە • ترك وفارس
وكورد بهەڤرە ولۆ دبێژن
ترال وبێ كێر وتەوتەوەیە •

(سەنەم)

پوت ولاتە • عرب ژی
دبێژن :ـ صنم ـ (اصنام) •
لێ نەعربی یە • نزانم ژكو
هاتیە • (سنماندن) لجهم مە
پیس كرن ـ حرماندنە •
دبێژن :ـ كوچكێ سنماندیە•
ع ـ (الصنم والاصنام) •

(سە ـ ن)

(سەردان)

چونا شون مریایە • دەما
یەك دمری خەلك دچن
سەردانا وی • براستی دچن
سەردانا مرۆڤێ وی • هن
دبێژن :ـ شون • دبێژن :ـ
ئەم ژ سەردانا بارام تێن یانی
چوبونە مالا بارام مەسەرەك
دابو مرۆڤێ وی ژبۆ
دلخوەشی وسەرخوەشی •
هن دبێژن :ـ • ئەم چوبونە
سەرخوەشیا مالا بارام •
ع ـ (التعازي) •

(سەروخان)

یا صاروخان • ئەگەر
(سەروخان) بی كوردی یە•
ژ(سەرو) دارەكە • و(خان)
جی‌یە خانی‌یە • لێ ئەگەر
(صارۆ خان‌بی) تركی‌یە •
(صارۆ) نزانم چیە • لێ
خان بدخوازا مەزنە • دبی
(صارۆ) نافەك بی • هن
دبێژن :ـ (سارخوان) • مالا
سارخوانێ حەمكۆ • مالمەزن
واغایێ ائێلا گولكا بون •
(ساروخان) كورێ سەرحان
آغایێ ائێلا هەڤیركا بو • بویە
نافەكی كوردی ول وەلاتێ
مە بلاڤ بویە •
ع ـ (اسم رجل) •

(سەرحان)

باقێ(سارخوان) آغایێ هەفیرکا بو•سەرحان وچەلەبي بدەنگ بون •

ع ـ (اسم رجل) •

(سەرزەهان)

چێکرییە • (چاویش) یا (ئونباشي) یە •

ع ـ (الرقیب) •

(سەرکان)

سەرکان عشیرێ مالمەزنا ائلێ یە • یانی سەرێ کاني دناڤ ائلێ دە سەرێ کانیا ائلێ • یاني کۆوك وبنیادا ائلێ •

ع ـ (أساس العشیرة) •

(سەرمیان)

دبێژن :ـ مالا بارام سەرمیانێ ائلێ نە • یاني مەزنێ ائلێ نە (مەیان) مالە ـ تشتێ کو لجەم تە کۆم بویە ـ گهایە هەڤ • دبێژن :ـ ماستێ من میایە ـ یاني گهایە هەڤ •

سەرمیان ـ (رأس المال) •

سەرمیانێ ائلێ مالا چێیە ـ مرۆڤێ باشە • کورد گۆتیە:ـ بەرە مالەکە بێ خوەدي بي نەائلەکە بێ سەری بي • راستە ئەگەر مال بێ خوەدي بي ائل کاري خوەدی بکي لێ کۆ ائل بێ سەری بکي کاري لهەڤ راگري •

ع ـ (زعیم العشیرة) •

(سەروان)

سەروانەکە • دەرباس بویە سەروان یا سەروانەك شڤانێ دەڤایە •

ع ـ (راعي الابل)•

(سەگڤان)

نێچیرڤانە ـ راوکەرە • ئێ کۆ ب سەگا نێچیرێ دکي • ژلەورا بویە (سەگڤان) یاشێ بویە ناڤێ وی مرۆڤێ کو ل نیشانێ دخي • یاني گلك نیچیر کریە تا کۆ بویە نیشانڤان • عربێ وەلاتێ مە دبێژن :ـ سەگمان ـ یاني

مرۆڤێ ژێهاتــي ـ مێــــر وگەرناس •
ع ـ (الصياد) •

(سەیوان)
یا (سيوان) • کورمانـــــج دبێژن :ـ بوسي وسـيوان • یاني ئەو تشتێ کۆ ســي ددي سەرمرۆڤ •
ع ـ (شەمسية) ـ المظلة •

(سەیران)
گەشته • لێ ل ناڤ کورمانجا گەشت وسەیران ل پـــەی هەڤ تێن :ـ
:ـ گەشت وســـەیرانه لێ ل بنیا ڤێ دارێ ••••
ع ـ (النزهة) •

(س ـ آ)

(سبا)
ژسپیده هاتیه • یاني دەمـــا کۆ دبي رۆژ • هــــــن دبێـــژن :ـ ئەســـپیده ـ رۆناهيیه • داویا شـــەڤێ و سەرێ رۆژێیه •
ع ـ (الصباح) غدا •

(سلیڤا)
ائێلەکه کورده • ناڤــداره ل هێلا باژارێ (فارقین) دکەڤێ•

(س ـ ئه)

(سبه)
یان (سبەه) ژسـپیده هاتیه • بداخوازا شەفەقه •
ع ـ (الصبح) •

(سپه)
تەباکي هـــــورك ویسه • دکەڤێ لاشێ مرۆڤا • هـــن دبێژن :ـ سبي •
ع ـ (القمل) •

(سپیده)
بداخوازا شەفەقه • اســـپیده ژی هاتیه گۆتن •
ع ـ (الشفق) •

(سره)
دۆره • دبێژن :ـ هێ ســـرا ته نەهاتیه ـ دۆرا ته نەهاتیه •
(ترك) ژی دبێژن :ـ (سره) لێ ژکوردي وفارسي دزینه • ژبەرکۆ (سەر) هەرکەس

دزاني نه تركي‌يــــه • دۆر ژ
سه‌رى ڤه دگه‌رى ژله‌ورا ناڤێ
وێ بويه (سره) يان (ســه‌ره)
ژبه‌ركۆ (سه‌ره) بداخـــوازا
مه‌زنه بويه (سره) • يانـــي
سه‌رێ ژمارێ يا دۆرێ هـێ
نه‌گهايه ته •
ع ـ (الدور) •

(سفره)

يان (سفرى) • (خوانه) يه •
ئه‌و به‌رگ يا سێنيا كـــۆ
خوارنێ ل سه‌ر داتێـــن •
ئه‌گه‌رژ (صفـــر) هاتبـــي •
(سفري) بێتر راسته •
ع ـ (الصفرية) •

(سركه)

وه‌كه ترشي‌يه • ژآڤا تـــرى
چێدكن • يا كه‌شمولێ تـــرى
دخن ناڤ ترشي دبي‌سركه •
ع ـ (خل) •

(سله)

يا (زله) يا (سيله) لێ دانـا
بده‌سته • دبێـــــژن :ـ بارام
سلاك ل فه‌رهاد خست ،يانى
بده‌ستێ خوه شـــه‌قامه‌ك ل
روێ فه‌رهاد خست •
ع ـ (ضرب الوجه بالكف)

(سرمه)

ژ سيم و قه‌يتانێ بسيـــــم
چێدكن • سرمه زه‌ر هه‌يـه
و سپي هه‌يه • چۆخـــــێ
بسرمه • عه‌با بسرمه ، شال
وشاپكـــێ سرمه‌كـــري •
دسترانێ كـــوردى ده گلك
هاتيه • (سيم) •

(سفرنه)

ل سه‌ر قراغێ خاني سفرنـه
چێدكن • داوه‌كـــو آڤ ب
ديوارا ده نه‌چـي خوارێ •
سۆرا دبێژن :ـ سفه‌نــده :
په‌سته‌يه‌ك سۆراني هه‌يه :
: ـ له سفاندا له سفاندا هلگر
وه باناندا
له سفاندا له سفاندا گه‌زه‌ك
له رۆخان دا •••

(سخمه)

كه‌له‌م وخيه • سه‌ر توژه •

(سنه)

نافێ بازارێ (سنەندوجـه) • شارێ (سنه) پايي تەختـــا كوردســـتانا ايرانـــي يـــه • دايـــرۆده دەزگێ راديـــۆ بكـــوردي سەرێهاتيا بـەلاف دكي • ل ايرانێ (ه) دەزگـه بكوردی سەرێهاتي وسـتران و ديلۆكێ كوردی بەلاف دكن لێ هيچ يەك دابلشا پەريشاني وبندەستي‌يا ملەتێ كورد ناكي ناهێلن كورد بزمانێ خوه دل وەلاتێ خـــوه بـنفيســـن و بـخوێنن ؟

ع ـ (مدينة كوردية) •

(س ـ ئي)

(سي)

سي‌بەره • سيا بارام دايه سەر مرۆڤێ وی ـخێرا بارام گهايه مرۆڤێ وی • سيا دارا دا سەر مه • ناف داره • (سيوان) شەمسي‌پەره • شەمسي يه •

ع ـ (الظل) •

(سي)

بداخوازا (۳۰) ســيه هاتيه •

(سپي)

رەنگەكه :ـ سۆر ـ كەسكـ زەر ـ رەش ـ ســـپي ••• (سپي) هـــەروەكو دەرباس بويه بداخوازا سپه هاتيـــه • سپي هاتنه ناف پۆرێ من •

ع ـ (البياض) •

(ستي)

(ستيا زين) ناف داره • جاوا خاني دبێژي (ستي) خوشكـا (زينه) و ژنا (تاج الديـــن) • لێ كورمانـــج دبێـــژن :ـ (ستيازين) ئەگەر ولۆ بي ستي دبي پەسنێ (زين) •

ع ـ (اسم امرأة) •

(ستری)

خيپ و كلەم و قونچـرن • ســـەرتوژن وەكـــه دەرزی دلاشێ مرۆڤ رادبن •

ع ـ (الشوك) •

(سستي)

گەوشەكي يه • ددژمناهي‌ده

فسەکی‌یە • نەوێري راست راست خوە ئەشکەرا بکی • وەکە مرۆڤێ دبن خوەدە فسا بکی زلەورا دبێژن :- (فسەکي) •

(سرتي)

هشکي و دژواری یە • د (سەرت) دە دەرباس بویە •

(سنجي)

دەرباس بویە • دارەکە دسنێۆری آڤیا دە دچێنن بستری‌یە •

(سندی)

ایلەکە کوردە ل رۆژێ بازاري (موصل) دکڤی • چێرۆکا سلیمانێ سندی ل وەلاتێ مە ناڤدارە •
ع - (عشيرة كوردية) •

(سني)

رێجەکە مسلمانا یە • دەمبە (شێعي) دە هاتیە • عربي‌یە •

(سپەهي)

جواني و رندی وچەلەنگی یە • دبێژن :- رەوشێ گلک سپەهي یە • زۆر جوانە • (جوان) بکورمانجی دەمبە کال - پیر دە هاتیە :- بارام جوانە - نەپیرە - نەکالە • (جوانی) خۆرتانی یە - گەنجي‌یە • گەنج ترکي یە •
ع - (زين او حلو) •

(س - ئێ)

(سێ)

بداخوازا (٣) هاتیە • سێ جار ، چار جار ••• کورمانج جارنا دبێژن :- س‌سێ ، ددۆ :- یەک - ددۆ - س‌سێ • لێ ئەڤ نەراستە • وەکە سۆرا دبێژن :- یەک - دۆ - سێ • بتیر خوەش وراستە •
ع - (ثلاثة) •

(سی‌سێ)

جارنا کورمانج دبێژن :- ددو - س‌سێ • لێ نەراستە • ژبەرکۆ (دودو) بداخوازا

(٤) تێن • و س‌سێ بداخوازا

(٩) تێن • دفرده :ـ یه‌ك ، دۆ ، سێ ••• چاكه •

ع ـ (ثلاثة) •

(سدێ)

ریسێ كۆ دكن (جومكــێ) دخوازن بكن جاو • هــن دبێژن (سدی) وهن دبێژن :ـ (سدێ) لێ نزانم ژكو هاتیه • ته‌نێ عرب ژی ولۆ دبێژن :ـ (سدێ ولحمێ) •

(سنێ)

داره‌كه ب نه‌وقا ته‌با ڤــــه گرێددن داكۆ ده‌ڤێ خــــوه ناڤێژن برینا خوه • دبێژن مه قانترا خوه خه‌سانـــدی‌یه • دبێژي : سنێ بكه داكــــۆ ده‌ڤێ خوه ناڤێژی برینا خوه• ب نه‌وقا وي وقرکا وی ڤه دو به‌نا گرێددن و داره‌كــــي ب‌هه‌ردو به‌نافه گرێــددن بڤی آوای نكاري ده‌ڤێ خــــوه باڤێژی برینا خوه • ع (••)•

(س ـ ت)

(سست)

ئه‌وێ ناخوازی كاره‌كــــي ب خورتي و ب‌له‌ز و به‌ز بكي • دبێژن :ـ بارام سسته نكاری یا ناخوازي ژدل كاره‌كــــي بكي •سستی ژێده‌رێ وێ یه• ده‌هه‌موا ده سستي گه‌وشه‌كی یه • ع ـ (الرخو) •

(سرت)

بداخوازا هشك هاتیــــه • وهاره‌نگه (سرت) چیاین كــۆ ده‌ڤه‌رێن كور تێ‌ده هه‌نــه • سرتا گۆلێ ل ناڤ ئۆمه‌ریـــا ناڤ‌داره • وا دیاره‌كۆ ســرت ئه‌و ده‌ڤرێن (سر) ـ با تــێ‌ره تێ • جهێ كۆ سر تێ‌ره تێ• ع ـ (خلاء بين الجبلين) •

(سفت)

بداخوازا ساده یه • دبێــژن بارام سفتي دینه • یانێ ساده دینه • ع ـ (بالمرة) •

(سپاس)

شكره • ژشاباش هاتیه •

(س ـ س)

(سوێس)

قەنال سوێس ناڤداره • ل مصری یه • (سوێس) بخوه باژاره‌که • ل سەر قەناله• ئەڤ قەنال دەریا سپی و دەریا سۆر دگهینیی هەڤ •

ع ـ (سوێس) •

(س ـ ج)

(سروج)

باژاره‌کی کوردستانێ بچوکه• ل رۆژ آفایێ باژارێ (رها ـ ئورفا) دکەڤی • دەشتا سروجێ ناڤداره ، ایلا بەرازا تێدەنه •

ع ـ (مدينة كوردية) •

(سنج)

دەرباس بویه • هن دبێژن :ـ (سەنج) و هن دبێژن : (سنجي) • داره‌که ل هاویر آڤیا دچێنن •

ع ـ (قد مر ذكرها) •

(س ـ د)

(سرود)

سۆرانی • ژفارسی هاتیه • شەرقی نه ـ خوشخوانه •

ع ـ (أناشيد) •

(سیامەد)

چیرۆکا سیامەد ناڤداره •

ع ـ (القصة الفلسفية الرائعة)

(س ـ ر)

(سر)

باکی سڤک و ساره •دبێژن:ـ سرا بێ تێ • یانی باکی سڤک و سار تێ • دسترانا ، ده هاتیه :ـ سبەیه سرا بێ تێ •• ع ـ (نسیم الصباح)•

(ستور)

بداخوازا ڤالنده • دهەمبەر زراڤ ده هاتیه • بەژنا تە زراڤه • بەژنا وی ستوره • ئەڤ دار زراڤه ، ئەڤ دار ستوره •

ع ـ (الغليظ) •

(سپیدار)

ناڤێ شۆخێ یه • ژبەرکو سپی یه • بویه (سپیدار) •

ع ـ (الحور) •

(ستێر)

یا (استێر) •

ع ـ (النجوم) •

(سکەندەر)

نافێ قەرالەکی مقدۆنی یە •
هن دبێـــژن :ـ (اسکەندەر)
خانی دبێـــژی :ـ (بافێ وي
دبێژنێ سکەندەر لێکن عربـا
دگۆ غضنفر) سکەندەر بافــێ
قەرەتاژدینە گەرناسێ برومەتێ
چیرۆکا (مەم وزین) • کـــۆ
مالا خوە دبەر هەڤالێ خوە دە
شەوتاندی یە •

ع ـ (اسم رجل) •

(سلندر)

نافێ آلافەکي ئۆتۆمۆبیلایە •
بارگراني هەمو ل سەرە •

ع ـ (سلندر) •

(سنگر)

نفشەک زمەکینێ درونێ یە•
گرانبهایـــە ، نـــافدارە •
بەلاف بویە • ئەوروپي یە لێ
بویە تەڤایي •

ع ـ (سنگر) ـ (سنجر) •

(سنەوبەر)

دارەکە نافدارە بێ بەرە •
وەکە (دل) تشتەک لـــــێ
دکەڤي لێ نایێ خوارن •

ع ـ (صنوبر) •

(سوار)

دهەمبەر پـــەیا دە هاتیـــە •
(پیاو) ژ پەیا هاتیە • سوارە ـ
نە پەیا یـــە • (ســـوارۆ)
سترانەکە کورمانجی یـــە •
دقاوانا دە هەیە •

ع ـ (الفارس والخیال) •

(سلاڤ)

ژعربي هاتیە • ســــلاوە •
رۆژخوەشي یە •

ع ـ (السلام) •

(سلق)

یا (سلک) بنێ گەیاکــــي
نافدارە شێرینە ، ســۆرە •
گەیایێ سلکێ دکـن (پەل)
ئەپرەخ • هن دبێـــژن : ـ
سلکەسۆر • دبن رێچـــال و
ترشي • ع ـ (السلق) •

(سماق)

ل ناڤ رەزا ، ل چۆلێ چێ دبي • بەرێ وێ سۆر وهور وترشه • ع ـ (السماق) •

(سنگ)

دارەكي سەر توژە • دخن ديوارا و دكۆنا دە دخن قادێ و شەريتا پێ گرێدن • كورمانج دبێژن :ـ سنگ ژبەر مێكوت دچي خوار •
ع ـ (الوتد) •

(سڤك)

چاپك ولەزە • دبێژن :ـ بارێ مە سڤكە ـ نەگرانە • سڤك وەرە • چاپك وەرە • بلەز وەرە • وهارەنگە (سڤك) بداخوازا نەگران هاتيە • دهەمبەر گران دە هاتيە • بارێ تە سڤكە ـ كوفلەتێ تە هندكە •
ع ـ (السرعة والخفة) •

(سوێرەك)

بازارەكي كوردە دكەڤي رۆژ ئاڤايێ (دياربەكر) •
ع ـ (مدينة كوردية) •

(س ـ م)

(سم)

تە بايێ بسم وەكە هەسپ ، قانتر ، كەر ، گا ••• سمێ گا دو پەرچەنە • وسمێ هەسپا وقانتر وكەرا يەك پەرچە نە • (سمتەراش) ئێ كۆ سما دتەرێشي ـ دبري • ژئێ دەڤارە دبێژن :ـ تاپان • ژئێ شێر وگور وكوچك •• رە تێ گۆتن : (پەنج) • ژئێ مرۆڤا رە دبێژن :ـ دەست وپێ •••• ع ـ (الحوافر) •

(ستەم)

زۆركەري وهلوەشاندنە • گلك دبێژن :ـ زۆر وستەم• خاني ستمي هلوەشيا ، وێران بو • نفرا ل هەڤ دكن و دبێژن :ـ وەي مالا نە بستەمي ! ستەمكاري زۆر وزولمە•(ستەمكار) زۆركەرە• (ستەمبار) ئێ كۆ ستەم لێ

دباري • ستەم وستەمانــدن
ژێدەرن • ع ـ (الظلم) •

(سیەم)

روتباكە ژمارێ یە • سیەم ـ
چارەم ••• سیەمین ژي هەیە
ـ سێمە ژی تێ گۆتن • سێمە
ـ چارمە ـ پنیجمە •••
ع ـ (الثالث) •

(سیام)

وەلاتەكە • ل هندێ چینــي
دكــەڤي • پایتەختــا وی
(بانگۆكە) • ع ـ (سیام) •

(س ـ ن)

(ستران)

لاوكــێ وشــەر ولاڤیــژ
وبەردۆلابي نە • گۆراني یە•
ستران بێژ ئێ كۆ سترانــا
دبێژي • هــن دبێــژن :ـ
سترانڤان • گۆرانبێژە • هن
دبێژن :ـ دەنگبێژ • پەســتە
ناكەڤن بەر سترانێ وهارەنگە
دیلــۆك ژي ژبــەر دەر
دكەڤن • ع ـ (الغناء)

(ستان)

ناڤێ جیگەهــي یــە • یان
آلاڤەكە پێ جي چێ دبــي
وەكــە :ـ كوردســتان ـ
هندستان •• گولســتان ـ
بۆستان •
ع ـ (اسم مكان كوردی) •

(ستون)

ژدار وكەڤر وهاسن چیــێ
دكن • ستونێ هاسني دشەردە
وددەێ بۆری‌دە چەكەكە شەر
بو • دكونا دە ، دخاني‌یــادە
ســتونا دار ددن بــن دار
وبەشتا • دآڤاني‌یێ مەزن دە
ژكەڤر وجمەنتۆ چێ دكن •
ع ـ (العامود) •

(ستاندن)

گلكك جارا تێ دە بهنــا زۆر
وخورتي هەیە • دبێــژن :ـ
سەرخوەبونا خوەستاندن ماڤێ
خوە ستاند • جارنا بداخوازا
وەرگرتن هاتیە :ـ ســتاند ـ
وەرگرت • ع ـ (الاخذ)•

(ستماندن)

دەرباس بويه • هلوەشانـدن وويران بونه ـ وێران‌كرنه • ع ـ (الظلم او الهدم) •

(سمتن)

كون كرنه • بـەرێ تفنگێ سينگا بارام سمتي يه ـ كـون كريه ـ قول كريه • ع ـ (خـروج الرصاص او المثقب من طرف الى طرف) •

(سەنماندن)

دبێژن :ـ كوچكێ ماستێ مـه سەنماندیـیـه • (حرام) كريه ـ نەجس كريه • ع ـ (النجاسة) •

(سندیان)

هاسنكي گران و آسێ يـه • هاسن ل سەر پان دكـن • ژمێرێ چێ ره دشـەرا ده دبێژن :ـ بويه سندیان • هن دبێژن : ـ (سندان) •

(سەودان)

دەرباس بويه • بداخـوازا (آقل) وهوشه •

(سپاه)

لەشكەره • فارسي يه لـێ گلك دشعرێ كـوردي ده هاتيه • دبي ژ سپەهي ـ جوان ـ رنـد هـاتبي وێ چاغێ كورديه ، نەفارسي‌يه • ع ـ (الجيش) •

(سياه)

رەشه • كوردي وفارسي‌يه • بسكێ سياه ، زلفـێ سياه • گلك ددیوانێ كـوردي ده هاتيه • ع ـ (الاسود) •

(س ـ آ)

(سيمنسا)

وەكه (سيمن) سيمن گولەكه، يا سيمه ـ سورمەيه • وەك زيف ـ وەك سيم • ع ـ (اسم امرأة) •

(سيحا)

گوندەكـه • ل زێـرێ رۆژهلاتێ قامشلۆ دكـەفي • مالا (ئەحمـەدێ ئوسف)

خوەدیێ گوندن •
ع ـ (قرية) •

(سيرا)
ناڤێ هەمبارەکێ یە ـ شرکەتەکێیە • رادیۆ سیرا ـ تەلەڤزیۆن سیرا ل هەر دەر بەلاڤ بونە • ئەوروپیێیە •
ع ـ (شركة سيرا) •

(سيپكا)
ائیلەکە کوردە ناڤدارە • ل وەلاتێ سەرحەدا بکەڤي • عبدالمجیدبەگێ سیپکی ناڤدارە •
ع ـ (عشيرة شمال كوردستان تركيا) •

(سينما)
ناڤ دارە • دکۆکا خوەدە (سي‌نما) یە • یاني سيیا مرۆڤ ئەشکەرا دکي ـ دڤردە (سي)ـ (تەسویرە ـ تصوير)• لێ وا دیارە ژ ئەوروپا هاتیە •
ع ـ (سينما) •

(سي ـ ئه)

(سيله)
سله ـ زله ـ شەقامە • لێ دانا بدەستە • دەرباس بویە •
ع ـ (الضرب بالكف) •

(سينه)
سنیگە • دشعرێ دە تێ • دبي فارسي بي •
ع ـ (الصدر) •

(سيگه)
جهێ کۆ (سي) لێ هەیە • (سي گە) ـ جهێ سيلێیە•
ع ـ (مكان الظل) •

(سي ـ ئێ)

(سيسێ)
ناڤێ ژنایە • ژ سیس هاتیە • خوەشکک وپۆر سپيو زەر ، جوان و شەنگە • وهارەنگە (سیس) ناڤکە • (سیسک) بچوکێ وێ یە •
ع ـ اسم امرأة •

(سيتێ)
گوندەکە • ل ناڤ ئومەریا دکەڤي • دەلکي نە • گلک ژ لاڤردی و حەنەکا رە دل خوازن • چیرۆک وسەرێهاتیێ وان گلک

هەنە • ع - (قرية) •

(سي - ئي)

(آورەك)

ئەڤ (ئي) ژ بۆ بالقەدانێ هاتیە وەك :- جزیری - كۆیي - سۆري - موسلي - آمەدي - هەڤیركي - دەكشوري - مەحمودكي - عەتمانكی •••

ع - (یاء النسبة) •

(سي - ئۆ)

(آورەك)

ئەڤ (ئۆ) دناڤ دە ژ بۆ بچوكي و سڤكی هاتیە • هنك ژ ناڤ تێ آڤێتن و (ئۆ) دكەڤي داویا وی وەك :- (علی) دبي (عەلۆ) (حەمید) دبي حەمۆ - (رەمەزان) دبي رەمۆ - (خەلیل) دبي خەلۆ •••• جارنا ژ كۆكا گۆتنێ یە • وەك :- (حۆرۆ) ناڤێ هەسپەكي یە • سوارێ حۆرۆ ••• (زۆ زۆ) - جۆت جۆت •••

ع - (اداة للتصغیر والتخفیف)

(سینگۆ)

یا (سنگۆ) • ئەو هاسنێ تۆژە كۆ بسەرێ نڤگا ڤە دكن • و بێ شەرێ سینگا سینگا دكن •

ع - (الغدارة) •

(سیرۆ)

چیرۆكا سیرۆ و پیڤازۆ ل وەلاتێ مە ناڤدارە • ژ زارۆكا رە تێ گۆتن • پیڤازۆ ژ نەزاني تێ كوشتن و سیرۆ ژ مزاوري تۆلا وي دستێني •

ع - (قصة فكاهیة) •

(سینۆ)

ناڤێ مرۆڤەكي ناڤدارە • مالا (سین و سەیدۆش) دوەلاتێ مە دە ناڤدارن ئۆجاغن كورد ب وان سوند دخون : ب ئۆجاغا سین وسەیدۆش •

ع - (عائلة مشهورة) •

:ـ وهارەنگە (مالاســـــينۆ) ئێلەكە كوردە • ژ پەنجي‌نارا يە • ع ـ (عشيرة) •

(سيس)

گەور و بۆز وسپي وزەرە • دەرباس بويە •

(سيغ)

كەلەمەكي • سەرتوژ وزراڤە • ژدار و هاســـــن چێ دبن • ژ (خيپ) درێژترە • گلك جارا گۆرا ، تەنتەنا ، كەنزا ب وان چێ دكن •

ع ـ (الأسياخ) •

(سيخ)

هنك ژ خەلكێ هنـــدێنە • هن دبێژن :ـ (ســـيك) • دهەمبەر مسلمان دە هاتيــە • وا ديارە بداخوازا نەبـــاڤژ هاتيە •

ع ـ (بعض من الهنود) •

(سير)

ناڤدارە • ع ـ (الثوم) •

(سي‌بەر)

سي‌يە • يان جهێ كۆ ســـي ل بەرە • وەكـــە :ـ كۆل ، ديوار ، دار ••• سيا ڤا تشت سي‌بەرە • ژبەر كۆ ل بـــەر رودنن ـ دادنيشن •

ع ـ (الفيء) •

(سي‌سيك)

ع ـ (السفارة)

(سيرك)

جۆقەكە ليزتكێ يـــە • تێدە سڤكي و پەهلەواني وهين‌كرنا تەبا هەيە • بەرێ مە ژێ رە دگۆت :ـ پێلەوان •

ع ـ (السيرك) •

(سي‌سك)

ناڤكە • ع ـ (نواة) •

(سيل)

يا (سيلەبەند) چەند ڤايشن ، يا چەند بـــەن ـ بەنـــدێ بگولك وريشي نە ددن بـــەر سينگا هەسپا • (بەند) ديارە

لێ (سيل) نزانــم ژ كــو هــاتيه •

(سيئۆل)

باژاره‌كي كوريا ژێري يه • دشه‌رێ سيئۆل ده گلك كورد هاتن كوشتن • (جلال بايار) خورتێ كـــورد وتـرك بدۆلارا قرۆتن (ترومان) و دانه كوشتن • د ديوانا من ده ئه‌ڤ داباش هه‌يه •

ع ـ (مدينة كورية) •

(سي‌سالك)

ته‌يره‌كه سه‌رێ وى كه‌چه‌له•

ع ـ (النسر) •

(سي ـ م)

(سيم)

سورمه يه• سپي وزدر هه‌يه• ده‌رباس بويه پێ شال وشـاپ وقتكێ چوخ و عه‌با نـــه‌خش دكن دخه‌ملێنن زۆر جــوان ده‌ردكه‌ڤي •

ع ـ (قصب) •

(سينه‌م)

ناڤێ كه‌چه‌كێ‌يه • سه‌رپێهاتي يا (ميرمحێ و ســـينه‌م) ه • چيرۆكا وا دور ودرێـــژه • دبێژن :ـ پشتي كۆ سينه‌م مر محێ ل بەر گه‌ياكي جـــوان رودنشت وستران دگۆتن ، پەلێ گه‌يێ دوه‌شـيان • ناڤێ وى گه‌يايي بويه (ســـينه‌م) هه‌ر چه‌ندان بــاوه‌ر ناكم لێ آورا خوه‌دێ چيرۆكێ گلك توژ و دوربێن و فره‌هه •

ع ـ (اسم عشيقة مشهورة)•

(سي ـ ن)

(سيپان)

چياكي بلنـــد و ناڤ‌دارە • درۆژ آڤايێ گۆلا وانێ ده يه• سيپانێ‌خـــه‌لاتێ دبێژن :ـ سه‌رێ وي هه‌ردەم بەرف لێ دبــاري • جهێ چـــيرۆكا (سيامه‌د وخـــه‌جێ) يه • دبێژن :ـ سيامه‌د وخه‌ج دڤي چيايي ده داويــا شــــادي وخوه‌شي برەشي گوهه‌رتنه ، پشتا وان دكه‌لـــه‌مێ مرنێ ده ودلێ وا ئێ ئه‌ڤينـــــدار بێ

ئەفگەر مانە • هێڤیا وان ل ڤر داوی هاتیە • چیرۆکا سیامەد ئەتەنێ سەرپێهاتیەکە ئەڤینداری یە لێ فەلسەفاکە قەدەری یە •

ع ـ (جبل مشهور) •

(سیسەبان)

نافێ سەرپێهاتي یەکە هونایی دبوارا (محمد) دە هاتیە چێکرن • شەرێ سیسەبانێ یە • هۆزان بخوە دبێژی :ـ (نەوالا سیسەبانی) لێ ئەڤ سەرپێهاتي دتاریخا دە نایێ بیرا من •

ع ـ (معرکة وادي سیسبان)

(سیسەبان)

گەیاکە • دزڤستانا دە شین دمێني • ل بەغدا من دي یە • دبي ل وەلاتێ مە ژ بەر سەرما نەمێني •

ع ـ (شجرة) •

(سینان)

گوندەکە • ل رۆژ آفایێ چەمێ بشێری یێ دکەڤي •

گوندەکي آفا ودەولەمەندە • سالەك ل سینانێ مامە •

ع ـ (قریة) •

(سیلان)

وەلاتێ (سیلان) دژێری رۆژهەلاتێ دور دەیە • هەمسینۆرێ هندێ یە •

(سین)

نافێ تیپەکێ یە •

(سیە)

بداخوازا (سي) (٣٠) هاتیە •

(سێ ـ آ)

(سێپا)

سێپي ـ سێپێ • سەه پایە • سێ دارن ژۆرێ وان بهەڤە گرێدای مرۆڤا پێڤە بدارڤە دکن • ژن مەشکا خوە پێڤە بدارڤە دکن •

ع ـ (المشنقة) •

(سێتا)

بداخوازا سێڤاتە • جارنا بداخوازا سێ بەنە ـ سێ

نەخە • ئەزێ حەقێ خـــوە
سێتا ژتە بستێنم ـ سێقاتە •
وەریسێ من ســێتا يـــــە ـ
سێبەنە •

(سێزدە)

(٣) زێدە (١٠) • ژ (يازدە)
تا (نۆزدە) ژمارا زێدەيە ـ
زێدەژمارە • ناڤەكي پەرچيمە
• ژبەركۆ تيسپا پێوەند هاتيــە
راكرن •

ع ـ (ثلاثة عشر) •

(سێمە)

ليزەكە زارۆكايە • دبێژن :ـ
سيمە ، چارمە •••

ع ـ (لعبة للاطفال) •

(سێ)

رەقەم (٣) يە • ناڤێ رەقــەم
(٣) يە ، يا ناڤێ داخـــــوازا
رەقەم (٣) يە • كورمــــانج
جارنـا دبێژن :ـ (سسێ)
بداخوازا (٩) يانى سێ جـارا
سێ • لێ چما ولۆ گۆتنــە ؟

هەر وەكو تێ بەر گۆمانـــــا
من • دەما بێژن:ـ (سێچون)
ئەم نزانن آيـــا ســێ مرۆڤ
چون ، يا ســـــێ جارا چوين
بويە • هەروها (هاتن) ژي
ولۆ يە :ـ (سێ هاتن) آيــا
سێ مرۆڤ هاتن ؟ يا هـــاتن
بخـــوە سێ جــــــارە ؟
:ـ هــەروەكو (دۆ ـ ددۆ)
ژي ولۆيە :ـ (دۆ هاتن) ـ
(دۆ چـــون) آيا دو مرۆڤ
چون ؟ يا دۆهـ چـــــون ؟ ژ
بۆكۆ ئەڤ دخان زســـــــەر
داخوازێ رابي ئەڤ چـەوتي
راست بن (ددۆ ـ سسێ)
هاتنە گۆتن •

ع ـ (الثلاثة) •

(سێبەرێ)

ناڤێ ژنەكێ يە • چيرۆكـــــا
سێبەرێ وخەسوێ ناڤدارە •

(سێسێ)

ژمارەكـــە ـ پـەســـنيـيە •
دبێژن :ـ سێسێ ، چارچار •

یـەكێیـەك دۆدۆ زۆزۆ ،
فەرفەر. سێسێ وەرن. یاني
هەرسێ مرۆڤ بهـەڤرە
وەرن . دۆدۆ ، چارچار ،
یەكێیەك . ژي ولۆنە .
ع ـ (عدد تقسیمي ـ ثلاثة
ثلاثة) .

(سێڤێ)
ناڤێ ژنەكێ یە . سترانەكێـ
پەستاكێ ل سەر هاتیە
چێكرن .
ع ـ (اسم امرأة واسم
اغنیة كوردیة) .

(سێ ـ ئي)

(سێپي)
دەرباس بویە . سەهپایە ـ
سێدارە یە .

(سێدەلي)
ناڤێ قبەكێ یە . ل بازارێ
(فارقینێ) دناڤ گۆرنستانا
(مەروانی) یا دە یە . لێ
وا دیارە كۆ (سێدەري)یە.
یان (سێتلي) یە .
(سەیدەلي) ژي دبي ژ
(سێدەري) بێ ، یـا
(سێتلي) بي .
ع ـ (بنایة قدیمة أثریة
بفارقین) .

(سێني)
ناڤێ پیانەكێیە . ژ مەرسەفي
مەزن ترە . خوارنێ تێ دە یا
ل سەر دخون .

(سێوي)
بێ بڤ ، یا بێ دێ وجاڤە .
(سێوێ ترەك) بێباڤە .
(سێویێ بنچەنگ شەوتي)
بێدێ یە . سێویێ ل روێ
خوە رابوي بێ دێ و باڤە .
ع ـ (الیتیم) .

(سێرت)
بازارەكي كوردستانا بندەستێ
تركا یە . نێزیكی شارێ
(بەدلیس) ە . (مەلاخلیلێ
سێرتي) هۆزان و پێزانەكی
مەزن وناڤدارە . گلك
نقشتێ گرانبها دزمانێ عربي
دە چێكرنە . من بخوە
(استعارا ملا خلیل) خوندیە.

لێ تشتێ گلک گران بهـــا نقشـــتا کـــۆ بکوردی ـ کورمانجی چێ کریـه • ناڤێ وێ (نهج الانــــام) ه • هونایێ برست دانیه • هاتیـه چاپکرن •

ع ـ (مدینة کوردیة) •

(سێواس)

بازارەکي ترکیه • دسینۆرێ کوردستانێ دەیه • رۆژهلاتێ وێ کورد و رۆژآڤـــایێ وێ ترکن •

ع ـ (مدینة ترکیـة في غربي کوردستان) •

(سێنج)

دیوارێ آڤیا یـــه • لێ پرێ جـــارا ژ دارا تێ چێ کرن • دارێ ســنجی دســــینجا ده دچێنن •

ع ـ (سور من الاشجار حول البساتین) •

(سێسەد)

گونــــدەکـــه • ل زێرێ رۆژآڤایێ ڤامشلۆ دکەڤي •

ع ـ (قریة) •

(سێسەد)

کارتەک ژمارە • ناڤ دارە •

ع ـ (ثلاث مأة) •

(سێبەر)

دجاو ده خویادکي • سێ ڤاتەـ ســـێ رویه • (ســـێ بار) سێ جارە •

(سێسەر)

سێ ڤاتە • بارام ترییێ خــوە سێ ســەر ب گـــەنم ددی ـ سێ ڤات ب گەنم ددی •

(سێ دەر)

هەیوانەکە • دیوارێ وێ ئێ پێشي ل سەر ســــتونا یه • دکۆکا خوە دە سێ دەرێ وێ هەنە • سێ دەرگە یە •

ع ـ (صالون ـ او بالکون)

(سێ دەر)

نـــاڤێ شکەڤتـــەکێ یە ل رۆژهــــلاتێ بــــازارێ یا کەڤــــــەبازارێ (دارێ) دکەڤي • ددیـــوانا مـــن ده هاتیە :ـ وەک شــــکەڤتا سێ دەر ه •

ع ـ (اسم کهف) •

(سێچار)
دبێژن :ـ بارام سێچار جـارا دەته مەلا مه • یا سێ یا چار• ژگۆمان واڵۆ هاتیـه گۆتن • ژبەرکۆ نزاني نەسێجارا هاتیه نەچارجارا هاتیه •

(سێڤ)
ناڤداره ـ سیوه •
ع ـ (التفاح) •

(سێلێڤ)
ئەو مرۆڤێ کۆ گۆشتێ لێڤـا وي ژهنـدرو ده پردبي دەماکۆ دپەیڤي لێڤا وی دوتـا دبـێ • ژوی مـرۆڤي ره دبێژن :ـ سێلێڤ •

(سێگاڤ)
ناڤێ لیزەکي یه •
ع ـ (لعبة القفز) •

(سێناڤ)
جارنـا دبێژن :ـ وي مرۆڤێ کۆ گلک جـارا نـاڤێ خوه دگوهەري •

(سێرۆژک)
رۆژيیەکه • سـێ رۆژا ل پەی هەڤ دکرن •
ع ـ (صوم ثلاثة ایام) •

(سێرۆژک)
خوارنا مریا یه • پشـتێ سـێ رۆژێ مری دقـەدن خوارنەکێ لێ ددن• ناڤێ وێ خوارنێ (سـێرۆکه) • دنفـراده دبێژن :ـ ئـەز سێرۆکا ته بخـوم ! یانی خوەدێ بکی تو بمري •
ع ـ (طعام بعـد دفن الموتى بثلاثة أيام) •

(سێڤۆک)
بەرێ گەیاکي یه • وەکـه سێڤێ شین وهورن • زارۆک ژچۆلێ دچنن ودخـون • گەیایێ سێڤۆکێ ژبو چاندني یا دەخل نەباشه •

(سێلاک)
یا (سێله) قوما بەر چەما یه•
ع ـ (الرمـل) •

(سێل)
ناڤداره • ل سەر نان شکەڤا چێدکن• رەشه ، بتەني یه•

ع ـ (الساج) •

(سێپەل)
ئەو دار و گەیایێ کۆ نــو دەردکەڤي •

(سێوەرتال)
ئەو خۆرتێ کۆ ناکەڤيبەرچاڤێ مرۆڤ • ژبۆ کێماسي ژێـره دبێژن :ــ سێوەرتـال • یاني زارۆك ، یا سێویێ پیسك ـ آواره •

ع ـ (للاهانة) •

(سێشەم)
کورد و فارس ب شـــەڤا دژمێرن • لێ عرب ب رۆژا دژمێــرن • ســێشــەم ـ سێشەڤ ـ سێشەوە •

ع ـ (الثلاثاء) •

(سێروان)
ناڤێ ئۆتێلەکێ ل بەغدایـە • ناڤێ جهکی خوەشە • ل هێلا (سلیمانيیێ) دکەڤي •

(سێهەم)
یا سيیەم • سیەمین •

ع ـ (الثالث) •

(سۆ ـ آ)

(سۆبا)
مەلەڤانە • ئێ ب چەنگێ خوە دآڤا دەرباس دبي • ئێ کـۆ (ســـــۆبایی) دزانی ـ ئێ مەلەڤاني دزانــی • ب بازوێ خۆ لە آو ئەپەری •

ع ـ (سیاح) •

(سۆدا)
دونفش تۆزن • یەك دخـن ناڤ آڤێ وڤەدخون • ویەك دخن ناڤ آڤێ وکنجا پــێ دشون • لێ نزانم ژکو هاتیە • عربیژی ولودبێژن •

ع ـ (صودا) •

(سۆرا)
ناڤێ دەرەبەگي یەکێیە • ل هاویر شارێ (هەولێر)دکەڤي• دتاریخا شەرەفخان دە دور و درێژ هاتیە گۆتن • لێ ایرۆ دهەمبەر کورمانج و لـۆر دە جي کرتیـــە • شەرفخان دبێژي : شیوەیێ کوردي چار پەرچەنە :ــ لۆری ، گۆری ـ

کەلهۆری ـ کورمانجي • لێ ایرۆ ئەم کارن بێژن :ـ ۆری ـ گۆری ـ سۆری ـ کورمانجي •

ع ـ (عشائر کوردیة في شمال العراق بکوردستان العراق) •

(سۆرکا)

ایلەکە مەزنە دکەفي ژێرێ رۆژهلاتێ باژارێ دیرکا چیایێ مازی • میرێ سۆرکا ل وێ هێلێ ناڤدارن • وهارەنگە گوندەکە • دکەفێ رۆژهلاتێ شارێ آمودێ ـ عامودێ • ع ـ (عشیرة) •

(سۆعانا)

ایلەکە کوردە • ایزیدییە • ل ژێرێ (آمودێ) دکەفي •

ع ـ (عشیرة) •

(سۆغانا)

گوندەکە • ل ژێرێ (آمودێ) دکەفي •

(سۆفیا)

و (سافیا) دو گوندن • ل رۆژهلاتێ شارێ آمەد ـ دیاربەکر) دکەڤن • سترانا خێریا حەجی وباقێ بەهجت • ژگوندێ سافیا دەرکتیە •

ع ـ (قریة) •

(سۆفیا)

پایتەختا بلغارە • بلغارستان وەلاتێ بلغارە • دبالقان دە هەم خاکێ ترکێو یەونانو رۆمانیا و یۆغسلاڤە • وەرگرتن وبەرگێ وان وەکە ئێ کوردانە •

ع ـ (عاصمة بلغاریا) •

(سۆ ـ ئه)

(سۆبه)

گلک نفشێ وێ هەنە • آگردانەکە • بدار و گاز و کارەبا آگرێ وێ دبي • ناڤدارە • گلک بەرەپێش چویە • ع ـ (صوبیا) • (سۆبه) ـ بسەرێ خوە • بارام سۆبە هاتیە ـ تەنێ هاتیە •

(سۆرۆ)

نافێ گەرناسەكي چيرۆكـــا (رەشوێ داري) يە • چيرۆكا كۆ تێدە رەوشا جفاكي يـــا ملەتێ كورد بشيوەيەكـــي گۆوندی هاتيە بەلاڤكرن •

ع - (بطل قصة) •

(سۆمۆ)

مالا سۆمۆ • ل ناڤ (ميرسينا) هەبون •

(سۆغي)

بداخوازا داوي هاتي يـــە • دبێژن :ـ شەر دەست پێكـر سۆغي ئەم چەبكن ؟

(سۆفي)

(صوفي) ژعربي هاتيە • لـــێ كورد گلك صوفي هەنە • ئێ دەستێ خـــوە ژجهـــانێ بەردديي • لێ دايرۆ دە سوفي بەندەكە ئولپەرەستي شيـــخ پێ دنيايێ دخون •

(سۆهتي)

ئێ شەوتي يە :ـ سۆتي يـــێ تيرێ دو چاڤێ تە رزاخـــان

وكەمال • ع - (المحروق) •

(سۆڤاج)

ل شونا سۆبا دآڤانيێ مەزن دە ل جهێ سار داتينن • ئولێ هاسني آڤا گەرم دوانڤـــە ل ئۆدا دگەري •

ع - (السۆڤاج) •

(سۆر)

رەنگەكي ناڤدارە • سۆرايي - سۆراهي •ژێدەرێ سۆرە• هن دبێژن :ـ ســــۆريتي • سۆركرن تێپەرە •

ع - (الاحمر) •

(سۆبەبەر)

سۆبايە • ئـــەو مرۆڤـــێ ب آڤەژەني دزاني • بمەلەڤانـــي دزاني •

ع - (السباح) •

(سۆز)

قەرار وعدە - بەختە • سۆز وقرار ل پەيي هەڤ تێـــن • بسۆزوقرار • بارام بــــێ سۆزە - بێقرارە • ل ســـەر

گۆتنا خوه نامێنی •
ع ـ (الوعد) •

(سۆرداش)
چیاكی ناڤداره • لهێلا
شارێ (سلیمانی) دكهڤێ •

(سۆرنگ)
آخه • یا دەرمانەكی سۆره •
پەز پێ نیشان دكن •

(سۆرك)
نەخوەشی‌یەكە زارۆكا یه
ناڤداره • ع ـ (الحصبة) •

(سۆل)
پیلاڤه • سۆلبەند ئێ كو
سۆلا چێدكی • دبەستاكێ
ده هاتیه گۆتن :ـ سۆلبەندوا!
سۆلا چێكه ـ نالبەندۆ !
نالا چێكه •
ع ـ (الحذاء) •

(سۆمال)
وەلاتەكی ئەفریقی‌یه •
پەرچەپەرچه بویه • لێ ایرۆ
پەر بآزادی دچی •

(سۆتن)
شەوتاندنه • ته ئەز سۆتم
ـ سۆهتم ـ شەوتاندم •

ع ـ (الاحتراق) •

(سۆژان)
وەكه سۆهتن هاتیه • وا
دیارەكۆ تێنەپەره • دآگرده
دسۆژم • ع ـ (الحرق) •

(سۆسن)
گولەكه ـ كولیلكەكه •
ناڤداره • پاشێ بویه ناڤێ
ژنا (سۆسنێ) •
ع ـ (زهرة) •

(سو ـ ئه)

(سوخته)
شاگرته • ع ـ (طالب) •

(سوریه)
وەلاتێ سوریه • دكەڤی
راژێرێ كوردستانا بندەستێ
تركا • دژۆرێ وێ ده بگر
نیڤ ملیۆن كورد هەنه • لێ
كوردستانا سوریه ژ چەمێ
دجله تا دەریا سپی بكوردستانا
بندەستێ تركا ڤه گرێدای
یه • ایل ومالبات وباڤكێ
كورد پەرچه بونه هن ل
ژۆرێ سینۆر و هن ل ژێرن

:ـ باڤ ل زۆر وكـــور ل ژيره • ژڤان پێڤه نێزيكـــي (٥٠) يا (٦٠) هــــزار كەس ل شام و حلــب و حمــا و (تل كەلەخ) و حصن الاكـــراد و چيايێ علوي يا پەيدا دبن• گلـــك مرۆڤـــێ ناڤدار ژكوردێ سوريه رابونـه :ـ مالازركلي ، مالابەرمەده ، مالا هنانـۆ ، مالابـــەرازى ، مالا عبدالرحمـــن پاشـا ، مـــالا شەمدين آغا ، مالا بەگداش ، مالا بۆزۆ ••• دور و دريـژ دتاريخـا (اديب معوض) ده كۆ بناڤێ (الاكراد في سوريـه ولبنان) هاتيه چاپكرن ئـەڤ داباش هاتيه كرن •

(سوس)

ناڤـێ گــەياكى يه • تـــال وشيرينه • آڤا وي دفرۆشن • ل كوردستانێ گەياك هەيـه ناڤێ وى سوسه • هــــن دبێـــژن :ـ شـــرتك لـــێ باوەردكم نەئەڤ سوسه •

(سوج)

گونەه • نەسوجێ منـــه ـ نەگونهێ منه • سوجێ بـارام گونەهێ بارامه • ســـــوج وگونەهە گلك جارا ل پـەي هــــەڤ تێن :ـ بێســــوج وگونەهە وەر مه ددى بـــەر سەتەمێ •

ع ـ (الذنب) •

(سوند)

ناڤداره • ع ـ (القسم) •

(سوسك)

ناڤێ چڤيـــــكەكێيه • وەك كەڤۆكێيه • بشـاقولا ئـەم نێچيرا وا دكن •

(سودم)

سيردم • وەكه سيرێ يـــه • ل چۆلێ شـــين دبي • تێ خوارن •

(سوستەم)

ناڤێ نفشـــــەك تڤنگێ كەڤارەيه • سوستم بداخوازا مۆديل • ژتوركي هاتيـــــه كوردي •

(سودان)
وەلاتەکە • پەرچە بویــە • ل افریقــا یـــە • ایــرۆ جەمهوریتا سودان برومەتە • (خەرتوم) پایتــەختــا سودانە •
ع ـ (معروف) •

(سولان)
گۆنــدەکــە • ل هێــلا کەڤنەبازارێ (هەسکیفێ)یە•

(سوریان)
ناڤێ ملەتەکی کەڤنــارەیە • بەرێ جهێ وان دناڤبــەرا سوریە و عــراق دە بو • لێ ایرۆ بەلاڤ بونە • پایتەختــا وا یا ئولپەرەســتي ل بازارێ (حمص) ە • ل وەلاتێ مە ژی سوریان پەیــدا دبن • ژوان رە دبێـــــژن :ـ (یعاقبــة الاکراد) یاقوبیێ کورد • لێ زمــــانێ وان سوریانی یە •

(جا ـ آ)

(جا)
آلاڤەکە • ژبۆ خوەشــکرنا پەیڤی دێیشدە هاتیە • شونـ (سا) گرتیە :ـ جابخوەدێ ئەزناکم • جابســەرێ بافێ تەکم ئەزڤەناگەرم •
ع ـ (أداة للتمهید) •

(جاکارتا)
پایتەختا وەلاتێ (ئەندۆنوسیا) یە • دهندوئۆکیانۆس دەیە • دناڤبەرا ئەندۆنۆســیا و هۆلەندا دە لســــەر ایریانارۆژآڤا سەرگێژي هەیە•
ع ـ (عاصمة اندونیسیا) •

(جامایکا)
پەرچاک ژئەفریقــا یــە • بندەستێ کۆلەدارێ انگلیزە•
ع ـ (جزیرة افریقیة) •

(جاوا)
گەزیراکە • ژ (هندونوسا) یە • ع (جزیرة اندونوسیة)

(جازیا)
ناڤێ ژنەکێیــە • ژجازو ـ جادوا هاتیە • بداخوازا •
ع ـ (ساحرة) •

(جا ـ ئۆ)

(جاردۆ)

کاردۆ ـ گاردۆ • ناڤـەکي کورد ئێ‌تاریخیـیە • وەک:ـ گۆتۆ ـ جۆتۆ • هن دبێژن:ـ کاردو ـ قاردۆ •

(جارۆ)

ناڤێ مرۆڤەکیـیە • مالا جارۆ لکوندێ هەساری جیرانێ مەبون • ژیک‌جار هاتیـە یانی کو جارەک تشـتک گۆت هەو ژێ ڤەدگـەری • یان جارەکە تەنێ دَبی •

(جازۆ)

ناڤێ ژنایە • ژ (جـادو) هاتیە • بداخوازا (سەحارە)•
ع ـ (الساحرة) •

(جاڤۆ)

بـاڤێ وی مـرۆڤێ کـۆ (حەسنێ موسی) کوشـتیە • (حەسنێ جاڤۆ) • دسـترانا (حەسنێ موسی) دە هاتیە •
ع ـ (اسم رجل) •

(جانۆ)

باڤێ شـاعرێ ناڤـدار (قدری‌جانە) • نـاڤێ وی عبدالقادر کورێ جـانۆ یە • لێ پاشێ بویە قادرێ جانۆ ـ قـەردی‌جان • ژ بـاژارێ (دێرکا) چیایێ مازیـیـە • ایرۆ لباژارێ شامێ‌یە •
ع ـ (اسم او کنیة شاعر) •

(جا ـ ئێ)

(جازێ)

ناڤێ ژنەکێـیە • مالاعلی‌خانێ جازێ • مالاسـمکۆپاشانە • دکوردسـتانێ‌دە ناڤ‌دارن • سەرداری ایلا (شکاکا) نە• ژوارە دبێژن : عڤـدۆیا • لکوردستانا بن‌دەستێ ایران دکەڤن •
ع ـ (اسم امرأة) •

(جانێ)

ناڤێ بەستاکە ناڤدارە • دڤاوانا دە هاتیە گۆتن • کـوردێ وەلاتێ مە لبەر گۆڤـەنـد

وديلانێ دكن •
ع ـ (اسم اغنية كوردية) •

(جا ـ ئي)

(جامي)

پێزان وهۆزانەكي مەزن وناڤدارە • ژكوردێ ايرانێ يە • دبێژنێ :ـ مەولانا جامي • وهارەنك ناڤێ نقشتەكە وی هەيە بڤی ناڤي دخوندنا كەڤارەدە گلك برومەتە :ـ (كەس ناكتە مێتەرێ خوە جامي ـ راناگرتن كەسەك نظامي) • خ •••

(جا ـ ئو)

(جادو)

ياجازو • بداخوازا (ساحرة) هاتيە • جادوە سحار •
ع ـ (الساحرة) •

(جازو)

وەكە (جادو) هاتيە •

(جانت)

دولابێ لنگێ مەكينايە • كۆ كاوچوكا تێدە بچي دكن • ئەوروپي يە • لێ بەلاف بويە •

(جاموس)

گاموشە ـ گامێشە • (موش) باژارەكي كوردستانێ يە • (مێشە) دەحلە • داروبەر وآڤە • (مێش) و (كەلمێش) پێشي ـ پێشو يە • داخواز ژ (گامێش) ـ جاموس ـ گاموشە ••• يا گايێ موشێ يە • يا گايێ مێشە يە • يا گايێ كۆ ژبەر مێشا دەرڤي ودكەڤێ ناڤ مێشە وآڤێ • لجەم من يا پاشي راستە • ژبەركۆ هاتيەگۆتن :ـ (أكل ثور نحمل بيض الشجرة) • (ثور نحل) بداخوازا (گامێش) هاتيە • (بيض الشجرة) سپي دارە •

(جا ـ ر)

(جار)

جارەك ـ دوجار ـ جاريك ـ دوجارە • (نەقلە)

ڤێجارێ ـ ڤێنەقلێ • ایمجار ـ ئەم جارە ـ ئەڤجـــار ـ ڤێجار •

ع ـ (مرة) •

(جامێر)

جوانمێر ـ جوانمـــەردە • مێرێجوان ـ مێرێ جومەردە • وا دیارە مرۆڤێ جـــوان مەردە ـ دەستبەلاڤـــە ـ دەستڤەکرییە • (جـوان) بداخوازا خۆرتە ـ گەنجە • هێنو گهایە دەما خـــوە ـ جـــامێر ـ جۆمـــەرد ـ جوانمەردە • مەردێجوان • یاجوانێ مەردە • بسـۆراني (جوان) بداخـــوازا باش ـ خوەشك • رند هاتیـــــە • وێچاخێ جوامێـــر ـ مێرێ باش ـ مێـــرێ چێ ـ مێرێ رندە •

ع ـ (الرجل السخي والطيب)•

(جاندار)

خوەدي جانە •

ع ـ (ذی روح) •

(جانەوەر)

جانداری مرۆڤخوەرە • هن دبێژن :ـ (جەناور) •

ع ـ (الحیوانات الضارة) •

(جانگیر)

جهانگیرە • ئێ کۆ جهـــانێ دگري ـ داگیردکي •

ع ـ (حاکم الدنیا او ســلطان العالم) •

(جاوبر)

مەقەسە • آکۆ پێ جاو دیرن•

ع ـ (المقص) •

(جاوکر)

ئێ جاو دکري •

ع ـ (مشتری الخام) •

(جانباز)

جانسڤکە یا وەک باز ســڤکە وپاشێ بویـــــە نـاڤێ مرۆڤێ خاپینۆک • ع ـ (الحیال) •

(جاف)

ناڤێ ایلەکە کوردە ناڤدارە •

لكوردستانا عراق وايـــران پەرچە بويە • جـاف وبلياس لپەي هەڤ تێن •
ع ـ (عشيرة كوردية كبيرة) •

(جاجق)
لدەشتا (ديار بەكر ـ آمەد) ژفردك رە دبێژن :ـ جاجق• نان دفردێنن ناڤ دەو •

(جارەك)
يەكجارە ـ جاريكە • (جار) دەرباس بويە • بداخـــوازا نەقلە • ع ـ (مرة) •

(جانوك)
جوانيك ـ جوانى ـ جەعني• بچوكێ مەهينايە • دەمـــا دزێ ناڤـــێ چێليـــكا وێ جانوكە • لێ ئـەم دبێژن :ـ جوانى • بچوكێ وێ جوانيكە
ع ـ (المهرة) •

(جامجامك)
ئێ كۆ بتەنێ گۆڤەنـــــد ودیلانێ دكي دخن تليـــێ خوە ولهـــەڤ دخــي ، جەقجەق ژوان تێ •

(جام)
ناڤدارە • بشەوق وشەمانە• مرۆڤ خوە تێرە دبێني • هن دبێژن :ـ تەنيك • وهـــن دبێژن :ـ مرێك • وهـــن دبێژن :ـ آينە ـ عەينە •
ع ـ (المرآة) •

(جان)
تێن وخـــــورتێيا لاشـــێ جانداره • هن دبێژن :ـ جان ژلاش جدايە • وهن دبێژن:ـ جان ژلاشە • وەكە رۆناهيێ لۆكسێ چاوا بآليكاريـــــا لەباتێ وێ پێكتێ •بێ گۆمانە كۆ رۆناهي ب(مادە) ڤـــە گرێداي هاتيە آفراندن •
ع ـ (الروح) •

(جاوان)
يا (گاوان) ائێلەكە كـــــوردە مەزن وناڤدارە • دەرەبەگى يەكە مەزن لعراڤـــێ لدار خستنە • (مير ضياء الديـــن مهلهل ابو الصاكر الجاوانى) زڤێ ائێلێيە • (ابن خەلەكان)

دتاريخا خوەدە دبێژي وداباشا
وی دكي • بەرگـــێ دوەم
٢ رويەل (١٠٦) •
ع ـ (عشيرة كوردية في جنوب
العراق) •

(جاه)

خودی جاه • جهـــێ وی
لجەم هەركەسي هەيە • لـێ
عربا ژی ولۆ گۆتيـە • تەنێ
باوەرم ژكوردی وفارســـي
ستاندنە • ع ـ (جاه) •

(جاو)

خامە ـ خافە • يانافێ خامەكی
يە كۆ ژ پەمبو چێدكــن •
لناف كورمانجا دەما يەكـێ
دەرەوا بكی ژێرە دبێژن :ـ
بچرێ جاو جاوێ تە يە •
ع ـ (الخام) •

(جه ـ آ)

(جەلەولا)

باژارەكی كوردە نافدارە •
كەڤنارەيە • دكـەڤي زۆرێ
خانەقين • لەشـــكرێ عمر
دابريشێ خوەدە دگەل خەلكێ
(جەلەولا) پەيمانەك بەستنە•
ع ـ (جلولا) •

(جەلولا)

نافێ نقشتەكە ئۆلا ايزيدی يە•
لێ نزانم ل كۆ هەيـــە ؟ دبي
نقشتا شيخ هادي بي ـ عـــدی
كورێ مســـافر • ژخەلـكێ
هەكاری يە •
ع ـ (كتاب مقدس كوردی) •

(جەما)

جەژنەكە پيرۆژ ونـافدارە •
جەژنا كوردێ ايزيـــدی يە •
سەيدايێ خانی دبێـــژی :ـ
دێ هەردو لئەردەكي جەمـا
بن • یاني بجڤن ـ كۆبن•
ع ـ (التلاقي او الاجتماع) •

(جەمالا)

نافێ بەرەكە كوردە • ژايـلا
(ملا) یا ژايلا (كيكا) نـــە •
شەرێ بۆزبەگێ جــەمالي •
لناف كـــوردێ جزيـــرێ
نافدار وبەدەنگە •
ع ـ (عشيرة كوردية) •

(جەزالا)

بەرەکە • ژائێلا (تەیا) یـە • گلـەک ژوان بکـوردی داخفن ـ دپەیڤن ـ قسەدکن• ئەڤەر ژ(جۆل) هاتبـــي کوردن• لێ ئەڤەر ژ(جولان) هاتبي عربن •

ع ـ (عشيرة عربية) •

(جه ـ ئێ)

(جەوزێ)

گوندەکە • ل‌ناڤ ائێلا بریفـا لهێلا بازارێ (ستەورێ) یە• (ابن جوزی) دبي ژفـــي گوندی بـــي • زانایـــێ خوەندەوار ژگوندێ جەوزی گلەک رابونە •

ع ـ (قرية) •

(جه ـ ئي)

(جەلالي)

ناڤێ ائێلەکە مەزن وناڤ دارە• دکەڤي‌راژۆرێ کوردستانـــا ایران وهـن دکـــەڤن ناڤ کوردستانا بن‌دەستێ ترکـا • ائێلا جەلاني‌یا بتالانکـــرن وریێ‌برین ناڤ‌دارن • ئەڤـەو ئەڤ بویە ناڤێ هەمو کەســێ ریێ‌بر وتالانکەر ومێرکوژ •

ع ـ (عشيرة كوردية مشهورة)

(جەمبەلي)

یا (جەنبەلي) ناڤێ میرەکـــي (هەکارا)یە • سەرپێهاتیـــــ (جەمبەلي وبنەفشا ناریـــن) دکورستانــــێدە ناڤ‌دارە • بلۆرین وستران دبێژن •

ع ـ (اسم قصة غراميـــــة كوردية) •

(جەرسي)

ئەو مرۆڤێ کۆ گونهـــێ وي ئەشکەرا دبي • هەروەکـــو زێرە لجەرس ـ زەنگـــل بدن • وادیارە کۆ دکەڤارەدە مرۆڤێ بەدکار دجەرساندن • جەرس دخستن قرکـ وي ودگـــەراندن • ژلـــەورا کورمانجا ئەڤ ناڤ گۆتنە •

ع ـ (المفضوح) •

(جه ـ ئۆ)

(جەمۆ)

ناڤێ بەستاکە کورمانجي‌یە •

دبي ژ جەميـــــلا ـ (جميلة) هاتبي • ژبەركـــۆ دبەستێدە دبێژن :ـ لێ جەمۆ جميلا •
ع ـ (منولوج كوردى) •

(جەوز العرب)
نافێ گەياكێـــــە • بنێ وى وەكە گوزە • ژچولێ دچـــن وزارۆك دخون •

(جەناب)
سۆرا زهەڤرە دبێـــــژن :ـ جەناب ! يانى برومــــەت • ژعربي هاتيە • لێ دزمانـــێ عربي دە ژي جهـــــێ وێ وندايە • ترك وكورد وعرب ولۆ دبێژن :ـ ع ـ (جناب) •

(جەلەب)
ژعربي هاتيە • لێ بەستاكـــە كوردى لسەر هەيــــــە • كورمانج ديلانێ لبەر دكن:ـ هەيى جەلەبە ، هەى جەلەبە• ژموسل آني حەلەبە • دبــەر پالەيێ رە تێ گۆتن •
ع ـ (القطيعان من الاغنام) •

(جەس)
تۆزەكە سپيـيە • خانــــــــى وآڤانيـيێ كەڤرى پێ آڤادكن• عرب ژي دبێـــژن :ـ (جص) لێ نزانم ژكـــــو هاتيـــــــە • باوەرناكم ژعربي هاتبي •
ع ـ (الجص) •

(جەندەرس)
گوندەكە • لراژۆرێ باژارێ (حلب) لچيانێ كورمانجـــــا دكڤي • لێ نزانم ژكو هاتيە•
ع ـ (قرية) •

(جەخ)
زيندارى يەكە بخوەشـــــي ومەردانەيە • دبێژن :ـ بارام جەخ دكي • يانى خــــوارن وڤەخوارن ووەرگرتنا خـــــوە خوەش دەربـــاس دكى ، راد بوێرى • لێ نزانم (جەخيخ) ژكو هاتيە •

(جەلغ)
ياجەلغ • قەلشێ كـــــــــۆ دقادێ ڤەدبن • دبێـــژن :ـ جەلغەك دخانيـيێ مە ڤــــە بويە • يانى قەلشەك ڤەبويە•
ع ـ (شق) •

(جەود)
يا (جەودك) كونێ آفێيه • جەودك بچوكێ جـــەودە • ژ (گەودە) هاتيه • گـــەود يا (گەودە) قلافەتە ـ قيافەتە • لاشەكي بێ كێرە ـ بێ كارە ـ بێ فێدەيە •

ع ـ (القربة) •

(جەماد)
نافێ دو مەهێ عربێـنـــه :ـ جەمادا پێشي ، جەمادا پاشي •
ع ـ (جماد الاول جمادالثانى)

(جەمشيد)
نافێ پادشاهەكي ايرانيـيـــه • پاشێ بويه نافەكي تەڤايـــى • كورد وترك وفارس فـــــي نافي لزاروكێ خوە دكن •
ع ـ (اسم ملك ايرانى قديم)

(جەباخچور)
بازارەكى كوردســـــــتانـا بن دەستێ تركايه • زازن •
ع ـ (مدينة كوردية) •

(جەر)
كوزێ آفێيه • كوپێ آفێيه •

(جر ـ جرة) دبي ژعربـــــي هاتبي • لێ دبي ژ گەر ـ بـ گير هاتبي • (گير ـ گيري) نەوڤا جەرە • يا چەجهێ ورە وكويە • ع ـ (جرة) •

(جەرجەر)
گەرگەرە • كورمانج پێ سايێ خوە لسەر بێدرێ هـــوز دكن • ياني گلك دگـــەري لێ (گ) گلـــك جـــارا دكوردىدە ب(ج) تـــــێ گوهەراندن • وەك :ـ گزير ـ جزير ـ گۆرە ـ جۆرە • زەنگير ـ زەنجير • گومرك ـ جمرك •
ع ـ (الجرجرة) •

(جەرجور)
نافێ وى قالكێ كۆ فيشەكـــا دخنێ • جەرجورێ تفنگێ ، جەرجورێ ئۆتماتيكێ • ••• لێ نزانم ژكوهاتيـــه • دبێ ژ (شانژور) افرانسي هاتبي •
ع ـ (　　　)

(جەزیر)

گزیره • سینۆره‌كه • دكه‌ڤي ناڤبه‌را دو آڤیا نایێ آژۆتن • پاشێ بویه ناڤێ گراڤ وناڤ‌رۆكا • جزیرا بۆتا گراڤه‌كه دناڤ چه‌مێ دجله ده‌یه • پای‌ته‌ختا ده‌ره‌به‌گي‌یا بۆتایه ـ به‌ختایه • ناڤ‌داره • عرب دبێژن :ـ

ع ـ (جزیرة ابن عمر) •

(جه‌عفه‌ر)

ناڤه‌كی ته‌ڤاییێیه • بڤي ناڤي جه‌عفه‌رێ به‌رمه‌كي ناڤ‌داره• دبێژن به‌رمه‌كی فارسن • وهاره‌نگه جه‌عفه‌رپاشا عه‌سكه‌ری بڤي ناڤي ده‌نگ دایه • كورده ژگوندێ (عه‌سكه‌ری) یه • وه‌زیرێ به‌رخوه‌دانا عراقێ بو ده‌سه‌رێهاتي‌یا به‌كرصدقي ده هاته‌كوشتن •

(جه‌عبه‌ر)

كه‌له‌هه‌كه ل‌جزیرێ ول‌ڨراغا چه‌مێ فه‌راته • گۆرا (سلیمان شاه) باڤێ عثمانیا تێ‌ده‌یه •

(جه‌قه‌ر)

ناڤێ سه‌رله‌شكه‌رێ پادشاهێ موسل (محمود ره‌نگی یه • كۆ عبدالله كورێ عیسا كورێ ابراهیم دسالا ٥٢٨ ـ ١١٠٨ ده كوشت وكه‌له‌ها (ره‌یبه) و (ڨه‌ي) و (فه‌ره‌ح) وهن كه‌له‌هێن دی ژي خستن بن‌ده‌ستێ حكومه‌تا موصل •

(جه‌گه‌ر)

كه‌زه‌به ـ جه‌رگه • دبي (جرگ وجگر) سه‌روبنێ هه‌ڤ بوبن • لێ جه‌رك ب‌داخوازا كه‌زه‌به • به‌لام (جه‌گه‌ر) جارنا بداخوازا دل‌ژی تێ (جگرخون) دل‌بریندار‌ه• جان وجه‌رگه‌ر ـ جان ودله • لێ برێ جارا بداخوازا جه‌رك ـ كه‌زب هاتیه •

ع (الكبد او القلب) •

(جەمهور)

ژ دو ناڤا گهایه هەف :ـ
ـ جەم ـ هور • (جەم)
بداخوازا جڤاتە • (هور)
بداخوازا بچوك هاتیه • وا
دیاره دچاخێ ساسانیێا ده دو
جڤات هەبون :ـ جڤاتا (سەرا)
وجڤاتا (هور) • کەسری
ـ کەیسرا ـمەزن وسەرەکێ
جڤاتا (سەرا) بو :ـ (عظیم
العظماء) و (بزرجەم هور)
مەزنێ جڤاتا هور بو • جڤاتا
(سەرا) مجلس الشیوخ ـ
الاعیان • جڤاتا هور ـ (مجلس
النیابي) بو • پاشێ کەتیە •
زمانێ عربي بویه (جەمهوریة)

(جەنزیر)

سەرگوهەرێ زەنجیره ـ
زەنگ‌گیره • ئەو هاسنێ گو
زەنگ دگري • ئەو خەلەکێ
کو بهەڤە گرێدایی بونە
زەنگ • پاشێ بویه (زەنجیر)
بویه جەنزیر دبێژن :ـ
بهەڤە (بزنگرێ) خورت ـ
بەقوەت گرێدە •
ع ـ (سلسلة حدیدیة) •

(جەنانێر)

(آلوجە) یه • دبێژن :ـ
جانێرك بچوكێ جەنانێره •
بەرەکە ژهنجاسێ بچوك‌تره
دەما نو دگهێ شینه ، لێ کو
هنك دمێني سۆر دبي •
ع ـ (اجاص) •

(جەهیر)

کورێ جەهیر • ئێ کو
وزارەتا حکومەتا دیاربەکر ـ
حکومەتا مەروانیێا کریه
وپاشێ داویا وێ حکومەتا
کوردی مەروانی کو بێتر
ژسەد سالي مایه ، آنیه •
وشونا وان گرتیه • چیرۆك
وسەرپێهاتیا (کورێ جەهیر)
ومەروانیێێ کورد دتاریخاده
ناڤدار وبدەنگە •
ع ـ (ابن جهیر) •

(جەوهەر)

گەوهەره • کەڤرێ گران‌بها
وبرومەتن •
ع ـ (الاحجار الکریمة) •

(جەوەر)
ناڤێ برایێ (سمكوآغا) ئـــێ شكاكی كۆ بدەستێ عەجەمـا هاتیە كوشتن•سترانەك لسەر هاتیە چێكرن •
ع ـ (اسم رجل معروف) •

(جەوهەر)
یاجەوەر • دشور وخەنجـرا دە رەنگەكە یا سەماغەكـــە •
دبێژن :ـ بارام هاڤەینـــێ جەوهەر تێدە پەیدا نابـي •
وەكـــە خەنجرەكـــە بـــێ جەوهەرە • یانـــی داماریێ مێرانی ومەردي تێدە پەیـــدا نابن • ع ـ (الصیقل) •

(جەور)
چێلیێ جناوەرێ گۆشتخوەرە :ـ دبێـــژن :ـ جـــەورێ كوچكا ، جەوركێ گـــورا ، جەوركێ شێرا •
ع ـ (جرو ـ شبل) •

(جەگەرمژ)
ناڤێ سەردارەكی حكومتـــا (موصل) بو • خوینخـــوار وتالانكەر ومێركـــوژ بو •
گلك ژكوردا كوشـــتنە •
جەگەرمژ ـ ئێ كۆ جەگـەرا مرۆڤا دمژي ـ دخـــوی •
جەگەر ـ كەزەبە • جارنـــا بداخوازا (دل) تێ :ـ جـــان وجەگەر من بونە خوین •••
جانودلە • •

(جەیش)
دبي ژ (كێشـــن) هاتبـــي •
ژگش ـ گشتك ـ گشـــك هاتبي • دبێژن:ـ گش وەرن•
یانی هەمو وەرن ـ تـــــەف وەرن ـ پێكڤە وەرن ـ پێكەوە وەرن • پاشێ بویـــە گێش ـ جێش جەیش • لەشكەر •
ع ـ (العساكر) •

(جەقجەق)
ناڤێ چەمەكی یە • ژسـەرێ آڤارەشـــێ ژۆرێ بـــاژاریێ (نصێبین) دەردكەڤي • دناڤ باژاریێ (نصێبین) و (قامشلۆ) رە دەربـاس دبي • لباژاریێ (حسكە) تێكەلي چەمێ (خابـــور)

دبي • ع ـ (نهر جقجق) •

(جه‌وق)

يا (جۆق) نافێ وي تيستێ موسيقاره كۆ بهه‌ڤره سازبه‌ندی دكن •
ع ـ (جوق الموسيقا) •

(جه‌نگ)

ناڤداره • كورمانج دبێژن : (شه‌ر) • لێ د ديوانێ كورمانجي ده جه‌نگ تێ گۆتن • :ـ زێربازنا جه‌نگ وشه‌ره • ع ـ (الحرب) •

(جه‌رگ)

جگه‌ره ـ كه‌زه‌به ـ مێلاكه • دبي سه‌رگوهه‌رێ (جگر) بي • لێ ئه‌م هه‌ردوا ژي دبێژن • :ـ جه‌رگ ودل • جان وجگر •
ع ـ (الكبد) •

(جه‌نه‌رال)

يا گه‌نه‌رال • روتباكه ـ ده‌لامه‌ته‌كه له‌شكرى‌يه دبن مارشال ره‌يه • (لوايه) • (مارشال) ميرلوايه •
ئه‌وروپي‌يه • لێ به‌لاڤبويه •
ع ـ (لواء) •

(جه‌م)

بداخوازا نك ـ كن ـ لاي ـ بال ـ ره‌خ • هاتيه • بارام ل جه‌م فه‌رهاده • ل نك فه‌رهاده ل‌كن فه‌رهاده •
ع ـ (عند) •

(جه‌گه‌رخون)

يا جگرخوين • نافێ منه• ناڤوده‌نگێ منه • دڤرده داخواز ژ(جه‌گه‌ر) دله • نه‌جه‌رگه • دل‌ب‌خوين ـ دل‌برينداره • لێ ژده‌ستێ كێ بومه جه‌گه‌رخوين ؟ ل‌ديوانا من ره‌قه‌م (١) يه‌ك ته‌ماشا بكن • ته‌نێ ده‌م دكاري بدى‌زانين • ژديوانا سه‌يدايێ‌خانى ئه‌ڤ ناڤ من ستانديه • (مه‌مێ جگرخون)•
عـ(جريح‌القلب) لقب صاحب الكتاب •

(جه‌ه)

يان (جۆ) • ل‌پاش گه‌نم

تێ • گه‌نم وجۆ ـ گه‌نـــم
وجه‌هـ • ژ گـــه‌نم (آرزان)
تره • نه‌ژ به‌لـــه‌نگازی • بي
مرۆڤ نكاری ب‌خوی • لـــێ
كوردێ ره‌به‌ن گلك دخـون
ـ دخوارن •

(جه‌وجه‌و)
یا جه‌وجه‌وك • كوچكـــێ
پیسكن ـ هورکن •ژكوچكێ
عره‌باره ئـــه‌م دبێـــژن :ـ
جه‌وجه‌وك •
ع ـ (الكلاب الصغیرة) •

(جه‌دمو)
نه‌خوه‌شي‌یه‌كه دكه‌ڤي پشـتا
هه‌سپ وقانتر وكه‌را • جارنـا
دكه‌ڤي ستوێ كـــه‌را ژی •
كول بونه‌كه دور ودرێژه •
زو ساغ نابي • دبیـــژن :ـ
پشتا كه‌رێ مه جه‌ده‌وي بویه•
كول بویه •
ع ـ (نـــوع مـــن امراض
الحیوانات) •

(جه‌له‌و)
هه‌ڤســارێ هه‌ســـا یـــه :ـ
جه‌له‌وێ خۆش فه‌گرین هاتیه
نه‌ویا عه‌جـــــه‌مێ • لغاب ـ
جه‌له‌و • ع ـ (لجام) •

(جۆ ـ ئۆ)

(جۆ)
جۆبار • جهۆكێ كـــۆ آف
دواره دهه‌ركي • جـــۆبار ـ
جوێ بهارا نه • وه‌ك:ـ رۆ
و رۆبار • (بار) ژبهار • یـــا
(باران) هاتیه • یانی بهارا یـــا
ده‌ما كۆ باران دبـــاري آف
دواره دهه‌ركي •
ع ـ (الساقیة) •

(جۆ)
بداخوازا (جه‌هـ) •
ع ـ (الشعیر) •

(جۆتۆ)
یان (گۆتۆ) • ناڤه‌كـــــی
كه‌ڤاره‌یه • ژبۆ (كـــورد)
هاتیه • ع ـ (المحارب) •

(جۆت)
بداخوازا (زۆ) هاتیـــــــه
جۆته‌ك ژن • جۆته‌ك مێر •

جۆته‌ك دار •
ع ـ (الزوج) •

(جۆت)

بداخوازا جۆتكرنه ـ آزۆتـن
وچـندني يه •
ع ـ (الفلاحة) •

(جۆمه‌رد)

ژجوانمه‌رد هاتيه • مـه‌ردێ
جوان •
ع ـ (الرجل السخي اوالطيب)

(جۆده‌رز)

ياگۆده‌رز ـ گوهده‌رز • ناڤێ
گه‌رناسه‌كي كورده ناڤداره•
دچيرۆك وسه‌رپێهاتي‌يێ مـه
ده گلك ئه‌ڤ ناڤ هاتيه •
ع ـ (اسم بطل كوردى قديم)

(جۆبار)

ده‌رباس بويه • جوێ بهارا ،
ياجوێ كۆ آڤا بارانــێ تێ‌ره
دچي •
ع ـ (ساقية الربيع) •

(جۆكه‌ر)

ناڤێ په‌له‌ك كاغزه كـــۆ
دليزێ ده دكه‌ڤي هه‌ر ده‌رێ•
ع ـ (جۆكه‌ر) •

(جۆنديَر)

ناڤێ شركه‌ته‌كه ئه‌وروبي‌يه •
ته‌ره‌كتۆر و پاله‌ڤانا ـ مه‌كينـا
چێدكي • ئه‌وروپي‌يه لـــێ
به‌لاڤ بويه •
ع ـ (شركة جونديَر) •

(جۆر)

گۆره • سۆراني‌يه •دبێژن:ـ
بەم جۆره ناخوازم بكـــم •
به‌جۆره‌ى قسه‌داني خـــه‌لك
وا ئه‌لێن • كورمانج دبێژن :ـ
ل‌گۆرا گۆتنێ خه‌لكێ ولـــۆ
دبێژن • ل‌گۆرا به‌ركا باڤـێ
خوه نگێ خوه راده •
ع ـ (اسلوب) •

(جۆش)

كه‌له • نه‌كوردي يه لـــێ
دديوانێ كوردي ده گلـــك
هاتيـه • جۆشـين ـ يـــا
هه‌ل‌جۆشين • كلاندنه •
ع ـ (غليان) •

(جۆك)

بچوكێ (جۆ) يه ٠ جهۆك
ژى تێ گۆتن ٠
ع ـ (ساقية صغيرة) ٠

(جۆلەمێرگ)

باژارەكي كوردە دبن‌دەستێ
تركادە يـــه ٠ پاى‌تەختـــا
دورەبەگێ‌يا وەلاتێ (هەكارا)
يه ٠ ع ـ (مدينة كوردية) ٠

(جۆل)

تەڤليهەڤە ٠ پەزێ جـــۆل ـ
پەزێ تەڤليهەڤە ٠ جوێلەك
ئێ كۆ نەهەمبانە ٠ پەزێ وان
تێكەلە ٠ سوالێ وان تێكەلن٠
بێشا وان كێيمە ٠
ع ـ (خليط) ٠

(جو ـ آ)

(جودا)

جيا ـ جهـــێ يـــه ٠ بارام
وفەرهاد ژهەڤ جودا بونە ـ
جيا بونە ـ جهێ بونە ٠ هـــن
دبێژن :ـ (جدوا) ٠

ع ـ (الافتراق) ٠

(جوانگا)

گايێ جوانــە ٠ گـــۆلك ـ
پارۆنە ـ جوانگا ـ گا ٠ هن
دبێژن :ـ جۆنەگا ٠
ع ـ (صغار الثور في عامـــه
الثالث) ٠

(جو ـ ئێ)

(جورێ)

ناڤێ ژنايە ٠ گولا جـوري ـ
سۆرە پەمبەيـــە ٠ ئـــەڤ ژ
گولاجوري هاتيە ٠

(جومێ)

هەريمكە ـ سەمتەكـــە ٠ ل
رۆژآڤـــايێ ژۆرێ باژارێ
(حلب) دكەڤي ٠ خەلكێ وێ
هەمي كوردن ٠
ع ـ (منطقة شمال غربي‌حلب)

(جونێ)

ناڤێ ژنەكێ‌يە ٠ ژ(جـــون)
هاتيە ٠ رەنگەكە دناڤبـــەرا
رەش‌وشين دە يه ٠

(جو ـ ئي)

(جودي)

چياكي ناڤداره دراسەرێ جزيرا بۆتا دەيه • دبێژن :ـ گەميا (نوهـ ـ نوح) لسەر ڤي چيايى راوەستايه •

(شاخ) هاڤينگەها ميرێ بۆتا دناڤ چيايێ جودى دە پرخوەش وناڤداره •جزيري دبێژى :ـ شاخه عمرى بخوه بەر ژێ • وژ (قەيسەر) مەكه بەحث •

ع ـ (جبل جودى) •

فهرەست

چەوت وراست

روپەل	ستون	خێز	چەوت	راست
١١	١	٣	آزبەنا	آزبەتا
٢٨	٢	٢١	میا	مێرا
٢٩	١	٦	هـ	هن
٣٠	١	٢١	غەینتاب	عەینتاب
٣٠	٢	٣	غینتاب	عەینتاب
٣١	١	٤	چۆیە	چێبویە
٣١	١	١٤	ئەرربا	ئەرر
٣٢	١	١٠	و	وا
٨٥	١	١	فوماش	قوماش
٨٧	٢	٤ـ٩ـ١٣	رەوشتم	رۆشتم
٨٧	٢	١٨	سوراني یە	سۆراني یە
٨٨	١	٢١	یەجنەویا	بەجنەویا
٨٩	١	٢	نە	تـە
٨٩	٢	٢	دومرۆقی	دو مرۆقێ
٩٠	٢	٦	تەفنێ پی	تەفنێ بێ
٩١	٢	١٧	اطرف المیاه	اطراف المیاه
٩٢	١	٢٣	الشجرة	شجرة
١٠٦	٢	٤	بەلەندیر مي لێ بزن	زێدەیە
١٠٦	٢	١٨	نافێوێ آلافێ	نافێ وێ آلافا
١١٢	١	٢١	فەلێ قتۆ	فەلیتێ قوتۆ
١١٥	١	١	القطقان	القطمان
١١٩	١	٨	بێژێ	بێزێ

چەوت وراست

روپەل	ستون	خێز	چەوت	راست
١٢٣	٢	١٨	حەربي‌يێ	حەري يێ
١٢٥	٢	١٣	سالم	مسالم
١٢٨	٢	١٥	پرسيك	پريسك
١٢٩	٢	١٨	المختطر	المخطر
١٣٠	٢	١٣	پژك	پزك ؟
١٣١	١	١٥	ـ بێ	زێدەيە ؟
١٣٢	٢	٢١	پێڤان	بێڤان
١٤٤	٢	٢	گەشتێ‌ي	گەشتي
١٤٧	٢	٧	دەرباس يويە	دەرباس بويە
١٥٥	٢	٢٣	دكارن سێژن	دكارن بێژن
١٨٦	٢	١٨	(تاخۆ)	(تاڤۆ)
٢٠٤	١	٥	ورنسا	فرانسا
٢١٦	١	٣	دەهم‌ـ سەمت ـدەر ـ شون	زێدەيە ؟
٢١٦	٢	٨	دەنگێ شكەتێ يـە	دەنگێ شكەستنێ يە
٢١٨	١	٤	يا بەڤزين	يا تەڤزين
٢١٨	١	١٨	بارو رێ	بارو دێ
٢٢٢	٢	١٤	دگۆكا خوەدە	دكۆكا خوە دە
٢٢٧	٢	١٥	بلقار	بلفار
٢٢٧	٢	١٩	ناڤيرا	ناڤ بەرا
٢٣٥	١	٤	خورعابدين	طۆرعابدين
٢٣٥	٢	١٨	تۆق بەني‌يێ	تۆق و بەني‌يێ

چەوت وراست

روپەل	ستون	خێز	چەوت	راســـت
٢٤٢	١	١٥	عەلۆل	عەلۆك
٢٥٠	٢	٢٢	جیایێ	چیایێ
٢٥٣	٢	١٥	مامەلاں	مامەلان
٢٥٥	١	٧	کورین	کورێن
٢٥٥	٢	٩	روستەم	بە روستەم
٢٥٧	١	١	دەیەلەم	دەیلەم
٢٥٨	٢	٨	زا یە	سەزایە
٢٦٥	١	٨	هەدوەکو	هەر وەکو
٢٦٦	٢	٢	نارقي	نارەڤي
٢٦٦	٢	١٣	سەد مروف	سەد مرۆڤ
٢٦٩	٢	٦	سف درین	ضەفدرین
٢٧٥	١	١١	سەرکان	سەرکانا
٢٧٨	١	١٢	د ل	و ل
٢٧٩	٢	٢٠	سیسێ	سسێ
٢٨٣	٢	٢١	وەیمالا نە	وەی مالاتە
٢٨٤	٢	١١	وددەی	و د دەمێ
٢٨٥	٢	١٣	(س ـ آ)	(سي ـ آ)
٢٨٦	١	١١	ب کەڤي	دکەڤي
٢٩١	٢	١٥	سسێ	سسێ
٢٩٢	٢	١٠	وجاڤە	و باڤە
٢٩٣	٢	١٩	ناقێ	ناڤێ
٢٩٧	٢	١٦	آڤەزەني	آڤزەني
٣٠٤	٢	٤	تەینك	نەینك